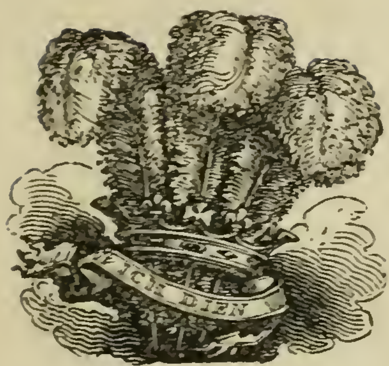

M. ACCII PLAUTI

COMŒDIÆ.

M. ACCII PLAUTI

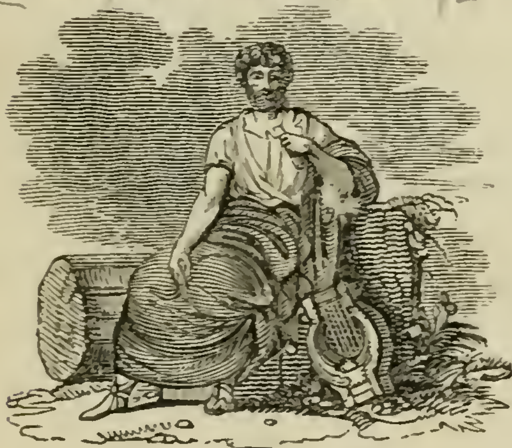
COMŒDIÆ

SUPERSTITES VIGINTI,

sedulâ recensione accuratæ.

TOMUS I.

[ed. by Johannes Grey]

LONDINI:

SUMTIBUS RODWELL ET MARTIN; J. BOOKER; BALDWIN, CRADOCK, ET JOY; G. ET W. B. WHITTAKER; LONGMAN, HURST, REES, ORME, ET SOC. T. CADELL; E. EDWARDS; ET SIMPKIN ET MARSHALL.

EXCUDIT T. DAVISON.

1823.

***

Quæ, in nostrá editione, uncinis [hunc in morem] *inclusa leguntur, ea vel plane adulterina aut insiticia sunt—vel, propter scripturæ varietatem, pro incertis habenda—vel, licet reipsá fortasse germana, criticorum tamen dissensione in dubium vocata.*

XV Calendas Septembres,
A. C. 1823.

M. ACCII PLAUTI
AMPHITRUO.

DRAMATIS PERSONÆ.

JUPITER.
MERCURIUS.
AMPHITRUO.
SOSIA, servus.
BLEPHARO, gubernator.
ALCMENA.
THESSALA, ancilla.
BROMIA, ancilla.

ARGUMENTUM

(ut quibusdam videtur)

PRISCIANI.

AMORE captus Alcumenas, Jupiter
Mutavit sese in ejus formam conjugis,
Pro patriâ Amphitruo dum cernit cum hostibus.
Habitu Mercurius ei subservit Sosiæ.
Is advenienteis servum ac dominum frustra habet.
Turbas uxori ciet Amphitruo: atque invicem
Raptant pro mœchis. Blepharo, captus arbiter,
Uter sit, non quit, Amphitruo, decernere.
Omnem rem noscunt: geminos Alcmena enititur.

PROLOGUS.

MERCURIUS.

Ut vos in vostris voltis mercimoniis
Emundis vendundisque me lætum lucris
Afficere, atque adjuvare in rebus omnibus;
Et ut res rationesque vostrorum omnium
Bene expedire voltis, peregreque et domi,
Bonoque atque amplo auctare perpetuo lucro,
Quasque incepistis res, quasque inceptabitis;
Et uti bonis vos vostrosque omneis nuntiis
Me afficere voltis; ea afferam, eaque ut nuntiem,
Quæ maxume in rem vostram communem sient:
(Nam vos quidem id jam scitis concessum et datum
Mihi esse ab Diis aliis, nuntiis præsim et lucro:)
Hæc ut me voltis approbare, annitier,
Lucrum ut perenne vobis semper suppetat;
Ita huic facietis fabulæ silentium,
Ita-que æqui et justi hîc eritis omnes arbitri.
Nunc, quojus jussu venio, et quamobrem venerim,
Dicam: simulque ipse eloquar nomen meum.
Jovis jussu venio: nomen Mercurî 'st mihi.
Pater huc me misit ad vos oratum meus,
Tametsi, pro imperio, vobis quod dictum foret,
Scibat facturos; quippe qui intellexerat,
Vereri vos se et metuere, ita ut æquum 'st, Jovem:
Verum profecto hoc petere me precario
A vobis jussit leniter dictis bonis.
Etenim ille, quoju' huc jussu venio, Jupiter,
Non minus quam vostrum quivis, formidat malum:
Humanâ matre natus, humano patre,
Mirari non est æquum, sibi si prætimet.
Atque ego quoque etiam, qui Jovis sum filius,
Contagione mei patris metuo malum:
Propterea pace advenio, et pacem ad vos affero.

Justam rem et facilem esse oratum a vobis volo:
Nam juste ad justos justus sum orator datus:
Nam injusta ab justis impetrari non decet:
Justa autem ab injustis petere, insipientia 'st:
Quippe illi iniqui jus ignorant, neque tenent.
Nunc jam huc animum omnes ea, quæ loquar, advortite.
Debetis velle quæ velimus: meruimus
Et ego et pater de vobis et republicâ.
Nam quid ego memorem, ut alios in tragœdiis
Vidi, Neptunum, Virtutem, Victoriam,
Martem, Bellonam, commemorare, quæ bona
Vobis fecissent? quîs benefactis meus pater,
Deûm regnator, architectus omnibus.
Sed mos illic nunquam fuit patri meo,
Ut exprobraret, quod bonis faceret boni.
Gratum arbitratur esse id a vobis sibi,
Meritoque vobis bona se facere, quæ facit.
Nunc, quam rem oratum huc veni, primum proloquar:
Post hujus argumentum eloquar tragœdiæ.
Quid contraxistis frontem? quia tragœdiam
Dixi futuram hanc? Deus sum: commutavero
Eamdem hanc, si voltis: faciam, ex tragœdiâ
Comœdia ut sit, omnibus iisdem versibus.
Utrum sit, an non, voltis? sed ego stultior,
Quasi nesciam vos velle, qui Divus siem.
Teneo, quid animi vostri super hac re siet.
Faciam ut commixta sit tragicocomœdia:
Nam me perpetuo facere ut sit comœdia,
Reges quo veniant et Dii, non par arbitror.
Quid igitur? quoniam hîc servus quoque parteis habet,
Faciam, sit, proinde ut dixi, tragicocomœdia.
Nunc hoc me orare a vobis jussit Jupiter,
Ut conquisitores singuli in subsellia
Eant per totam caveam, spectatoribus,
Si quoi favitores delegatos viderint,

Ut his in caveâ pignus capiantur togæ.
Sive qui ambîssent palmam histrionibus,
Seu quoiquam artifici, seu per scriptas literas,
Sive qui ipsi ambîssent, seu per internuntium,
Sive adeo ædiles perfidiose quoi duint,
Sirempse legem jussit esse Jupiter;
Quasi magistratum sibi alterive ambiverit.
Virtute, dixit, vos victores vivere,
Non ambitione, neque perfidiâ. Qui minus
Eadem histrioni sit lex, quæ summo viro?
Virtute ambire oportet, non favitoribus.
Sat habet favitorum semper, qui recte facit,
Si illis fides est, quibus est ea res in manu.
Hoc quoque etiam mihi in mandatis dedit,
Ut conquisitores fierent histrionibus,
Qui sibi mandâssent, delegati ut plauderent,
Quive, quo placeret alter, fecissent, minus,
Eis ornamenta et corium uti conciderent.
Mirari nolim vos, quapropter Jupiter
Nunc histriones curet. Ne miremini:
Ipse hanc acturu'st Jupiter comœdiam.
Quid admirati estis? quasi vero novum
Nunc proferatur, Jovem facere histrioniam.
Etiam, histriones anno quom in proscenio hîc
Jovem invocârunt, venit: auxilio eis fuit:
Præterea certo prodit in tragœdiâ.
Hanc fabulam (inquam) hîc Jupiter hodie ipse aget,
Et ego unâ cum illo. Nunc animum advortite,
Dum hujusce argumentum eloquar comœdiæ.
Hæc urbs est Thebæ: in illisce habitat ædibus
Amphitruo, natus Argis ex Argo patre,
Quîcum Alcumena 'st nupta, Electri filia.
Is nunc Amphitruo præfectu'st legionibus.
Nam cum Telebois bellum'st Thebano poplo.
Is, priusquam hinc abiit ipsemet in exercitum,
Gravidam Alcumenam fecit uxorem suam.
Jam ego vos novisse credo, ut sit pater meus;
Quam liber harum rerum multarum siet;

Quantusque amator sit, quod complacitum 'st semel.
Is amare occepit Alcumenam clam virum,
Usuramque ejus corporis cepit sibi,
Et gravidam fecit is eam compressu suo.
Nunc, de Alcumenâ ut rem teneatis rectius,
Utrimque est gravida, et ex viro, et ex summo Jove.
Et meus pater nunc intus hîc cum illâ cubat:
Et hæc, ob eam rem, nox est facta longior,
Dum ille, quâcum volt, voluptatem capit.
Sed ita assimulavit se, quasi Amphitruo siet.
Nunc, ne hunc ornatum vos meum admiremini,
Quod ego huc processi sic cum servili schemâ,
Veterem atque antiquam rem novam ad vos proferam:
Propterea ornatus in novum incessi modum.
Nam meus pater intus nunc est, eccum, Jupiter:
In Amphitruonis vortit sese imaginem;
Omnesque eum esse censent servi, qui vident:
Ita versipellem se facit, quando lubet.
Ego servi sumsi Sosiæ mihi imaginem,
Qui cum Amphitruone abiit hinc in exercitum:
Ut præservire amanti meo possem patri:
Atque ut ne, qui essem, familiares quærerent,
Versari crebro hîc quom viderent me domi.
Nunc quom esse credent servum, et conservum suum,
Haud quisquam quæret, qui siem, aut quid venerim.
Pater nunc intus suo animo morem gerit:
Cubat complexus, quojus cupiens maxume 'st.
Quæ illi ad legionem facta sunt, memorat pater
Meus Alcumenæ: at illa illum censet virum
Suum esse, quæ cum mœcho 'st. Ibi nunc meus pater
Memorat, legiones hostium ut fugaverit;
Quo pacto sit donis donatus plurimis.
Ea dona, quæ illic Amphitruoni sunt data,
Abstulimus: facile meus pater, quod volt, facit.

Nunc hodie Amphitruo veniet huc ab exercitu,
Et Sosia servus, quojus ego hanc fero imaginem.
Nunc, internôsse ut nos possitis facilius,
Ego has habebo hîc usque in petaso pinnulas;
Tum meo patri autem torulus inerit aureus
Sub petaso: id signum Amphitruoni non erit.
Ea signa nemo horum familiarium
Videre poterit: verum vos videbitis.
Sed Amphitruonis illic est servus Sosia;
A portu illic nunc cum laternâ advenit.
Abigam jam ego illum advenientem ab ædibus.
Adest: ferit. Operæ pretium hîc spectantibus
Jovem atque Mercurium facere histrioniam.

ACTUS I. SCENA I.

SOSIA. MERCURIUS.

Sos. Qui me alter est audacior homo, aut qui me confidentior,
Juventutis mores qui sciam, qui hoc noctis solus ambulem?
Quid faciam nunc, si Tresviri me in carcerem compegerint?
Inde cras e promtuariâ cellâ depromar ad flagrum;
Nec causam liceat dicere mihi, neque in hero quidquam auxilî siet;
Nec quisquam sit, quin me omnes esse dignum deputent: ita,
Quasi incudem, me miserum homines octo validi cædant: ita
Peregre adveniens hospitio publicitus accipiar.
Hæc heri immodestia coëgit, me qui hoc
Noctis a portu ingratiis excitavit.
Nonne idem hoc luci me mittere potuit?
Opulento homini hoc servitus dura est;
Hoc magis miser est divitis servus:
Noctesque diesque assiduo satis superque est,
Quo facto aut dicto adest opus, quietus ne sis.
Ipse dominus, dives operis, et laboris expers,
Quodcumque homini accidit libere, posse retur:
Æquum esse putat: non reputat, laboris quid sit:
Nec, æquum anne iniquum imperet, cogitabit.
Ergo in servitute expetunt multa iniqua:
Habendum et ferendum hoc onus est cum labore.
Merc. Satius est me queri illo modo servitutem, hodie
Qui fuerim liber: eum nunc potivit pater
Servitutis: hic, qui verna natus est, queritur.
Sum vero verna verbero.
Sos. Numero mihi in mentem fuit,

Diis advenientem gratias pro meritis agere, atque alloqui.
Næ illi, (edepol) si merito meo referre studeant gratias,
Aliquem hominem allegent, qui mî advenienti os occillet probe;
Quoniam, bene quæ in me fecerunt, ingrata ea habui atque irrita.
Merc. Facit ille, quod volgo haud solent, ut, quid se sit dignum, sciat.
Sos. Quod nunquam opinatus fui, neque alius quisquam civium
Sibi eventurum, id contigit, ut salvi potiremur domum.
Victores, victis hostibus, legiones, reveniunt domum,
Duello exstincto maxumo, atque internecatis hostibus.
Quod multa Thebano populo acerba objecit funera,
Id vi et virtute militum victum atque expugnatum oppidum 'st,
Imperio atque auspicio heri mei Amphitruonis maxume.
Prædâ atque agro adoreâque affecit populares suos,
Regique Thebano Creonti regnum stabilivit suum.
Me a portu præmisit domum, ut hæc nuntiem uxori suæ;
Ut gesserit rem publicam ductu, imperio, auspicio suo.
Ea nunc meditabor, quo modo illi dicam, quum illo advenero.
Si dixero mendacium, solens meo more fecero.
Nam, quom pugnabant maxume, ego fugiebam maxume.
Verumtamen, quasi affuerim, simulabo, atque audita eloquar.
Sed, quo modo, et verbis quibus, me deceat fabularier,

Prius ipse mecum etiam volo hìc meditari. Sic hoc proloquar:
Principio ut illo advenimus, ubi primum terram tetigimus,
Continuo Amphitruo delegit viros primorum principes:
Eos legat: Telebois jubet sententiam ut dicant suam.
Si, sine vi et sine bello, velint rapta et raptores tradere,
Si, quæ asportâssent, redderent; se exercitum extemplo domum
Reducturum; abituros agro Argivos; pacem atque otium
Dare illis. Sin aliter sient animati, neque dent quæ petat,
Sese igitur summâ vi virisque eorum oppidum expugnassere.
Hæc ubi Telebois ordine iterârunt, quos præfecerat
Amphitruo; magnanimi viri, freti virtute, et viribus
Superbi, nimis ferociter legatos nostros increpant.
Respondent, bello se et suos tutari posse: proinde uti
Propere de finibus suis exercitus deducerent.
Hæc ubi legati pertulêre, Amphitruo castris illico
Producit omnem exercitum. Contra Teleboæ ex oppido
Legiones educunt suas, nimis pulchris armis præditas.
Postquam utrimque exitum 'st maxumâ copiâ,
Dispertiti viri, dispertiti ordines;
Nos nostras more nostro et modo instruximus legiones:
Item hostes, contra, legiones suas instruunt.
Deinde utrique imperatores in medium exeunt
Extra turbam ordinum; colloquuntur simul.
Convenit; victi utri sint eo prœlio,
Urbem, agrum, aras, focos, seque uti dederent.

Postquam id actum 'st, tubæ utrimque canunt: contra
Consonat terra: clamorem utrimque efferunt.
Imperator utrimque hinc et illinc Jovi
Vota suscipere, hortari exercitum:
Pro se quisque, id quod quisque potest et valet,
Edit; ferro ferit: tela frangunt: boat
Cœlum fremitu virûm: ex spiritu atque anhelitu
Nebula constat: cadunt volneris vi et virium.
Denique, ut voluimus, nostra superat manus:
Hostes crebri cadunt: nostri contra ingruunt.
Vicimus vi feroces.
Sed fugam in se tamen nemo convortitur,
Nec recedit loco, quin statim rem gerat.
Animam omittunt, priusquam loco demigrent:
Quisque, uti steterat, jacet, obtinetque ordinem.
Hoc ubi Amphitruo herus conspicatus est,
Illico equites jubet dexterâ inducere.
Equites parent citi: ab dexterâ maxumo
Cum clamore involant, impetu alacri:
Fœdant et proterunt hostium copias jure injustas.
Merc. Nunquam etiam quidquam adhuc verborum est prolocutus perperam:
Namque ego fui illic in re præsenti, et meus, quom pugnatum 'st, pater.
Sos. Perduelles penetrant se in fugam: ibi nostris animus additu'st:
Vortentibus Telebois, telis complebantur corpora;
Ipsusque Amphitruo regem Pterelam suâ obtruncavit manu.
Hæc illic est pugnata pugna usque a mane ad vesperum:
Hoc adeo hoc commemini magis, quia illo die impransus fui.
Sed prœlium id tandem diremit nox interventu suo.
Postridie in castra ex urbe ad nos veniunt flentes principes:
Velatis manibus orant, ignoscamus peccatum suum:

Deduntque se, divina humanaque omnia, urbem et liberos,
In ditionem atque in arbitratum, cuncti, Thebano poplo.
Post, ob virtutem, hero Amphitruoni patera donata aurea 'st,
Quî Pterela potitare rex solitu'st. Hæc sic dicam heræ.
Nunc pergam heri imperium exsequi, et me domum capessere.
Merc. Atat! illic huc ituru'st: ibo ego illi obviam:
Neque ego hunc hominem hodie ad ædeis has sinam unquam accedere.
Quando imago 'st hujus in me, certum 'st hominem eludere.
Et enimvero, quoniam formam cepi hujus in me, et statum,
Decet et facta moresque hujus habere me simileis item.
Itaque me malum esse oportet, callidum, astutum admodum,
Atque hunc, telo suo sibi, malitiâ, a foribus pellere.
Sed quid illuc est? cœlum adspectat: observabo, quam rem agat.
Sos. Certe (edepol) scio, si aliud quidquam 'st, quod credam, aut certo sciam,
Credo ego hac noctu Nocturnum obdormivisse ebrium.
Nam neque se Septemtriones quoquam in cœlo commovent,
Neque se Luna quoquam mutat, atque uti exorta 'st semel.
Nec Jugulæ, neque Vesperugo, neque Vergiliæ occidunt.
Ita statim stant signa: neque nox quoquam concedit diê.

Merc. Perge, nox, ut occepisti! gere patri morem meo:
Optumo optume optumam operam das: datam pulchre locas.
Sos. Neque ego hac nocte longiorem me vidisse censeo,
Nisi item unam, verberatus quam pependi perpetem.
Eam quoque (edepol) etiam multo hæc vicit longitudine.
Credo (edepol) equidem dormire Solem, atque appotum probe.
Mira sunt, nisi invitavit sese in cœnâ plusculum.
Merc. Ai'n' vero, verbero? Deos esse tui simileis putas?
Ego (pol) te, istis tuis pro dictis et malefactis, furcifer,
Accipiam; modo, sis, veni huc: invenies infortunium.
Sos. Ubi sunt isti scortatores, qui soli inviti cubant?
Hæc nox scita 'st exercendo scorto conducto male.
Merc. Meus pater nunc, pro hujus verbis, recte et sapienter facit,
Qui complexus cum Alcumenâ cubat amans, animo obsequens.
Sos. Ibo, ut, herus quod imperavit, Alcumenæ nuntiem.
Sed quis hic est homo, quem ante ædeis video hoc noctis? non placet.
Merc. Nullus est hoc meticulosus æque.
Sos. Quem? in mentem venit:
Illic homo hoc denuo volt pallium detexere.
Merc. Timet homo: deludam ego illum.
Sos. Perii! dentes pruriunt.
Certe advenientem me hic hospitio pugnæ accepturu 'st.
Credo, misericors est: nunc, propterea quod me meus herus

Fecit, ut vigilarem, hic pugnis faciet hodie, ut dormiam.
Oppido interii. Obsecro (hercle) quantus et quam validus est!
Merc. Clare advorsum fabulabor: hic auscultet quæ loquar.
Igitur magis modum in majorem in sese concipiet metum.
Agite, pugni: jam diu 'st, quod ventri victum non datis:
Jampridem videtur factum, heri quod homines quatuor
In soporem collocâstis nudos.
Sos. Formido male,
Ne ego hîc nomen meum commutem, et Quintus fiam e Sosiâ.
Quatuor viros sopori se dedisse hic autumat!
Metuo ne numerum augeam illum.
Merc. Hem! nunc jam ergo: sic [volo.]
Sos. Cingitur; certe expedit se.
Merc. Non feret, quin vapulet.
Sos. Quis homo?
Merc. Quisquis homo huc profecto venerit, pugnos edet.
Sos. Apage! non placet me hoc noctis esse: cœnavi modo:
Proin tu istam cœnam largire, si sapis, esurientibus.
Merc. Haud malum huic est pondus pugno.
Sos. Perii! pugnos ponderat.
Merc. Quid si ego illum tractim tangam, ut dormiat?
Sos. Servaveris:
Nam continuas has treis noctes pervigilavi.
Merc. Pessumum'st
Facinus! nequiter ferire malam male discis, manus.
Aliâ formâ oportet esse, quem tu pugno legeris.
Sos. Illic homo me interpolabit, meumque os finget denuo.

Merc. Exossatum os esse oportet, quem probe percusseris.
Sos. Mirum, ni hic me, quasi murænam, exossare cogitat.
Ultro istunc, qui exossat homines! Perii, si me adspexerit.
Merc. Olet homo quidam malo suo.
Sos. Hei! numnam ego obolui?
Merc. Atque haud longe abesse oportet: verum longe hinc abfuit.
Sos. Illic homo superstitiosus est.
Merc. Gestiunt pugni mihi.
Sos. Si in me exerciturus, quæso, in parietem ut primum domes.
Merc. Vox mihi ad aureis advolavit.
Sos. Næ ego homo infelix fui,
Qui non alas intervelli: volucrem vocem gestito.
Merc. Illic homo a me sibi malam rem arcessit jumento suo.
Sos. Non equidem ullum habeo jumentum.
Merc. Onerandu'st pugnis probe.
Sos. Lassus sum (hercle) e navi, ut vectus huc sum: etiam nunc nauseo.
Vix incedo inanis; ne ire posse cum onere existumes.
Merc. Certe enim hîc nescio-quis loquitur.
Sos. Salvus sum: non me videt:
Nescio-quem loqui autumat: mihi certo nomen Sosia 'st.
Merc. Hinc enim mihi dextera vox aureis (ut videtur) verberat.
Sos. Metuo, vocis ne vice hodie hic vapulem, quæ hunc verberat.
Merc. Optume, eccum, incedit ad me.
Sos. Timeo: totus torpeo.
Non (edepol) nunc, ubi terrarum sim, scio, si quis roget;
Neque miser me commovere possum præ formidine.
Ilicet, mandata heri perierunt, unâ et Sosia.

Verum certum 'st confidenter hominem contra colloqui,
Quî possim videri huic fortis, a me ut abstineat manum.
Merc. Quo ambulas tu, qui Volcanum in cornu conclusum geris?
Sos. Quid id exquiris tu, qui pugnis os exossas hominibus?
Merc. Servus esne, an liber?
Sos. Utcumque animo collibitum 'st meo.
Merc. Ai'n' vero?
Sos. Aio enimvero.
Merc. Verbero!
Sos. Mentiris nunc jam.
Merc. At jam faciam ut verum dicas dicere.
Sos. Quid eo 'st opus?
Merc. Possum scire, quo profectus, quojus sis, aut quid veneris?
Sos. Huc eo: heri mei sum servus. Numquid nunc es certior?
Merc. Ego tibi istam hodie scelestam comprimam linguam.
Sos. Haud potes:
Bene pudiceque asservatur.
Merc. Pergi'n' argutarier?
Quid apud hasce ædeis negotî 'st tibi?
Sos. Immo, quid est tibi?
Merc. Rex Creo vigiles nocturnos singulos semper locat.
Sos. Bene facit: quia nos eramus peregre, tutatu'st domum.
At nunc abi sane; advenisse familiareis dicito.
Merc. Nescio quam tu familiaris sis: nisi actutum hinc abis,
Familiaris accipière, faxo, haud familiariter.
Sos. Hîc (inquam) habito ego, atque horunc servus sum.
Merc. At sci'n' quomodo?

Faciam ego hodie te superbum, nisi hinc abis.
Sos. Quonam modo?
Merc. Auferère, non abibis, si ego fustem sumsero.
Sos. Quin me esse hujus familiæ familiarem prædico.
Merc. Vide sis, quam mox vapulare vis, nisi actutum hinc abis.
Sos. Tun' domo prohibere peregre me advenientem postulas?
Merc. Hæccine tua domu'st?
Sos. Ita, inquam.
Merc. Quis herus est igitur tibi?
Sos. Amphitruo, qui nunc præfectu'st Thebanis legionibus;
Quîcum nupta 'st Alcumena.
Merc Quid ais? quid nomen tibi 'st?
Sos. Sosiam vocant Thebani, Davo prognatum patre.
Merc. Næ tu istic hodie, malo tuo, compositis mendaciis,
Advenisti, audaciæ columen, consutis dolis.
Sos. Immo equidem tunicis consutis huc advenio, non dolis.
Merc. At mentiris etiam: certo pedibus, non tunicis, venis.
Sos. Ita profecto.
Merc. Nunc profecto vapula ob mendacium.
Sos. Non (edepol) volo profecto.
Merc. At (pol) profecto ingratiis.
Hoc quidem profecto certum 'st, non est arbitrarium.
Sos. Tuam fidem obsecro!
Merc. Tun' te audes Sosiam esse dicere,
Qui ego sum?
Sos. Perii!
Merc. Parum etiam, præut futurum 'st, prædicas.
Quojus nunc es?
Sos. Tuus: nam pugnis usu fecisti tuum.
Pro [fidem,] Thebani cives!
Merc. Etiam clamas, carnufex?

Eloquere: quid venisti?
Sos. Ut esset, quem tu pugnis cæderes.
Merc. Quojus es?
Sos. Amphitruonis, inquam, Sosia.
Merc. Ergo istoc magis,
Quia vaniloquus, vapulabis: ego sum, non tu, Sosia.
Sos. Ita Dii faciant, ut tu potius sis, atque ego te ut verberem.
Merc. Etiam muttis?
Sos. Jam tacebo.
Merc. Quis tibi heru'st?
Sos. Quem tu voles.
Merc. Quid igitur? qui nunc vocare?
Sos. Nemo, nisi quem jusseris.
Merc. Amphitruonis ted esse aibas Sosiam.
Sos. Peccaveram:
Nam Amphitruonis socium næ med esse volui dicere.
Merc. Scibam equidem nullum esse nobis, nisi me, servum Sosiam.
Fugit te ratio.
Sos. Utinam istuc pugni fecissent tui.
Merc. Ego sum Sosia ille, quem te jamdudum esse aibas mihi.
Sos. Obsecro, per pacem liceat te alloqui, ut ne vapulem.
Merc. Immo induciæ parumper fiant, si quid vis loqui.
Sos. Non loquar nisi pace factâ, quando pugnis plus vales.
Merc. Dicito, si quid vis: non nocebo.
Sos. Tuæ fidei credo?
Merc. Meæ.
Sos. Quid, si falles?
Merc. Tum Mercurius Sosiæ iratus siet.
Sos. Animum advorte: nunc licet mihi libere quidvis loqui.
Amphitruonis ego sum servus Sosia.
Merc. Etiam denuo?
Sos. Pacem feci; fœdus feci; vera dico.

Merc. Vapula.
Sos. Ut lubet, quod tibi lubet, fac, quoniam pugnis plus vales.
Verum, ut ut es facturus, hoc quidem (hercle) haud reticebo tamen.
Merc. Tu me vivus hodie nunquam facies, quin sim Sosia.
Sos. Certe (edepol) tu me alienabis nunquam, quin noster siem:
Nec nobis, præter med, alius quisquam 'st servus Sosia,
Qui cum Amphitruone hinc unâ ieram in exercitum.
Merc. Hic homo sanus non est.
Sos. Quod mihi prædicas vitium, id tibi est.
Quid, malum! non sum ego servus Amphitruonis Sosia?
Nonne hac noctu nostra navis huc ex portu Persico
Venit, quæ me advexit? nonne me huc herus misit meus?
Nonne ego nunc sto ante ædeis nostras? non mî est laterna in manu?
Non loquor? non vigilo? non hic homo modo me pugnis contudit?
Fecit, hercle: nam etiam misero nunc malæ dolent.
Quid igitur ego dubito? aut cur non introëo in nostram domum?
Merc. Quid, domum vostram?
Sos. Ita enimvero.
Merc. Quin, quæ dixisti modo,
Omnia ementitu's. Equidem Sosia Amphitruonis sum.
Nam noctu hac soluta 'st navis nostra e portu Persico:
Et, ubi Pterela rex regnavit, oppidum expugnavimus:
Et legiones Teleboarum vi pugnando cepimus.

Et ipsus Amphitruo obtruncavit regem Pterelam in prœlio.
Sos. Egomet mihi non credo, quom illæc autumare illum audio.
Hic quidem certe, quæ illic sunt res gestæ, memorat memoriter.
Sed quid ais? quid Amphitruoni a Telebois datum 'st?
Merc. Pterela rex quì potitare solitus est, patera aurea.
Sos. Elocutus est. Ubi patera nunc est?
Merc. In cistulâ
Amphitruonis obsignata signo 'st.
Sos. Signi, dic, quid est?
Merc. Cum quadrigis sol exoriens. Quid me captas, carnufex?
Sos. Argumentis vincit: aliud nomen quærendum 'st mihi.
Nescio, unde hæc hic spectavit. Jam ego hunc decipiam probe:
Nam, quod egomet solus feci, nec quisquam alius affuit
In tabernaculo, id quidem hodie nunquam poterit dicere.
Si tu Sosia es, legiones quom pugnabant maxume,
Quid in tabernaculo fecisti? victus sum, si dixeris.
Merc. Cadus erat vini: inde implevi hirneam.
Sos. Ingressu'st viam.
Merc. Eam ego, ut matre fuerat natum, vini eduxi meri.
Sos. Mira sunt, nisi latuit intus illic in illac hirneâ.
Factum 'st illud, ut ego illic vini hirneam ebiberim meri.
Merc. Quid nunc? vincon' argumentis, te non esse Sosiam?
Sos. Tu negas med esse?
Merc. Quid ego ni negem, qui egomet siem?

Sos. Per Jovem juro, med esse, neque me falsum dicere.
Merc. At ego per Mercurium juro, tibi Jovem non credere:
Nam injurato (scio) plus credet mihi, quam jurato tibi.
Sos. Quis ego sum saltem, si non sum Sosia? te interrogo.
Merc. Ubi ego Sosia nolim esse, tu esto sane Sosia.
Nunc, quando ego sum, vapulabis, ni hinc abis, ignobilis.
Sos. Certe (edepol) quom illum contemplo, et formam cognosco meam,
Quemadmodum ego sæpe in speculum inspexi, nimis simili'st mei.
Itidem habet petasum, ac vestitum: tam consimili 'st atque ego.
Sura, pes, statura, tonsus, oculi, nasum, vel labra,
Malæ, mentum, barba, collum; totus! quid verbis opu'st?
Si tergum cicatricosum, nihil hoc simili est similius.
Sed, quom cogito, equidem certo idem sum, qui semper fui.
Novi herum: novi ædeis nostras. Sane sapio et sentio.
Non ego illi obtempero, quod loquitur; pultabo foreis.
Merc. Quo agis te? *Sos.* Domum. *Merc.* Quadrigas si nunc inscendas Jovis,
Atque hinc fugias, ita vix poteris effugere infortunium.
Sos. Nonne heræ meæ nuntiare, quod herus meus jussit, licet?
Merc. Tuæ, si quid vis nuntiare: hanc nostram adire non sinam.

Nam, si me irritassis, hodie lumbifragium hinc auferes.
Sos. Abeo potius. Dii immortales! obsecro vostram fidem!
Ubi ego perii? ubi immutatus sum? ubi ego formam perdidi?
An egomet me illic reliqui, si forte oblitus fui?
Nam hic quidem omnem imaginem meam, quæ antehac fuerat, possidet.
Vivo fit, quod nunquam quisquam mortuo faciet mihi.
Ibo ad portum, atque hæc, uti sunt facta, hero dicam meo:
Nisi etiam is quoque me ignorabit; quod ille faciat Jupiter!
Ut ego hodie, raso capite calvus, capiam pileum.

ACTUS I. SCENA II.

MERCURIUS.

Bene prospereque hoc hodie operis processit mihi.
Amovi a foribus maxumam molestiam,
Patri ut liceret tuto illam amplexarier.
Jam ille illuc ad herum quom Amphitruonem advenerit,
Narrabit, servum hinc sese a foribus Sosiam
Amovisse: ille adeo illum mentiri sibi
Credet; neque credet huc profectum, ut jusserat.
Erroris ambo ego illos et dementiæ
Complebo, atque omnem Amphitruonis familiam,
Adeo usque, satietatem dum capiet pater
Illius quam amat. Igitur demum omnes scient,
Quæ facta. Denique Alcumenam Jupiter
Rediget antiquam in concordiam conjugis.
Nam Amphitruo actutum uxori turbas conciet,
Atque insimulabit eam probri. Tum meus pater

Eam seditionem in tranquillum conferet.
Nunc de Alcumenâ, dudum quod dixi minus,
Hodie illa pariet filios geminos duos:
Alter decumo post mense nascetur puer,
Quam seminatus; alter mense septumo.
Eorum Amphitruonis alter est, alter Jovis.
Verum minori puero major est pater,
Minor majori. Jamne hoc scitis quid siet?
Sed, Alcumenæ hujus honoris gratiâ,
Pater curavit uno ut fetu fieret;
Uno ut labore absolvat ærumnas duas,
Et ne in suspicione ponatur stupri,
Et clandestina ut celetur consuetio.
Quamquam (ut jamdudum dixi) resciscet tamen
Amphitruo rem omnem. Quid igitur? nemo id probro
Profecto ducet Alcumenæ: nam Deum
Non par videtur facere, delictum suum
Suamque culpam expetere in mortalem ut sinat.
Orationem comprimam: crepuit foris.
Amphitruo subditivus, eccum, exit foras
Cum Alcumenâ uxore usurariâ.

ACTUS I. SCENA III.

Jupiter. Alcmena. Mercurius.

Jup. Bene vale, Alcumena: cura rem communem, quod facis.
Atque imperce, quæso: menses jam tibi esse actos vides.
Mihi necesse 'st ire hinc: verum, quod erit natum, tollito.
Alc. Quid istud est, mi vir, negotî, quod tu tam subito domo
Abeas?

Jup. Edepol, haud quod tui me, neque domi, distædeat:
Sed, ubi summus imperator non adest ad exercitum,
Citius, quod non facto 'st usus, fit, quam quod facto 'st opus.
Merc. Nimis hic scitus est sycophanta, qui quidem meus sit pater.
Observatote, quam blande mulieri palpabitur.
Alc. Ecastor, re experior, quanti facias uxorem tuam.
Jup. Sati'n' habes, si feminarum nulla 'st, quam æque diligam?
Merc. Edepol, næ illa si istis rebus te sciat operam dare,
Ego faxim, te Amphitruonem esse malis, quam Jovem.
Alc. Experiri istuc mavellem me, quam mî memorarier.
Prius abis, quam lectûs, ubi cubuisti, concaluit locus.
Here venisti mediâ nocte: nunc abis: hoccine placet?
Merc. Accedam, atque hanc appellabo, et supparasitabor patri.
Nunquam (edepol) quemquam mortalem credo ego uxorem suam
Sic efflictim amare, proinde ut hic te efflictim deperit.
Jup. Carnufex, non ego te novi? Abi'n' e conspectu meo?
Quid tibi hanc curatio est rem, verbero, aut muttitio?
Quoi (pol) ego jam hoc scipione . . . . .
Alc. Ah! noli.
Jup. Muttito modo.
Merc. Nequiter pæne expedivit prima parasitatio.
Jup. Verum, quod dicis, mea uxor, non te mî irasci decet.
Clanculum abii a legione: operam hanc surripui tibi;

Ex me primo prima scires, rem ut gessissem publicam.
Ea tibi omnia enarravi. Nisi te amarem plurimum,
Non facerem.
Merc. Facitne, ut dixi? timidam palpo percutit.
Jup. Nunc, ne legio persentiscat, clam illuc redeundum 'st mihi;
Ne me uxorem prævortisse dicant præ re publicâ.
Alc. Lacrumantem ex abitu concinnas tu tuam uxorem.
Jup. Tace.
Ne corrumpe oculos; redibo actutum.
Alc. Id actutum diu 'st.
Jup. Non ego te hîc lubens relinquo, neque abeo abs te.
Alc. Sentio:
Nam, quâ nocte ad me venisti, eâdem abis.
Jup. Cur me tenes?
Tempus est: exire ex urbe, priusquam luciscat, volo.
Nunc tibi hanc pateram, quæ dono mî illic ob virtutem data 'st,
(Pterela rex quî potitavit, quem ego meâ occidi manu)
Alcumena, tibi condono.
Alc. Facis, ut alias res soles.
Ecastor, condignum donum, quali'st, qui donum dedit.
Merc. Immo sic condignum donum, quali'st, quoi dono datum 'st.
Jup. Pergi'n' autem? Nonne ego possum, furcifer, te perdere?
Alc. Noli, (amabo) Amphitruo, irasci Sosiæ causâ meâ.
Jup. Faciam ita ut vis.
Merc. Ex amore hic admodum quam sævus est!
Jup. Numquid vis?

Alc. Ut, quom absim, me ames, me tuam absentem tamen.
Merc. Eamus, Amphitruo: luciscit hoc jam.
Jup. Abi præ, Sosia:
Jam ego sequar. Numquid vis?
Alc. Etiam; ut actutum advenias.
Jup. Licet.
Prius tuâ opinione hîc adero: bonum animum habe.
Nunc te, nox, quæ me mansisti, mitto, ut concedas diê,
Ut mortalibus illuciscas luce clarâ et candidâ.
Atque, quanto nox fuisti longior hac proxumâ,
Tanto brevior dies ut fiat, faciam, ut æque disparet,
Et dies e nocte accedat. Ibo, et Mercurium subsequar.

ACTUS II. SCENA I.

Amphitruo. Sosia.

Amph. Age, i tu secundum.
Sos. Sequor, subsequor te.
Amph. Scelestissumum te arbitror.
Sos. Nam quamobrem?
Amph. Quia id, quod neque est, nec fuit, nec futurum 'st,
Mihi prædicas.
Sos. Eccere! jam tuâtim
Facis tu, ut tuis nulla apud te sit fides.
Amph. Quid est? quo modo? jam quidem (hercle) ego tibi istam
Scelestam, scelus, linguam abscindam.
Sos. Tuus sum;
Proinde, ut commodum 'st et lubet, quidque facias:
Tamen, quin loquar ego hæc uti facta sunt hîc,
Nunquam ullo modo me potes deterrere.
Amph. Scelestissume! audes mihi prædicare id,

Domi te esse nunc, qui hîc ades?
Sos. Vera dico.
Amph. Malum! quod tibi Dii dabunt, atque ego hodie
Dabo.
Sos. Istuc tibi est in manu: nam tuus sum.
Amph. Tun' me, verbero, audes herum ludifacere?
Tun' id dicere audes, quod nemo unquam homo antehac
Vidit, nec potest fieri, tempore uno
Homo idem duobus locis ut simul sit?
Sos. Profecto, ut loquor, res ita est.
Amph. Jupiter te
Perdat!
Sos. Quid mali sum, here, tuâ ex re promeritus?
Amph. Rogasne, improbe, etiam, qui ludos facis me?
Sos. Merito maledicas mihi, si id ita factum 'st:
Verum haud mentior; resque uti facta, dico.
Amph. Homo hic ebrius est, ut opinor.
Sos. Utinam ita essem!
Amph. Optas, quæ facta.
Sos. Egone?
Amph. Tu istic: ubi bibisti?
Sos. Nusquam equidem bibi.
Amph. Quid hoc sit hominis!
Sos. Equidem decies dixi:
Domi ego sum, inquam;
Ecquid audis? et apud te assum Sosia idem.
Sati'n' hoc plane,
Sati'n' diserte, here, nunc videor tibi locutus
Esse?
Amph. Vah! apage te a me!
Sos. Quid est negoti?
Amph. Pestis te tenet.
Sos. Nam cur istuc dicis?
Equidem valeo, et salvus sum recte, Amphitruo.

Amph. At te ego faciam hodie, proinde ac meritus es,
Ut minus valeas, et miser sis,
Salvus domum si rediero. Jam
Sequere sis, herum qui ludificas dictis delirantibus;
Qui, quoniam, herus quod imperavit, neglexisti persequi,
Nunc venis etiam ultro irrisum dominum. Quæ neque fieri
Possunt, neque fando unquam accepit quisquam, profers, carnufex;
Quojus ego hodie in tergo faxo ista expetant mendacia.
Sos. Amphitruo, miserruma istæc miseria est servo bono,
Apud herum qui vera loquitur, si id vi verum vincitur.
Amph. Quo id (malum!) pacto potest (nam mecum argumentis puta)
Fieri, nunc uti tu hîc sis et domi? id dici volo.
Sos. Sum profecto et hîc et illic. Hoc quoivis mirari licet.
Neque tibi istuc mirum magis videtur, quam ipsi mihi.
Amph. Quo modo?
Sos. Nihilo, inquam, mirum magis tibi istuc, quam mihi.
Neque (ita me Dii ament) credebam primo mihimet Sosiæ,
Donec Sosia, ille egomet, fecit sibi uti crederem.
Ordine omne, uti quidque actum 'st, dum apud hostes sedimus,
Edissertavit; tum formam unâ abstulit cum nomine.
Neque lac lacti magis est simile, quam ille ego simili'st mei.
Nam, ut dudum ante lucem a portu me præmisisti domum . . . .
Amph. Quid igitur?

Sos. Prius multo ante ædeis stabam, quam illo adveneram.
Amph. Quas (malum !) nugas ? . . . Sati'n' tu sanus es ?
Sos. Sic sum, ut vides.
Amph. Huic homini nescio-quid est mali malâ objectum manu,
Postquam a me abiit.
Sos. Fateor : nam sum obtusus pugnis pessume.
Amph. Quis te verberavit ?
Sos. Egomet memet, qui nunc sum domi.
Amph. Cave, quidquam, nisi quod rogabo te, mihi responderis.
Omnium primum, iste qui sit Sosia, hoc dici volo.
Sos. Tuus est servus.
Amph. Mihi quidem uno te plus etiam'st, quam volo :
Neque, postquam sum natus, habui, nisi te, servum Sosiam.
Sos. At ego nunc, Amphitruo, dico : Sosiam servum tuum,
Præter me, alterum, inquam, adveniens, faciam, ut offendas domi,
Davo prognatum ; patre eodem quo ego sum ; formâ, ætate item,
Quâ ego sum. Quid opu'st verbis ? geminus Sosia hîc factu'st tibi.
Amph. Nimia memoras mira. Sed vidistin' uxorem meam ?
Sos. Quin introire in ædeis nunquam licitum 'st.
Amph. Quis te prohibuit ?
Sos. Sosia ille, quem jamdudum dico ; is, qui me contudit.
Amph. Quis istic Sosia 'st ?
Sos. Ego, inquam. Quoties dicendum 'st tibi ?

Amph. Sed quid ais? num obdormivisti dudum?
Sos. Nusquam gentium.
Amph. Ibi forte istum si vidisses quemdam in somnis Sosiam . . . .
Sos. Non soleo ego somniculose heri imperia persequi.
Vigilans vidi; vigilans nunc te video; vigilans fabulor;
Vigilantem ille me jamdudum vigilans pugnis contudit.
Amph. Quis homo?
Sos. Sosia, inquam, ego ille. Quæso, nonne intelligis?
Amph. Quî (malum!) intelligere quisquam potis est? ita nugas blatis.
Sos. Verum actutum nosces.
Amph. Quem?
Sos. Illum nosces, servum Sosiam.
Amph. Sequere hac igitur me: nam mî istuc primum exquisito 'st opus.
Sed vide, ex navi efferantur, quæ jam imperavi, omnia.
Sos. Et memor sum et diligens, ut, quæ imperes, compareant.
Non ego cum vino simitu' ebibi imperium tuum.
Amph. Utinam Dii faxint, infecta dicta re eveniant tua!

ACTUS II. SCENA II.

ALCMENA. AMPHITRUO. SOSIA. THESSALA.

Alc. Sati'n' parva res est voluptatum in vitâ,
Atque in ætate agundâ,
Præ quam quod molestum est? ita quoique comparatum

Est in ætate hominum ;
Ita Diis placitum, voluptatem ut mœror comes consequatur :
Quin incommodi plus malique illico assit, boni si obtigit quid.
Nam ego id nunc experior domo, atque ipsa de me scio, quoi voluptas
Parumper data 'st ; dum viri mei mihi potestas videndi fuit
Noctem unam modo : atque is repente abiit a me hinc ante lucem.
Sola hìc mihi nunc videor, quia ille hinc abest, quem ego amo præter omneis.
Plus ægri ex abitu viri, quam ex adventu voluptatis, cepi.
Sed hoc me beat saltem, quod perduelleis vicit, et domum
Laudis compos revenit : id solatio 'st. Absit ; dummodo
Laude partâ domum recipiat se : feram et perferam usque
Abitum ejus animo forti atque obfirmato. Id modo si mercedis
Datur mihi, ut meus victor vir belli clueat, satis
Mihi esse ducam. Virtus præmium est optumum.
Virtus omnibus rebus anteit profecto.
Libertas, salus, vita, res, parentes,
Patria, et prognati, tutantur, servantur :
Virtus omnia in se habet : omnia assunt bona, quem penes est virtus.
Amph. Edepol, me uxori exoptatum credo adventurum domum,
Quæ me amat, quam contra amo : præsertim re gestâ bene,
Victis hostibus, quos nemo posse superari ratu'st :
Eos, auspicio meo atque ductu, primo cœtu vicimus :
Certe enim me illi exspectatum optato venturum scio.

Sos. Quid? me non rere exspectatum amicæ venturum meæ?
Alc. Meus vir hic quidem 'st.
Amph. Sequere hac tu me.
Alc. Nam quid ille revortitur,
Qui dudum properare sese aibat? an ille me tentat sciens?
Atque, id si volt experiri, suum abitum ut desiderem,
Ecastor, med haud invitâ se domum recipit suam.
Sos. Amphitruo, redire ad navem meliu'st nos.
Amph. Quâ gratiâ?
Sos. Quia domi daturus nemo 'st prandium advenientibus.
Amph. Quî tibi istuc in mentem venit?
Sos. Quia enim sero advenimus.
Amph. Quî?
Sos. Quia Alcumenam ante ædeis stare saturam intelligo.
Amph. Gravidam ego illanc hîc reliqui, quom abeo.
Sos. Hei! perii miser!
Amph. Quid tibi est?
Sos. Ad aquam præbendam, commodum adveni domum,
Decumo post mense, ut rationem te dictare intelligo.
Amph. Bono animo es.
Sos. Sci'n' quam bono animo sim?
Si situlam cepero,
Nunquam (edepol) tu mihi divini quidquam creduis post hunc diem,
Ni ego illi puteo, si occepso, animam omnem intertraxero.
Amph. Sequere hac me modo: alium ego isti rei allegabo; ne time.
Alc. Magis nunc meum officium facere, si huic eam advorsum, arbitror.
Amph. Amphitruo uxorem salutat lætus speratam suam,
Quam omnium Thebis vir unam esse optumam dijudicat.

Quamque adeo cives Thebani vero rumificant probam.
Valuistin' usque? exspectatusne advenio?
Sos. Haud vidi magis
Exspectatum: eum salutat magis haud quisquam, quam canem.
Amph. Et, quom te gravidam, et quom pulchre plenam adspicio, gaudeo.
Alc. Obsecro, (ecastor) quid tu me, deridiculi gratiâ,
Sic salutas atque appellas, quasi dudum non videris,
Quasique nunc primum recipias te domum huc ex hostibus,
Atque me nunc proinde appellas, quasi multo post videris?
Amph. Immo equidem te, nisi nunc hodie, nusquam vidi gentium.
Alc. Cur negas?
Amph. Quia vera didici dicere.
Alc. Haud æquum facit,
Qui, quod didicit, id dediscit. An periclitamini,
Quid animi habeam? sed quid huc vos revortimini tam cito?
An te auspicium commoratum est? an tempestas continet?
Quî non abiisti ad legiones, ita uti dudum dixeras?
Amph. Dudum! quam dudum istuc factum 'st?
Alc. Tentas? jamdudum, modo.
Amph. Quî istuc potis est fieri, (quæso) ut dicis, jamdudum, modo?
Alc. Quid enim censes? te ut deludam contra lusorem meum,
Qui nunc primum te advenisse dicas, modo qui hinc abieris?
Amph. Hæc quidem deliramenta loquitur.
Sos. Paulisper mane,
Dum edormiscat unum somnum.
Amph. Quæne vigilans somniat?
Alc. Equidem (ecastor) vigilo; et vigilans id, quod factum 'st, fabulor:

Nam dudum ante lucem et istunc et te vidi.
Amph. Quo in loco?
Alc. Hîc, in ædibus, ubi tu habitas.
Amph. Nunquam factum 'st.
Sos. Non taces?
Quid si e portu navis huc nos dormienteis detulit?
Amph. Etiam tu quoque assentaris huic?
Sos. Quid vis fieri?
Non tu scis, Bacchæ bacchanti si velis advorsarier,
Ex insanâ insaniorem facies; feriet sæpius:
Si obsequare, unâ resolvas plagâ.
Amph. At (pol) quin certa res
Hanc est objurgare, quæ me hodie advenientem domum
Noluerit salutare.
Sos. Irritabis crabrones.
Amph. Tace.
Alcumena, unum rogare te volo.
Alc. Quid vis rogare? roga.
Amph. Num tibi aut stultitia accessit, aut superat superbia?
Alc. Quî istuc in mentem est tibi, mi vir, percontarier?
Amph. Quia salutare advenientem me solebas antidhac:
Appellare itidem, ut pudicæ suos viros, quæ sunt, solent.
Eo more expertem te factam adveniens offendi domi.
Alc. Ecastor, equidem te certo heri advenientem illico
Et salutavi, et, valuissesne usque, exquisivi simul,
Mi vir: et manum prehendi, et osculum tetuli tibi.
Sos. Tun' heri hunc salutavisti?
Alc. Et te quoque etiam, Sosia.
Sos. Amphitruo, speravi ego istam tibi parituram filium:
Verum non est puero gravida.
Amph. Quid igitur?
Sos. Insaniâ.

Alc. Equidem sana sum; et Deos quæso, ut salva pariam filium.
Verum tu magnum malum habebis, si hic suum officium facit.
Ob istuc omen, ominator, capies, quod te condecet.
Sos. Enimvero prægnanti oportet et malum et malum dari,
Ut, quod obrodat, sit, animo si male esse occeperit.
Amph. Tu me heri hîc vidisti?
Alc. Ego, inquam, si vis decies dicere.
Amph. In somnis fortasse.
Alc. Immo vigilans vigilantem.
Amph. Væ misero mihi!
Sos. Quid tibi 'st?
Amph. Delirat uxor.
Sos. Atrâ bili percita 'st.
Nulla res tam deliranteis homines concinnat cito.
Amph. Ubi primum tibi sensisti, mulier, impliciscier?
Alc. Equidem (ecastor) sana et salva sum.
Amph. Cur igitur prædicas,
Te heri me vidisse, qui hac noctu in portum advecti sumus?
Ibi cœnavi; atque ibi quievi in navi noctem perpetem:
Neque meum pedem huc intuli etiam in ædeis, ut cum exercitu
Hinc profectus sum ad Teleboas hosteis, eosque ut vicimus.
Alc. Immo mecum cœnavisti, et mecum cubuisti.
Amph. Quid id est?
Alc. Vera dico.
Amph. Non quidem (hercle) de hac re; de aliis nescio.
Alc. Primulo diluculo abivisti ad legiones.
Amph. Quomodo?
Sos. Recte dicit, ut commeminit: somnium narrat tibi.

Sed, mulier, postquam experrecta es, prodigiali Jovi
Aut molâ salsâ hodie, aut thure, comprecatam oportuit.
Alc. Væ capiti tuo!
Sos. Tuâ istuc refert, si curaveris.
Alc. Iterum jam hic in me inclementer dicit, atque id sine malo.
Amph. Tace tu: tu dic: Egone abs te abii hinc hodie cum diluculo?
Alc. Quis igitur, nisi vos, narravit mihi, illi ut fuerit prœlium?
Amph. An etiam id tu scis?
Alc. Quippe quæ ex te audivi: ut urbem maxumam
Expugnavisses; regemque Pterelam tute occideris.
Amph. Egone istuc dixi?
Alc. Tute istic, etiam adstante hoc Sosiâ.
Amph. Audivistin' tu me narrare hoc hodie?
Sos. Ubi ego audiverim?
Amph. Hanc roga.
Sos. Me quidem præsente, nunquam factum 'st, quod sciam.
Alc. Mirum quin te advorsus dicat.
Amph. Sosia, age, me huc adspice.
Sos. Specto.
Amph. Vera volo loqui te: nolo assentari mihi.
Audivistin' tu hodie me illi dicere ea, quæ illa autumat?
Sos. Quæso, (edepol) num tu quoque etiam insanis, quom id me interrogas?
Qui ipsus equidem nunc primum istanc tecum conspicio simul.
Amph. Quin nunc, mulier, audi'n' illum?
Alc. Ego vero; ac falsum dicere.
Amph. Neque tu illi, neque mî viro ipsi credis?
Alc. Eo fit, quia mihi
Plurimum credo, et scio ista hæc facta, proinde ut proloquor.

Amph. Tun' me heri advenisse dicis?
Alc. Tun' te abîsse hodie hinc negas?
Amph. Nego enimvero; et me advenire nunc primum aio ad te domum.
Alc. Obsecro, etiamne hoc negabis, te auream pateram mihi
Dedisse dono hodie, quâ te illic donatum esse dixeras?
Amph. Neque (edepol) dedi, neque dixi: verum ita animatus fui,
Ita-que nunc sum, ut eâ te paterâ donem. Sed quis istuc tibi
Dixit?
Alc. Ego quidem ex te audivi, et ex tuâ accepi manu
Pateram.
Amph. Mane, mane, obsecro te. Nimis demiror, Sosia,
Quî illæc illic me donatum esse aureâ paterâ sciat,
Nisi tu dudum hanc convenisti, et narravisti hæc omnia.
Sos. Neque (edepol) ego dixi, neque istam vidi, nisi tecum simul.
Amph. Quid hoc sit hominis?
Alc. Vi'n' proferri pateram?
Amph. Proferri volo.
Alc. Fiat. Tu, Thessala, intus pateram proferto foras,
Quâ hodie meus vir donavit me.
Amph. Secede huc tu, Sosia.
Enimvero illud, præter alia mira, miror maxume,
Si hæc habet pateram illam.
Sos. An etiam id credis, quæ in hac cistellulâ
Tuo signo obsignata fertur?
Amph. Salvum signum 'st?
Sos. Inspice.
Amph. Recte, ita 'st, ut obsignavi.
Sos. Quæso, quin tu istanc jubes

Pro cerritâ circumferri?
Amph. Edepol, quin facto 'st opus.
Nam hæc quidem (edepol) larvarum plena 'st.
Alc. Quid verbis opu'st?
Hem tibi pateram! eccam!
Amph. Cedo mihi.
Alc. Age, adspice huc sis nunc jam,
Tu, qui, quæ facta, inficiare; quem ego jam hîc convincam palam.
Estne hæc patera, quâ donatus illic?
Amph. Summe Jupiter!
Quid ego video? hæc ea 'st profecto patera. Perii, Sosia!
Sos. Aut (pol) hæcce præstigiatrix mulier multo maxuma 'st,
Aut pateram hîc inesse oportet.
Amph. Agedum, solve cistulam.
Sos. Quid ego istam exsolvam? obsignata 'st recte. Res gesta 'st bene.
Tu peperisti Amphitruonem; ego alium peperi Sosiam:
Nunc si pateram patera peperit, omnes congeminavimus.
Amph. Certum 'st aperire, atque inspicere.
Sos. Vide sis, signi quid siet,
Ne posterius in me culpam conferas.
Amph. Aperi modo:
Nam hæc quidem nos deliranteis facere dictis postulat.
Alc. Unde hæc igitur est, nisi abs te, quæ mihi dono data 'st?
Amph. Opus mî est istoc exquisito.
Sos. Jupiter! pro Jupiter!
Amph. Quid tibi 'st?
Sos. Hîc patera nulla in cistulâ 'st.
Amph. Quid ego audio?
Sos. Id quod verum 'st.
Amph. At cum cruciatu jam, ni apparet, tuo.
Alc. Hæc quidem apparet.

Amph. Quis igitur tibi dedit?
Alc. Qui me rogat.
Sos. Me captas, quia tute ab navi clanculum huc aliâ viâ
Præcucurristi; atque hinc pateram tute exemisti, atque eam
Huic dedisti; posthac rursus obsignâsti clanculum.
Amph. Hei mihi! jam tu quoque hujus adjuvas insaniam!
Ai'n' heri nos advenisse huc?
Alc. Aio; adveniensque illico
Me salutavisti, et ego te, et osculum tetuli tibi.
Amph. Jam illud non placet principium de osculo. Perge exsequi.
Alc. Lavisti.
Amph. Quid, postquam lavi?
Alc. Accubuisti.
Sos. Euge! optume!
Nunc exquire.
Amph. Ne interpella. — Perge porro dicere.
Alc. Cœna apposita 'st: cœnavisti mecum: ego accubui simul.
Amph. In eodem lecto?
Alc. In eodem.
Sos. Hei! non placet convivium.
Amph. Sine modo argumenta dicat. Quid, postquam cœnavimus?
Alc. Te dormitare aibas: mensa ablata 'st; cubitum hinc abiimus.
Amph. Ubi tu cubuisti?
Alc. In eodem lecto tecum unâ in cubiculo.
Amph. Perdidisti!
Sos. Quid tibi 'st?
Amph. Hæc me modo ad mortem dedit.
Alc. Quid jam, amabo?
Amph. Ne me appella.

Sos. Quid tibi 'st?
Amph. Perii miser!
Quia pudicitiæ hujus vitium me hîc absente est additum.
Alc. Obsecro, (ecastor) cur istuc, mi vir, ex te audio?
Amph. Vir ego tuus sim? ne me appella falsa falso nomine.
Sos. Hæret hæc res; siquidem hæc jam mulier facta 'st ex viro.
Alc. Quid ego feci, qua istæc propter dicta dicantur mihi?
Amph. Tute edictas facta tua: ex me quæris, quid deliqueris?
Alc. Quid ego tibi deliqui, si, quoi nupta sum, tecum fui?
Amph. Tun' mecum fueris? quid illac impudente audacius?
Saltem tute, si pudoris egeas, sumas mutuum.
Alc. Istuc facinus, quod tu insimulas, nostro generi non decet.
Tu si me impudicitiæ captas, non potes capere.
Amph. Pro Dii immortales! cognosci'n' tu me saltem, Sosia?
Sos. Propemodum.
Amph. Cœnavin' ego heri in navi in portu Persico?
Alc. Mihi quoque assunt testes, qui illud, quod ego dicam, assentiant.
Sos. Nescio-quid istuc negotî dicam, nisi quispiam 'st
Amphitruo alius, qui forte te hîc absente tamen
Tuam rem curet, teque absente, hîc munus fungatur tuum:
Namque de illo subditivo Sosiâ mirum nimis est.
Certe de istoc Amphitruone jam alterum mirum 'st magis.
Nescio-quis præstigiator hanc frustratur mulierem.

Alc. Per supremi Regis regnum juro, et matrem familiâs
Junonem, quam me vereri et metuere est par maxume,
Ut mî, extra unum te, mortalis nemo corpus corpore
Contigit, quo me impudicam faceret.
Amph. Vera istæc velim.
Alc. Vera dico, sed nequidquam, quoniam non vis credere.
Amph. Mulier es; audacter juras.
Alc. Quæ non deliquit, decet
Audacem esse, confidenter pro se et proterve loqui.
Amph. Satis audacter.
Alc. Ut pudicam decet.
Amph. Tu verbis probas.
Alc. Non ego illam mihi dotem duco esse, quæ dos dicitur;
Sed pudicitiam, et pudorem, et sedatum cupidinem,
Deûm metum, parentûm amorem, et cognatûm concordiam;
Tibi morigera, atque ut munifica sim bonis, prosim probis.
Sos. Næ ista, (edepol) si hæc vera loquitur, examussim est optuma.
Amph. Delenitus sum profecto ita, ut me, qui sim, nesciam.
Sos. Amphitruo es profecto: cave sis, ne tu te usu perduis:
Ita nunc homines immutantur, postquam peregre advenimus.
Amph. Mulier, istam rem inquisitam certum 'st non amittere.
Alc. Edepol, me libente facies.
Amph. Quid ais? responde mihi.
Quid si adduco tuum cognatum huc a navi Naucratem,
Qui mecum unâ vectu'st unâ navi; atque is si denegat

Facta, quæ tu facta dicis, quid tibi æquum 'st fieri?
Numquid causam dicis, quin te hoc multem matrimonio?
Alc. Si deliqui, nulla causa est.
Amph. Convenit. Tu, Sosia,
Duc hos intro. Ego huc ab navi mecum adducam Naucratem.
Sos. Nunc quidem, præter nos, nemo 'st: dic mihi verum serio,
Ecquis alius Sosia intu'st, qui mei similis siet?
Alc. Abi'n' hinc a me dignus domino servus?
Sos. Abeo, si jubes.
Alc. Nimis (ecastor) facinus mirum est, quî illi collibitum siet,
Meo viro, sic me insimulare falsum facinus tam malum.
Quidquid est, jam ex Naucrate cognato id cognoscam meo.

ACTUS III. SCENA I.

Jupiter.

Ego sum ille Amphitruo, quoju'st servus Sosia,
(Idem, Mercurius qui fit, quando commodum'st),
In superiore qui habito cœnaculo,
Qui interdum fio Jupiter, quando lubet.
Huc autem quom extemplo [adventum apporto,] illico
Amphitruo fio, et vestitum immuto meum.
Nunc huc honoris vostri venio gratiâ,
Ne hanc inchoatam transigam comœdiam;
Simul, Alcumenæ, quam vir insontem probri
Amphitruo accusat, veni, ut auxilium feram:
Nam mea sit culpa, quod egomet contraxerim,
Si id Alcumenæ innocenti expetat.
Nunc Amphitruonem memet, ut occepi semel,
Esse assimulabo, atque in horum familiam

Frustrationem hodie injiciam maxumam:
Post igitur demum faciam res fiat palam,
Atque Alcumenæ in tempore auxilium feram,
Faciamque, ut uno fetu, et quod gravida 'st viro,
Et me quod gravida 'st, pariat sine doloribus.
Mercurium jussi me continuo consequi,
Si quid vellem imperare. Nunc hanc alloquar.

ACTUS III. SCENA II.

Alcmena. Jupiter.

Alc. Durare nequeo in ædibus: ita me probri,
Stupri, dedecoris, a viro argutam meo!
Ea, quæ sunt facta, infecta refert, ac clamitat:
Quæ neque sunt facta, neque ego in me admisi, arguit;
Atque id me susque deque esse habituram putat.
Non (edepol) faciam; neque me perpetiar probri
Falso insimulatam; quin ego illum aut deseram,
Aut satisfaciat mî ille, atque adjuret insuper,
Nolle esse dicta, quæ in me insontem protulit.
Jup. Faciundum 'st mî illud, fieri quod illæc postulat,
Si me illam amantem ad sese studeam recipere;
Quando, ego quod feci, factum id Amphitruoni obfuit,
Atque ille dudum meus amor negotium
Insonti exhibuit: nunc autem insonti mihi
Illius ira in hanc et maledicta expetent.
Alc. Et, eccum, video, qui me miseram arguit
Stupri, dedecoris.
Jup. Te volo, uxor, colloqui.
Quo te avortisti?
Alc. Ita ingenium meum 'st:
Inimicos semper osa sum obtuerier.
Jup. Heia autem inimicos!

Alc. Sic est: vera prædico;
Nisi, etiam hoc falso dici, insimulaturus es.
Jup. Nimis verecunda es.
Alc. Poti'n' es, ut abstineas manum?
Nam certo, si sis sanus, aut sapias satis,
Quam tu impudicam esse arbitrere et prædices,
Cum eâ tu sermonem nec joco nec serio
Tibi habeas, nisi sis stultior stultissumo.
Jup. Si dixi, nihilo magis es, neque ego esse arbitror:
Et id huc revorti, uti me purgarem tibi.
Nam nunquam quidquam meo animo fuit ægrius,
Quam postquam audivi ted esse iratam mihi.
Cur dixisti? inquies. Ego expediam tibi.
Non, (edepol) quo te esse impudicam crederem:
Verum periclitatus animum sum tuum,
Quid faceres, et quo pacto id ferre induceres.
Equidem joco illa dixeram dudum tibi,
Ridiculi causâ: vel hunc rogato Sosiam.
Alc. Quin huc adducis meum cognatum Naucratem,
Testem quem dudum te adducturum dixeras,
Te huc non venisse?
Jup. Si quid dictum 'st per jocum,
Non æquum 'st, id te serio prævortier.
Alc. Ego illud scio, quam doluerit cordi meo.
Jup. Per dexteram tuam te, Alcumena, oro, obsecro,
Da mihi hanc veniam: ignosce; irata ne sies.
Alc. Ego istæc feci verba virtute irrita:
Nunc, quando factis me impudicis abstines,
Ab impudicis dictis avorti volo.
Valeas; tibi habeas res tuas; reddas meas.
Jube'n' mî ire comites?
Jup. Sanan' es?
Alc. Si non jubes,
Ibo egomet; comitem Pudicitiam duxero.
Jup. Mane. Arbitratu tuo jusjurandum dabo,
Me meam pudicam esse uxorem arbitrarier.
Id ego si fallo, tum te, summe Jupiter,

Quæso, Amphitruoni ut semper iratus sies.
Alc. Ah! propitius sit potius.
Jup. Confide fore:
Nam jusjurandum verum te advorsum dedi.
Jam nunc irata non es?
Alc. Non sum.
Jup. Bene facis.
Nam, in hominum ætate, multa eveniunt hujusmodi:
Capiunt voluptates; capiunt rursum miserias:
Iræ interveniunt; redeunt rursum in gratiam.
Verum, iræ siquæ forte eveniunt hujusmodi
Inter eos, rursum si reventum in gratiam 'st,
Bis tanto amici sunt inter se, quam prius.
Alc. Primum cavisse oportuit ne diceres;
Verum, eadem si îsdem purgas, mihi patiunda sunt.
Jup. Jube vero vasa pura adornari mihi,
Ut, quæ apud legionem vota vovi, si domum
Redissem salvus, ea ego exsolvam omnia.
Alc. Ego istuc curabo.
Jup. Evocate huc Sosiam:
Gubernatorem, qui in meâ navi fuit,
Blepharonem, arcessat, qui nobiscum prandeat.
Is adeo impransus ludificabitur probe,
Quom ego Amphitruonem collo hinc obstricto traham.
Alc. Mirum, quid solus secum secreto ille agat!
Atque aperiuntur ædes: exit Sosia.

ACTUS III. SCENA III.

Sosia. Jupiter. Alcmena.

Sos. Amphitruo, assum: si quid opus est, impera: imperium exsequar.
Jup. Optume advenis.
Sos. Jam pax est inter vos duos?

Nam, quia vos tranquillos video, gaudeo, et volupe 'st mihi.
Atque ita servum par videtur frugi sese instituere;
Proinde heri ut sint, ipse item sit: voltum e voltu comparet:
Tristis sit, si heri sint tristes: hilarus sit, si gaudeant.
Sed age, responde: jam vos redîstis in concordiam?
Jup. Derides, qui scis hæc jamdudum me dixisse per jocum.
Sos. An id joco dixisti? equidem serio ac vero ratus.
Jup. Habui expurgationem; facta pax est.
Sos. Optume 'st.
Jup. Ego rem divinam intus faciam, vota quæ sunt.
Sos. Censeo.
Jup. Tu gubernatorem a navi huc evoca verbis meis
Blepharonem, ut, re divinâ factâ, mecum prandeat.
Sos. Jam hîc ero, quom illic censebis esse me.
Jup. Actutum huc redi.
Alc. Numquid vis, quin abeam jam intro, ut apparentur, quibus opu'st?
Jup. I sane; et, quantum potest, parata fac sint omnia.
Alc. Quin venis, quando vis, intro? faxo haud quidquam sit moræ.
Jup. Recte loquere, et proinde diligentem ut uxorem decet.
Jam hi ambo, et servus et hera, frustra sunt duo,
Qui me Amphitruonem rentur esse: errant probe.
Nunc tu, divine, fac huc assis, Sosia.
Audis, quæ dico, tametsi præsens non ades:
Fac, Amphitruonem advenientem ab ædibus
Ut abigas quovis pacto; fac commentus sies.
Volo deludi illum, dum cum hac usurariâ
Uxore nunc mihi morigero. Hæc curata sint,
Fac sis, proinde adeo, ut me velle intelligis;
Atque ut ministres mihi, quom mihi sacruficem.

ACTUS III. SCENA IV.

Mercurius.

Concedite atque abscedite; omnes de viâ decedite;
Nec quisquam tam audax fuat homo, qui obviam obsistat mihi.
Nam mihi quidem (hercle) quî minus liceat, Deo, minitarier
Populo, ni decedat mihi, quam servolo in comœdiis?
Ille navem salvam nuntiat, aut irati adventum senis:
Ego sum Jovi dicto audiens; ejus jussu huc me affero.
Quamobrem mî magis par est viâ decedere, et concedere.
Pater vocat me: eum sequor; ejus dicto imperio sum audiens:
Ut filium bonum patri esse oportet, itidem ego sum patri.
Amanti supparasitor, hortor, adsto, admoneo, gaudeo.
Si quid patri volupe 'st, voluptas ea mihi multo maxuma 'st.
Amat? sapit: recte facit, animo quando obsequitur suo:
Quod omneis homines facere oportet, dum id modo fiat bono.
Nunc Amphitruonem volt deludi meus pater: faxo, probe
Jam hîc deludetur, spectatores, vobis spectantibus.
Capiam coronam mî in caput; assimulabo me esse ebrium:
Atque illuc sursum escendero: inde optume cispellam virum.
De supero, quom huc accesserit, faciam ut sit madidus sobrius.
Deinde illi actutum sufferet suus servus pœnas Sosia:

Eum fecisse ille hodie arguet, quæ ego fecero hîc. Quid id meâ?
Meo me æquum 'st morigerum patri, ejus studio servire addecet.
Sed eccum Amphitruonem: advenit: jam ille hîc deludetur probe;
Siquidem vos voltis auscultando operam dare.
Ibo intro; ornatum capiam, qui potis decet.
Dein sursum adscendam in tectum, ut illum hinc prohibeam.

ACTUS IV. SCENA I.

Amphitruo.

Naucratem quem convenire volui, in navi non erat:
Neque domi, neque in urbe, invenio quemquam, qui illum viderit.
Nam omneis plateas perreptavi, gymnasia, et myropolia:
Apud emporium, atque in macello, in palæstrâ, atque in foro,
In medicinis, in tonstrinis, apud omneis ædeis sacras.
Sum defessus quæritando, nusquam invenio Naucratem.
Nunc domum ibo; atque ex uxore hanc rem pergam exquirere,
Quis fuerit, quem propter, corpus suum stupri compleverit.
Nam me, quam illam quæstionem inquisitam hodie amittere,
Mortuum satiu'st. Sed ædeis occluserunt: eugepæ!
Pariter hoc fit atque ut alia facta sunt. Feriam foreis.
Aperite hoc. Heus! ecquis hîc est? ecquis hoc aperit ostium?

ACTUS IV. SCENA II.

MERCURIUS. AMPHITRUO.

Mer. Quis ad foreis est?
Amph. Ego sum.
Mer. Quid, "Ego sum?"
Amph. Ita loquor.
Mer. Tibi Jupiter
Diique omnes irati certo sunt, qui sic frangas foreis.
Amph. Quo modo?
Mer. Eo modo, ut profecto vivas ætatem miser.
Amph. Sosia.
Mer. Ita sum Sosia, nisi me esse oblitum existumas.
Quid nunc vis?
Amph. Sceleste! at etiam, quid velim, id tu me rogas?
Mer. Ita rogo. Pæne effregisti, fatue, foribus cardines.
An foreis censebas nobis publicitus præberier?
Quid me adspectas, stolide? quid nunc vis tibi? aut quis tu es homo?
Amph. Verbero! etiam, quis ego sim, me rogitas, ulmorum acheruns?
Quem (pol) ego hodie, ob istæc dicta, faciam ferventem flagris.
Mer. Prodigum te fuisse oportet olim in adolescentiâ.
Amph. Quî dum?
Mer. Quia, senectâ ætate, a me mendicas malum.
Amph. Cum cruciatu tuo istæc hodie, verna, verba funditas.
Mer. Sacrufico ego tibi.
Amph. Quî?
Mer. Quia enim te macto infortunio.

SUPPOSITA.

Amph. Tun' me mactes, carnufex? nisi formam Dii hodie meam perduint,
Faxo ut bubulis coriis onustus sis, Saturni hostia!
Ita ego te certo cruce et cruciatu mactabo. Exi foras,
Mastigia.
Mer. Larva umbratilis, tu me minis territas?
Nisi hinc actutum fugias, si denuo pultaveris,
Si minusculo digito increpuerint fores, hac tegulâ
Tuum deminuam caput, ut cum dentibus linguam exscrees.
Amph. Tun', furcifer, meis me procul prohibessis ædibus?
Tun' meas pultare foreis? hasce illico toto demoliar cardine.
Mer. Pergi'n'?
Amph. Pergo.
Mer. Accipe.
Amph. Sceleste! in herum? Si te hodie apprehendero,
Ad id redigam miseriarum, ut semper sis miser.
Mer. Bacchanal te exercuisse oportuit, senex.
Amph. Quî dum?
Mer. Quando tu me tuum servum censes.
Amph. Quid? censeo?
Mer. Malum tibi: præter Amphitruonem, herum novi neminem.
Amph. Num formam perdidi? mirum quin me nôrit Sosia.
Scrutabor: eho! dic mihi, quis videor? num satis Amphitruo?
Mer. Amphitruo! sanusne es? Nonne tibi prædictum, senex,
Bacchanal te exercuisse, quom, qui sis, alium rogites?
Abscede, moneo: molestus ne sies, dum Amphitruo

Cum uxore, modo ex hostibus adveniens, voluptatem capit.
Amph. Quâ uxore?
Mer. Alcumenâ.
Amph. Quis homo?
Mer. Quoties vis dictum? Amphitruo,
Herus meus. Molestus ne sies.
Amph. Quîcum cubat?
Mer. Vide, ne infortunium quæras, qui me sic ludifices.
Amph. Dic, quæso, mi Sosia.
Mer. Blandire? Cum Alcumenâ.
Amph. In eodemne
Cubiculo?
Mer. Immo, ut arbitror, corpore corpus incubat.
Amph. Væ misero mihi!
Mer. Lucri 'st, quod miseriam deputat: nam uxorem usurariam
Perinde est præbere, ac si agrum sterilem fodiendum loces.
Amph. Sosia!
Mer. Quid (malum!) Sosia?
Amph. Non me novisti, verbero?
Mer. Novi te hominem molestum, qui ne emas litigium.
Amph. Adhuc
Amplius: nonne ego herus sum tuus Amphitruo?
Mer. Tu Bacchus es,
Haud Amphitruo. Quoties tibi dictum vis? num denuo?
Meus Amphitruo uno cubiculo Alcumenam complexu tenet.
Si pergas, eum hîc sistam, neque sine tuo magno malo.
Amph. Cupio arcessi. Utinam ne, pro benefactis, hodie patriam,
Ædeis, uxorem, familiam, cum formâ, unâ perduam!

Mer. Arcessam equidem : sed de foribus tu interea sis vide.
Si molestus sis, evades nunquam, quin te sacruficem.

AMPHITRUO. BLEPHARO. SOSIA.

Amph. Dii, vostram fidem ! quæ intemperiæ nostram agunt familiam ! quæ mira
Video, postquam advenio peregre ! nam verum 'st, quod olim est auditum
Fabularier, mutatos Atticos in Arcadiâ homines,
Et sævas belluas mansitâsse, nec unquam denuo parentibus
Cognitos.
Bleph. Quid illuc, Sosia? Magna sunt, quæ mira prædicas.
Ai'n' tu alterum te reperisse domi consimilem Sosiam ?
Sos. Aio. Sed heus tu ! quom ego Sosiam, Amphitruonem Amphitruo, quid scis an
Tu forte alium Blepharonem parias ? O ! Dii faciant, ut tu quoque,
Concisus pugnis, et elisis dentibus, id impransus creduas.
Nam ego ille alter Sosia, qui illic sum, me malis mulcavit modis.
Bleph. Mira profecto. Sed gradus condecet grandire : nam, ut video,
Exspectat Amphitruo ; et vacuus mihi venter crepitat.
Amph. Et quid aliena
Fabulor ? in nostro olim Thebano genere plusquam mira memorant.
Martigenam ille aggressus belluam magnus Europæ quæstor, anguineo
Repente hosteis peperit seminio : et, pugnatâ illac pugnâ,

Frater trudebat fratrem hastâ et galeâ: et nostræ auctorem gentis
Cum Veneris filiâ angueis repsisse tellus Epirotica
Vidit. De summo summus Jupiter sic statuit: sic fatum habet.
Optumi omnes nostrates, pro claris factis, diris aguntur malis.
Fata istæc me premunt; pertolerarem vim tantam, cladesque
Exanclarem impatibiles.
Sos. Blepharo!
Bleph. Quid est?
Sos. Nescio-quid mali suspicor.
Bleph. Quid?
Sos. Vide sis, herus, salutator, oppessulatas ante foreis graditur.
Bleph. Nihil est; famem exspectat obambulans.
Sos. Curiose quidem: foreis enim
Clausit, ne prævorteretur foras.
Bleph. Oggannis.
Sos. Nec gannio, nec latro.
Si me audias, observes. Nescio-quid secum solus: puto,
Rationes colligit. Quid memoret, hinc excipiam: ne propera.
Amph. Ut metuo, ne, victis hostibus, Dii partam expungant gloriam!
Totam miris modis nostram video turbatam familiam.
Tum vero uxor vitio, stupro, dedecore, me plena enicat.
Sed de paterâ mirum 'st: erat tamen signum obsignatum probe.
Quid enim? pugnas pugnatas prolocuta, et Pterelam oppugnatum,
Nostris occisum manibus fortiter. Atat! novi jam ludum:

Id Sosiæ factum 'st operâ, qui me hodie quoque præsentem ausit
Indigne prævortier.
Sos. De me locutus, et quæ velim minus.
Hominem ne congrediamur, quæso, priusquam stomachum [detexerit.]
Bleph. Ut lubet.
Amph. Si illum datur hodie mastigiam apprehendere, ostendam, quid sit
Herum fallere, minis et dolis incessere.
Sos. Audi'n' tu illum?
Bleph. Audio.
Sos. Illæc machina meas onerat scapulas. Compellemus sis hominem.
Sci'n' quid vulgo dici solet?
Bleph. Quid dicturus sis, nescio:
Quid tibi patiundum, fere hariolor.
Sos. Vetu'st adagium, Fames et mora
Bilem in nasum conciunt.
Bleph. Verum quidem e loco compellemus
Alacre. Amphitruo!
Amph. Blepharonem audio: mirum quid ad me veniat.
Opportune tamen se offert, ut uxoris facta convincam turpia.
Quid huc ad me, Blepharo?
Bleph. Oblitus tam cito, quam diluculo
Misisti ad navim Sosiam, ut hodie tecum convivérem?
Amph. Nusquam factum gentium. Sed ubi illic scelestus?
Bleph. Quis?
Amph. Sosia.
Bleph. Eccum illum.
Amph. Ubi?
Bleph. Ante oculos: non vides?
Amph. Vix video præ irâ; adeo me istic

Hodie delirum fecit.—Ne te sacruficem, nunquam evades. —
Sine me, Blepharo.
Bleph. Ausculta, precor.
Amph. Dic; ausculto. — Tu vapula.
Sos. Quâ de re? num satis tempori? Non ocyus quivi, si me
Dædaleis tulissem remigiis.
Bleph. Abstine, quæso; non potuimus
Nostros grandius grandire gradus.
Amph. Sive grallatorius sive
Testudineus fuerit, certum 'st mihi hunc scelestum perdere.
En tectum! en tegulas! en obductas foreis! en ludificatum herum!
En verborum scelus!
Bleph. Quid mali fecit tibi?
Amph. Rogas? ex illo
Tecto exclusum foribus me deturbavit ædibus.
Sos. Egone?
Amph. Tu. Quid minitabas te facturum, si istas pepulissem foreis?
Negas, sceleste?
Sos. Quin negem? en testis ampliter, quîcum venio;
Missus sedulo, ut ad te vocatum ducerem.
Amph. Quis te misit,
Furcifer?
Sos. Qui me rogat.
Amph. Quando gentium?
Sos. Dudum, jampridem, modo,
Ubi cum uxore domi redisti in gratiam.
Amph. Bacchus te irritâssit.
Sos. Nec Bacchum salutem hodie, nec Cererem. Tu purgari jusseras
Vasa, ut rem divinam faceres: et hunc me arcessitum mittis,
Ut tecum prandeat.

Amph. Blepharo, dispeream, si aut intus adhuc fui,
Aut si hunc miserim. Dic, ubi me liquisti?
Sos. Domi cum Alcumenâ conjuge.
Ego, a te abiens, portum vorsus volito: hunc tuis verbis voco:
Venimus; nec te, nisi nunc, video postea.
Amph. Scelestum caput! cum uxore?
Nunquam abis, quin vapules.
Sos. Blepharo!
Bleph. Amphitruo, mitte hunc meâ gratiâ;
Et me audias.
Amph. En, mitto. Quid vis, loquere.
Bleph. Istic jamdudum mihi
Maxuma memoravit mira. Præstigiator forte, aut veneficus,
Hanc excantat tibi familiam. Inquire aliunde: vide quid siet;
Nec ante hunc excruciatum miserum facias, quam rem intelligas.
Amph. Recte mones: eamus: te advorsum uxori etiam advocatum volo.

JUPITER. AMPHITRUO. SOSIA. BLEPHARO.

Jup. Quis tam vasto impete has foreis toto convolsit cardine?
Quis ante ædeis tantas tamdiu turbas concitat? quem si comperero,
Telebois sacruficabo Manibus.
Amph. Nihil est, (ut dici solet)
Quod hodie bene succedat mihi. Deserui Blepharonem et Sosiam,
Ut cognatum Naucratem convenirem: hunc non reperi, et illos perdidi.
Sed eos video: ibo advorsum, ut, siquid habent, sciscitèr.

Sos. Blepharo, illic, qui
Ex ædibus, heru'st, hic vero veneficus.
Bleph. Pro Jupiter!
Quid intueor? Hic non est, sed ille, Amphitruo. Istic si fuat,
Illum sane non esse oportuit, nisi quidem sit geminus.
Jup. Eccum cum Blepharone Sosiam. Compellabo hos prius. Sosia,
Tandem ad nos? Esurio.
Sos. Dixin' tibi hunc veneficum?
Amph. Immo ego hunc, Thebani cives, qui domi uxorem meam
Impudicitiâ impetivit; per quem teneo thesaurum stupri.
Sos. Here, si tu nunc esuris, ego satur pugnis ad te volito.
Amph. Pergi'n', mastigia?
Sos. Abi ad Acheruntem, venefice.
Amph. Men' veneficum?
Vapula.
Jup. Quæ, hospes, intemperiæ, ut tu meum verberes?
Amph. Tuum?
Jup. Meum.
Amph. Mentiris.
Jup. Sosia, i intro. Dum hunc sacrufico, fac paretur prandium.
Sos. Ibo. Amphitruonem, arbitror, ita comiter Amphitruo
Accipiet, ut dudum memet ego ille alter Sosia Sosiam.
Interea, dum isti certant, in popinam devortundum 'st mihi:
Lances detergam omneis, omneisque trullas hauriam.
Jup. Tun' me

Mentiri ais?

Amph. Mentiris, inquam, meæ corruptor familiæ!

Jup. Ob istuc indignum dictum, te obstricto collo hac arripiam.

Amph. Væ misero mihi!

Jup. At id præcavisse oportuit.

Amph. Blepharo, suppetias mihi.

Bleph. Consimiles sunt adeo, ut, utri assim, nesciam: rixam tamen,
Ut potest, dirimam. Amphitruo, noli Amphitruonem perdere:
Linque collum, precor.

Jup. Hunc tu Amphitruonem dictitas?

Bleph. Quidni? unus olim; nunc vero partus est geminus:
Dum tu vis esse, alter quoque esse formâ non desinit.
Interea, quæso, collum linque.

Jup. Linquo: sed dic mihi, videturne tibi
Istic Amphitruo?

Bleph. Uterque quidem.

Amph. Pro summe Jupiter! ubi hodie
Mihi formam adimis? Pergo quærere: tune Amphitruo?

Jup. Tu negas?

Amph. Pernego, quando Thebis, præter me, nemo 'st alter Amphitruo.

Jup. Immo, præter me, nemo; atque adeo, tu Blepharo, judex sies.

Bleph. Faciam id, si queo, signis palam. Tu responde prius.

Amph. Lubens.

Bleph. Antequam cum Taphiis a te pugna sit inita, quid mandâsti mihi?

Amph. Paratâ navi, clavo hæreres sedulo.

Jup. Ut, si nostri fugam facerent, illuc me tuto reciperem.

Amph. Item aliud, ut bene nummatum servaretur marsupium.
Jup. Quæ pecuniæ?
Bleph. Tace sis tu: meum 'st quærere. Scîsti numerum?
Jup. Talenta quinquaginta Attica.
Bleph. Hic examussim rem enarrat. Et tu,
Quot Philippei?
Amph. Duo millia.
Jup. Oboli vero bis totidem.
Sos. Uterque
Rem tenet probe. Intus in crumenâ clausum alterum esse oportuit.
Jup. Attende sis: hac dexterâ (ut nôsti) regem mactavi Pterelam;
Spolia ademi; et pateram, quâ ille potare solitu'st, in cistellâ
Pertuli: dono uxori meæ dedi, quîcum hodie domi lavi,
Sacruficavi, cubui.
Amph. Hei mihi! quid audio? vix apud me sum:
Vigilans quippe dormio: vigilans somnio; vivus et sanus intereo.
Ego idem ille sum Amphitruo, Gorgophones nepos, imperator Thebanorum
Et Creontis unicus, Teleboarum perduellis; qui Acarnanes
Et Taphios vi vici, et summâ regem virtute bellicâ.
Illisce præfeci Cephalum, magni Deïonei filium.
Jup. Ego idem latrones hosteis bello et virtute contudi.
Electryonem perdiderant, nostræ et germanos conjugis:
Achaïam, Ætoliam, Phocidem, per freta Iönium et Ægæum et Creticum
Vagati, vi vortebant piraticâ.
Amph. Dii immortales! mihimet
Non credo; ita omnia, quæ facta illic, examussim loquitur. Vide,

Blepharo.
Bleph. Unum superest: id si fuat, Amphitruones fitote gemini.
Jup. Quid dicas, novi: cicatricem in dextro musculo ex illoc volnere
Quod mihi impegit Pterela. *Bleph.* Eam quidem. *Amph.* Apposite. *Jup.* Vide'n'? en adspice.
Bleph. Detegite, adspiciam. *Jup.* Deteximus: vide. *Bleph.* Supreme Jupiter!
Quid intueor? Utrique in musculo dextero, eodem in loco,
Signo eodem, apparet probe, ut primum coivit, cicatrix rufula,
Sublurida. Rationes jacent: judicium silet: quid agam, nescio.

[*Suppositorum finis.*]

ACTUS IV. SCENA III.

BLEPHARO. AMPHITRUO. JUPITER.

Bleph. Vos inter vos partite: ego abeo: mihi negotium 'st.
Neque ego unquam usquam tanta mira me vidisse censeo.
Amph. Blepharo! quæso, ut advocatus mî assis, neve abeas. *Bleph.* Vale.
Quid opu'st me advocato? qui, utri sim advocatus, nescio.
Jup. Intro hinc eo. Alcumena parturit. *Amph.* Perii miser!
Quid ego? quem advocati jam atque amici deserunt.

Nunquam (edepol) me inultus istic ludificabit, quisquis est.
Nam ad regem rectâ me ducam ; resque ut facta 'st, eloquar.
Ego (pol) illum ulciscar hodie Thessalum veneficum,
Qui pervorse perturbavit familiæ mentem meæ.
Sed ubi ille 'st ? Intro (edepol) abiit ; credo, ad uxorem meam.
Qui me Thebis alter vivit miserior ? quid nunc agam ?
Quem omnes mortales ignorant, et ludificant, ut lubet.
Certum 'st, introrumpam in ædibus, ubi quemque hominem adspexero,
Sive ancillam, sive servum, sive uxorem, sive adulterum,
Seu patrem, sive avum videbo, obtruncabo in ædibus.
Neque me Jupiter, neque Dii omnes id prohibebunt, si volent,
Quin sic faciam uti constitui. Pergam in ædibus nunc jam.

ACTUS V. SCENA I.

Bromia. Amphitruo.

Brom. Spes atque opes vitæ meæ jacent sepultæ in pectore ;
Neque ulla 'st confidentia jam meo in corde, quin amiserim :
Ita mihi videntur omnia, mare, terra, cœlum, consequi,
Jam ut opprimar, ut enicer. Me miseram ! quid agam, nescio :
Ita tanta mira in ædibus sunt facta. Væ miseræ mihi !

Animo male 'st: aquam velim! corrupta sum, atque absumta sum.
Caput dolet; neque audio, neque oculis prospicio satis;
Nec me miserior femina 'st, neque ulla videatur magis.
Ita heræ meæ hodie contigit. Nam, ubi parturit, Deos sibi invocat:
Strepitus, crepitus, sonitus, tonitrus: ut subito, ut propere, ut valide tonuit!
Ubi quisque institerat, concidit crepitu. Ibi nescioquis maxumâ
Voce exclamat: "Alcumena, adest auxilium; ne time:
Et tibi et tuis propitius cœli cultor advenit.
Exsurgite," inquit, "qui, terrore meo, occidistis præ metu."
Ut jacui, exsurgo. Ardere censui ædeis; ita tum confulgebant.
Ibi me inclamat Alcumena: jam ea res me horrore afficit.
Herilis prævortit metus: ocyus accurro, ut sciscam quid velit:
Atque illam geminos filios pueros peperisse conspicor;
Neque nostrûm quisquam sensimus, quom peperit, neque prævidimus.
Sed quid hoc? quis hic est senex,
Qui ante ædeis nostras sic jacet? numnam hunc percussit Jupiter?
Credo, edepol: nam (pro Jupiter!) sepultus est, quasi sit mortuus.
Ibo, et cognoscam, quisquis est. Amphitruo hic quidem 'st herus meus.
Amphitruo!
Amph. Perii!
Brom. Surge.

Amph. Interii!
Brom. Cedo manum.
Amph. Quis me tenet?
Brom. Tua Bromia ancilla.
Amph. Totus timeo; ita me increpuit Jupiter.
Nec secus est, quam si ab Acherunte veniam. Sed quid tu foras
Egressa es?
Brom. Eadem nos formido timidas terrore impulit:
In ædibus, ubi tu habitas, nimia mira vidi. Væ mihi,
Amphitruo! ita mihi animus etiam nunc abest.
Amph. Agedum, expedi.
Sci'n' me tuum esse herum Amphitruonem?
Brom. Scio.
Amph. Vide'n' etiam nunc?
Brom. Scio.
Amph. Hæc sola sanam mentem gestat meorum familiarium.
Brom. Immo omnes sani sunt profecto.
Amph. At me uxor insanum facit
Suis fœdis factis.
Brom. At ego faciam, tu idem ut aliter prædices,
Amphitruo, piam et pudicam esse tuam uxorem ut scias.
De eâ re signa atque argumenta paucis verbis eloquar.
Omnium primum Alcumena geminos peperit filios.
Amph. Ai'n' tu? geminos?
Brom. Geminos.
Amph. Dii me servant.
Brom. Sine me dicere,
Ut scias tibi tuæque uxori Deos esse omneis propitios.
Amph. Loquere.

Brom. Postquam parturire hodie uxor occepit tua,
Ibi utero exorti dolores, ut solent puerperæ:
Invocat Deos immortaleis, ut sibi auxilium ferant,
Manibus puris, capite operto. Ibi continuo contonat
Sonitu maxumo; ædeis primo ruere rebamur tuas.
Ædes totæ confulgebant tuæ, quasi essent aureæ.
Amph. Quæso, absolvito hinc me extemplo, quando satis deluseris.
Quid fit deinde?
Brom. Dum hæc aguntur, interea uxorem tuam
Neque gementem neque plorantem nostrûm quisquam audivimus:
Ita profecto sine dolore peperit.
Amph. Jam istuc gaudeo,
Ut ut erga me est merita.
Brom. Mitte istæc; atque hæc, quæ dicam, accipe.
Postquam peperit pueros, lavere jussit nos. Occepimus.
Sed puer ille, quem ego lavi, ut magnus est, et multum valet!
Neque eum quisquam colligare quivit incunabulis.
Amph. Nimia mira memoras! si istæc vera sunt, divinitus
Non metuo quin meæ uxori latæ suppetiæ sient.
Brom. Magis jam, faxo, mira dices. Postquam in cunas conditu'st,
Devolant angues jubati deorsum in impluvium duo
Maxumi: continuo extollunt ambo capita.
Amph. Hei mihi!
Brom. Ne pave. Sed angues oculis omneis circumvisere.
Postquam pueros conspicati, pergunt ad cunas citi.
Ego cunas recessim rursum vorsum trahere et ducere,
Metuens pueris, mihi formidans: tantoque angues acrius

Persequi. Postquam conspexit angueis ille alter puer,
Citus e cunis exsilit; facit rectâ in angueis impetum:
Alterum alterâ apprehendit eos manu perniciter.
Amph. Mira memoras: nimis formidolosum facinus prædicas.
Nam mihi horror membra misero percipit dictis tuis.
Quid fit deinde? porro loquere.
Brom. Puer ambo angueis enicat.
Dum hæc aguntur, voce clarâ exclamat uxorem tuam . . .
Amph. Quis homo?
Brom. Summus imperator Divûm atque hominum, Jupiter.
Is se dixit cum Alcumenâ clam consuetum cubilibus,
Eumque filium suum esse qui illos angueis vicerit:
Alterum tuum esse dixit puerum.
Amph. Pol, me haud pœnitet,
Scilicet boni dimidium mihi dividere cum Jove.
Abi domum: jube vasa pura actutum adornari mihi,
Ut Jovis supremi multis hostiis pacem expetam.
Ego Tiresiam conjectorem advocabo, et consulam,
Quid faciundum censeat; simul hanc rem, ut facta'st, eloquar.
Sed quid hoc? quam valide tonuit! Dii, obsecro vostram fidem!

ACTUS V. SCENA II.

Jupiter.

Bono animo es; assum auxilio, Amphitruo, tibi et tuis:
Nihil est quod timeas. Hariolos, haruspices
Mitte omneis. Quæ futura, et quæ facta, eloquar
Multo adeo melius quam illi, quom sim Jupiter.
Primum omnium, Alcumenæ usuram corporis
Cepi, et concubitu gravidam feci filio.
Tu gravidam item fecisti, quom in exercitum

Profectus. Uno partu duos peperit simul.
Eorum alter, nostro qui est susceptus semine,
Suis factis te immortali afficiet gloriâ.
Tu cum Alcumenâ uxore antiquam in gratiam
Redi. Haud promeruit, quamobrem vitio verteres.
Meâ vi subacta 'st facere. Ego in cœlum migro.

ACTUS V. SCENA III.

AMPHITRUO.

Faciam ita ut jubes; et te oro, promissa ut serves
tua.
Ibo ad uxorem intro; missum facio Tiresiam senem.
Nunc, spectatores, Jovis summi causâ clare plaudite.

ASINARIA.

DRAMATIS PERSONÆ.

LIBANUS, servus.
DEMÆNETUS, senex.
ARGYRIPPUS, adolescens.
CLEÆRETA, lena.
LEONIDA, servus.
PHILENIUM, meretrix.
DIABOLUS, adolescens.
PARASITUS.
ARTEMONA, uxor.
MERCATOR.
GREX.

ARGUMENTUM

(ut quisbusdam videtur)

PRISCIANI.

AMANTI argento filio auxiliarier
Sub imperio vivens volt senex uxorio.
Itaque ob asinos relatum pretium Saureæ
Numerarier jussit servolo Leonidæ.
Ad amicam id fertur. Cedit noctem filius.
Rivinus amens ob præreptam mulierem,
Is rem omnem uxori per parasitum nuntiat.
Accurrit uxor, ac virum e lustris rapit.

PROLOGUS.

Hoc agite, sultis, spectatores, nunc ïam,
Quæ quidem mihi atque vobis res vortat bene,
Gregique huic, et dominis, atque conductoribus.
Face jam nunc, tu præco, omnem auritum poplum.
Age, nunc reside: cave modo ne gratiis.
Nunc, quid processerim huc, et quid mihi voluerim,
Dicam; ut sciretis nomen hujus fabulæ.
Nam, quod ad argumentum attinet, sane breve 'st.
Nunc, quod me dixi velle vobis dicere,
Dicam: Huic nomen Græce 'st Onagos fabulæ.
Demophilus scripsit; Marcus vortit barbare.
Asinariam volt esse, si per vos licet.
Inest lepos ludusque in hac comœdiâ.
Ridicula res est. Date benigne operam mihi,
Ut vos item alias, pariter nunc, Mars adjuvet.

ACTUS I. SCENA I.

Libanus. Demænetus.

Liban. Sicut tuum vis unicum gnatum tuæ
Superesse vitæ, sospitem et superstitem;
Ita te obtestor, per senectutem tuam,
Perque illam, quam tu metuis, uxorem tuam;
Si quid med erga tu hodie falsum dixeris,
Ut tibi superstes uxor ætatem siet:
Atque, illâ vivâ, vivus ut pestem oppetas.
Demæn. Per deum Fidium quæris: jurato mihi
Video necesse esse eloqui, quidquid roges:
Ita me obstinate aggressus, ut non audeam
Profecto, percontanti quin promam omnia.
Proinde actutum, istud quid sit, quod scire expetis,
Eloquere: ut ipse scibo, te faciam ut scias.
Liban. Dic, obsecro, (hercle) serio, quod te rogem.
Cave mî mendacî quidquam.
Demæn. Quin tu ergo rogas?
Liban. Num me illuc ducis, ubi lapis lapidem terit?
Demæn. Quid istuc est? aut ubi est istuc terrarum loci?
Liban. Ubi flent nequam homines, qui polentam pinsitant.
Demæn. Quid istuc sit, aut ubi istuc sit, nequeo noscere,
Ubi flent nequam homines, qui polentam pinsitant.
Liban. Apud fustitudinas ferricrepinas insulas,
Ubi vivos homines mortui incursant boves.
Demæn. Modo (pol) percepi, Libane, quid istuc sit loci,
Ubi fit polenta, te fortasse dicere.
Liban. Ah!
Neque (hercle) ego istuc dico, nec dictum volo.
Teque obsecro (hercle), ut, quæ locutu's, despuas.
Demæn. Fiat; geratur mos tibi.

Liban. Age, age, usque exscrea.
Demæn. Etiamne?
Liban. Quæso, (hercle) usque ex penitis faucibus.
Demæn. Etiam?
Liban. Amplius.
Demæn. Nam quousque?
Liban. Usque ad mortem volo.
Demæn. Cave sis malam rem.
Liban. Uxoris dico, non tuam.
Demæn. Dono te, ob istuc dictum, ut expers sis metu.
Liban. Dii tibi dent, quæcumque optes.
Demæn. Redde operam mihi:
Cur hoc ego ex te quæram? aut cur miniter tibi,
Propterea quod me non scientem feceris?
Aut cur postremo filio succenseam,
Patres ut faciunt cæteri?
Liban. Quid istuc novi 'st?
Demiror, quid sit; et, quo evadat, sum in metu.
Demæn. Equidem scio jam, filius quam amet meus,
Istanc meretricem e proxumo Philenium.
Estne hoc, ut dico, Libane?
Liban. Rectam instas viam.
Ea res est. Sed eum morbus invasit gravis.
Demæn. Quid morbi 'st?
Liban. Quia non suppetunt dictis data.
Demæn. Tune es adjutor nunc amanti filio?
Liban. Sum vero, et alter noster est Leonida.
Demæn. Bene (hercle) facitis, et a me initis gratiam.
Verum meam uxorem, Libane, nescis qualis siet?
Liban. Tu primus sentis; nos tamen prænoscimus.
Demæn. Fateor eam esse importunam atque incommodam.
Liban. Posterius istuc dicis, quam credo tibi.
Demæn. Omnes parentes, Libane, liberis suis,
Qui mî auscultabunt, facient obsequentiam:
Quippe qui mage amico utantur gnato et benevolo:

Atque ego me id facere studeo. Volo amari a meis;
Volo me patris mei similem, qui, causâ meâ,
Nauclerio ipse ornatu per fallaciam,
Quam amabam, abduxit ab lenone mulierem.
Neque puduit eum id ætatis sycophantias
Struere, et beneficiis me emere gnatum suum sibi.
Eos me decretum 'st persequi mores patris.
Nam me hodie oravit Argyrippus filius,
Uti sibi amanti facerem argenti copiam:
Et id ego percupio obsequi gnato meo.
Volo amori obsecutum illius; volo amet me patrem.
Quamquam illum mater arcte contenteque habet,
Patres ut consueverunt: ego mitto omnia hæc.
Præsertim, quom is me dignum, quoi concrederet,
Habuit, me habere honorem ejus ingenio decet:
Quom me adiit, ut pudentem gnatum æquum 'st patrem;
Cupio esse amicæ quod det argentum suæ.
Liban. Cupis id, quod cupere te nequidquam intelligo.
Dotalem servum Sauream uxor tua
Adduxit, quoi plus in manu sit, quam tibi.
Demæn. Argentum accepi; dote imperium vendidi.
Nunc verba in pauca conferam, quid te velim.
Viginti jam usu'st filio argenti minis.
Face, id ut paratum jam sit.
Liban. Unde gentium?
Demæn. Me defraudato.
Liban. Maxumas nugas agis.
Nudo detrahere vestimenta me jubes.
Defraudem te ego? age sis, tu sine pennis vola.
Tene ego defraudem, quoi ipsi nihil est in manu,
Nisi quid tu porro uxorem defraudaveris?
Demæn. Quâ me, quâ uxorem, quâ tu servum Sauream
Potes, circumduce, aufer; promitto tibi
Non offuturum, si id hodie effeceris.

Liban. Jubeas unâ operâ me piscari in aëre,
Venari autem rete jaculo in medio mari.
Demæn. Tibi optionem sumito Leonidam.
Fabricare quidvis; quidvis comminiscere.
Perficito, argentum hodie ut habeat filius,
Amicæ quod det.
Liban. Quid ais tu, Demænete?
Quid si forte in insidias devenero?
Tu redimes me, si me hostes interceperint?
Demæn. Redimam.
Liban. Tum tu igitur aliud cura quid lubet.
Demæn. Ego eo ad forum, nisi quid vis.
Liban. I: etiamne ambulas?
Demæn. Atque audi'n' etiam?
Liban. Ecce.
Demæn. Si quid te volam, ubi eris?
Liban. Ubicumque lubitum fuerit animo meo.
Profecto nemo 'st, quem jam dehinc metuam, mihi
Ne quid nocere possit; quom mihi tuâ
Oratione omnem animum ostendisti tuum.
Quin te quoque ipsum facio haud magni, si hoc patro.
Pergam quo occepi, atque ibi consilia exordiar.
Demæn. Audi'n' tu? apud Archibulum ego ero argentarium.
Liban. Nempe in foro?
Demæn. Ibi: si quid opus fuerit.
Liban. Meminero.
Demæn. Non esse servus pejor hoc quisquam potest,
Nec magis versutus, nec quo ab caveas ægrius.
Eidem homini, si quid recte curatum velis,
Mandes: moriri sese misere mavolet,
Quam non perfectum reddat, quod promiserit.
Nam ego illud argentum tam paratum filio
Scio esse, quam me hunc scipionem contui.
Sed quid ego cesso ire ad forum, quo inceperam?
Ibo adeo; atque ibi manebo apud argentarium.

ACTUS I. SCENA II.

ARGYRIPPUS.

Siccine hoc fit ? foras ædibus me ejici ?
Promerenti optume hoccine pretî redditur ?
Bene merenti mala es, male merenti bona es ;
At malo cum tuo : nam jam ex hoc loco
Ibo ego ad Tresviros, vostraque ibi nomina,
Faxo, erunt : capitis te perdam ego et filiam,
Perlecebræ, pernicies, adolescentûm exitium.
Nam mare haud est mare, vos mare acerrumum.
Nam in mari reperi, hîc elavi bonis.
Ingrata atque irrita esse omnia intelligo,
Quæ dedi, et quod benefeci : at posthac, tibi
Male quod potero facere, faciam ; meritoque id faciam tuo.
Ego (pol) te redigam eodem unde orta es, ad egestatis terminos.
Ego (edepol) te faciam, ut, quæ sis nunc, et quæ fueris, scias.
Quæ, priusquam istam adii, atque amans ego animum meum isti dedi,
Sordido vitam oblectabas pane, in pannis, inopiâ ;
Atque, ea si erant, magnas habebas omnibus Diis gratias ;
Eadem nunc, quom est melius, me, quojus operâ est, ignoras, mala.
Reddam ego te, ex ferâ, fame mansuetem ; me specta modo.
Nam, isti quod succenseam ipsi, nihil est : nihil quidquam meret.
Tuo facit jussu ; tuo imperio paret : mater tu, eadem hera es.
Te ego ulciscar ; te ego, ut digna es, perdam, atque ut de me meres.

At scelesta, vide'n' ut ne id quidem me dignum esse existumat,
Quem adeat, quem colloquatur, quoique irato supplicet?
Atque, eccam, illecebra exit tandem. Opinor, hîc ante ostium
Meo modo loquar quæ volam, quoniam intus non licitum 'st mihi.

ACTUS I. SCENA III.

CLEÆRETA. ARGYRIPPUS.

Cleær. Unumquodque istorum verbûm nummis Philippeis aureis
Non potest auferre hinc a me, siquis emtor venerit.
Nec recte quæ tu in nos dicis, aurum atque argentum merum 'st.
Fixus hîc apud nos est animus tuus clavo Cupidinis.
Remigio veloque quantum poteris, festina et fuge.
Quam magis te in altum capessis, tam æstus te in portum refert.
Argyr. Ego (pol) istum portitorem privabo portorio.
Ego te dehinc, ut merita es de me et meâ re, tractare exsequar;
Quom tu me, ut meritus sum, non tractas, quæ ejicis domo.
Cleær. Magis istuc percipimus linguâ dici, quam factis fore.
Argyr. Solus solitudine ego ted atque ab egestate abstuli;
Solus si ductem, referre gratiam nunquam potes.
Cleær. Solus ductato, si semper solus, quæ poscam, dabis.
Semper tibi promissum habeto hac lege, dum superes datis.

Argyr. Qui modus dandi? nam nunquam tu quidem expleri potes.
Modo quod accepisti, haud multo post, aliquid, quod poscas, paras.
Clear. Quid modi 'st? ductando, amando, nunquamne expleri potes?
Modo remisisti: continuo jam, ut remittam ad te, rogas.
Argyr. Dedi equidem, quod mecum egisti.
Clear. Et tibi ego misi mulierem.
Par pari datum hostimentum 'st, opera pro pecuniâ.
Argyr. Male agis mecum.
Clear. Quid me accusas, si facio officium meum?
Nam neque usquam fictum, neque pictum, neque scriptum in poëmatis,
Ubi lena bene agat cum quìquam amante, quæ frugi esse volt.
Argyr. Mihi quidem te parcere æquum 'st tandem, ut tibi durem diu.
Clear. Non tu scis, quæ amanti parcet, eadem sibi parcet parum.
Quasi piscis, itidem 'st amator lenæ; nequam 'st, nisi recens.
Is habet succum, is suavitatem: eum quovis pacto condias,
Vel patinarium vel assum: verses, quo pacto lubet.
Is dare volt, is se aliquid posci: nam, ubi de pleno promitur,
Neque ille scit quid det, quid damni faciat: illi rei studet:
Volt placere sese amicæ, volt mihi, volt pedissequæ,
Volt famulis, volt ancillis: [et quoque] etiam catulo meo
Subblanditur novus amator, se ut quom videat, gaudeat.
Vera dico. Ad suum quemque hominem quæstum esse æquum 'st callidum.

Argyr. Perdidici, istæc esse vera, damno cum magno meo.
Clear. Si (ecastor) nunc habeas quod des, alia verba perhibeas:
Nunc quia nihil habes, maledictis te eam ductare postulas.
Argyr. Non meum 'st.
Clear. Nec meum quidem (edepol), ad te ut mittam gratiis.
Verum ætatis atque honoris gratiâ hoc fiet tui,
Quia nobis lucro fuisti potius, quam decori tibi:
Si mihi dantur duo talenta argenti numerata in manum,
Hanc tibi noctem, honoris causâ, gratiis dono dabo.
Argyr. Quid, si non est?
Clear. Tibi non esse credam; illa alio ibit tamen.
Argyr. Ubi illæc, quæ dedi ante?
Clear. Abusa. Nam, si ea durarent mihi,
Mulier mitteretur ad te: nunquam quidquam poscerem.
Diem, aquam, solem, lunam, noctem, hæc argento non emo:
Cætera, quæque volumus uti, Græcâ mercamur fide.
Quom a pistore panem petimus, vinum ex œnopolio,
Si æs habent, dant mercem: eâdem nos disciplinâ utimur.
Semper oculatæ nostræ sunt manus; credunt, quod vident.
Vetus est, Nihili cocio est: scis quojus? non dico amplius.
Argyr. Aliam nunc mihi orationem despoliato prædicas:
Longe aliam (inquam) præbes nunc atque olim, quom dabam;
Aliam atque olim, quom illiciebas me ad te blande ac benedice:

Tum mî ædes quoque arridebant, quom ad te veni-bam, tuæ.
Me unice unum ex omnibus te atque illam amare, aibas mihi.
Ubi quid dederam, quasi columbæ pulli, in ore ambæ meo
Usque eratis: meo de studio studia erant vostra omnia.
Usque adhærebatis: quod ego jusseram, quod volueram,
Faciebatis; quod nolebam ac vetueram, de industriâ
Fugiebatis, neque conari id facere audebatis prius.
Nunc, neque quid velim, neque nolim, facitis magni, pessumæ.
Cleær. Non tu scis? hic noster quæstus aucupî simillimu'st.
Auceps quando concinnavit aream, offundit cibum.
Aves assuescunt. Necesse est facere sumtum, qui quærit lucrum.
Sæpe edunt: semel si captæ sunt, rem solvunt aucupi:
Itidem hîc apud nos. Ædis nobis area 'st; auceps sum ego;
Esca est meretrix; lectus illex est, amatores aves:
Bene salutando consuescunt, compellando blanditer,
Osculando, oratione vinnulâ, venustulâ.
Si papillam pertractavit, haud est ab re aucupis.
Savium si sumsit, sumere eum licet sine retibus.
Hæccine te esse oblitum, in ludo qui fuisti tamdiu?
Argyr. Tua ista culpa 'st, quæ discipulum semidoctum abs te amoves.
Cleær. Remeato audacter, mercedem si eris nactus: nunc abi.
Argyr. Mane, mane: audi! dic, quid me æquum censes pro illâ tibi dare,
Annum hunc ne cum quîquam alio sit.
Cleær. Tene? viginti minas.
Atque eâ lege, si alius ad me prius attulerit, tu vale.

Argyr. At ego: est etiam, priusquam abis, quod volo loqui.
Clecer. Dic, quod lubet.
Argyr. Non omnino jam perii: est reliquum, quo pereom magis.
Habeo, unde istuc tibi, quod poscis, dem: sed in leges meas
Dabo, ut scire possis, perpetuum annum hunc mihi uti serviat,
Nec quemquam interea alium admittat prorsus, quam me, ad se virum.
Clecer. Quin, si tu voles, domi servi qui sunt, castrabo viros.
Postremo, ut voles nos esse, syngrapham facito afferas.
Ut voles, ut tibi lubebit, nobis legem imponito:
Modo tecum unâ argentum afferto; facile patiar cætera.
Portitorum simillumæ sunt januæ lenoniæ:
Si affers, tum patent: si non est quod des, ædes non patent.
Argyr. Interii, si non invenio ego illas viginti minas.
Et profecto, nisi illud perdo argentum, pereundum 'st mihi.
Nunc pergam ad forum, atque experiar opibus, omni copiâ;
Supplicabo, exobsecrabo, ut quemque amicum videro:
Dignos, indignos adire, atque experiri, certum 'st mihi.
Nam, si mutuas non potero, certum 'st, sumam fœnore.

ACTUS II. SCENA I.

LIBANUS.

Hercle vero, Libane, nunc te meliu'st expergiscier,
Atque argento comparando fingere fallaciam.
Jam diu 'st factum quom discêsti ab hero, atque abiisti ad forum,
Igitur inveniundo argento ut fingeres fallaciam.
Ibi tu ad hoc diei tempus dormitâsti in otio.
Quin tu abs te socordiam omnem reice, et segnitiem amove;
Atque ad ingenium vetus versutum te [recipis] tuum.
Serva herum: cave tu idem faxis, alii quod servi solent,
Qui, ad heri fraudationem, callidum ingenium gerunt.
Unde sumam? quem intervortam? quo hanc celocem conferam?
Impetritum, inauguratum 'st: quovis admittunt aves.
Picus et cornix est ab lævâ; corvus porro ab dexterâ.
Consuadent. Certum (hercle) est vostram consequi sententiam.
Sed quid hoc, quod picus ulmum tundit? non temerarium 'st:
Certe, (hercle) ego quantum ex augurio auspicî intelligo,
Aut mihi in mundo sunt virgæ, aut atriensi Saureæ.
Sed quid illuc, quod exanimatus currit huc Leonida?
Metuo, quod illic obscævavit meæ falsæ fallaciæ.

ACTUS II. SCENA II.

LEONIDA. LIBANUS.

Leon. Ubi ego nunc Libanum requiram, aut familiarem filium,
Uti ego illos lubentiores faciam, quam Lubentia 'st?
Maxumam prædam et triumphum eis affero adventu meo.
Quando mecum pariter potant, pariter scortari solent,
Hanc quidem quam nactus prædam, pariter cum illis partiam.
Liban. Illic homo ædeis compilavit, more si fecit suo.
Væ illi, qui tam indiligenter observavit januam.
Leon. Ætatem velim servire, Libanum ut conveniam modo.
Liban. Hercle, meâ quidem operâ liber nunquam fies ocyus
Leon. Etiam de tergo ducentas plagas prægnanteis dabo.
Liban. Largitur peculium; omnem in tergo thesaurum gerit.
Leon. Nam, si huic occasioni tempus sese subterduxerit,
Nunquam (edepol) quadrigis albis indipiscet postea:
Herum in obsidione linquet; inimicûm animos auxerit.
Sed, si mecum occasionem opprimere hanc, quæ obvenit, studet,
Maxumas opimitates gaudio effertissumas
Suis heris ille unâ mecum pariet, gnatoque et patri,
Adeo ut ætatem ambo ambobus nobis sint obnoxii,
Nostro devincti beneficio.
Liban. Vinctos nescio-quos ait.
Non placet: metuo in commune, ne quam fraudem frausus siet.

Leon. Perii ego oppido, nisi Libanum invenio jam, ubi ubi est gentium.
Liban. Illic homo socium ad malam rem quærit, quem adjungat sibi.
Non placet. Pro monstro extemplo est, quando, qui sudat, tremit.
Leon. Sed quid ego hìc properans concesso pedibus, linguâ largior?
Quin ego hanc jubeo tacere, quæ loquens lacerat diem?
Liban. Edepol, hominem infelicem, qui patronam comprimat!
Nam, si quid sceleste fecit, lingua pro illo pejerat.
Leon. Approperabo, ne, post tempus prædæ, præsidium parem.
Liban. Quæ illæc præda 'st? ibo advorsum, atque electabo, quidquid est.
Jubeo te salvere voce summâ, quoad vires valent.
Leon. Gymnasium flagri, salveto.
Liban. Quid agis, custos carceris?
Leon. O catenarum colone!
Liban. O virgarum lascivia!
Leon. Quot pondo ted esse censes nudum?
Liban. Non (edepol) scio.
Leon. Scibam ego te nescire: at (pol) ego, qui te expendi, scio.
Nudus vinctus centum pondo es, quando pendes per pedes.
Liban. Quo argumento istuc?
Leon. Ego dicam, quo argumento, et quo modo.
Ad pedes quando alligatus es, æquum centupondium;
Ubi manus manicæ complexæ sunt, atque adductæ ad trabem,
Nec dependis, nec propendis, quin malus nequamque sis.
Liban. Væ tibi!

Leon. Hoc testamento Servitus legat tibi.
Liban. Verbis velitationem fieri compendî volo.
Quid istuc negotî 'st?
Leon. Certum 'st credere?
Liban. Audacter licet.
Leon. Sis amanti subvenire familiari filio,
Tantum adest boni improviso, verum commixtum malo;
Omnes de nobis carnuficum concelebrabuntur dies.
Libane, nunc audaciâ usu'st nobis inventâ et dolis.
Tantum facinus modo inveni ego, ut nos dicamur duo
Omnium dignissumi esse, quo cruciatus confluant.
Liban. Ego mirabar, quod dudum scapulæ gestibant mihi,
Hariolari quæ occeperunt sibi esse in mundo malum.
Quidquid est, eloquere.
Leon. Magna 'st præda cum magno malo.
Liban. Siquidem omnes conjurati cruciamenta conferant,
Habeo (opinor) familiarem tergum, ne quæram foris.
Leon. Si istam firmitudinem animi obtines, salvi sumus.
Liban. Quin, si tergo res solvenda 'st, rapere cupio publicum:
Pernegabo atque obdurabo; perjurabo denique.
Leon. Hem! ista virtus est, quando usu'st, qui malum fert fortiter.
Fortiter malum qui patitur, idem post patitur bonum.
Liban. Quin rem actutum edisseris? cupio malum nanciscier.
Leon. Placide ergo unumquidque erogita, ut acquiescam. Non vides
Me ex cursurâ anhelitum etiam ducere?
Liban. Age, age, mansero
Tuo arbitratu, vel adeo usque dum peris.
Leon. Ubinam est herus?
Liban. Major apud forum 'st, minor hîc intus.

Leon. Jam satis est mihi.
Liban. Tum igitur tu dives es factus?
Leon. Mitte ridicularia.
Liban. Mitto. Istud, quod affers, aures exspectant meæ.
Leon. Animum advorte, ut æque mecum hæc scias.
Liban. Taceo.
Leon. Beas.
Meministin' asinos Arcadicos mercatori vendere
Pellæo nostrum atriensem?
Liban. Memini. Quid tum postea?
Leon. Hem! ergo is argentum huc remisit, quod daretur Saureæ
Pro asinis. Adolescens venit modo, qui id argentum attulit.
Liban. Ubi is homo 'st?
Leon. Jam devorandum censes, si conspexeris?
Liban. Ita enimvero. Sed tamen tu nempe eos asinos prædicas
Vetulos, claudos, quibus subtritæ ad femina jam erant ungulæ.
Leon. Ipsos, qui tibi subvectabant rure huc virgas ulmeas.
Liban. Teneo: atque iidem te hinc vexerunt vinctum rus.
Leon. Memor es probe.
Verum, in tonstrinâ ut sedebam, me infit percontarier,
Ecquem filium Stratonis noverim Demænetum?
Dico me novisse extemplo, et me ejus servum prædico
Esse, et ædeis demonstravi nostras.
Liban. Quid tum postea?
Leon. Ait se ob asinos ferre argentum atriensi Saureæ,
Viginti minas; sed eum sese non novisse hominem, qui siet.
Ipsum vero se novisse callide Demænetum.

Quoniam ille elocutus hæc sic . . . . .
Liban. Quid tum?
Leon. Ausculta ergo; scies. 83
Extemplo facio facetum me, atque magnificum virum;
Dico med esse atriensem. Sic hoc respondit mihi:
Ego (pol) Sauream non novi, neque, quâ facie sit, scio: 86
Te non æquum 'st succensere. Si herum vis Demænetum,
Quem ego novi, adduce: argentum non morabor quin feras.
Ego me dixeram adducturum, et me domi præsto fore.
Ille in balineas ituru'st; inde huc veniet postea.
Quid nunc consilî captandum censes? dic.
Liban. Hem! istuc ago, 91
Quomodo argentum intervortam, et adventorem, et Sauream.
Jam hoc opus est exasciatum: nam, si ille argentum prius
Hospes huc affert, continuo nos ambo exclusi sumus.
Nam me hodie senex seduxit solum, seorsum ab ædibus: 95
Mihi tibique interminatu'st, nos futuros ulmeos,
Ni hodie Argyrippo viginti essent argenti minæ.
Jussit vel nos atriensem, vel nos uxorem suam,
Defraudare: dixit sese operam promissam dare.
Nunc tu abi ad forum ad herum, et narra, hæc ut nos acturi sumus: 100
Te ex Leonidâ futurum esse atriensem Sauream,
Dum argentum afferat mercator pro asinis.
Leon. Faciam, uti jubes.
Liban. Ego illum interea hîc oblectabo, prius si forte advenerit.
Leon. Quid ais?
Liban. Quid vis?
Leon. Pugno malam si tibi percussero,

Mox quom Sauream imitabor, caveto ne succenseas.
Liban. Hercle, vero, tu cavebis, ne me attigas. Si me tagis,
Næ, hodie malo cum auspicio nomen commutaveris.
Leon. Quæso, æquo animo patitor.
Liban. Patitor tu item, quom ego te referiam.
Leon. Dico, ut usu'st fieri.
Liban. Dico (hercle), ego quoque, ut facturus sum.
Leon. Ne nega.
Liban. Quin promitto, inquam, hostire contra, ut merueris.
Leon. Ego abeo: tu, jam scio, patière. Sed quis hic est? is est;
Ille est ipsus. Jam ego recurro huc. Tu hunc interea hîc tene.
Volo seni narrare.
Liban. Quin tuum officium facis ergo, ac fugis?

ACTUS II. SCENA III.

MERCATOR. LIBANUS.

Merc. Ut demonstratæ sunt mihi, hasce ædeis esse oportet,
Demænetus ubi dicitur habitare. I, puere, pulta;
Atque atriensem Sauream, si est intus, evocato huc.
Liban. Quis nostras sic frangit foreis? ohe! inquam, siquid audis.
Merc. Nemo etiam tetigit. Sanusne es?
Liban. At censebam attigisse,
Propterea, huc quia habebas iter. Nolo ego foreis, conservas
Meas, a te verberarier. Sane ego sum amicus nostris.
Merc. Pol, haud periclum 'st, cardines ne foribus effringantur,

Si istoc exemplo tu omnibus, qui quærunt, respondebis.
Liban. Ita hæc morata 'st janua: extemplo janitorem
Clamat, procul siquem videt ire ad sese calcitronem.
Sed quid venis? quid quæritas?
Merc. Demænetum volebam.
Liban. Si sit domi, dicam tibi.
Merc. Quid ejus atriensis?
Liban. Nihilo mage intus est.
Merc. Ubi est?
Liban. Ad tonsorem ire dixit.
Merc. Quom venisset, post non rediit?
Liban. Non, edepol. Quid volebas?
Merc. Argenti viginti minas, si adesset, accepisset.
Liban. Quî pro istuc?
Merc. Asinos vendidit Pellæo mercatori
Mercatu.
Liban. Scio. Tu id nunc refers. Jam hîc credo eum affuturum.
Merc. Quâ facie voster Saurea 'st? Si is est, jam scire potero.
Liban. Macilentis malis, rufulus, aliquantum ventriosus,
Truculentis oculis, commodâ staturâ, tristi fronte.
Merc. Non potuit pictor rectius describere ejus formam.
Atque (hercle) ipsum adeo contuor: quassanti capite incedit.
Liban. Quisque obviam huic occesserit irato, vapulabit,
Siquidem (hercle) Æacidinis minis animisque expletus incedit.
Merc. Si me iratus tetigerit, iratus vapulabit.

ACTUS II. SCENA IV.

LEONIDA. MERCATOR. LIBANUS.

Leon. Quid hoc sit negotî? neminem meum dictum magnifacere?
Libanum in tonstrinam ut jusseram venire, is nullus venit.
Næ ille (edepol) tergo et cruribus consuluit haud decore.
Merc. Nimis imperiosu'st.
Liban. Væ mihi hodie!
Leon. Salvere jussi
Libanum libertum! jam manu emissus?
Liban. Obsecro te.
Leon. Næ, tu (hercle) cum magno malo mihi obviam occessisti.
Cur non venisti, ut jusseram, in tonstrinam?
Liban. Hic me moratu'st.
Leon. Siquidem (hercle) nunc summum Jovem te dicas detinuisse,
Atque is precator assiet, malam rem effugies nunquam.
Tu, verbero, imperium meum contemsisti?
Liban. Perii! hospes!
Merc. Quæso, (hercle) noli, Saurea, meâ causâ hunc verberare.
Leon. Utinam nunc stimulus in manu mihi sit!
Merc. Quiesce, quæso.
Leon. Quî latera conteram tua, quæ occalluère plagis.
Abscede, et sine me hunc perdere, qui semper me irâ incendit;
Quoi nunquam unam rem me licet semel præcipere furi,
Quin centies eadem imperem, atque ogganniam: itaque jam (hercle)

Clamore ac stomacho non queo labori suppeditare.
Jussin', sceleste, ab januâ hoc stercus hinc auferri?
Jussin' columnis dejici operas aranearum?
Jussin' in splendorem dari bullas has foribus nostris?
Nihil est: tamquam si claudus sim, cum fusti 'st ambulandum.
Quia, triduum hoc unum modo, foro operam assiduam dedi,
Dum reperiam quî quæritet argentum in fœnus, hîc vos
Dormitis interea domi; atque herus in harâ, haud ædibus, habitat.
Hem ergo hoc tibi!
Liban. Hospes, te obsecro, defende.
Merc. Saurea, oro,
Meâ causâ ut mittas.
Leon. Eho! ecquis pro vecturâ olivi
Resolvit?
Liban. Resolvit.
Leon. Quoi datum 'st?
Liban. Sticho, vicario ipsi
Tuo.
Leon. Vah! delenire apparas. Scio mihi vicarium esse,
Neque eo esse servum in ædibus heri, qui sit pluris quam ille sit.
Sed vina quæ heri vendidi vinario Exærambo,
Jam pro iis satisfecit Sticho?
Liban. Fecisse satis opinor:
Nam vidi huc ipsum adducere trapezitam Exærambum.
Leon. Sic dedero. Prius quam credidi, vix anno post exegi.
Nunc satagit: adducit domum etiam ultro, et scribit nummos.
Dromo mercedem retulit?
Liban. Dimidio minus opinor.
Leon. Quid reliqüum?

Liban. Aibat reddere, quam extemplo redditum esset:
Nam retineri, ut, quod sit sibi operis, efficeret, locatum.
Leon. Scyphos, quos utendos dedi Philodamo, retulitne?
Liban. Non etiam.
Leon. Hem! non? si velis, da, commoda homini amico.
Merc. Perii, hercle! Jam hic me abegerit suo odio.
Liban. Heus! jam satis tu?
Audi'n', quæ loquitur?
Leon. Audio, et quiesco.
Merc. Tandem (opinor)
Conticuit. Nunc adeam optumum 'st, priusquam incipit tinnire.
Quam mox mihi operam das?
Leon. Ehem! optume: quamdudum tu advenisti?
Non (hercle) te provideram. Quæso, ne vitio vortas;
Ita iracundia obstitit oculis.
Merc. Non mirum factum 'st.
Sed, si domi 'st, Demænetum volebam.
Leon. Negat esse intus.
Verum istuc argentum tamen mihi si vis denumerare,
Repromittam, istoc tibi nomine solutam rem futuram.
Merc. Sic potius, ut Demæneto tibi hero præsente reddam.
Liban. Herus istunc novit, atque herum hic.
Merc. Hero huic præsente reddam.
Liban. Da modo meo periculo; rem salvam ego exhibebo:
Nam, si sciat noster senex fidem non esse huic habitam,
Succenseat, quoi omnium rerum ipsus semper credit.

Leon. Non magni pendo: ne duit, si non volt. Sic sine adstet.
Liban. Da, inquam. Vah! formido miser, ne hic me tibi arbitretur
Suasisse, sibi ne crederes. Da, quæso, ac ne formida:
Salvum (hercle) erit.
Merc. Credam fore, dum quidem ipse in manu habeo.
Peregrinus ego sum: Sauream non novi.
Liban. At nosce sane.
Merc. Sit, non sit, non (edepol) scio. Si is est, eum esse oportet.
Ego certe me incerto scio hoc daturum nemini homini.
Leon. Hercle, istum Dii omnes perduint! verbo cave supplicassis.
Ferox est, viginti minas meas tractare sese.
Nemo accipit: aufer te domum; abscede hinc; molestus ne sis.
Merc. Nimis iracunde. Non decet superbum esse hominem servum.
Liban. Malo (hercle) jam magno tuo nunc isti nec recte dicis.
Impure, nihili! non vides irasci?
Leon. Perge porro.
Flagitium hominis!
Liban. Da, obsecro, argentum huic, ne male loquatur.
Merc. Malum (hercle) vobis quæritis.
Leon. Crura (hercle) diffringentur,
Ni istum impudicum percies.
Liban. Perii, hercle! Age, impudice,
Sceleste! non audes mihi scelesto subvenire?
Leon. Pergi'n' precari pessumo?
Merc. Quæ res? tun' libero homini
Male servus loquere?
Leon. Vapula.

Merc. Id quidem tibi (hercle) fiet,
Ut vapules, Demænetum simul ac conspexero hodie.
In jus voco te.
Leon. Non eo.
Merc. Non is? memento.
Leon. Memini.
Merc. Dabitur (pol) supplicium mihi de tergo vostro.
Leon. Væ, te!
Tibi quidem supplicium, carnufex, de nobis detur?
Merc. Atque etiam,
Pro vostris dictis maledicis, pœnæ pendentur mihi hodie.
Leon. Quid, verbero? ai'n' tu, furcifer? herum nosmet fugitare censes?
I nunc jam ad herum, quo vocas jamdudum; quo volebas.
Merc. Nunc demum? tamen nunquam hinc feres argenti nummum, nisi me
Dare jusserit Demænetus.
Leon. Ita facito. Age, ambula ergo.
Tu contumeliam alteri facias, tibi non dicatur?
Tam ego homo sum quam tu.
Merc. Scilicet ita res est.
Leon. Sequere hac ergo.
Præfiscini hoc nunc dixerim; nemo etiam me accusavit
Merito meo; neque me Athenis est alter hodie quisquam,
Quoi credi recte æque putent.
Merc. Fortassis: sed tamen me
Nunquam hodie induces, ut tibi credam hoc argentum ignoto.
Lupus est homo homini, non homo, quom, qualis sit, non novit.
Leon. Jam nunc secunda mihi facis. Scibam huic te capitulo hodie

Facturum satis pro injuriâ. Quamquam ego sum sordidatus,
Frugi tamen sum ; nec potest peculium enumerari.
Merc. Fortasse.
Leon. Etiam nunc dico : Periphanes, Rhodo mercator
Dives, absente hero, solus mihi talentum argenti
Soli annumeravit, et mihi credidit, neque deceptus in eo.
Merc. Fortasse.
Leon. Atque etiam tu quoque ipse, si esses percontatus
Me ex aliis, scio, (pol) crederes nunc quod fers.
Merc. Haud negassim.

ACTUS III. SCENA I.

Cleæreta. Philenium.

Cleær. Nequeon' ego te interdictis facere mansuetam meis ?
An ita tu es animata, ut qui expers matris imperì sies ?
Philen. Ubi piem Pietatem, si isto more moratam tibi
Postulem placere, mater, mihi quo pacto præcipis ?
Cleær. An decorum 'st advorsari meis te præceptis ?
Philen. Quid est ?
Cleær. Hoccine est pietatem colere, matris imperium minuere ?
Philen. Neque, quæ recte faciunt, culpo ; neque, quæ delinquunt, amo.
Cleær. Satis dicacula es amatrix.
Philen. Mater, is quæstu'st mihi :
Lingua poscit, corpus quærit, animus orat, res monet.
Cleær. Ego te volui castigare ; tu mî accusatrix ades.

Philen. Neque (edepol) te accuso, neque id me facere fas existumo.
Verum ego meas queror fortunas, quom illo, quem amo, prohibeor.
Clear. Ergo una pars orationis de die dabitur mihi?
Philen. Et meam partem loquendi, et tuam, trado tibi.
Ad loquendum, atque ad tacendum, tute habeas portisculum.
Quin, (pol) si reposivi remum, sola ego in casteriâ
Ubi quiesco, omnis familiæ causa consistit tibi.
Clear. Quid ais tu, quam ego unam vidi mulierem audacissumam?
Quoties te vetui Argyrippum, filium Demæneti,
Compellare aut contrectare, colloquive aut contui?
Quid dedit? quid deportari jussit ad nos? An tu tibi
Verba blanda esse aurum rere? dicta docta pro datis?
Ultro amas, ultro expetessis, ultro ad te arcessi jubes.
Illos qui dant, eos derides: qui deludunt, deperis.
An te id exspectare oportet, si quis promittat tibi,
Te facturum divitem, si moriatur mater sua?
Ecastor, nobis periclum et familiæ portenditur,
Dum ejus exspectamus mortem, ne nos moriamur fame.
Nunc adeo, nisi mihi huc argenti affert viginti minas,
Næ ille (ecastor) hinc trudetur largus lacrymarum foras.
Hic dies summa 'st apud me inopiæ excusatio.
Philen. Patiar, si cibo carere me jubeas, mater mea.
Clear. Non veto ted amare, qui dant, quâ amentur gratiâ.
Philen. Quid si hic animus occupatu'st, mater? quid faciam? mone.
Clear. Hem!
Meum caput contemples, siquidem ex re consultas tuâ.

Philen. Etiam opilio, qui pascit, mater, alienas oveis,
Aliquam habet peculiarem, quî spem soletur suam.
Sine me amare unum Argyrippum animi causâ, quem volo. 38
Clecer. Intro abi: nam te quidem (edepol) nihil est impudentius.
Philen. Audientem dicto, mater, produxisti filiam.

ACTUS III. SCENA II.

Leonida. Libanus.

Leon. Perfidiæ laudes gratiasque habemus merito magnas,
Quom nostris sycophantiis, dolis, astutiisque,
Scapularum confidentiâ, virtute ulmorum freti,
Qui advorsum stimulos, laminas, crucesque, compedesque, 4
Nervos, catenas, carceres, numellas, pedicas, boias,
[Inductoresque] acerrumos, gnarosque nostri tergi,
Qui sæpe ante in nostras scapulas cicatrices indiderunt;
Eæ nunc legiones, copiæ, exercitusque eorum,
Vi pugnando, perjuriis [nostris,] euge, potiti.
Id virtute hujus collegæ, meâque comitate 10
Factum 'st.
Liban. Qui me vir fortior est ad sufferendas plagas?
Leon. Edepol, virtutes qui tuas nunc possit collaudare,
Sicut ego possim, quæ domi duellique male fecisti?
Næ, illa (edepol) pro merito nunc tuo memorari multa possunt: 14
Ubi fidentem fraudaveris; ubi hero infidelis fueris;
Ubi verbis conceptis sciens libenter perjurâris;
Ubi parietes perfoderis; in furto ubi sis prehensus;
Ubi sæpe causam dixeris pendens advorsus octo

[Artitos,] audaceis viros, valenteis virgatores.
Liban. Fateor, profecto, ut prædicas, Leonida, esse vera. 20
Verum (edepol) næ, etiam tua quoque malefacta iterari multa
Et vero possunt: ubi sciens fideli infidus fueris;
Ubi prehensus in furto sies, et manifesto verberatus;
Ubi perjurâris; ubi sacro manus sis admolitus; 24
Ubi heris damno, molestiæ, et dedecori, sæpe fueris;
Ubi, creditum quod sit, tibi datum esse pernegâris;
Ubi amicæ, quam amico tuo, fueris magis fidelis;
Ubi sæpe ad languorem tuâ duritiâ dederis octo
Validos lictores, ulmeis affectos lentis virgis.
Num male relata 'st gratia? ut collegam collaudavi!
Leon. Ut meque teque maxume atque ingenio nostro decuit. 31
Liban. Jam omitte ista; atque hoc, quod rogo, responde.
Leon. Rogita quod vis.
Liban. Argenti viginti minas habesne?
Leon. Hariolare.
Edepol, senem Demænetum lepidum fuisse nobis.
Ut assimulabat Sauream med esse, quam facete! 35
Nimis ægre risum continui, ubi hospitem inclamavit,
Quod, se absente, mihi fidem habere noluisset.
Ut memoriter me Sauream vocabat atriensem!
Liban. Mane dum.
Leon. Quid est?
Liban. Philenium estne hæc, quæ intus exit,
Atque Argyrippus unâ?
Leon. Opprime os: is est: subauscultemus.
Lacrumantem laciniâ tenet lacrumans. Quidnam esse dicam? 41
Tacite auscultemus.
Liban. Attate! modo (hercle) in mentem venit.
Nimis vellem habere perticam.
Leon. Quoi rei?

Liban. Quî verberarem
Asinos, si forte occeperint clamare hinc ex crumenâ.

ACTUS III. SCENA III.

ARGYRIPPUS. PHILENIUM. LIBANUS. LEONIDA.

Argyr. Cur me retentas?
Philen. Quia tui amans abeuntis egeo.
Argyr. Vale.
Philen. Aliquanto amplius valerem, si hîc maneres.
Argyr. Salve.
Philen. Salvere me jubes, quoi tu abiens affers morbum.
Argyr. Mater supremum mihi tua dixit; domum ire jussit.
Philen. Acerbum funus filiæ faciet, si te carendum est.
Liban. Homo (hercle) hinc exclusu'st foras.
Leon. Ita res est.
Argyr. Mitte, quæso.
Philen. Quo nunc abis? quin tu hîc manes?
Argyr. Nox, si voles, manebo.
Liban. Audi'n' hunc, operâ ut largus est nocturnâ? nunc enim est
Negotiosus interdius. Videlicet [Solon est,]
Leges ut conscribat, quibus se populus teneat. Gerræ,
Qui sese parere apparent hujus legibus, profecto
Nunquam bonæ frugi sient; dies noctesque potent.
Leon. Næ, iste (hercle) ab istâ non pedem discedat, si licessit,
Qui nunc festinat, atque ab hac minatur sese abire.
Liban. Sermoni jam finem face tuo: hujus sermonem accipiam.

Argyr. Vale.
Philen. Quo properas?
Argyr. Bene vale: apud Orcum te videbo.
Nam equidem me, jam quantum potest, a vitâ abjudicabo.
Philen. Cur tu, obsecro, immerito meo me morti dedere optas?
Argyr. Ego te? quam si intelligam deficere vitâ, jam ipse
Vitam meam tibi largiar, et de meâ ad tuam addam.
Philen. Cur ergo minitaris tibi, te vitam esse amissurum?
Nam quid me facturam putas, si istuc, quod dicis, faxis?
Mihi certum 'st, efficere in me omnia eadem quæ tu in te faxis.
Argyr. O! melle dulci dulcior mihi tu es.
Philen. Certe enim tu vita es
Mihi. Complectere.
Argyr. Facio lubens.
Philen. Utinam sic efferamur!
Leon. O Libane! ut miser est homo qui amat!
Liban. Immo (hercle) vero,
Qui pendet, multo est miserior.
Leon. Scio, qui periculum feci.
Circumsistamus: alter hinc, hinc alter, appellemus.
Liban. Here, salve. Sed num fumus est hæc mulier, quam amplexare?
Argyr. Quî dum?
Liban. Quia oculi sunt tibi lacrumantes, eo rogavi.
Argyr. Patronus qui vobis fuit futurus, perdidistis.
Liban. Equidem (hercle) nullum perdidi, ideo quia nunquam ullum habui.
Leon. Philenium, salve.
Philen. Dabunt Dii, quæ velitis, vobis.

Liban. Noctem tuam et vini cadum velim, si optata fiant.
Argyr. Verbum cave faxis, verbero!
Liban. Tibi equidem, non mihi, opto.
Argyr. Tum tu igitur loquere quod lubet.
Liban. Hunc (hercle) verberare.
Leon. Quisnam istuc accredat tibi, cinæde calamistrate?
Tun' verberes, qui pro cibo habeas te verberari?
Argyr. Ut vostræ fortunæ meis præcedunt, Libane, longe,
Qui hodie nunquam ad vesperum vivam!
Liban. Quapropter, quæso?
Argyr. Quia ego hanc amo, et hæc me amat: huic quod dem, nusquam quidquam 'st.
Hinc med amantem ex ædibus delegit hujus mater.
Argenti viginti minæ me ad mortem appulerunt,
Quas hodie adolescens Diabolus ipsi daturus dixit,
Ut hanc ne quoquam mitteret, nisi ad se, hunc annum totum.
Videti'n', viginti minæ quid pollent, quidve possunt?
Ille, qui illas perdit, salvus est: ego, qui non perdo, pereo.
Liban. Jam dedit argentum?
Argyr. Non dedit.
Liban. Bono animo es; ne formida.
Leon. Secede huc, Libane: te volo.
Liban. Si quid vis.
Argyr. Obsecro vos:
Eâdem istac operâ suavius est complexos fabulari.
Liban. Non omnia eadem æque omnibus, here, suavia esse scito:
Vobis est suave amantibus complexos fabulari:
Ego complexum hujus nil moror.
Leon. Meum autem hæc adspernatur.
Proinde istud facias ipse, quod faciamus, nobis suades.

Argyr. Ego vero, et quidem (edepol) lubens. Interea, si videtur,
Concedite istuc.
Leon. Vi'n' herum deludi?
Liban. Dignu'st sane.
Leon. Vi'n' faciam ut me Philenium, præsente hoc, amplexetur?
Liban. Cupio, hercle.
Leon. Sequere hac.
Argyr. Ecquid est salutis? Satis locuti.
Leon. Auscultate, atque operam date, et mea dicta devorate.
Primum omnium, servos tuos nos esse non negamus:
Sed, si tibi viginti minæ argenti proferentur,
Quo nos vocabis nomine?
Argyr. Libertos.
Leon. Non patronos?
Argyr. Id potius.
Leon. Viginti minæ hìc insunt in crumenâ.
Has ego, si vis, tibi dabo.
Argyr. Dii te servassint semper,
Custos herilis, decus populi, thesaurus copiarum,
Salus interioris hominis, amorisque imperator!
Hic pone, hìc istam colloca crumenam in collo plane.
Leon. Nolo ego te, qui herus sis mihi, onus istuc sustinere.
Argyr. Quin tu labore liberas te, atque istam imponis in me?
Leon. Ego bajulabo: tu (ut decet dominum) ante me ito inanis.
Argyr. Quid nunc? quid est? quin tradis huc crumenam pressatum herum?
Leon. Hanc, quoi daturu's hanc, jube petere, atque orare mecum.
Nam istuc proclive 'st, quod jubes, me plane collocare.

Philen. Da, meus ocellus, mea rosa, mi anime, mea voluptas,
Leonida, argentum mihi; ne nos dejunge amanteis.
Leon. Dic igitur me tuum passerculum, gallinam, coturnicem;
Agnellum, hædillum me tuum dic esse, vel vitellum:
Prehende auriculis; compara labella cum labellis.
Argyr. Ten' osculetur, verbero?
Leon. Quam vero indignum visum 'st!
Atqui (pol) hodie non feres, ni genua confricantur.
Argyr. Quidvis egestas imperat: fricentur. Da nunc, quod oro.
Philen. Age, mi Leonida, obsecro, fer amanti hero salutem.
Redime istoc beneficio te ab hoc, et tibi eme hunc isto argento.
Leon. Nimis bella es, atque amabilis: et, si hoc esset meum, hodie
Nunquam me orares quin darem: illum te orare meliu'st:
Illic hanc mihi servandam dedit. I sane bella belle.
Cape hoc sis, Libane.
Argyr. Furcifer, etiam me delusisti?
Leon. Nunquam (hercle) facerem, genua ni tam nequiter fricares.
Agesis, tu in partem nunc jam hunc delude, atque amplexare hanc.
Liban. Taceas; me spectes.
Argyr. Quin ad hunc, Philenium, aggredimur,
Virum quidem (pol) optumum, et non similem furis hujus?
Liban. Inambulandum 'st: nunc mihi vicissim supplicabunt.
Argyr. Quæso, (hercle) Libane, sis herum tuis factis sospitari,

Da mì istas viginti minas. Vides me amantem egere.
Liban. Videbitur; factum volo. Redito huc conticinio.
Nunc istanc tantisper jube sis petere atque orare mecum.
Philen. Amandone exorarier vis te, an osculando?
Liban. Enimvero utrumque.
Philen. Ego obsecro te, et tu utrumque nostrûm serva.
Argyr. O Libane, mi patrone! mihi trade istuc. Magis decorum 'st,
Libertum potius, quam patronum, onus in viâ portare.
Philen. Mi Libane, ocellus aureus, donum decusque amoris!
Amabo, faciam quod voles; da istuc argentum nobis.
Liban. Dic igitur me anaticulam, columbulam, catellum,
Hirundinem, monedulam, putillum, passerillum.
Fac proserpentem bestiam me, duplicem ut habeam linguam.
Circumdatoque me brachiis; meum collum circumplecte.
Argyr. Ten' complectatur, carnufex?
Liban. Quam vero indignus videor!
Ne istuc nequidquam dixeris tam indignum dictum in me,
Vehes (pol) hodie me, siquidem hoc argentum ferre speres.
Argyr. Ten' ego veham?
Liban. Tun' hoc feras argentum hinc aliter a me?
Argyr. Perii, hercle! Si verum quidem est, herum vehere servum,
Inscende.
Liban. Sic isti solent superbi subdomari.

Adsta igitur, ut consuetus es puer olim: sci'n' ut dicam?
Hem! sic: abi. Laudo: nec te equo magis est equus ullus sapiens.
Argyr. Inscende actutum.
Liban. Ego fecero. Hem! quid istuc est? ut tu incedis!
Demam (hercle) jam de hordeo, tolutim ni badizas.
Argyr. Amabo, Libane, jam sat est.
Liban. Nunquam (hercle) hodie exorabis.
Nam jam calcari quadrupedem agitabo advorsum clivum;
Postea ad pistores dabo, ut ibi cruciere currens.
Adsta, ut descendam nunc jam in proclivi, quamquam nequam es.
Argyr. Quid nunc? Quoniam ambo, ut est lubitum, nos ambo delusistis,
Datisne argentum?
Liban. Siquidem mihi statuam et aram statuis,
Atque, ut Deo, mihi hîc immolas bovem: nam ego tibi Salus sum.
Leon. Etiam tu, here, istunc amoves abs te, atque ipse me aggredire?
Atque illa, sibi quæ hic jusserat, mihi statuis, supplicasque?
Argyr. Quem te autem Deum nominem?
Leon. Fortunam, atque Obsequentem.
Argyr. Jam istoc es melior.
Liban. An quid est olim homini Salute melius?
Argyr. Licet laudem Fortunam, tamen, ut ne Salutem culpem.
Philen. Ecastor, ambæ sunt bonæ.
Argyr. Sciam, ubi boni quid dederint.
Leon. Opta id, quod ut contingat tibi, vis.
Argyr. Quid si optâro?

Leon. Eveniet.
Argyr. Opto, annum hunc perpetuum, mihi hujus operas.
Leon. Impetrâsti.
Argyr. Ai'n' vero?
Leon. Certe, inquam.
Liban. Ad me adi vicissim, atque experire.
Exopta id, quod vis maxume tibi evenire: fiet.
Argyr. Quid ego aliud exoptem amplius, nisi illud, quojus inopia 'st,
Viginti argenti commodas minas, hujus quas dem matri.
Liban. Dabuntur: animo sis bono face: exoptata obtingent.
Argyr. Ut consuevêre, homines Salus frustratur et Fortuna.
Leon. Ego caput huic argento fui hodie reperiundo.
Liban. Ego pes fui.
Argyr. Quin nec caput nec pes sermonum apparet.
Nec, quid dicatis, nec me cur ludatis, scire possum.
Liban. Satis jam delusum censeo: nunc rem, ut est, eloquamur.
Animum, Argyrippe, advorte sis. Pater nos ferre hoc jussit
Argentum ad te.
Argyr. Ut tempore opportuneque attulistis!
Liban. Hic inerunt viginti minæ bonæ, malâ operâ partæ:
Has tibi nos pactis legibus dare jussit.
Argyr. Quid id est, quæso?
Liban. Noctem hujus et cœnam sibi ut dares.
Argyr. Jube advenire, quæso.
Meritissumo ejus, quæ volet, faciemus, qui hosce amores
Nostros dispulsos compulit.

Leon. Patieris, Argyrippe,
Patrem hanc amplexari tuum?
Argyr. Hæc facile faciet, ut patiar.
Leonida, curre, obsecro: patrem huc orato ut veniat.
Liban. Jamdudum 'st intus.
Argyr. Hac quidem non venit.
Liban. Angiporto
Illac per hortum circuît clam, ne quis se videret
Huc ire familiarium. Ne uxor resciscat, metuit.
De argento, si mater tua sciat ut sit factum . . . .
Argyr. Heia!
Benedicite. Ite intro cito. Valete.
Leon. Et vos amate.

ACTUS IV. SCENA I.

DIABOLUS. PARASITUS.

Diabol. Agedum, istum ostende, quem conscripsti syngraphum,
Inter me et amicam et lenam: leges perlege:
Nam tu poëta es prorsus ad eam rem unicus.
Paras. Horrescet faxo lena, leges quom audiet.
Diabol. Age, quæso, mî (hercle) translege.
Paras. Audi'n'?
Diabol. Audio.
Paras. Diabolus, Glauci filius, Cleæretæ
Lenæ dedit dono argenti viginti minas,
Philenium ut secum esset noctes et dies
Hunc annum totum.
Diabol. Neque cum quîquam alio quidem.
Paras. Addone?
Diabol. Adde: et scribas, vide, plane et probe.
Paras. Alienum hominem intromittat neminem.
Quod illa aut amicum aut patronum . . . .

Diabol. Neminem.
Paras. Aut quod illa amicæ suæ amatorem prædicet,
Fores occlusæ omnibus sient, nisi tibi.
In foribus scribat, occupatam esse se.
Aut quod illa dicat peregre allatam epistolam,
Ne epistola quidem ulla uspiam sit in ædibus,
Nec cerata adeo tabula: et, siqua inutilis
Pictura sit, eam vendat: ni quatriduo
Abalienârit, quo abs te argentum acceperit,
Tuus arbitratus sit, comburas, si velis.
Ne illi sit cera, ubi facere possit literas.
Vocet convivam neminem illa; tu voces.
Ad eorum ne quem oculos adjiciat suos.
Siquem alium adspexit, cæca continuo siet.
Tecum unâ postea æque pocula potitet.
Abs ted accipiat; tibi propinet; tu bibas.
Ne illa minus aut plus, quam tu, sapiat.
Diabol. Satis placet.
Paras. Suspiciones omnes abs se segreget;
Neque illæc ulli pede pedem homini premat.
Quom surgat, neque in lectum inscendat proxumum,
Neque, quom descendat, inde det quoiquam manum:
Spectandum ne quoiquam annulum det, neque roget.
Talos ne quoiquam homini admoveat, nisi tibi.
Quom jaciat, "Te" ne dicat: nomen nominet.
Deam invocet sibi, quam lubebit, propitiam,
Deum nullum. Si magis religiosa fuerit,
Tibi dicat: tu pro illâ ores, ut sit propitius.
Neque illa ulli homini nutet, nictet, annuat;
Post, si lucerna exstincta est, nequid sui
Membri commoveat quidquam in tenebris.
Diabol. Optumum 'st:
Ita scilicet facturam: verum in cubiculo
Deme istuc: equidem illam moveri gestio.
Nolo habere illam causam, et votitam dicere.
Paras. Scio, captiones metuis.

Diabol. Verum.
Paras. Ergo, ut jubes,
Tollam.
Diabol. Quidni?
Paras. Audi reliqua.
Diabol. Loquere; audio.
Paras. Neque ullum verbum faciat perplexabile,
Neque ullà linguâ sciat loqui nisi Atticâ.
Forte si tussire occepsit, ne sic tussiat,
Ut quoiquam linguam in tussiendo proferat.
Quod illa autem simulet, quasi gravedo profluat,
Hoc ne sic faciat: tu labellum abstergeas
Potius, quam quoiquam savium faciat palam.
Nec mater lena ad vinum accedat interim,
Nec ulli verbo male dicat. Si dixerit,
Hæc multa ei esto, vino viginti dies
Ut careat.
Diabol. Pulcre scripsti: scitum syngraphum!
Paras. Tum, si coronas, serta, unguenta jusserit
Ancillam ferre suam Veneri aut Cupidini,
Tuus servus servet, Venerine eas det, an viro.
Si forte pure velle habere dixerit,
Tot noctes reddat spurcas, quot puras habuverit.
Hæc sunt non nugæ; non enim mortualia.
Diabol. Placent profecto leges. Sequere intro.
Paras. Sequor.

ACTUS IV. SCENA II.

DIABOLUS. PARASITUS.

Diabol. Sequere hac. Egon' hæc patiar? aut taceam? emori
Me malim, quam hæc non ejus uxori indicem.
Ai'n' tu? apud amicam munus adolescentuli
Fungare; uxori excuses te, et dicas senem?
Præripias scortum amanti, atque argentum obicias

Lenæ? suppiles clam domi uxorem tuam?
Suspendas potius me, quam tacita tu hæc auferas.
Jam quidem (hercle) ad illam hinc ibo, quam tu propediem
(Nisi quidem illa ante occupassit te) effliges, scio,
Luxuriæ sumtus suppeditare ut possies.
Paras. Ego sic faciundum censeo. Me honestiu'st,
Quam te, palam hanc rem facere, ne illa existumet
Amoris causâ percitum id fecisse te,
Magis quam suâ causâ.
Diabol. At (pol) quin dixti rectius.
Tu ergo fac ut illi turbas, lites concias,
Cum suo sibi gnato unâ ad amicam de die
Potare, illam expilare.
Paras. Jam (ne me mone)
Ego istuc curabo.
Diabol. At ego te opperiar domi.

ACTUS V. SCENA I.

ARGYRIPPUS. DEMÆNETUS.

Argyr. Agedum, decumbamus sis, pater.
Demæn. Ut jusseris,
Mi gnate, ita fiet.
Argyr. Pueri, mensam apponite.
Demæn. Numquidnam tibi molestum 'st, gnate mi, si hæc nunc mecum accubat?
Argyr. Pietas, pater, oculis dolorem prohibet. Quamquam ego istanc amo,
Possum equidem inducere animum, ne ægre patiar, quia tecum accubat.
Demæn. Decet verecundum esse adolescentem, Argyrippe.
Argyr. Edepol, pater,
Merito tuo facere possum.
Demæn. Age ergo, hoc agitemus convivium

Vino et sermone suavi. Nolo ego metui; amari mavolo,
Mi gnate, me abs te.
Argyr. Pol, ego utrumque facio, ut æquum 'st filium.
Demæn. Credam istuc, si esse te hilarum videro.
Argyr. An tu esse me tristem putas?
Demæn. Putem ego? quem videam æque esse mœstum, ut quasi dies si dicta sit.
Argyr. Ne dixis istuc.
Demæn. Ne sic fueris; illico ego non dixero.
Argyr. Hem! adspecta: rideo.
Demæn. Utinam, male qui mihi volunt, sic rideant!
Argyr. Scio equidem quamobrem me, pater, tu tristem credas nunc tibi;
Quia istæc est tecum. Atque ego equidem (hercle) ut verum tibi dicam, pater,
Ea res male habet: ac non eo, quin tibi non cupiam quæ velis:
Verum istam amo: aliam tecum esse equidem facile possim perpeti.
Demæn. At ego hanc volo.
Argyr. Ergo sunt, quæ exoptas: mihi, quæ ego exoptem, volo.
Demæn. Unum hunc diem perpetere, quoniam tibi potestatem dedi,
Cum hac annum ut esses, atque amanti argenti feci copiam.
Argyr. Hem! istoc me facto tibi devinxti.
Demæn. Quin te ergo hilarum das mihi?

ACTUS V. SCENA II.

ARTEMONA. PARASITUS. DEMÆNETUS. ARGYRIPPUS. PHILENIUM.

Artem. Ai'n' tu, meum virum hîc potare, obsecro, cum filio?
Et ad amicam detulisse argenti viginti minas?
Meoque filio sciente, id facere flagitium patrem?
Paras. Neque divini neque mî humani posthac quidquam accreduas,
Artemona, si hujus rei me esse mendacem inveneris.
Artem. At scelesta ego, præter alios, meum virum fui rata
Siccum, frugi, continentem, amantem uxoris maxume.
Paras. At nunc dehinc scito, illum, ante omneis, minimi mortalem pretî,
Madidum, nihili, incontinentem, atque osorem uxoris suæ.
Artem. Pol, ni vera ista essent, nunquam faceret ea quæ nunc facit.
Paras. Ego quoque (hercle) illum antehac hominem semper sum frugi ratus.
Verum hoc facto sese ostendit, qui quidem cum filio
Potet unâ, atque unâ amicam ductet decrepitus senex.
Artem. Hoc (ecastor) est, quod ille it ad cœnam cotidie.
Ait sese ire ad Archidemum, Chæream, Chærestratum,
Cliniam, Chremem, Cratinum, Diniam, Demosthenem.
Is, apud scortum, corruptelæ et liberis lustris studet.
Paras. Quin tu illum jubes ancillas rapere sublimem domum?

Artem. Tace modo: næ, illum (ecastor) miserum habebo.
Paras. Ego istuc scio
Ita fore illi, dum quidem cum illo nupta eris.
Artem. Ego censeo
Eum etiam hominem aut in senatu dare operam, aut clientibus;
Ibi labore delassatum noctem totam stertere.
Ille, opere foris faciundo lassus, noctu advenit:
Fundum alienum arat; incultum familiarem deserit.
Is etiam, corruptus, porro suum corrumpit filium.
Paras. Sequere hac me modo: jam faxo ipsum hominem manifesto opprimas.
Artem. Nihil (ecastor) est, quod facere mavelim.
Paras. Mane dum.
Artem. Quid est?
Paras. Possis, si forte accubantem tuum virum conspexeris,
Cum coronâ, amplexum amicam, si videas, cognoscere?
Artem. Possum, ecastor.
Paras. Hem tibi hominem!
Artem. Perii!
Paras. Paulisper mane.
Aucupemus ex insidiis clanculum, quam rem gerant.
Argyr. Quid modi, pater, amplexandi facies?
Demæn. Fateor, gnate mi.
Argyr. Quid fatere?
Demæn. Me ex amore hujus corruptum oppido.
Paras. Audi'n', quid ait?
Artem. Audio.
Demæn. Egon' ut non domo uxori meæ
Surripiam, in deliciis pallam quam habet, atque ad te deferam?
Non (edepol) conduci possum vitâ uxoris annuâ.
Paras. Cense'n' tu illum hodie primum ire assuetum esse in ganeum?

Artem. Ille (ecastor) suppilabat me; quod ancillas meas
Suspicabar, atque insonteis miseras cruciabam.
Argyr. Pater,
Jube dare vinum: jamdudum factum 'st, quom primum bibi.
Demœn. Da, puere, ab summo. Age, tu interibi ab infimo da savium.
Artem. Perii misera! ut osculatur carnufex, capuli decus!
Demœn. Edepol, animam suaviorem aliquanto quam uxoris meæ.
Philen. Dic, amabo, an fœtet anima uxoris tuæ?
Demœn. Nauteam
Bibere malim, si necessum 'st, quam illam oscularier.
Artem. Miser (ecastor) es.
Paras. Mecastor, dignus est.
Argyr. Quid ais, pater?
Artem. Ai'n' tandem? edepol, næ tu istuc cum malo magno tuo
Dixisti in me. Sine! venias modo domum; faxo ut scias
Quid pericli sit dotatæ uxori vitium dicere.
Argyr. Ecquid matrem amas?
Demœn. Egone? Illam nunc amo, quia non adest.
Argyr. Quid, quom adest?
Demœn. Periisse cupio.
Paras. Amat homo hic te, ut prædicat.
Artem. Næ, ille (ecastor) fœnerato funditat: nam, si domum
Redierit hodie, osculando ego ulciscar potissumum.
Argyr. Jace, pater, talos, ut porro nos jaciamus.
Demœn. Maxume.
Te, Philenium, mihi, atque uxori mortem: hoc Venerium 'st.

Pueri, plaudite; et mihi ob jactum cantharo mulsum date.
Artem. Non queo durare.
Paras. Si non didicisti fullonicam,
Non mirandum 'st. In oculos invadi nunc est optumum.
Artem. Ego (pol) vivam: et tu istæc hodie cum tuo magno malo
Invocavisti.
Paras. Ecquis currit pollinctorem arcessere?
Argyr. Mater, salve.
Artem. Sat saluti'st.
Paras. Mortuu'st Demænetus.
Tempus est subducere hinc me: pulchre hoc gliscit prœlium.
Ibo ad Diabolum; mandata dicam facta, ut voluerit.
Atque, interea ut decumbamus, suadebo, hi dum litigant.
Post, eum demum huc cras adducam ad lenam, ut viginti minas
Ei det, in [parte,] hac amanti ut liceat ei potirier.
Argyrippus exorari (spero) poterit, ut sinat
Sese alternas cum illo noctes hac frui: nam, ni impetro,
Regem perdidi: ex amore tantum 'st homini incendium.
Artem. Quid tibi huc receptio ad te est meum virum?
Philen. Pol, me quidem
Miseram odio enicavit.
Artem. Surge, amator: i domum.
Demæn. Nullus sum.
Artem. Immo es (ne nega) omnium (pol) nequissumus.
At etiam cubat cuculus. Surge, amator: i domum.
Demæn. Væ mihi!
Artem. Vera hariolare. Surge, amator: i domum.

Demæn. Abscede ergo paululum istuc.
Artem. Surge, amator: i domum.
Demæn. Jam, obsecro, uxor.
Artem. Nunc uxorem me esse meministi tuam?
Modo, quom dicta in me ingerebas, odium, non uxor eram.
Demæn. Totus perii!
Artem. Quid tandem? anima fœtetne uxoris tuæ?
Demæn. Murrham olet.
Artem. Jam surripuisti pallam, quam scorto dares?
Argyr. Ecastor, quin surrepturum pallam promisit tibi.
Demæn. Non taces?
Argyr. Ego dissuadebam, mater.
Artem. Bellum filium!
Istoscine patrem æquum 'st mores liberis largirier?
Nilne te pudet?
Demæn. Pol, si aliud nil sit, tui me, uxor, pudet.
Artem. Cano capite te cuculum uxor ex lustris rapit!
Demæn. Non licet manere, (cœna coquitur) dum cœnem modo?
Artem. Ecastor, cœnabis hodie, ut te dignum 'st, magnum malum.
Demæn. Male cubandum 'st: judicatum me uxor abducit domum.
Argyr. Dicebam, pater, tibi, ne matri consuleres male.
Philen. De pallâ memento, amabo.
Demæn. Jube'n' hanc hinc abscedere?
Philen. Immo intus potius: sequere hac me, mi anime.
Demæn. Ego vero sequor.
Artem. I domum.
Philen. Da savium etiam prius quam abis.
Demæn. I in crucem.

GREX.

Hic senex si quid, clam uxorem, suo animo fecit volup',
Neque novum neque mirum fecit, nec secus quam alii solent.
Nec quisquam 'st tam ingenio duro, nec tam firmo pectore,
Quin, ubi quidquam occasionis sit, sibi faciat bene.
Nunc si voltis deprecari huic seni, ne vapulet,
Remur impetrari posse, si plausum sic clarum datis.

AULULARIA.

DRAMATIS PERSONÆ.

LAR, prologus,
EUCLIO, senex,
STAPHYLA, anus.
EUNOMIA, mulier.
MEGADORUS, senex.
STROBILUS, geminus servus.
CONGRIO, } coci.
ANTHRAX, }
PYTHODICUS, servus.
LYCONIDES, adolescens.
PHÆDRA, puella.

ARGUMENTUM

(ut quibusdam videtur)

PRISCIANI.

AULAM repertam auri plenam Euclio
Vi summâ servat, miseris affectus modis.
Lyconides istius vitiat filiam.
Volt hanc Megadorus indotatam ducere.
Lubensque ut faciat, dat coquos cum opsonio.
Auro formidat Euclio; abstrudit foris:
Reque omni inspectâ, compressoris servulus
Id surpit. Illic Euclioni rem refert.
Ab eo donatur auro, uxore, et filio.

PROLOGUS.

Lar Familiaris.

Ne quis miretur qui sim, paucis eloquar.
Ego Lar sum Familiaris, ex hac familiâ,
Unde exeuntem me adspexistis. Hanc domum
Jam multos annos est quom possideo, et [color]
Patrique avoque jam hujus, qui nunc hìc habet.
Sed mihi avus hujus obsecrans concredidit
Thesaurum auri clam omneis: in medio foco
Defodit, venerans me, ut id servarem sibi.
Is [quom jam] moritur, ita avido ingenio fuit,
Nunquam indicare id filio voluit suo:
Inopemque optavit potius eum relinquere,
Quam eum thesaurum commonstraret filio.
Agri reliquit eii non magnum modum,
Quo, cum labore magno, et misere viveret.
Ubi is obiit mortem, qui mihi id aurum credidit,
Cœpi observare, ecquî majorem filius
Mihi honorem haberet, quam ejus habuisset pater.
Atque ille vero minus minusque impendio
Curare, minusque me impartire honoribus.
Item a me contra factum 'st: nam item obiit diem.
Is ex se hunc reliquit, qui hîc nunc habitat, filium
Pariter moratum, ut pater avusque hujus fuit.
Huic filia una est: ea mihi cotidie
Aut thure, aut vino, aut aliquî, semper supplicat:
Dat mihi coronas. Ejus honoris gratiâ,
Feci, thesaurum ut hic reperiret Euclio,
Quo eam facilius nuptum, si vellet, daret.
Nam compressit eam de summo adolescens loco.
Is scit adolescens, quæ sit, quam compresserit:
Illa illum nescit, neque compressam autem pater.
Eam, ego hodie faciam, ut hic senex de proxumo

Sibi uxorem poscat. Id eâ faciam gratiâ,
Quo ille eam facilius ducat, qui compresserat.
Et hic, qui poscet eam sibi uxorem senex,
Is adolescentis illius est avunculus,
Qui illam stupravit noctu, Cereris vigiliis.
Sed hic senex jam clamat intus, ut solet.
Anum foras extrudit, ne sit conscia.
Credo, aurum inspicere volt, ne surreptum siet.

ACTUS I. SCENA I.

Euclio. Staphyla.

Euc. Exi, inquam! age, exi! excundum (hercle) tibi hinc est foras,
Circumspectatrix cum oculis emissitiis.
Sta. Nam cur me miseram verberas?
Euc. Ut misera sis,
Atque ut te dignam mala malam ætatem exigas.
Sta. Nam quâ me nunc causâ extrusisti ex ædibus?
Euc. Tibi ego rationem reddam, stimulorum seges?
Illuc regredere ab ostio: illuc sis. Vide, ut
Incedit! at sci'n' quo modo tibi res se habet?
Si hodie (hercle) fustem cepero aut stimulum in manum,
Testudineum istum tibi ego grandibo gradum.
Sta. Utinam me Divi adaxint ad suspendium
Potius quidem, quam hoc pacto apud te serviam.
Euc. At ut scelesta sola secum murmurat!
Oculos (hercle) ego istos, improba, effodiam tibi,
Ne me observare possis, quid rerum geram.
Abscede: etiam nunc: etiam nunc: etiam: ohe!
Istic adstato. Si (hercle) tu ex istoc loco
Digitum transvorsum aut unguem latum excesseris,
Aut si respexis, donicum ego te jussero,
Continuo (hercle) ego te dedam discipulam cruci.
Scelestiorem me hac anu certe scio
Vidisse nunquam: nimisque ego hanc metuo male,
Ne mihi ex insidiis verba imprudenti duit,
Neu persentiscat, aurum ubi est absconditum;
Quæ in occipitio quoque habet oculos, pessuma.
Nunc ibo, ut visam, estne ita aurum ut condidi,
Quod me sollicitat plurimis miserum modis.
Sta. Nec nunc (mecastor) quid hero ego dicam meo
Malæ rei evenisse, quamve insaniam,
Queo comminisci; ita miseram me ad hunc modum

Decies die uno sæpe extrudit ædibus.
Nescio, (pol) quæ illunc hominem intemperiæ tenent:
Pervigilat nocteis totas: tum autem interdius,
Quasi claudus sutor, domi sedet totos dies.
Neque jam, quo pacto celem herilis filiæ
Probrum, propinqua partitudo quoi appetit,
Queo comminisci: neque quidquam meliu'st mihi,
(Ut opinor) quam ex me ut unam faciam literam
Longam, meum laqueo collum quando obstrinxero.

ACTUS I. SCENA II.

EUCLIO. STAPHYLA.

Euc. Nunc defæcato demum animo egredior domo,
Postquam perspexi salva esse intus omnia.
Redi nunc jam intro, atque intus serva.
Sta. Quippini
Ego intus servem? an, ne quis ædeis auferat?
Nam hîc apud nos nihil est aliud quæsti furibus:
Ita inaniis sunt oppletæ atque araneis.
Euc. Mirum quin tuâ nunc me causâ faciat Jupiter
Philippum regem aut Darium, trivenefica.
Araneas mihi ego illas servari volo.
Pauper sum, fateor: patior: quod Dii dant, fero.
Abi intro, occlude januam. Jam ego hîc ero.
Cave quemquam alienum in ædeis intromiseris.
Quod quispiam ignem quærat, exstingui volo,
Ne causæ quid sit, quod te quisquam quæritet:
Nam, si ignis vivet, tu exstinguêre extempulo.
Tum aquam aufugisse dicito, si quis petet.
Cultrum, securim, pistillum, mortarium,
Quæ utenda vasa semper vicini rogant,
Fures venisse, atque abstulisse, dicito.
Profecto in ædeis meas, me absente, neminem
Volo intromitti; atque etiam hoc prædico tibi,

Si Bona Fortuna veniat, ne intromiseris.
Sta. Pol, ea ipsa, (credo) ne intromittatur, cavet:
Nam ad ædeis nostras nusquam adiit, [quamquam prope 'st.]
Euc. Tace, atque abi intro.
Sta. Taceo, atque abeo.
Euc. Occlude sis
Foreis ambobus pessulis. Jam ego hîc ero.
Discrucior animi, quia ab domo abeundum 'st mihi.
Nimis (hercle) invitus abeo: sed, quid agam, scio.
Nam noster nostræ qui est magister curiæ,
Dividere argenti dixit nummos in viros:
Id si relinquo, ac non peto, omnes illico
Me suspicentur (credo) habere aurum domi:
Nam non est verisimile, hominem pauperem
Pauxillum parvi facere, quin nummum petat.
Nam nunc, quom celo sedulo omneis, ne sciant,
Omnes videntur scire; et me benignius
Omnes salutant, quam salutabant prius.
Adeunt, consistunt, copulantur dexteras:
Rogitant me, ut valeam? quid agam? quid rerum geram?
Nunc, quo profectus sum, ibo; postidea domum
Me rursum, quantum potero, tantum recipiam.

ACTUS II. SCENA I.

EUNOMIA. MEGADORUS.

Eun. Velim te arbitrari, me hæc verba, frater,
Meæ fidei tuæque rei hoc causâ
Facere, ut æquum 'st germanam sororem:
Quamquam haud falsa sum, nos odiosas haberi:
Nam multum loquaces merito omnes habemur;
Nec mutam profecto repertam ullam esse
Hodie dicunt mulierem ullo in sæculo.
Verum hoc, frater, unum tamen cogitato,

Tibi proxumam me, mihique item esse te;
Ut æquum 'st, quod in rem esse utrique arbitremur,
Et mihi te, et tibi me, consulere et monere;
Neque occultum id haberi, neque per metum mussari,
Quin participem pariter ego te, et tu me ut facias.
Eo nunc ego secreto te huc foras seduxi,
Ut tuam rem ego tecum hîc loquerer familiarem.
Meg. Da mihi, optuma femina, manum.
Eun. Ubi ea est? quis ea
Est nam optuma?
Meg. Tu.
Eun. Tune ais?
Meg. Si negas,
Nego.
Eun. Decet te equidem vera proloqui:
Nam optuma nulla potest eligi: alia aliâ
Pejor, frater, est.
Meg. Idem ego arbitror; nec tibi
Advorsari certum 'st de istac re unquam, soror.
Eun. Da mihi operam, amabo.
Meg. Tua est; utere;
Atque impera, si quid vis.
Eun. Id quod in rem tuam
Optumum esse arbitror, te id admonitum advento.
Meg. Soror, more tuo facis.
Eun. Facta volo.
Meg. Quid est id,
Soror?
Eun. Quod tibi sempiternum salutare
Sit, procreandis liberis, (ita Dii faxint!)
Volo te uxorem domum ducere.
Meg. Hei! occidi!
Eun. Quid ita?
Meg. Quia mihi misero cerebrum excutiunt
Tua dicta, soror: lapides loqueris.
Eun. Heia! hoc face,
Quod te jubet soror.

Meg. Si lubeat, faciam.
Eun. in rem
Hoc tuam 'st.
Meg. Ut quidem emoriar, priusquam ducam.
Sed his legibus, si quam dare vis, ducam: quæ
Cras veniat, perendie foras feratur, soror.
His legibus quam dare vis, cedo, nuptias adorna.
Eun. Quam maxumâ possum tibi, frater, dare dote:
Sed est grandior natu: media est mulieris ætas.
Eam si jubes, frater, tibi me poscere, poscam.
Meg. Num non vis me interrogare te?
Eun. Immo, si quid vis, roga.
Meg. Post mediam ætatem, qui mediam ducit uxorem domum,
Si eam senex anum prægnantem fortuitu fecerit,
Quid dubitas, quin sit paratum nomen puero Postumus?
Nunc ego istum, soror, laborem demam, et deminuam tibi.
Ego, virtute Deûm et majorum nostrûm, dives sum satis.
Istas magnas factiones, animos, dotes dapsiles,
Clamores, imperia, eburata vehicula, pallas, purpuram,
Nil moror, quæ in servitutem sumtibus redigunt viros.
Eun. Dic mihi, quæso, quis ea 'st, quam vis ducere uxorem?
Meg. Eloquar.
Nôstin' hunc senem Euclionem ex proxumo pauperculum?
Eun. Novi, hominem haud malum, mecastor!
Meg. Ejus cupio filiam
Virginem mihi desponderi. Verba ne facias, soror.
Scio, quid dictura es: hanc esse pauperem. Hæc pauper placet.
Eun. Dii bene vortant!
Meg. Idem ego spero.

Eun. Quid! me nunc quid vis?
Meg. Vale.
Eun. Et tu, frater.
Meg. Ego conveniam Euclionem, si domi
Est. Sed eccum. Nescio unde sese homo recipit domum.

ACTUS II. SCENA II.

EUCLIO. MEGADORUS.

Euc. Præsagibat mî animus, frustra me ire, quom exibam domo:
Itaque abibam invitus: nam neque quisquam curialium
Venit, neque magister, quem dividere argentum oportuit.
Nunc domum properare propero: nam egomet sum hîc; animus domi 'st.
Meg. Salvus atque fortunatus, Euclio, semper sies.
Euc. Dii te ament, Megadore.
Meg. Quid tu? recten', atque ut vis, vales?
Euc. Non temerarium 'st, ubi dives blande appellat pauperem.
Jam illic homo aurum me scit habere: eo me salutat blandius.
Meg. Ai'n' tu te valere?
Euc. Pol, ego haud a pecuniâ perbene.
Meg. Pol, si est animus æquus tibi, satis habes, quî bene vitam colas.
Euc. Anus (hercle) huic indicium fecit de auro: perspicue palam 'st:
Quoi ego jam linguam præcidam, atque oculos effodiam domi.
Meg. Quid tu solus tecum loquere?
Euc. Meam pauperiem conqueror.

Virginem habeo grandem, dote cassam, atque illocabilem;
Neque eam queo locare quoiquam.
Meg. Tace: bonum habe animum, Euclio:
Dabitur: adjuvabere a me: dic, si quid opus est; impera.
Euc. Nunc petit, quom pollicetur; inhiat aurum, ut devoret.
Alterâ manu fert lapidem, panem ostentat alterâ.
Nemini credo, qui large blandu'st dives pauperi.
Ubi manum injicit benigne, ibi onerat aliquam zamiam.
Ego istos novi polypos, qui sibi, quidquid tetigerint, tenent.
Meg. Da mî operam parumper. Paucis, Euclio, est quod te volo
De communi re appellare, meâ et tuâ.
Euc. Hei misero mihi!
Aurum mî intus harpagatum 'st. Nunc hic eam rem volt, scio,
Mecum adire ad pactionem. Verum intervisam domum.
Meg. Quo abis?
Euc. Jam ad te revortar: namque est, quod visam domum.
Meg. Credo, (edepol) ubi mentionem ego fecero de filiâ,
Mihi ut despondeat, sese a me derideri rebitur.
Neque illo quisquam 'st alter hodie ex paupertate parcior.
Euc. Dii me servant: salva res est: salvum 'st, si quid non perît.
Nimis male timui: priusquam intro redii, exanimatus fui.
Redeo ad te, Megadore, si quid me vis.
Meg. Habeo gratiam.
Quæso, quod te percontabor, ne id te pigeat proloqui.

Euc. Dum quidem ne quid perconteris, quod mihi non lubeat proloqui.
Meg. Dic mihi, quali me arbitrare genere prognatum?
Euc. Bono.
Meg. Quid fide?
Euc. Bonâ.
Meg. Quid factis?
Euc. Neque malis, neque improbis.
Meg. Ætatem meam scis?
Euc. Scio esse grandem, itidem ut pecuniam.
Meg. Certe (edepol) equidem te civem sine malâ omni malitiâ
Semper sum arbitratus, et nunc arbitror.
Euc. Aurum huic olet.
Quid nunc me vis?
Meg. Quoniam tu me, et ego te qualis sis, scio;
Quæ res recte vortat mihique, tibique, tuæque filiæ,
Filiam tuam mihi uxorem posco: promitte hoc fore.
Euc. Heia! Megadore, haud decorum facinus tuis factis facis,
Ut inopem, atque innoxium abs te atque abs tuis, me irrideas.
Nam de te neque re neque verbis merui, ut faceres, quod facis.
Meg. Neque (edepol) ego te derisum venio, neque derideo;
Neque dignum arbitror.
Euc. Cur igitur poscis meam gnatam tibi?
Meg. Ut, propter me, tibi sit melius, mihique propter te et tuos.
Euc. Venit hoc mî, Megadore, in mentem, ted esse hominem divitem,
Factiosum; me item hominem pauperum pauperrumum.
Nunc si filiam locâssim meam tibi, in mentem venit,

Te bovem esse, et me esse asellum. Ubi tecum conjunctus siem,
Ubi onus nequeam ferre pariter, jaceam ego asinus in luto;
Tu me bos magis haud respicias, natus quasi nunquam siem.
Et ted utar iniquiore, et meus med ordo irrideat.
Neutrubi habeam stabile stabulum, si quid divortî fuat.
Asini me mordicibus scindant, boves incursent cornibus.
Hoc magnum 'st periclum, ab asinis me ad boves transcendere.
Meg. Quam ad probos propinquitate proxume te adjunxeris,
Tam optumum 'st. Tu conditionem hanc accipe: ausculta mihi,
Atque eam desponde mihi.
Euc. At nihil est dotis, quod dem.
Meg. Ne duas.
Dummodo morata recte veniat, dotata est satis.
Euc. Eo dico, ne me thesauros reperisse censeas.
Meg. Novi; ne doceas. Desponde.
Euc. Fiat. Sed, pro Jupiter!
Non ego disperii?
Meg. Quid tibi est?
Euc. Quid crepuit quasi ferrum modo?
Meg. Hîc apud me hortum confodere jussi. Sed ubi hic est homo?
Abiit, neque me certiorem fecit: fastidit mei.
Quia videt me suam amicitiam velle, more hominum facit.
Nam, si opulentus it petitum pauperioris gratiam,
Pauper metuit congrediri: per metum male rem gerit.
Idem, quando illæc occasio periit, post sero cupit.
Euc. Si (hercle) ego te non elinguandam dedero usque ab radicibus,

Impero, auctorque sum, ut tu me quoivis castrandum loces. 73
Meg. Video (hercle) ego te me arbitrari, Euclio, hominem idoneum,
Quem senectâ ætate ludos facias, haud merito meo.
Euc. Neque, (edepol) Megadore, facio; neque, si cupiam, copia 'st. 76
Meg. Quid nunc? etiam mihi despondes filiam?
Euc. Illis legibus,
Cum illâ dote, quam tibi dixi.
Meg. Sponde'n' ergo?
Euc. Spondeo.
Istuc Dii bene vortant!
Meg. Ita Dii faxint!
Euc. Illud facito ut memineris,
Convenisse, ut ne quid dotis mea ad te afferret filia.
Meg. Memini.
Euc. At scio, quo vos soleatis pacto perplexarier.
Pactum non pactum 'st, non pactum pactum 'st, quod vobis lubet. 82
Meg. Nulla controversia mihi tecum erit. Sed, nuptias
Hodie quin faciamus, num quæ causa est?
Euc. Immo (edepol) optuma.
Meg. Ibo igitur: parabo. Numquid me vis?
Euc. Istuc.
Meg. Fiet. Vale. 85
Heus, Strobile! sequere propere me ad macellum strenue.
Euc. Illic hinc abiit. Dii immortales! obsecro, aurum quid valet!
Credo ego illum jam inaudisse, mihi esse thesaurum domi:
Id inhiat: eâ affinitatem hanc obstinavit gratiâ.

ACTUS II. SCENA III.

EUCLIO. STAPHYLA.

Euc. Ubi tu es, quæ deblaterâsti jam vicinis omnibus,
Meæ me filiæ daturum dotem? Heus, Staphyla! te voco:
Ecquid audis? vascula intus pure propera, atque elue.
Filiam despondi ego: hodie nuptum huic Megadoro dabo.
Sta. Dii bene vortant! Verum (ecastor) non potest: subitum 'st nimis.
Euc. Tace, atque abi: curata fac sint, quom a foro redeam domum.
Atque occlude ædeis: jam ego hîc adero. *Sta.* Quid ego nunc agam?
Nunc nobis prope adest exitium, mihi atque herili filiæ.
Nam probrum atque partitudo prope adest, ut fiat palam,
Quod celatum 'st atque occultatum usque adhuc, nunc non potest.
Ibo intro, ut, herus quæ imperavit, facta, quom veniat, sient.
Nam, (ecastor) malum mœrore, metuo, ne mixtum bibam.

ACTUS II. SCENA IV.

STROBILUS. ANTHRAX. CONGRIO.

Stro. Postquam opsonavit herus, et conduxit coquos,
Tibicinasque hasce, apud forum; edixit mihi,
Ut dispartirem opsonium hîc bifariam.

Anth. Me quidem, hercle, (dicam palam) non divides.
Si quo tu totum me ire vis, operam dabo.
Con. Bellum et pudicum vero prostibulum popli.
Post si quis vellet te, haud non velles dividi?
Stro. Atqui ego istuc, Anthrax, aliovorsum dixeram,
Non istuc quod tu insimulas. Sed herus nuptias
Meus hodie faciet.
Con. Quojus ducit filiam?
Stro. Vicini hujus Euclionis e proxumo.
Ei adeo opsoni hinc dimidium jussit dari,
Cocum alterum, itidemque alteram tibicinam.
Con. Nempe huic dimidium dicis, dimidium domi?
Stro. Nempe sicut dicis.
Con. Quid? hìc non poterat de suo
Senex opsonari filiæ in nuptiis?
Stro. Vah!
Con. Quid negotì 'st?
Stro. Quid negotî sit, rogas?
Pumex non æque est aridus, atque hic est senex.
Con. Ai'n' tandem ita esse ut dicis?
Stro. Tute existuma.
Quin Divûm atque hominum clamat continuo fidem,
Suam rem periisse, seque eradicarier,
De suo tigillo fumus si quâ exit foras.
Quin, quom it dormitum, follem sibi obstringit ob gulam.
Con. Cur?
Stro. Ne quid animæ forte amittat dormiens.
Con. Etiamne obturat inferiorem gutturem,
Ne quid animaï forte amittat dormiens?
Stro. Hæc mihi te, ut tibi me, æquum est credere.
Con. Immo equidem credo.
Stro. At sci'n' etiam quomodo?
Aquam, (hercle) plorat, quom lavat, profundere.
Con. Cense'n' talentum magnum exorari potesse
Ab istoc sene, ut det, quî fiamus liberi?

Stro. Famem (hercle) utendam si roges, nunquam dabit.
Quin ipsi pridem tonsor ungueis demserat;
Collegit, omnia abstulit præsegmina.
Con. Edepol, mortalem parce parcum prædicas!
Cense'n' vero adeo parce et misere vivere?
Stro. Pulmentum pridem eii deripuit miluus:
Homo ad prætorem deplorabundus venit:
Infit ibi postulare, plorans, ejulans,
Ut sibi liceret miluum vadarier.
Sexcenta sunt, quæ memorem, si sit otium.
Sed uter vostrorum 'st celerior? memora mihi.
Con. Ego, ut multo melior.
Stro. Cocum ego, non furem, rogo.
Con. Cocum ego dico.
Stro. Quid tu ais?
Anth. Sic sum, ut vides.
Con. Cocus ille nundinalis est: in nonum diem
Solet ire coctum.
Anth. Tun', trium literarum homo,
Me vituperas? fur, etiam fur trifurcifer.
Stro. Tace nunc jam tu: atque, agnûm horunc uter est pinguior . . . . .
Con. Licet.
Stro. Tu, Congrio, eum sume, atque abi
Intro illuc; et vos illum sequimini:
Vos cæteri illuc ad nos.
Anth. Hercle, injuriâ
Dispertivisti: pinguiorem agnum isti habent.
Stro. At nunc tibi dabitur pinguior tibicina.
I sane cum illo, Phrygia: tu autem, Eleusium,
Huc intro abi ad nos.
Con. O Strobile subdole!
Huccine detrusisti me ad senem parcissumum?
Ubi, si quid poscam, usque ad ravim poscam prius
Quam quidquam detur.
Stro. Stultum et sine gratiâ 'st,

Ibi recte facere, quando, quod facias, perit.
Con. Quì vero?
Stro. Rogitas? jam, principio, in ædibus
Turba istic nulla tibi erit: si quî uti voles,
Domo abs te afferto, ne operam perdas poscere.
Hìc apud nos magna turba, ac magna familia 'st,
Supellex, aurum, vestes, vasa argentea:
Ibi si perierit quidpiam, (quod te scio
Facile abstinere posse, si nihil obviam 'st)
Dicant, coci abstulerunt; comprehendite,
Vincite, verberate, in puteum condite.
Horum tibi istic nihil eveniet: quippe [qui
Ubi quid surripias,] nihil est. Sequere hac me.
Con. Sequor.

ACTUS II. SCENA V.

STROBILUS. STAPHYLA. CONGRIO.

Stro. Heus, Staphyla! prodi, atque ostium aperi.
Sta. Qui vocat?
Stro. Strobilus.
Sta. Quid vis?
Stro. Hos ut accipias coquos,
Tibicinamque, opsoniumque in nuptias.
Megadorus jussit Euclioni hæc mittere.
Sta. Cererine, Strobile, has facturi nuptias?
Stro. Quî?
Sta. Quia temeti nihil allatum intelligo.
Stro. At jam afferetur, si a foro ipsus redierit.
Sta. Ligna hìc apud nos nulla sunt.
Con. Sunt asseres?
Sta. Sunt, pol.
Con. Sunt igitur ligna; ne quæras foris.
Sta. Quid? impurate, quamquam Volcano studes.
Cœnæne causâ, aut tuæ mercedis gratiâ,
Nos nostras ædeis postulas comburere?

Con. Haud postulo.
Stro. Duc istos intro.
Sta. Sequimini.

ACTUS II. SCENA VI.

PYTHODICUS.

Curate: ego intervisam quid faciant coqui:
Quos (pol) ut ego hodie servem, cura maxuma 'st;
Nisi unum hoc faciam, ut in puteo cœnam coquant,
Inde coctam sursum subducamus corbulis.
Si autem deorsum comedent, si quid coxerint,
Superi incœnati sint, et cœnati inferi.
Sed verba hîc facio, quasi negotî nil siet,
Rapacidarum ubi tantum siet in ædibus.

ACTUS II. SCENA VII.

EUCLIO. CONGRIO.

Euc. Volui animum tandem confirmare hodie meum,
Uti bene haberem filiaï in nuptiis.
Venio ad macellum, rogito pisceis. Indicant
Caros, agninam caram, caram bubulam,
Vitulinam, cetum, porcinam; cara omnia:
Atque eo fuerunt cariora, æs non erat.
Abeo iratus illinc, quoniam nihil est, quî emam.
Ita illis impuris omnibus adii manum.
Deinde egomet mecum cogitare inter vias
Occepi: Festo die si quid prodegeris,
Profesto egere liceat, nisi peperceris.
Postquam hanc rationem cordi ventrique edidi,
Accessit animus ad meam sententiam,
Quam minimo sumtu filiam ut nuptum darem.
Nunc thusculum emi, et hasce coronas floreas:
Hæc imponentur in foco nostro Lari,

Ut fortunatas faciat gnatæ nuptias.
Sed quid ego apertas ædeis nostras conspicor?
Et strepitu'st intus. Numnam ego compilor miser?
Con. Aulam majorem si potes, viciniâ
Pete: hæc est parva; capere non quit.
Euc. Hei mihi!
Perii, hercle! aurum rapitur; aula quæritur.
Nimirum occidor, ni intro huc propero currere.
Apollo! quæso, subveni mihi, atque adjuva:
Confige sagittis fures thesaurarios:
Quoi in re tali jam subvenisti antidhac.
Sed cesso prius, quam prorsus perii, currere?

ACTUS II. SCENA VIII.

Anthrax.

Dromo, desquama pisceis: tu, Machærio,
Congrum, murænam, exdorsua, quantum potes:
Atque omnia, dum absum hinc, exossata fac sient.
Ego hinc artoptam ex proxumo utendam peto
A Congrione. Tu istum gallum, si sapis,
Glabriorem reddes mihi, quam volsus ludiu'st.
Sed quid hoc clamoris oritur hinc ex proxumo?
Coqui, hercle, (credo) faciunt officium suum.
Fugiam intro, ne quid hîc turbæ fiat itidem.

ACTUS III. SCENA I.

Congrio.

Optati cives, populares, incolæ, accolæ, advenæ omnes,
Date viam, quâ fugere liceat; facite, totæ plateæ pateant.
Neque ego unquam, nisi hodie, ad Bacchas veni in Bacchanal coquinatum;

Ita me miserum et meos discipulos fustibus male contuderunt.
Totus doleo, atque oppido perii; ita me iste habuit senex gymnasium.
Neque ligna ego usquam gentium præberi vidi pulchrius:
Itaque omneis exegit foras, me atque hos, onustos fustibus.
Atat, perii (hercle) ego miser! aperit Bacchanal: adest:
Sequitur. Scio quam rem geram: hoc ipsus magister me docuit.

ACTUS III. SCENA II.

EUCLIO. CONGRIO.

Euc. Redi. Quo fugis nunc? tene, tene.
Con. Quid, stolide, clamas?
Euc. Quia ad Tresviros jam ego deferam tuum nomen.
Con. Quamobrem?
Euc. Quia cultrum habes.
Con. Cocum decet.
Euc. Quid comminatus
Mihi?
Con. Istuc male factum arbitror, quia non latus fodi.
Euc. Homo nullus est te scelestior, qui vivat hodie,
Neque quoi ego de industriâ amplius male plus lubens faxim.
Con. Pol, etsi taceas, palam id quidem 'st: res ipsa testis est.
Ita fustibus sum mollior miser magis, quam ullus cinædus.
Sed quid tibi nos, mendice homo, tactio est? quæ res?

Euc. Etiam rogitas? An quia minus, quam æquum erat, feci?
Con. Sine: at (hercle) cum malo magno tuo, si hoc caput sentit.
Euc. Pol, ego haud scio quid post fiat; tuum nunc caput sentit.
Sed in ædibus quid tibi meis nam erat negotî,
Me absente, nisi ego jusseram? volo scire.
Con. Tace ergo.
Quia venimus coctum ad nuptias.
Euc. Quid tu, malum, curas,
Utrum crudum an coctum edim, nisi tu mihi es tutor?
Con. Volo scire, sinas an non sinas nos coquere hîc cœnam?
Euc. Volo scire item ego, meæ domi meane salva futura?
Con. Utinam mea mihi modo auferam, quæ attuli, salva!
Me haud pœnitet, tua ne expetam.
Euc. Scio: ne doce; novi.
Con. Quid est, quâ prohibeas nunc gratiâ nos coquere hîc cœnam?
Quid fecimus? quid diximus tibi sequius, quam velles?
Euc. Etiam rogitas, sceleste homo, qui angulos omneis
Mearum ædium et conclavium mihi perviam facitis?
Id ubi tibi erat negotium, ad focum si adesses,
Non fissile haberes caput: merito id tibi factum est.
Adeo, ut tu meam sententiam jam jam noscere possis,
Si ad januam huc accesseris, nisi jussero, propius,
Ego te faciam miserrumus mortalis uti sis.
Scis jam meam sententiam? quo abis? redi rursum.
Con. Ita me bene amet Laverna, te jam, nisi reddi
Mihi vasa jubes, pipulo hîc differam ante ædeis.

Quid ego nunc agam? næ, ego (edepol) veni huc auspicio malo.
Nummo sum conductus: plus jam medico mercede opus est.

ACTUS III. SCENA III.

EUCLIO. CONGRIO.

Euc Hoc quidem (hercle), quoquo ibo, mecum erit; mecum feram:
Neque istuc in tantis periclis unquam committam ut siet.
Ite sane nunc jam intro omnes, et coqui, et tibicinæ.
Etiam huc introduce, si vis, vel gregem venalium.
Coquite, facite, festinate nunc ïam quantum lubet.
Con. Temperi: postquam implevisti fustibus istorum caput.
Euc. Intro abi; opera huc conducta 'st vostra, non oratio.
Con. Heu, senex! pro vapulando, (hercle) ego abs te mercedem petam.
Coctum ego, non vapulatum, dudum conductus fui.
Euc. Lege agito mecum; molestus ne sis: i, et cœnam coque,
Aut abi in malum cruciatum ab ædibus.
Con. Abi tu modo.

ACTUS III. SCENA IV.

EUCLIO.

Illic hinc abiit. Dii immortales! facinus audax incipit,
Qui cum opulento pauper homine cœpit rem habere, aut negotium:

Veluti Megadorus tentat me omnibus miserum modis :
Qui simulavit, mei honoris mittere huc causâ coquos,
Is eâ causâ misit, hoc qui surriperent misero mihi.
Condigne etiam meus me intus gallus gallinaceus,
Qui erat anui peculiaris, perdidit pænissume.
Ubi erat hæc defossa, occepit ibi scalpturire ungulis
Circumcirca. Quid opu'st verbis ? ita mî pectus peracuit ;
Capio fustem ; obtrunco gallum, furem manifestarium.
Credo ego (edepol) illi mercedem gallo pollicitos coquos,
Si id palam fecisset. Exemi e manu manubrium.
Quid opu'st verbis ? facta 'st pugna in gallo gallinaceo.
Sed Megadorus meus affinis, eccum, incedit a foro.
Jam hunc non ausim præterire, quin consistam et colloquar.

ACTUS III. SCENA V.

MEGADORUS. EUCLIO.

Meg. Narravi amicis multis consilium meum
De conditione hac. Euclionis filiam
Laudant : sapienter factum et consilio bono.
Nam, meo quidem animo, si idem faciant cæteri,
Opulentiores pauperiorum filias
Ut indotatas ducant uxores domum ;
Et multo fiat civitas concordior,
Et invidiâ nos minore utamur, quam utimur :
Et illæ malam rem metuant, quam metuunt, magis :
Et nos minore sumtu simus, quam sumus.
In maxumam illuc populi partem 'st optumum.
In pauciores avidos altercatio 'st :

Quorum animis avidis, atque insatietatibus,
Neque lex, neque tutor capere est qui possit modum.
Namque, hoc qui dicat: "Quo illæ nubent divites
Dotatæ, si istud jus pauperibus ponitur?"
Quo lubeat nubant, dum dos ne fiat comes.
Hoc si ita fiat, mores meliores sibi
Parent, pro dote quos ferant, quam nunc ferunt.
Ego faxim, muli, pretio qui superant equos,
Sint viliores Gallicis cantheriis.
Euc. Ita me Dii amabunt, ut ego hunc ausculto lubens.
Nimis lepide fecit verba ad parcimoniam.
Meg. Nulla igitur dicat: "Equidem dotem ad te attuli
Majorem multo, quam tibi erat pecunia.
Enim mî quidem æquum 'st purpuram atque aurum dari,
Ancillas, mulos, muliones, pedissequos,
Salutigerulos pueros, vehicula, quî vehar."
Euc. Ut matronarum hic facta pernovit probe!
Moribus præfectum mulierum hunc factum velim.
Meg. Nunc, quoquo venias, plus plaustrorum in ædibus
Videas, quam ruri, quando ad villam veneris.
Sed hoc etiam pulchrum 'st, præ quam ubi sumtus petunt.
Stat fullo, phrygio, aurifex, lanarius:
Caupones patagiarii, indusiarii,
Flammearii, violarii, carinarii,
Aut manulearii, aut murobrecharii,
Propolæ, linteones, calceolarii,
Sedentarii sutores, diabathrarii,
Solearii adstant; adstant molochinarii;
Strophiarii adstant; adstant semizonarii.
Jam hosce absolutos censeas: cedunt, petunt
Textores, limbolarii, arcularii:
Petunt fullones, sarcinatores petunt.

Ducuntur; datur æs: hosce absolutos censeas,
Treceni quom stant phylacistæ in atriis,
Quom incedunt infectores crocotarii;
Aut aliqua mala crux semper est, quæ aliquid petat.
Euc. Compellarem ego illum, ni metuam ne desinat
Memorare mores mulierum: nunc sic sinam.
Meg. Ubi nugigerulis res soluta 'st omnibus,
Ibi ad postremum cedit miles; æs petit.
Itur; putatur ratio cum argentario.
Impransus miles adstat, æs censet dari.
Ubi disputata 'st ratio cum argentario,
Etiam plus ipsus ultro debet argentario.
Spes prorogatur militi in alium diem.
Hæ sunt atque aliæ multæ in magnis dotibus
Incommoditates, sumtusque intolerabiles.
Nam, quæ indotata 'st, ea in potestate est viri;
Dotatæ mactant et malo et damno viros.
Sed eccum affinem ante ædeis. Quid ais, Euclio?

ACTUS III. SCENA VI.

EUCLIO. MEGADORUS.

Euc. Nimium lubenter edi sermonem tuum.
Meg. Ai'n'? audivisti?
Euc. Usque a principio omnia.
Meg. Tamen,
Meo quidem animo, aliquanto facias rectius,
Si nitidior sis filiaï in nuptiis.
Euc. Pro re nitorem, et gloriam pro copiâ,
Qui habent, meminerint sese, unde oriundi sient.
Neque, (pol) Megadore, mihi, neque quoiquam pauperi,
Opinione melius res structa 'st domi.
Meg. Immo est; et Dii faciant uti siet diu,
Plus plusque sospitent istuc, quod nunc habes.

Euc. Illud mihi verbum non placet, "Quod nunc habes."
Tam hoc scit me habere, quam egomet. Anus fecit palam.
Meg. Quid tu te solus e senatu sevocas?
Euc. Pol, ego, te ut accusem merito, meditabar.
Meg. Quid est?
Euc. Quid sit, me rogitas? qui mihi omneis angulos
Furum implevisti in ædibus misero mihi:
Qui intromisisti in ædeis quingentos coquos,
Cum senis manibus, genere Geryonaceo;
Quos si Argus servet, qui oculeus totus fuit,
Quem quondam Iöni Juno custodem addidit,
Is nunquam servet: præterea tibicinam,
Quæ mî interbibere sola, si vino scatet,
Corinthiensem fontem Pirenen potest.
Tum opsonium autem!
Meg. Pol, vel legioni sat est.
Etiam agnum misi.
Euc. Quo quidem agno, sat scio,
Magis curiosam nusquam esse ullam belluam.
Meg. Volo ego ex te scire, qui sit agnus curio.
Euc. Qui ossa atque pellis totu'st, ita curâ macet.
Quin exta inspicere in sole etiam vivo licet:
Ita is pellucet quasi laterna Punica.
Meg. Cædundum illum ego conduxi.
Euc. Tum tu idem, optumum 'st,
Loces efferendum: nam jam, credo, mortuu'st.
Meg. Potare ego hodie, Euclio, tecum volo.
Euc. Non potem ego equidem, hercle.
Meg. At ego jussero
Cadum unum vini veteris a me afferrier.
Euc. Nolo, hercle: nam mihi bibere decretum 'st aquam.
Meg. Ego te hodie reddam madidum, sed vino, probe,

Te, quoi decretum 'st bibere aquam.
Euc. Scio, quam rem agat:
Ut me deponat vino, eam affectat viam:
Post, hoc, quod habeo, ut commutet coloniam.
Ego id cavebo: nam alicubi abstrudam foris.
Ego faxo, et operam et vinum perdiderit simul.
Meg. Ego, nisi quid me vis, eo lavatum, ut sacruficem.
Euc. Edepol, næ tu, Aula, multos inimicos habes,
Atque istuc aurum, quod concreditum 'st tibi.
Nunc hoc mihi factu 'st optumum, te ut auferam,
Aula, in Fideii fanum; ibi abstrudam probe.
Fides, novisti me, et ego te: cave sis tibi,
Ne tu in me mutâssis nomen, si hoc concreduo.
Ibo ad te, fretus tuâ, Fides, fiduciâ.

ACTUS IV. SCENA I.

STROBILUS.

Hoc est servi facinus frugi, facere quod ego persequor:
Nec moræ molestiæque imperium herile habeat sibi.
Nam, qui hero ex sententiâ servire servus postulat,
In herum matura, in se sera condecet capessere.
Sin dormitet, ita dormitet, servum sese ut cogitet:
Nam, qui amanti hero servitutem servit, quasi ego servio,
Si herum videt superare amorem, hoc servi esse officium reor,
Retinere ad salutem: non eum, quo incumbat, eo impellere.
Quasi pueris, qui nare discunt, scirpea induitur ratis,
Quî laborent minus, facilius ut nent, et moveant manus;

Eodem modo servum ratem esse amanti hero æquum censeo,
Ut toleret, ne pessum abeat, tamquam [catapirateria.]
Herile imperium ediscat, ut, quod frons velit, oculi sciant.
Quod jubeat, citis quadrigis citius properet persequi.
Qui ea curabit, abstinebit censione bubulâ.
Nec suâ operâ rediget unquam in splendorem compedes.
Nunc herus meus amat filiam hujus Euclionis pauperis:
Eam, hero nunc renuntiatum 'st, nuptum huic Megadoro dari.
Is speculatum huc misit me, ut, quæ fierent, fieret particeps.
Nunc sine omni suspicione in arâ hîc assidam sacrâ.
Hinc ego et huc et illuc potero, quid agant, arbitrarier.

ACTUS IV. SCENA II.

EUCLIO. STROBILUS.

Euc. Tu modo cave quoiquam indicâssis, aurum meum esse istic, Fides.
Non metuo ne quisquam inveniat: ita probe in latebris situm 'st.
Edepol, næ illic pulchram prædam agat, si quis illam invenerit
Aulam onustam auri! verum id te quæso ut prohibêssis, Fides.
Nunc lavabo, ut rem divinam faciam, ne affinem morer,
Quin, ubi arcessat me, meam extemplo filiam ducat domum.

Vide, Fides, etiam atque etiam nunc, salvam ut aulam abs te auferam.
Tuæ fidei concredidi aurum: in tuo fano modo 'st situm.
Stro. Dii immortales! quod ego hunc hominem facinus audio loqui?
Se aulam onustam auri abstrusisse hîc intus in fano! Fides,
Cave tu illi fidelis, quæso, potius fueris, quam mihi.
Atque hic pater est (ut ego opinor) hujus, herus meus quam amat.
Ibo hinc intro: perscrutabor fanum, si inveniam uspiam
Aurum, dum hic est occupatus: sed si reperero, o Fides,
Mulsi congialem plenam faciam tibi fideliam.
Id adeo tibi faciam: verum ego mihi bibam, ubi id fecero.

ACTUS IV. SCENA III.

Euclio.

Non temere 'st, quod corvus cantat mihi nunc ab lævâ manu.
Semel radebat pedibus terram, et voce crocibat suâ:
Continuo meum cor cœpit artem facere ludicram,
Atque in pectus emicare. Sed ego cesso currere?

ACTUS IV. SCENA IV.

Euclio. Strobilus.

Euc. I foras, lumbrice, qui sub terrâ erepsisti modo,
Qui modo nusquam comparebas: nunc, quom compares, peris.

Ego (edepol) te, præstigiator, miseris jam accipiam modis.
Stro. Quæ te mala crux agitat? quid tibi mecum 'st commercì, senex?
Quid me afflictas? quid me raptas? quâ me causâ verberas?
Euc. Verberabilissume, etiam rogitas? non fur, sed trifur!
Stro. Quid tibi surripui?
Euc. Redde huc sis.
Stro. Quid tibi vis reddam?
Euc. Rogitas?
Stro. Nihil equidem tibi abstuli.
Euc. At illud, quod tibi abstuleras, cedo.
Ecquid agis?
Stro. Quid agam?
Euc. Auferre non potes.
Stro. Quid vis tibi?
Euc. Pone.
Stro. Equidem (pol) te datare credo consuetum, senex.
Euc. Pone hoc sis: aufer cavillam: non ego nunc nugas ago.
Stro. Quid ego ponam? quin tu eloquere, quidquid est, suo nomine.
Non (hercle) equidem quidquam sumsi, nec tetigi.
Euc. Ostende huc manus.
Stro. Hem tibi!
Euc. Ostende.
Stro. Eccas.
Euc. Video. Age, ostende etiam tertiam.
Stro. Larvæ hunc atque intemperiæ insaniæque agitant senem.
Faci'n' injuriam mî, an non?
Euc. Fateor, quia non pendes, maxumam.
Atque id quoque jam fiet, nisi fatere.
Stro. Quid fatear tibi?

Euc. Quid abstulisti hinc?
Stro. Dii me perdant, si ego tui quidquam abstuli!
Euc. Nive adeo abstulisse vellem. Agedum, excutedum pallium.
Stro. Tuo arbitratu.
Euc. Ne inter tunicas habeas.
Stro. Tenta, quâ lubet.
Euc. Vah! scelestus, quam benigne! ut ne abstulisse intelligam.
Novi sycophantias. Age rursum, ostende huc manum
Dexteram.
Stro. Hem!
Euc. Nunc lævam ostende.
Stro. Quin equidem ambas profero.
Euc. Jam scrutari mitto. Redde huc.
Stro. Quid reddam?
Euc. Ah! nugas agis:
Certe habes.
Stro. Habeo ego? quid habeo?
Euc. Non dico: audire expetis.
Id meum, quidquid habes, redde.
Stro. Insanis: perscrutatus es
Tuo arbitratu; neque tui me quidquam invenisti penes.
Euc. Mane, mane: quis illic est, qui hîc intus alter erat tecum simul?
Perii, hercle! ille nunc intus turbat: hunc si amitto, hic abierit.
Postremo jam hunc perscrutavi. Hic nihil habet. Abi, quo lubet.
Jupiter te Diique perdant.
Stro. Haud male agit gratias.
Euc. Ibo hinc intro, atque illi socio tuo jam interstringam gulam.
Fugi'n' hinc ab oculis? abi'n', an non?
Stro. Abeo.
Euc. Cave sis te videam.

ACTUS IV. SCENA V.

STROBILUS.

Emortuum ego me mavelim leto malo,
Quam non ego illi dem hodie insidias seni.
Nam hîc jam non audebit aurum abstrudere.
Credo, referet jam secum, et mutabit locum.
Atat! foris crepuit. Senex, eccum, aurum effert foras.
Tantisper hîc ego ad januam concessero.

ACTUS IV. SCENA VI.

EUCLIO. STROBILUS.

Euc. Fidei censebam maxumam multo fidem
Esse. Ea sublevit os mihi pænissume.
Ni subvenisset corvus, periissem miser.
Nimis (hercle) ego illum corvum, ad me veniat, velim,
Qui indicium fecit, ut ego illi aliquid boni
Dicam: nam, quod edit, tam duim, quam perduim.
Nunc, hoc ubi abstrudam, cogito solum locum.
Silvani lucus extra murum 'st avius,
Crebro salicto oppletus: ibi sumam locum.
Certum 'st, Silvano potius credam, quam Fidê.
Stro. Euge, euge! Dii me salvum et servatum volunt.
Jam ego illuc præcurram, atque inscendam aliquam in arborem;
Indeque observabo, aurum ubi abstrudat senex.
Quamquam hîc manere herus me sese jusserat,
Certum 'st, malam rem potius quæram cum lucro.

ACTUS IV. SCENA VII.

LYCONIDES. EUNOMIA. PHÆDRA.

Lyc. Dixi tibi, mater: juxta rem mecum tenes
Super Euclionis filiâ. Nunc, te obsecro,
Fac mentionem cum avunculo, mater mea:
Resecroque, mater, quod dudum obsecraveram.
Eun. Scis tute, facta velle me, quæ tu velis.
Et istuc confido a fratre me impetrassere.
Et causa justa est, siquidem ita est ut prædicas,
Te eam compressisse vinolentum virginem.
Lyc. Egone ut te advorsum mentiar, mater mea?
Phæd. Perii, mea nutrix! obsecro te, uterum dolet.
Juno Lucina, tuam fidem!
Lyc. Hem! mater mea,
Tibi rem potiorem video: clamat, parturit.
Eun. I hac intro mecum, gnate mi, ad fratrem meum,
Ut istuc, quod me oras, impetratum ab eo auferam.
Lyc. I; jam sequor te, mater. Sed servum meum
Strobilum miror ubi sit, quem ego me jusseram
Hîc opperiri. Nunc ego mecum cogito,
Si mihi dat operam, me illi irasci injurium 'st.
Ibo intro, ubi de capite meo sunt comitia.

ACTUS IV. SCENA VIII.

STROBILUS.

[Picos] divitiis, qui aureos monteis colunt,
Ego solus supero: nam istos reges cæteros
Memorare nolo, hominum mendicabula.
Ego sum ille rex Philippus. O lepidum diem!
Nam, ut dudum hinc abii, multo illuc adveni prior;

Multoque prius me collocavi in arborem:
Indeque adspectabam ubi aurum abstrudebat senex.
Ubi ille abiit, ego me deorsum duco de arbore;
Effodio aulam auri plenam: inde exeo: illico
Video recipere se senem: ille me non videt.
Nam ego modo declinavi paulum me extra viam.
Atat! eccum ipsum. Ibo, ut hoc condam, domum.

ACTUS IV. SCENA IX.

EUCLIO. LYCONIDES.

Euc. Perii! interii! occidi! quo curram? quo non curram?
Tene, tene! quem? quis? nescio; nihil video; cæcus eo; atque
Equidem, quo eam, aut ubi sim, aut qui sim, nequeo cum animo
Certum investigare. Obsecro vos ego, mihi auxilio,
Oro, obtestor, sitis, et hominem demonstretis, qui eam abstulerit,
Qui vestitu et cretâ occultant sese, atque sedent, quasi sint frugi.
Quid ais tu? tibi credere certum 'st: nam, esse bonum, e voltu cognosco.
Quid est? quid ridetis? Novi omneis: scio fures esse hîc complureis.
Hem! nemo habet horum. Occidisti. Dic igitur, quis habet? nescis!
Heu me miserum! miserum! perii male perditus! pessume ornatus eo.
Tantum gemiti et malæ mœstitiæ hic dies mihi obtulit,
Famem et pauperiem: perditissumus ego sum omnium in terrâ.
Nam quid mihi opus est vitâ, qui tantum auri perdidi?

Quod custodivi sedulo: egomet me defraudavi,
Animumque meum, geniumque meum: nunc eo alii lætificantur,
Meo malo et damno: pati nequeo.
Lyc. Quinam homo hîc ante ædeis nostras ejulans conqueritur mœrens?
Atque hic quidem Euclio est. Est, opinor. Oppido ego interii! palam est res.
Scit peperisse jam, ut ego opinor, filiam suam. Nunc mihi incertum est,
Quid agam: abeam? an maneam? an adeam? an fugiam? quid agam, (edepol) nescio.

ACTUS IV. SCENA X.

EUCLIO. LYCONIDES.

Euc. Quis homo hîc loquitur?
Lyc. Ego sum.
Euc. Immo ego sum miser, et misere perditus,
Quoi tanta mala, mœstitudoque obtigit.
Lyc. Animo bono es.
Euc. Quo, obsecro, pacto esse possum?
Lyc. Quia istuc facinus, quod tuum
Sollicitat animum, id ego feci, et fateor.
Euc. Quid ego ex te audio?
Lyc. Id quod verum 'st.
Euc. Quid ego emerui, adolescens, mali,
Quamobrem ita faceres, meque meosque perditum ires liberos?
Lyc. Deus impulsor mihi fuit: is me ad illam illexit.
Euc. Quo modo?
Lyc. Fateor peccavisse; et hanc me culpam commeritum scio.
Id adeo te oratum advenio, ut animo æquo ignoscas mihi.

Euc. Cur id ausus facere, ut id, quod non tuum esset, tangeres?
Lyc. Quid vis fieri? factum 'st illud: fieri infectum non potest.
Deos credo voluisse: nam, ni vellent, non fieret, scio.
Euc. At ego Deos credo voluisse, ut apud me te in nervo enicem.
Lyc. Ne istuc dixis.
Euc Quid tibi ergo meam me invito tactio 'st?
Lyc. Quia vini vitio atque amoris feci.
Euc. Homo audacissume!
Cum istâccin' te oratione huc ad me adire ausum, impudens?
Nam, si istuc jus est, ut tu istuc excusare possies,
Luce claro deripiamus aurum matronis palam;
Post, id, si prehensi simus, excusemus, ebrios
Nos fecisse amoris causâ. Nimis vile 'st vinum atque amor,
Si ebrio atque amanti impune facere, quod lubeat, licet.
Lyc. Quin tibi ultro supplicatum venio ob stultitiam meam.
Euc. Non mî homines placent, qui, quando male fecerunt, purgitant.
Tu illam scibas non tuam esse: non attactam oportuit.
Lyc. Ergo, quia sum tangere ausus, haud causificor, quin eam
Ego habeam potissumum.
Euc. Tun' habeas, me invito, meam?
Lyc. Haud, te invito, postulo: sed meam esse oportere arbitror.
Quin tu eam invenies, inquam, meam illam esse oportere, Euclio.
Euc. Nisi refers . . . .
Lyc. Quid tibi ego referam?
Euc. Quod surripuisti meum,
Jam quidem (hercle) te ad prætorem rapiam, et tibi scribam dicam.

Lyc. Surripio ego tuum? unde? aut quid id est?
Euc. Ita te amabit Jupiter,
Ut tu nescis?
Lyc. Nisi quidem tu mihi, quid quæras, dixeris.
Euc. Aulam auri (inquam) te reposco, quam tu confessus mihi
Te abstulisse.
Lyc. Neque (edepol) ego dixi, neque feci.
Euc. Negas?
Lyc. Pernego immo: nam neque ego aurum, neque, istæc aula quæ siet,
Scio, nec novi.
Euc. Illam, ex Silvani luco quam abstuleras, cedo.
I, refer: dimidiam tecum potius partem dividam.
Tametsi fur mihi es, molestus non ero. I vero; refer.
Lyc. Sanus tu non es, qui furem me voces. Ego te, Euclio,
De aliâ re rescivisse censui, quod ad me attinet.
Magna est res, quam ego tecum otiose, si otium est, cupio loqui.
Euc. Dic bonâ fide: tu id aurum non surripuisti?
Lyc. Bonâ.
Euc. Neque scis, quis abstulerit?
Lyc. Istuc quoque bonâ.
Euc. Atque, id si scies,
Qui abstulerit, mihi indicabis?
Lyc. Faciam.
Euc. Neque partem tibi
Ab eo, quiqui est, inde posces: neque furem excipies?
Lyc. Ita.
Euc. Quid si fallis?
Lyc. Tum me faciat, quod volt, magnus Jupiter.
Euc. Sat habeo. Age nunc, loquere quid vis.
Lyc. Si me novisti minus,

Genere quî sim natus; hic mihi est Megadorus avunculus:
Meus fuit pater Antimachus: ego vocor Lyconides:
Mater est Eunomia.
Euc. Novi genus. Nunc quid vis? id volo
Noscere.
Lyc. Filiam ex te tu habes.
Euc. Immo eccillam domi.
Lyc. Eam tu despondisti, opinor, meo avunculo.
Euc. Omnem rem tenes.
Lyc. Is me nunc renuntiare repudium jussit tibi.
Euc. Repudium, rebus paratis, atque exornatis nuptiis?
Ut illum Dii immortales omnes Deæque (quantum 'st) perduint,
Quem propter, hodie auri tantum perdidi, infelix, miser!
Lyc. Bono animo es, et benedice. Nunc, quæ res tibi et gnatæ tuæ
Bene feliciterque vortat .... Ita Dii faxint, inquito.
Euc. Ita Dii faciant.
Lyc. Et mihi ita Dii faciant. Audi nunc jam.
Qui homo culpam admisit in se, nullus est tam parvi pretî,
Quin pudeat, quin purget sese. Nunc te obtestor, Euclio,
Si quid ego erga te imprudens peccavi, aut gnatam tuam,
Ut mî ignoscas, eamque uxorem mihi des, ut leges jubent:
Ego me injuriam fecisse filiæ fateor tuæ,
Cereris vigiliis, per vinum, atque impulsu adolescentiæ.
Euc. Hei mihi! quod facinus ex te ego audio?
Lyc. Cur ejulas?
Quem ego avum feci jam ut esses filiæ nuptiis:
Nam tua gnata peperit, decumo mense post: numerum cape:

Eâ re repudium remisit avunculus causâ meâ.
I intro; exquire, sitne ita, ut ego prædico.
Euc. Perii oppido!
Ita mihi ad malum malæ res plurimæ se agglutinant.
Ibo intro, ut, quid hujus veri sit, sciam.
Lyc. Jam te sequor.
Hæc propemodum jam esse in vado salutis res videtur.
Nunc, servum esse ubi dicam meum Strobilum, non reperio.
Nisi etiam hîc opperiar tamen paulisper; postea intro
Hunc subsequar. Nunc interim spatium ei dabo exquirendi
Meum factum ex gnatæ pedissequâ nutrice anu. Ea rem novit.

ACTUS V. SCENA I.

STROBILUS. LYCONIDES.

Stro. Dii immortales! quibus et quantis me donatis gaudiis!
Quadrilibrem aulam auro onustam habeo. Quis me est divitior?
Quis me Athenis nunc magis quisquam est homo, quoi Dii sint propitii?
Lyc. Certo enim ego vocem hîc loquentis modo me audire visus sum.
Stro. Hem!
Herumne ego adspicio meum?
Lyc. Video ego hunc Strobilum, servum meum?
Stro. Ipsus est.
Lyc. Haud alius est.
Stro. Congrediar.

Lyc. Contollam gradum.
Credo ego illum, ut jussi, eampse anum adisse, hujus nutricem virginis.
Stro. Quin ego illi me invenisse dico hanc prædam, atque eloquor?
Igitur orabo ut manu me mittat. Ibo, atque eloquar.
Reperi . . . . .
Lyc. Quid reperisti?
Stro. Non quod pueri clamitant
In fabâ se reperisse.
Lyc. Jamne autem (ut soles) deludis?
Stro. Here, mane: eloquar: jam ausculta.
Lyc. Age ergo, loquere.
Stro. Reperi hodie,
Here, divitias nimias.
Lyc. Ubinam?
Stro. Quadrilibrem (inquam) aulam auri plenam.
Lyc. Quod ego facinus audio ex te?
Stro. Euclioni huic seni surripui.
Lyc. Ubi id est aurum?
Stro. In arcâ apud me. Nunc volo me emitti manu.
Lyc. Egone te emittam manu, scelerum cumulatissume?
Stro. Abi, here; scio
Quam rem geras. Lepide (hercle) animum tuum tentavi. Jam,
Ut eriperes, apparabas. Quid faceres, si reperissem?
Lyc. Non potes probâsse nugas. I, redde aurum.
Stro. Reddam ego aurum?
Lyc. Redde, inquam: ut huic reddatur.
Stro. Ah! unde?
Lyc. Quod modo fassus es esse
In arcâ.
Stro. Soleo (hercle) ego garrire nugas: ita loquor.
Lyc. At sci'n'

Quomodo?
Stro. Vel (hercle) enica : nunquam hinc feres a me.

SUPPOSITA.

Lyc. Quid hic quondam pervicus addit?
Non feramn' unquam?
Stro. Quod non habeo?
Lyc. Efferaris, cave,
Nisi actutum seni id auri redditio est.
Stro. Sive perpensus ferar
Libitinarius, sive pollinctorius efferar, nunquam dabo, nisi fodiam
Noviter [arrogiam.]
Lyc. Væ capiti tuo!
Stro. Immo senis et capiti
Et pectori, qui auri tantum perdidit.
Lyc. Quis reperit?
Stro. Quem reperisse vis.
Lyc. Qui in arcâ illud surreptum habere
Autumat.
Stro. Quam pulchre tibi, here, connive-rent oculi, si id
Factum fatear. Ludo: quod lusi tecum, non par est identidem
Serio vortier.
Lyc. At nunc jam ne me irritassis, i, et aurum
Redde: susque deque haud agites.
Stro. Here, id si reperibitur,
Certum est geminam te lanceam confitentem icere.
Lyc. I, et redde.
Stro. Vis crassum?
Lyc. I, et redde.
Stro. Atat, incassum quæritas.
Lyc. I, et redde. Ego ad senem propero, ut quid comitiis

Proxumis videam. Senex aulam auri perdidit: Megadorus
Repudium renuntiat; filiam peperisse vitio resciit. *Stro.* Hero
Meo, quantum ego video, nemo est benignior. Alii non quod
Inventum est, non occulunt, modo negant: occulunt vaniloqui.
Sed aliud post aliud, si qua sit opportunitas, harpagatum
Volunt: si Eleusiniæ sit, facilem Deam creduant; si Cotytto,
Non videre quem batuat. Ita neque amicis, neque cognatis,
Neque Diis parcunt, dum bene parcant sibi. Istic quidem,
Ne miserum faciat senem, aut illius familiam opulentam,
Auri aulam, grandem, onustam, plenam, referri jubet,
Ut se faciat olim miserum, atque suam familiam. Ast ego partem
Impertiri malim, unde redimar. Quod vortat bene, picus
A sinistris cantitat, qui auri custos (hercle) olim traditur.
Ibo, et aulam referam: quod illæc mihi bene avis occinat.

SUPPLEMENTUM

AULULARIÆ,

Ant. Codro Urceo, Italo, Scholastico et Professore Bononiensi, auctore, qui vixit sub Impp. Sigismundo et Friderico III Augg.

. . . . quod non habeo?
Lyc. Feram,
Velis nolis, quum te quadrupedem strinxero:
Et herniosos testes ad trabem tibi
Divellam appenso. Sed cur in fauces moror
Hujus scelesti ruere? et animam protinus
Cur non compello facere iter præposterum?
Das, an non?
Stro. Dabo.
Lyc. Des ut nunc, non olim, volo.
Stro. Do jam: sed, me animam recipere sinas, te rogo.
Ah! ah! quid ut dem, poscis, here?
Lyc. Nescis, scelus?
Et aulam auri plenam quadrilibrem mihi
Audes negare, quam dixti modo
Te arripuisse? Heia! jam ubi nunc lorarii?
Stro. Here, audi pauca.
Lyc. Non audio. Lorarii!
Heus! heus!
Lor. Quid est?
Lyc. Parari catenas volo.
Stro. Audi, quæso: post me ligare jusseris
Quantum libet.
Lyc. Audio: sed rem expedias ocyus.
Stro. Si me torqueri jusseris ad necem, vide
Quid consequare. Primum, servi exitium habes:

Deinde, quod concupiscis, ferre non potes.
At, si me dulcis libertatis præmio
Dudum captâsses, jamdudum votis fores
Tuis potitus. Omneis Natura parit liberos;
Et omnes libertati naturâ student.
Omni malo, omni exitio pejor servitus:
Et quem Jupiter odit, servum hunc primum facit.
Lyc. Non stulte loqueris.
Stro. Audi reliqua nunc jam:
Tenaces nimium dominos nostra ætas tulit.
Quos Harpagones, Harpyias, et Tantalos
Vocare soleo, in opibus magnis pauperes,
Et sitibundos in medio Oceani gurgite.
Nullæ illis satis divitiæ sunt, non Midæ,
Non Crœsi: non omnis Persarum copia
Explere illorum tartaream ingluviem potest.
Inique domini servis utuntur suis;
Et servi inique dominis nunc parent suis:
Sic fit neutrobi, quod fieri justum foret.
Penum, popinas, cellas promtuarias,
Occludunt mille clavibus parci senes.
Quæ vix legitimis concedi gnatis volunt:
Servi furaces, versipelles, callidi,
Occlusa mille clavibus sibi reserant;
Furtimque raptant, consumunt, ligurriunt,
Centena nunquam furta dicturi cruce:
Sic servitutem ulciscuntur servi mali
Risu jocisque. Sic ergo concludo, quod
Servos fideles liberalitas facit.
Lyc. Recte quidem tu, sed non paucis, ut mihi
Pollicitus. Verum, si te facio liberum,
Reddes, quod cupio?
Stro. Reddam: sed testes, volo,
Adsint. Ignosces, here; parum credo tibi.
Lyc. Ut lubet; adsint vel centum; jam nil moror.
Stro. Megadore, et tu, Eunomia, adeste, precor, si lubet.
Exite: perfectâ re, mox redibitis.

Meg. Qui nos vocat? Hem, Lyconide!
Eun. Hem, Strobile! quid est?
Loquimini.
Lyc. Breve est.
Meg. Quid est?
Stro. Vos testes voco.
Si quadrilibrem aulam auri plenam huc affero,
Et trado Lyconidæ, Lyconides me manu
Mittit; jubetque juris esse me mei.
Itane spondes?
Lyc. Spondeo.
Stro. Jamne audîstis hoc,
Quod dixit?
Meg. Audivimus.
Stro. Jura enim per Jovem.
Lyc. Hem! quo redactus sum alieno malo!
Nimis procax es. Quod jubes, faciam tamen.
Stro. Heus tu! nostra ætas non multum fidei gerit:
Tabulæ notantur: adsunt testes duodecim:
Tempus locumque scribit actuarius;
Tamen invenitur rhetor, qui factum neget.
Lyc. Sed me cito expedi sis.
Stro. Hem silicem tibi.
Lyc. Si ego te sciens fallam, ita me ejiciat Diespiter
Bonis, salvâ urbe et arce, ut ego hunc lapidem. Sa-ti'n'
Jam feci tibi?
Stro. Satis. Ut ego aurum apportem, eo.
Lyc. I Pegaseo gradu, et vorans viam redi.

LYCONIDES. STROBILUS. MEGADORUS.
EUNOMIA. EUCLIO.

Lyc. Grave est homini prudenti morologus nimis
Servus, qui sapere plus volt hero suo.
Abeat hic Strobilus in malam liber crucem,
Modo mihi apportet aulam auro puro gravem;

Ut Euclionem socerum ex luctu retraham
Ad hilaritatem, et mihi conciliem filiam,
Ex compressu meo novam puerperam.
Sed ecce redit onustus Strobilus. Ut reor,
Aulam apportat: et certe est aula, quam gerit.
Stro. Lyconide, apporto inventum promissum tibi,
Aulam auri quadrilibrem. Num serus fui?
Lyc. Nempe. O Dii immortales! quid video, aut quid habeo?
Plus sexcentos Philippeos ter et quater.
Sed evocemus Euclionem protinus.
O Euclio! Euclio!
Meg. Euclio! Euclio!
Euc. Quid est?
Lyc. Descende ad nos; nam Dii te servatum volunt.
Habemus aulam.
Euc. Habetisne? an me deluditis?
Lyc. Habemus, inquam. Modo, si potes, huc advola.
Euc. O magne Jupiter! o Lar familiaris! et
Regina Juno! et noster thesaurarie
Alcide! tandem miserati miserum senem!
Oh! oh! quam lætis, aula, tibi amicus senex
Complector ulnis, et te dulci capio osculo!
Expleri nequeo mille vel complexibus.
O spes! o cor! luctum depulverans meum.
Lyc. Auro carere semper duxi pessumum
Et pueris, et viris, et senibus omnibus.
Pueros prostare cogit indigentia,
Viros furari, mendicarier ipsos senes.
At multo pejus est, ut video nunc, supra
Quam quod necesse est nobis, auro opulescere.
Heu! quantas passus est ærumnas Euclio,
Ob aulam paulo ante a se deperditam!
Euc. Quoi meritas referam grates? an Diis, qui bonos
Respectant homines? an amicis, rectis viris?
An utrisque? utrisque potius. Et primum tibi,

Lyconide, principium et auctor tanti boni,
Hac ego te aulâ auri condono: accipias lubens:
Tuam hanc esse volo, et filiam meam simul,
Præsente Megadoro, et sorore ejus, probâ
Eunomiâ.
Lyc. Et habetur, et refertur gratia,
Ut meritus es, socer exoptatus mihi, Euclio.
Euc. Relatam mihi satis putabo gratiam,
Si donum nostrum, et me ipsum, accipias nunc lubens.
Lyc. Accipio, et Euclionis, volo, mea sit domus.
Stro. Quod restat, here, nunc memento, ut sim liber.
Lyc. Recte monuisti. Esto merito liber tuo,
O Strobile, et turbatam jam intus cœnam para.
Stro. Spectatores, naturam avarus Euclio
Mutavit: liberalis subito factus est.
Sic liberalitate utimini vos quoque:
Et, si fabula perplacuit, clare plaudite.

BACCHIDES.

DRAMATIS PERSONÆ.

PISTOCLERUS, adolescens.
LYDUS, pædagogus.
BACCHIDES, meretrices.
CHRYSALUS, servus.
NICOBULUS, senex.
MNESILOCHUS, adolescens.
PARASITUS.
MILITIS puer.
PHILOXENUS, senex.
CLEOMACHUS, miles.
GREX.

ARGUMENTUM

(ut quisbusdam videtur)

PRISCIANI.

BACCHIDIS amore furit Mnesilochus.
Aurum ut redimat, [Præsumia] fertur Ephesum.
Cretam Bacchis navigat, atque alteram
Convenit Bacchidem: inde Athenas redit:
Hinc dat Mnesilochus ad Pistoclerum literas,
Illam conquirat. Redit: turbas movet,
Dum putat amari suam. Ut mutent geminas,
Ei dat aurum: pariter amant.
Senes dum gnatis student, scortantur, potitant.

SUPPOSITA.

Argumentum præcedens, Prologus, et Scenæ principis initium, est ex editione Coloniensi Gisberti Longolii, Ultrajectini. Fabulatur Lascaris, grammaticus ille Græcus, in epistolâ ad Bembum, se Messanæ in Siciliâ ista invenisse. Sunt etiam, qui a Francisco Petrarchâ conficta opinentur. Etiam in Basiliensi editione leguntur.

SILENUS PROLOGUS.

Mirum hodie 'st, ni spectatores in subselliis
Ridiculos strepunt, tussiunt, rhonchos cient,
Consulcant frontem, et ore concrepario
Frequenter fremunt, atque male mussitant.
Vix in juventâ locum obtineant
Aut glabri histriones, aut pervolsi ludii.
Quid veternosus prodit internuntius
Senex, qui dorso fertur asinario?
Attendite, quæso, atque animum advortite,
Dum nomen hujus eloquor statariæ.
Æquum est vos Deo facere silentium.
Officio oris non decet illos utier,
Qui, non ut clament, sed ut spectent, veniunt.
Aureis date otiosas; at non in manum.
Has volo volans vox vacuas feriat.
Quid veremini, ictus an sint minus noxii,
Qui repetunt laxa, aut hiulca obstruunt?
Estis benigni; merito vos amant cœlites.
Factum 'st silentium, tacent pueri.
Novam ad rem jam novum spectate nuntium.
Qui sim, cur ad vos veniam, paucis eloquar:

Simul hujus nomen proferam comœdiæ.
Ecce fabor jam vobis, quod expetitis:
Proinde vos mihi facite audientiam.
Naturæ Deus sum, Bromii altor maxumi,
Femineo qui peperit rem exercitu.
Quidquid hujusce gentes ferunt inclytæ,
Nonnihil nostro gesta sunt consilio.
Nunquam, quod mihi placet, illi displicet.
Æquum 'st, si pater obsequitur patri.
Asibidam Iönii me vocitant greges,
Quod vecturio senex vehar asinario.
Qui sim, tenetis. Si tenetis, sinite,
Ut nomen hujus eloquar statariæ,
Simul sciatis ad vos cur venerim.
Philemon Græcam olim dedit fabulam,
Hanc, qui græcissant, Euantides nuncupant.
Plautus, qui latinissat, vocat Bacchides.
Quare non est mirum, si huc advenerim.
Bacchus bacchanteis Bacchas mittit Bacchides.
Ego ad vos porto . . . . Quid? dixi mendacium?
Non decet mentiri Deum. At vera fabulor:
Non ego eas porto: verum salsus asinus,
Viâ defessus, tres, si rite memorem,
Fert: unum videtis. Oro, quid feram, specite;
Duas sorores debacchanteis Samias,
Meretrices lepidas, uno prognatas tempore,
Iisdem parentibus, fetu gemellitico,
Non minus simileis, quam lacti lac, si conferas,
Aut aquam aquæ: dimidiatas imputes,
Has si videres; ita confundas oculos,
Utra ut sit, non queas internoscere.
Quod restat, expetitis. Jam date silentium;
Hujus argumentum eloquar comœdiæ.
Samos, quæ terra sit, nota est omnibus:
Nam maria, terras, monteis, atque insulas,
Vostræ legiones reddidêre pervias.
Hac Pyrgoteli Sostrata Pyrocle viro
Uno edidit gnatas nisu geminas.

Placuitque initiatis Trieteride,
Quas ederent, Bacchi vocitare nomine.
Parentes (ut fit crebro) fata occupant.
Alteram miles secum in Cretam vexerat;
Altera geminas adnatat Cecropias.
Hanc, ut Nicobuli inspicit Mnesilochus,
Amare occipit: itat ad eam frequentius.
Interea juvenem pater mittit Ephesum,
Ut inde referat aurum, quod posuerat
Ipse jampridem apud Archidemidem,
Veterem amicum, senem Phœnicarium.
Is quom biennio desideret Ephesi,
Bacchidem abiisse, durum accepit nuntium.
Nam nautæ noti navigâsse nuntiant.
Ut fugitivam curâ et corde quæreret,
Ad Philoxeni Pistoclerum filium,
Sodalem unicum, sulcat epistolium.
Dum Pistoclerus amico impartit operam,
Athenas dudum quæ redierant geminæ,
Conquisitorem in amorem conciunt.
Altera Pistoclerum ad sese allicit:
Altera venienti desidet Mnesilocho.
Geminæ Bacchæ duos bacchanteis pullulos
Quid mirum si ad sese traxerint, blandulæ,
Facetæ, pulchræ, incurvos libitinarios,
Veterrumos senes illorum traherent patres?
Sed eccum Pistoclerum, qui ad Bacchides
Nuper inventas redit, et secum insolens
Novos amoris dispuit igniculos.
Nunc prodeo; audite.

ACTUS I.

PISTOCLERUS. LYDUS.

Pist. Dii immortales! ut sentio, quod sentio! quid? nescio.
Stans fugio: nullus est ignis; et totus ardeo.
Quid id, nisi navim? Novum profecto malum
Video et sentio. Potisne est terra, ut terat hominem
Atque prosternat? hodie nil præter terram et Baccham tetigi:
Si Baccha est hæc, non nutrit Baccha, verum jugulat.
E terrâ quoque obrepere olim dixerunt homines,
Qui dum nôrant, quom esse cuperent, erant nihil.
Quid mali hoc? an terrâ, an Bacchâ, fecimus naufragium?
Lyd. Amat hic quem video, nimirum si id est, quod emissicius
Fora, templa, theatra, porticus, omneis fornices,
Lustra, et lustraleis cellulas quæsierit sedulo.
Pist. Naufragus sum, fateor. Bacchus, haud Neptunus, celocem
Hanc impellit, agit, quassat, immo frangit, distrahit.
Lyd. Bacchis hinc procellam concitat. Actum 'st: perdidimus remigium.
Pist. Referam me ad scopulum, ut istic cum ætate rem perduam.
Instabilis est sors rerum: pro lubidine fata agunt homines.
Ego, dum amico Mnesilocho operam impertio,
Illi amicam reperi, ubi pereat cum re assiduo;
Et mihi, meæque ætati, reique meæ, peperi infortunium.
Si volt Cupido, adolescens sum: ætati licet plusculum
Jacturæ facere: melius, ut id nunc fiat, quam senio.

Sapientûm profecto 'st illud dictum, quod Lydus increpat:
Si Astartan * * on Bromium, Deosque voluptarios
Contemsit juvenis, is aut insanibit aut amabit senex.
Referam me ad scopulum ex naufragio: pater leget fragmina.
Sequere me, Lyde. Video sorores geminas, Bacchanal meum.

[*Suppositorum finis.*]

ACTUS I. SCENA I.

BACCHIDES. PISTOCLERUS.

Bac. I. Quid si hoc potiu'st, ut taceas, ego loquar? *Bac. II.* Lepide: licet.
Bac. I. Ubi me fugiet memoria, ibi tu facito ut subvenias, soror.
Bac. II. Pol, magis metuo, mihi in monendo ne defuerit oratio.
Bac. I. Pol, ego quoque metuo, lusciniolæ ne defuerit cantio.
Sequere hac.
Pist. Quid agunt duæ germanæ meretrices cognomines?
Quid in concilio consuluistis?
Bac. Bene.
Pist. Pol, haud meretricium 'st.
Bac. Miserius nihil est quam mulier.
Pist. Quid esse dicis dignius?
Bac. Hæc ita me orat, sibi qui caveat, aliquem ut hominem reperiam,
Ab istoc milite: ut, ubi emeritum sibi sit, se ut revehat domum.
Id, amabo te, huic caveas.
Pist. Quid isti caveam?
Bac. Ut revehatur domum,

Ubi ei dediderit operas; ne hanc ille habeat pro ancillâ sibi.
Nam hæc si habeat aurum, quod illi renumeret, faciat lubens.
Pist. Ubi nunc is homo 'st? *Bac.* Jam hîc (credo) aderit. Sed hoc idem apud nos rectius
Poteris agere; atque, is dum veniat, sedens ibi opperibere.
Eâdem biberis; eâdem dedero tibi, ubi biberis, savium.
Pist. Viscus merus vostra 'st blanditia. *Bac.* Quid jam? *Pist.* Quia enim intelligo,
Duæ unum expetitis palumbem. Perii! arundo alas verberat.
Non ego istuc facinus mihi, mulier, conducibile esse arbitror.
Bac. Quî, amabo? *Pist.* Quia, Bacchis, Bacchas metuo et Bacchanal tuum.
Bac. Quid est, quod metuis? ne tibi lectus malitiam apud me suadeat?
Pist. Magis illectum tuum quam lectum metuo. Mala tu es bestia.
Nam huic ætati non conducit, mulier, latebrosus locus.
Bac. Egomet, apud me si quid stulte facere cupias, prohibeam.
Sed ego apud me te esse ob eam rem, miles quom veniat, volo;
Quia, quom tu aderis, huic mihique haud faciet quisquam injuriam.
Tu prohibebis, et eâdem operâ tuo sodali operam dabis:
Et ille adveniens tuam med esse amicam suspicabitur.
Quid (amabo) obticuisti?

Pist. Quia lepida sunt istæc memoratu;
Eadem in usu, atque ubi periculum facias, aculeata sunt;
Animum fodicant; bona destimulant, facta et famam sauciant.
Bac. Et quid ab hac metuis?
Pist. Quid ego metuam, rogitas? homo adolescentulus
Penetrare hujusmodi in palæstram, ubi damnis desudascitur,
Ubi pro disco damnum capiam, pro cursurâ dedecus?
Bac. Lepide memoras.
Pist. Ubi ego capiam pro machærâ turturem,
Ubique imponat in manum alius mihi pro cestu cantharum;
Pro galeâ scaphium, pro insigni sit corolla plectilis,
Pro hastâ talus; pro loricâ malacum capiam pallium:
Ubi mihi pro equo lectus detur, scortum pro scuto accubet.
Apage a me! apage!
Bac. Ah! nimium ferus es.
Pist. Mihi sum.
Bac. Malacissandus es.
Equidem tibi do hanc operam.
Pist. At nimium pretiosa es operaria.
Bac. Simulato me amare.
Pist. Utrum ego istoc jocon' assimulem, an serio?
Bac. Heia! hoc agere meliu'st: Miles quom huc adveniat, te volo
Me amplexari.
Pist. Quid eo mihi opu'st?
Bac. Ut ille te videat, volo.
Scio, quid ago.
Pist. Et (pol) ego scio, quid metuo. Sed quid ais?
Bac. Quid est?

Pist. Quid? si apud te veniat desubito prandium, aut potatio
Forte, aut cœna, ut solet in istis fieri conciliabulis,
Ubi ego tum accubem?
Bac. Apud me, mi anime: ut lepidus cum lepidâ accubet.
Locus hic apud nos, quamvis subito venias, semper liber est.
Ubi tu lepide voles esse tibi, mea rosa, mihi dicito:
Dato, qui bene sit: ego, ubi bene sit tibi, locum lepidum dabo.
Pist. Rapidus fluvius est hic; non hac temere transiri potest.
Bac. Atque (ecastor) apud hunc fluvium aliquid perdundum 'st tibi.
Manum da, et sequere.
Pist. Aha! minume!
Bac. Quid ita?
Pist. Quia istoc illecebrosius
Fieri nil potest, Nox, Mulier, Vinum, homini adolescentulo.
Bac. Age igitur. Equidem (pol) nihili facio, nisi causâ tuâ.
Ille quidem hanc abducet: tu nullus affueris, si non lubet.
Pist. Sumne autem nihili, qui nequeam ingenio moderari meo?
Bac. Quid est quod metuas?
Pist. Nihil est. Nunc ego, mulier, tibi me emancupo:
Tuus sum; tibi dedo operam.
Bac. Lepidus. Nunc ego te facere hoc volo.
Ego sorori meæ cœnam hodie dare volo viaticam:
Ego tibi argentum jubeo jam intus efferri foras:
Tu facito opsonatum nobis sit opulentum opsonium.
Pist. Ego opsonabo. Nam id flagitium sit meum, meâ te gratiâ

Et operam dare mihi, et ad eam operam facere sumtum de tuo.
Bac. At ego nolo dare te quidquam.
Pist. Sine.
Bac. Sino equidem, si lubet.
Propera, amabo.
Pist. Prius hîc adero, quam te amare desinam.
Bac. II. Bene me accipis advenientem, mea soror.
Bac. I. Quid ita, obsecro?
Bac. II. Quia piscatus, meo quidem animo, hic tibi hodie evenit bonus.
Bac. I. Meus ille quidem 'st. Tibi nunc operam dabo de Mnesilocho, soror,
Ut hîc accipias potius aurum, quam hinc eas cum milite.
Bac. II. Cupio.
Bac. I. Dabitur opera: aqua calet: eamus hinc intro, ut laves:
Nam, ut in navi vecta es, credo, timida es.
Bac. II. Aliquantum, soror.
Simul hinc nescio-qui turbat, qui huc it. Decedamus.
Bac. I. Sequere hac igitur me intro in lectum, ut sedes lassitudinem.

ACTUS I. SCENA II.

LYDUS. PISTOCLERUS.

Lyd. Jamdudum, Pistoclere, tacitus te sequor,
Spectans, quas tute res hoc ornatu geras.
Nam, ita me Dii ament, ut Lycurgus mihi quidem
Videtur posse hîc ad nequitiam adducier.
Quo nunc capessis te, hinc advorsâ viâ,
Cum tantâ pompâ?
Pist. Huc.

Lyd. Quid huc? quis istic habet?
Pist. Amor, Voluptas, Venus, Venustas, Gaudium,
Jocus, Ludus, Sermo, Suavis-suaviatio.
Lyd. Quid tibi commercî 'st cum Diis damnosissumis?
Pist. Mali sunt homines, qui bonis dicunt male.
Tu Diis nec recte dicis: non æquum facis.
Lyd. An Deus est ullus Suavis-suaviatio?
Pist. An non putâsti esse? nimium quam, o Lyde, es barbarus!
Quem ego sapere nimio censui plus quam Thalem,
I, stultior es barbaro Potitio,
Qui, tantus natu, Deorum nescis nomina.
Lyd. Non hic placet mî ornatus.
Pist. Nemo ergo tibi
Hoc apparavit: mihi paratum 'st, quoi placet.
Lyd. Etiam me advorsus exordire argutias?
Qui si decem habeas linguas, mutum esse addecet.
Pist. Non omnis ætas, Lyde, ludo convenit.
Magis unum in mente 'st mihi nunc, satis ut commode
Pro dignitate opsonî hæc concuret cocus.
Lyd. Jam perdidisti te atque me, atque operam meam,
Qui tibi nequidquam sæpe monstravi bene.
Pist. Ibidem ego meam operam perdidi, ubi tu tuam:
Tua disciplina nec mihi prodest, nec tibi.
Lyd. O præligatum pectus!
Pist Odiosus mihi es.
Tace, atque sequere, Lyde, me.
Lyd. Illuc sis vide;
Non pædagogum jam me, sed Lydum, vocat.
Pist. Non par videtur, neque sit consentaneum,
Quom herus hîc intus sit, et cum amicâ accubet,
Quomque osculetur, et convivæ alii accubent,
Præsentibus illis pædagogus unâ ut siet.
Lyd. An hoc ad eas res opsonatum 'st, obsecro?

Pist. Sperat quidem animus: quo eveniat, Diis in manu 'st.
Lyd. Tu amicam habebis?
Pist. Quom videbis, tum scies.
Lyd. Immo, neque habebis, nec sinam: i tu rursum domum.
Pist. Omitte, Lyde, ac cave malo.
Lyd. Quid, "Cave malo?"
Pist. Jam excessit mihi ætas ex magisterio tuo.
Lyd. O barathrum, ubi nunc es? ut ego te usurpem lubens!
Video nimio jam multo plus quam volueram.
Vixisse nimio satiu'st jam, quam vivere.
Magistron' quemquam discipulum minitarier?
Nil moror discipulos mî esse jam plenos sanguinis:
Valens afflictet me vacivum virium.
Pist. Fiam, ut ego opinor, Hercules; tu autem Linus.
Lyd. Pol, metuo magis, ne Phœnix tuis factis fuam,
Teque ad patrem esse mortuum renuntiem.
Pist. Satis historiarum 'st.
Lyd. Hic vereri perdidit.
Compendium (edepol) haud ætati optabile
Fecisti, quom istanc nactu's impudentiam.
Occisus hic homo 'st. Ecquid in mentem 'st tibi,
Patrem tibi esse?
Pist. Tibi ego, aut tu mihi servus es?
Lyd. Pejor magister te istæc docuit, non ego.
Nimio es tu ad istas res discipulus docilior,
Quam ad illa quæ te docui, ubi operam perdidi.
Pist. Istactenus tibi, Lyde, libertas data 'st.
Orationis satis est. Sequere me, ac tace.
Lyd. Edepol, fecisti furtum in ætatem malum,
Quom istæc flagitia me celavisti, et patrem.

ACTUS II. SCENA I.

Chrysalus.

Herilis patria, salve ! quam ego biennio,
Postquam hinc in Ephesum abii, conspicio lubens.
Saluto te, vicine Apollo, qui ædibus
Propinquus nostris accolis ; venerorque te,
Ne Nicobulum me sinas, nostrum senem,
Prius convenire, quam sodalem viderim
Mnesilochi Pistoclerum, quem ad epistolam
Mnesilochus misit super amicâ Bacchide.

ACTUS II. SCENA II.

Pistoclerus. Chrysalus.

Pist. Mirum 'st, me, ut redeam, te opere tanto quæsere,
Qui abire hinc nullo pacto possim, si velim :
Ita me vadatum amore vinctumque attines.
Chr. Pro Dii immortales ! Pistoclerum conspicor.
O Pistoclere, salve !
Pist. Salve, Chrysale !
Chr. Compendî verba multa jam faciam tibi.
Venire tu me gaudes ; ego credo tibi.
Hospitium et cœnam pollicere, ut convenit
Peregre advenienti : ego autem venturum annuo.
Salutem tibi ab sodali solidam nuntio.
Rogabis me, ubi sit?
Pist. Vivitne, et recte valet?
Chr. Istuc volebam ègo ex te percontarier.
Pist. Quî scire possum ?
Chr. Nullus plus.
Pist. Quemnam ad modum?

Chr. Quia, si illa inventa 'st, quam ille amat, vivit recte et valet:
Si non inventa 'st, minus valet; moribundus est.
Anima 'st amica amanti: si abest, nullus est:
Si adest, res nulla 'st; ipsus est nequam et miser.
Sed tu quid factitâsti mandatis super?
Pist. Egon' ut, quod ab illo attigisset nuntius,
Non impetratum id advenienti ei redderem?
Regiones colere mavellem Acheruntícas.
Chr. Eho! an invenisti Bacchidem?
Pist. Samiam quidem.
Chr. Vide, (quæso) ne quis tractet illam indiligens.
Scis tu, ut confringi vas cito Samium solet.
Pist. Jamne, ut soles?
Chr. Dic ubi ea nunc est, obsecro.
Pist. Hic, exeuntem me unde adspexisti modo.
Chr. Ut istuc est lepidum! proxumæ viciniæ
Habitat. Ecquidnam meminit Mnesilochi?
Pist. Rogas?
Immo unice unum plurimi pendit.
Chr. Papæ!
Pist. Immo, ut eum credis, misera amans desiderat.
Chr. Scitum istuc.
Pist. Immo, Chrysale, hem, non tantulum
Unquam intermittit tempus, quin eum nominet.
Chr. Tanto (hercle) melior Bacchis.
Pist. Immo.
Chr. Immo (hercle) abiero
Potius.
Pist. Num invitus rem bene gestam audis heri?
Chr. Non herus, sed actor, mihi cor odio sauciat.
Etiam Epidicum, quam ego fabulam æque ac me ipsum amo,
Nullam æque invitus specto, si agit Pellio.
Sed Bacchis etiam fortis tibi visa 'st?
Pist. Rogas?

Ni nactus Venerem essem, hanc Junonem dicerem.
Chr. Edepol, Mnesiloche, ut rem hanc natam esse intelligo,
Quod ames, paratum 'st: quod des, invento 'st opus.
Nam istoc fortasse aurum est opus.
Pist. Philippeo quidem.
Chr. Atque eo fortasse jam opu'st.
Pist. Immo etiam prius.
Nam jam huc adveniet miles.
Chr. Et miles quidem!
Pist. Qui de amittendâ Bacchide aurum hîc exigit.
Chr. Veniat quando volt; atque ita ne mihi sit moræ.
Domi est: non metuo; nec quoiquam supplico,
Dum quidem hoc valebit pectus perfidiâ meum.
Abi intro; ego hîc curabo: tu intus dicito
Mnesilochum adesse Bacchidi.
Pist. Faciam, ut jubes.
Chr. Negotium hoc ad me attinet aurarium.
Mille et ducentos Philippos attulimus aureos
Epheso, quos hospes debuit nostro seni.
Inde ego hodie aliquam machinabor machinam,
Unde aurum efficiam amanti herili filio.
Sed foris concrepuit nostra: quinam exit foras?

ACTUS II. SCENA III.

NICOBULUS. CHRYSALUS.

Nic. Ibo in Piræeum: visam, ecquæ advenerit
In portum ex Epheso navis mercatoria.
Nam meus formidat animus, nostrum tam diu
Ibi desidere, neque redire, filium.
Chr. Extexam ego illum pulchre jam, si Dii volunt.

Haud dormitandum 'st: est opus chryso Chrysalo.
Adibo hunc, quem quidem ego hodie faciam hic arietem
Phryxi, ita-que tondebo auro usque ad vivam cutem.
Servus salutat Nicobulum Chrysalus.
Nic. Pro Dii immortales! Chrysale, ubi mî 'st filius?
Chr. Quin tu primum salutem reddis, quam dedi?
Nic. Salve: sed ubinam 'st Mnesilochus?
Chr. Vivit, valet.
Nic. Venitne?
Chr. Venit.
Nic. Euax! adspersisti aquam.
Benene usque valuit?
Chr. Pancratice atque athletice.
Nic. Quid hoc? quâ causâ eum hinc in Ephesum miseram,
Accepitne aurum ab hospite Archidemide?
Chr. Heu! cor meum et cerebrum, Nicobule, finditur,
Istius hominis ubi fit quaque mentio.
Tun' hospitem illum nominas, hostem tuum?
Nic. Quid ita, obsecro, hercle?
Chr. Quia (edepol) certe scio,
Volcanus, Sol, Luna, Dies, Dei quatuor,
Scelestiorem nullum illuxère alterum.
Nic. Quamne Archidemidem?
Chr. Quam, inquam, Archidemidem.
Nic. Quid fecit?
Chr. Quid non fecit? quin tu id me rogas?
Primum dum inficias ire cœpit filio;
Negare se debere tibi triobolum.
Continuo antiquum hospitem nostrum sibi
Mnesilochus advocavit, Pelagonem senem:
Eo præsente, homini extemplo ostendit symbolum,
Quem tute dederas, ad eum ut ferret, filio.
Nic. Quid, ubi ei ostendit symbolum?
Chr. Infit dicere,

Adulterinum, et non eum esse symbolum :
Quotque innocenti ei dixit contumelias !
Adulterare eum aibat rebus cæteris.
Longum 'st triconem maleficum exornarier.
Nic. Habeti'n' aurum ? id mihi primum dici volo.
Chr. Postquam quidem prætor recuperatores dedit,
Damnatus demum, vi coactus, reddidit
Ducentos et mille Philippûm.
Nic. Tantum debuit.
Chr. Porro etiam ausculta pugnam, quam voluit dare.
Nic. Etiamne est quid porro ?
Chr. Hem ! accipe : trina hæc nunc erit.
Nic. Deceptus sum. Autolyco hospiti aurum credidi.
Chr. Quin tu audi.
Nic. Immo ingenium avidi haud pernôram hospitis.
Chr. Postquam aurum abstulimus, in navem conscendimus,
Domum cupientes. Forte ut assedi in stegâ,
Dum circumspecto, atque ego lembum conspicor.
Nic. Perii, hercle ! lembus ille mihi lædit latus.
Chr. Is erat communis cum hospite et prædonibus.
Nic. Adeon' me fuisse fungum, ut qui illi crederem !
Quom mihi ipsum nomen ejus Archidemidis
Clamaret, demturum esse, si quid crederem.
Chr. Is lembus nostræ navi insidias dabat.
Occepi ego observare eos, quam rem gerant.
Interea e portu nostra navis solvitur.
Ubi portu exiimus, homines remigio sequi :
Neque aves neque venti citius. Quoniam sentio,
Quæ res gereretur, navem extemplo statuimus.
Quoniam vident nos stare, occeperunt ratem
[Turbare in portu.]
Nic. Edepol, mortales malos !
Quid denique agitis ?
Chr. Rursum in portum recipimus.

Nic. Sapienter factum a vobis. Quid illi postea?
Chr. Revorsionem ad terram faciunt vesperi.
Nic. Aurum (hercle) auferre voluêre: ei rei operam dabant.
Chr. Non me fefellit; sensi: eo exanimatus fui.
Quoniam videmus auro insidias fieri,
Capimus consilium continuo: postridie
Auferimus inde aurum omne, illis præsentibus,
Palam atque aperte, ut illi id factum sciscerent.
Nic. Scite, hercle. Cedo, quid illi?
Chr. Tristes illico,
Quom extemplo a portu ire nos cum auro vident,
Subducunt lembum capitibus quassantibus.
Nos apud Theotimum omne aurum deposuimus:
Qui illic sacerdos est Dianæ Ephesiæ.
Nic. Quis istic Theotimu'st?
Chr. Megabyzi filius,
Qui nunc in Epheso 'st Ephesiis carissumus.
Nic. Næ, ille (hercle) mihi sit multo tanto carior,
Si me illoc auro tanto circumduxerit.
Chr. Quin ipsâ in æde Dianæ conditum 'st: ibi
Demum publicitus servant.
Nic. Occidisti me.
Nimio hîc privatim servaretur rectius.
Sed vos nilne attulistis inde auri domum?
Chr. Immo etiam: verum, quantum attulerit, nescio.
Nic. Quid, nescis?
Chr. Quia Mnesilochus noctu clanculum
Devenit ad Theotimum: nec mihi credere,
Nec quoiquam in navi voluit: eo ego nescio,
Quantulum attulerit: verum haud permultum attulit.
Nic. Etiam dimidium censes?
Chr. Non (edepol) scio:
Verum haud opinor.
Nic. Fertne partem tertiam?
Chr. Non (hercle) opinor: verum verum nescio.
Profecto de auro nil scio, nisi nescio.

Nunc tibimet illuc navi capiundum 'st iter,
Ut illud reportes aurum ab Theotimo domum.
Atque heus tu!
Nic. Quid vis?
Chr. Annulum gnati tui
Facito ut memineris ferre.
Nic. Quid opu'st annulo?
Chr. Quia id signum 'st cum Theotimo, qui eum illi afferet,
Ei aurum ut reddat.
Nic. Meminero, et recte mones.
Sed divesne est istic Theotimus?
Chr. Etiam rogas?
Qui auro habeat soccis suppactum solum.
Nic. Cur ita fastidit?
Chr. Tantas divitias habet:
Nescit quid faciat auro.
Nic. Mihi dederit velim.
Sed, quî præsente, id aurum Theotimo datum 'st?
Chr. Populo præsente: nullu'st Ephesi, quin sciat.
Nic. Istuc sapienter saltem fecit filius,
Quom diviti homini id aurum servandum dedit:
Ab eo licebit quamvis subito sumere.
Chr. Immo, hem, tantisper nunquam te morabitur,
Quin habeas illud quo die illuc veneris.
Nic. Censebam me effugisse a vitâ maritumâ,
Ne navigarem tandem hoc ætatis senex:
Id mî haud, utrum velim, licere intelligo;
Ita bellus hospes fecit Archidemides.
Ubi nunc est ergo meus Mnesilochus filius?
Chr. Deos atque amicos iit salutatum ad forum.
Nic. At ego hinc ad illum, ut conveniam, quantum potest.
Chr. Ille est oneratus recte, et plus justo vehit.
Exorsa hæc tela non male omnino mihi est,
Ut amantem herilem copem facerem filium.
Ita feci, ut auri, quantum vellet, sumeret:
Quantum autem libeat reddere, ut reddat patri.

Senex in Ephesum hinc ibit aurum arcessere:
Hîc nostra agetur ætas in malacum modum;
Si quidem hîc relinquet, nec secum abducet senex
Med et Mnesilochum. Quas ego hîc turbas dabo!
Sed quid futurum 'st, quom hoc senex resciverit?
Quom se excucurrisse illuc frustra sciverit,
Nosque aurum abusos? quid mihi fiet postea?
Credo, (hercle) adveniens nomen mutabit mihi,
Facietque extemplo Crucisalum me ex Chrysalo.
Aufugero, (hercle) si magis usus venerit.
Si ero reprehensus, macto ego illum infortunio:
Si illi sunt virgæ ruri, at mihi tergum domi 'st.
Nunc ibo; herili filio hanc fabricam dabo,
Super auro, amicâque ejus inventâ Bacchide.

ACTUS III. SCENA I.

LYDUS.

Pandite atque aperite propere januam hanc Orci, obsecro:
Nam equidem haud aliter esse duco, quippe quo nemo advenit,
Nisi quem spes reliquêre omnes, esse ut frugi possiet.
Bacchides! non Bacchides, sed Bacchæ sunt acerrumæ.
Apage istas a me sorores, quæ hominum sorbent sanguinem.
Omnis ad perniciem instructa domus opime atque opipare.
Quæ ut adspexi, me continuo contuli protinam in pedes.
Egone ut hæc conclusa gestem clanculum? ut celem patrem,
Pistoclere, tua flagitia, aut damna, aut desidiabula,

Quibus patrem, et me, teque, amicosque omneis affectas tuos
Ad probrum, damnum, flagitium appellere unâ, et perdere?
Neque mei, neque tui intus puditum 'st factis, quæ facis;
Quibus tuum patrem, meque unâ, amicos, affineis tuos,
Tuâ infamiâ fecisti gerulifigulos flagitii.
Nunc, priusquam malum istoc addis, certum 'st, jam dicam patri.
De me hanc culpam demolibor jam, et seni faciam palam,
Ut eum ex lutulento cœno propere hinc eliciat foras.

ACTUS III. SCENA II.

MNESILOCHUS.

Multis modis meditatus egomet mecum sum, et ita esse arbitror:
Homini amico, qui est amicus, ita uti nomen possidet,
Nisi Deos, ei nihil præstare. Id operâ expertus sum esse ita;
Nam, ut in Ephesum hinc abii, (hoc factum 'st ferme abhinc biennium)
Ex Epheso huc ad Pistoclerum meum sodalem literas
Misi, amicam ut mihi inveniret Bacchidem. Illum intelligo
Invenisse, ut servus meus mihi nuntiavit Chrysalus.
Condigne is quam technam de auro advorsum meum fecit patrem,
Ut mihi amanti copia esset! sed æquum id ei reddere:
Nam (pol) quidem, meo animo, [ingrato] homine nihil impensiu'st:

Malefactorem amitti satius, quam relinqui beneficum.
Nimio præstat impendiosum te, quam ingratum, dicier.
Illum laudabunt boni; hoc etiam ipsi culpabunt mali.
Quâ me causâ magis cum curâ esse eâ, quam obvigilato, est opus.
Nunc, Mnesiloche, specimen specitur; nunc certamen cernitur,
Sisne necne, ut esse oportet; malus, bonus, quojusmodi;
Justus, injustus; malignus, largus; commodus, incommodus.
Cave sis te superare servum sîris faciundo bene.
Utut eris, moneo, haud celabis. Sed eccos video incedere,
Patrem sodalis, et magistrum. Hinc auscultabo, quam rem agant.

ACTUS III. SCENA III.

LYDUS. PHILOXENUS. MNESILOCHUS.

Lyd. Nunc experiar, sitne acetum tibi peracre in pectore.
Sequere.
Phil. Quo sequar? quo ducis nunc me?
Lyd. Ad illam, quæ tuum
Perdidit, pessumdedit tibi filium uni unicum.
Phil. Eia, Lyde: leniter qui sæviunt, sapiunt magis.
Minus mirandum 'st, illæc ætas si quid illorum facit,
Quam si non faciat. Feci ego istæc itidem in adolescentiâ.
Lyd. Hei mihi! hei mihi! istæc illum perdidit assentatio.

Nam, absque te esset, ego illum haberem rectum ad ingenium bonum:
Nunc propter te tuamque pravus factus est fiduciam
Pistoclerus.
Mnes. Dii immortales! meum sodalem hic nominat.
Quid hoc negotî 'st, Pistoclerum Lydus quod herum tam ciet?
Phil. Paulisper, Lyde, est libido homini suo animo obsequi:
Jam aderit tempus, quom sese etiam ipse oderit. Morem geras;
Dum caveatur, præter æquum ne quid delinquat: sine.
Lyd. Non sino; neque equidem illum, me vivo, corrumpi sinam.
Sed tu, qui tam pro corrupto dicis causam filio,
Eademne erat hæc disciplina tibi, cum tu adolescens eras?
Nego tibi hoc annis viginti fuisse primis copiæ,
Digitum longe a pædagogo pedem ut efferres ædibus.
Id quoi obtigerat, hoc etiam ad malum arcessebatur malum;
Et discipulus et magister perhibebantur improbi.
Ante solem exorientem nisi in palæstram veneras,
Gymnasî præfecto haud mediocreis pœnas penderes.
Ibi cursu, luctando, hastâ, disco, pugillatu, pilâ,
Saliendo, sese exercebant magis, quam scorto, aut saviis:
Ibi suam ætatem extendebant, non in latebrosis locis.
Inde de hippodromo et palæstrâ ubi revenisses domum,
Cincticulo præcinctus in sellâ apud magistrum assideres:
Quom librum legeres, si unam peccavisses syllabam,
Fieret corium tam maculosum, quam est nutricis pallium.

Mnes. Propter me hæc nunc meo sodali dici discrucior miser.
Innocens suspicionem hanc sustinet causâ meâ.
Phil. Alii, Lyde, nunc sunt mores.
Lyd. Id equidem ego certo scio:
Nam olim populi prius honorem capiebat suffragio,
Quam magistro desinebat esse dicto obediens.
At nunc, priusquam septuenni'st, si attigas eum manu,
Extemplo puer pædagogo tabulâ dirumpit caput.
Quom patrem adeas postulatum, puero sic dicit pater:
Noster esto, dum te poteris defensare injuriâ.
Provocatur pædagogus: eho, senex minimi pretî!
Ne attigas puerum istac causâ, quando fecit strenue.
It magister, [quasi lucerna, uncto expretus linteo.]
Itur illinc jure dicto. Hoccine hîc pacto potest
Inhibere imperium magister, si ipsus primus vapulet?
Mnes. Acris postulatio hæc est, quom hujus dicta intelligo.
Mira sunt, ni Pistoclerus Lydum pugnis contudit.
Phil. Sed quis hic est, quem adstantem video ante ostium?
Lyd. O Philoxene!
Mnes. Deos propitios me videre, quam illum, mavellem mihi.
Phil. Quis illic est?
Lyd. Mnesilochus, nati tui sodalis Pistocleri;
Haud consimili ingenio atque ille est, qui in lupanari accubat.
Fortunatum Nicobulum, qui illum produxit sibi!
Phil. Salvus sis, Mnesiloche: salvum te advenire gaudeo.
Mnes. Dii te ament, Philoxene.
Lyd. Hic enim rite productu'st patri:

In mare it; rem familiarem curat; custodit domum:
Obsequens obediensque est mori atque imperiis patris.
Hic sodalis Pistoclero jam puer puero fuit.
Triduum non interest ætatis, uter major siet:
Verum ingenium plus triginta annis majus est, quam alteri.
Phil. Cave malum, et compesce in illum dicere injuste.
Lyd. Tace:
Stultus es, qui illi male ægre patere dici, qui facit.
Nam illum meum malum promtare malim, quam peculium.
Phil. Quî dum?
Lyd. Quia, malum si promtet, in dies faciat minus.
Mnes. Quid sodalem meum castigas, Lyde, discipulum tuum?
Lyd. Periit tibi sodalis.
Mnes. Ne Dii sîrint.
Lyd. Sic est, ut loquor.
Quin ego, quom peribat, vidi: non ex audito arguo.
Mnes. Quid factum 'st?
Lyd. Meretricem indigne deperit.
Mnes. Non tu taces?
Lyd. At quæ acerrume atque æstuose absorbet, ubi quemque attigit.
Mnes. Ubi ea mulier habitat?
Lyd. Hîc.
Mnes. Unde eam esse aiunt?
Lyd. Ex Samo.
Mnes. Quæ vocatur?
Lyd Bacchis.
Mnes. Erras, Lyde: ego omnem rem scio,

Quemadmodum 'st. Tu Pistoclerum falso atque insontem arguis.
Nam ille amico et benevolenti suo sodali sedulo
Rem mandatam exsequitur: ipsus nec amat; nec tu creduas.
Lyd. Itane oportet rem mandatam gerere amici sedulo,
Ut ipsus in gremio osculantem mulierem teneat sedens?
Nullon' pacto res mandata potest agi, nisi identidem
Manus ferat ad papillas, labra a labris nusquam auferat?
Nam alia memorare, quæ illum facere vidi, dispudet;
Quom manum sub vestimenta ad corpus detulit Bacchidi,
Me præsente; neque pudere quidquam. Quid verbis opu'st?
Mihi discipulus, tibi sodalis periit, huic filius.
Nam ego illum periisse duco, quoi quidem periit pudor.
Quid opu'st verbis? si opperiri vellem paulisper modo,
(Ut opinor) illius inspectandi mihi esset major copia:
Plus vidissem quam deceret, quam me atque illo æquum foret.
Mnes. Perdidisti me, sodalis. Egone illam mulierem
Capitis non perdam? perire me malis malim modis.
Sati'n' ut quem tu habeas fidelem tibi, aut quoi credas, nescias?
Lyd. Vide'n', ut ægre patitur gnatum esse corruptum tuum,
Suum sodalem! ut ipsus sese cruciat ægritudine!
Phil. Mnesiloche, hoc tecum oro, ut illius animum atque ingenium regas.
Serva tibi sodalem, et mihi filium.

Mnes. Factum volo.
Phil. In te ergo hoc onus omne impono. Lyde, sequere hac me.
Lyd. Sequor.
Melius esset, me quoque unâ si cum illo relinqueres.
Phil. Affatim est. Mnesiloche, cura et concastiga hominem probe,
Qui dedecorat te, me, amicos, atque alios, flagitiis suis.

ACTUS III. SCENA IV.

MNESILOCHUS.

Immitiorem nunc utrum credam magis
Sodalemne esse, an Bacchidem, incertum admodum 'st.
Illum exoptavit potius? habeat: optume est:
Næ illa illud (hercle) cum malo fecit suo.
Nam mihi divini nunquam quisquam creduat,
Ni ego illam exemplis plurimis planeque amo.
Ego faxo haud dicet nactam, quem derideat.
Nam jam demum ibo, atque aliquid surripiam patri:
Id isti dabo: ego istanc multis ulciscar modis:
Adeo ego illam cogam usque, ut mendicet—meus pater.
Sed sati'n' ego animum mente sincerâ gero,
Qui ad hunc modum hæc hîc, quæ futura, fabulor?
Amo, hercle, (opinor) utpote quod pro certo sciam.
Verum, quam illa unquam de meâ pecuniâ
Ramentâ fiat plumeâ propensior,
Mendicum malim mendicando vincere.
Nunquam (edepol) viva me irridebit: nam mihi
Decretum 'st renumerare jam omne aurum patri.
Igitur mihi inani atque inopi subblandibitur,
Tum, quom meâ illud nihilo pluris referet,
Quam si ad sepulcrum mortuo dicat jocum.

Sed, antequam illa unquam meis opulentiis
Ramentâ fiat gravior aut propensior,
Mori me malim excruciatum inopiâ.
Profecto stabile est me patri aurum reddere.
Eâdem exorabo, Chrysalo causâ meâ
Pater ne noceat; neu quid ei succenseat
Meâ causâ de auro, quod eum ludificatus est.
Nam illi æquum est me consulere, qui causâ meâ
Mendacium dixit. Nunc vos me sequimini.

ACTUS III. SCENA V.

Pistoclerus.

Rebus aliis antevortar, Bacchis, quæ mandas mihi,
Mnesilochum ut requiram, atque ut eum mecum ad te adducam simul.
Nam illud animus meus miratur, si a me tetigit nuntius,
Quid remoratur. Ibo, et visam huc ad eum, si forte est domi.

ACTUS III. SCENA VI.

Mnesilochus. Pistoclerus.

Mnes. Reddidi patri omne aurum. Nunc ego illam me velim
Convenire, postquam inanis sum, contemtricem meam.
Sed veniam mihi quam gravate pater dedit de Chrysalo!
Verum postremo impetravi, ut ne quid ei succenseat.
Pist. Estne hic meus sodalis?
Mnes. Estne hic hostis, quem adspicio, meus?
Pist. Certe is est.

Mnes. Is est.
Pist. Adibo contra, et tollam gradum.
Salvus sis, Mnesiloche!
Mnes. Salve.
Pist. Salvus cum peregre advenis,
Cœna detur.
Mnes. Non placet mihi cœna, quæ bilem movet.
Pist. Num quæ advenienti ægritudo objecta est?
Mnes. Atque acerruma.
Pist. Unde?
Mnes. Ab homine, quem mihi amicum esse arbitratus sum antidhac.
Pist. Multi more isto atque exemplo vivunt, quos quom censeas
Esse amicos, reperiuntur falsi falsimoniis,
Linguâ factiosi, inertes operâ, sublestâ fide.
Nullus est, quoi non invideant rem secundam obtingere.
Sibi ne invideatur, ipsi ignavi recte cavent.
Mnes. Edepol, næ tu illorum mores perquam meditate tenes.
Sed etiam unum hoc ex ingenio malo malum inveniunt suo:
Nulli amici sunt; inimicos ipsi in sese omneis habent.
Atque ii, se quom frustrantur, frustrari alios stolidi existumant:
Sicut est hic, quem esse amicum ratus sum, atque ipsus sum mihi:
Ille, quod in se fuit, accuratum habuit, quod posset mali
Facere, et in me inconciliare copias omneis meas.
Pist. Improbum istunc esse oportet hominem.
Mnes. Ego ita esse arbitror.
Pist. Obsecro, (hercle) loquere, quis is est?
Mnes. Benevolens vivit tibi.
Nam, ni ita esset, tecum orarem, ut ei, quod posses mali

Facere, faceres.
Pist. Dic modo hominem, qui sit: si non fecero
Ei male aliquo pacto, me esse dicito ignavissumum.
Mnes. Nequam homo est; verum (hercle) amicus est tibi.
Pist. Tanto magis
Dic, quis est? nequam hominis ego parvi pendo gratiam.
Mnes. Video non potesse, quin tibi ejus nomen eloquar.
Pistoclere, perdidisti me sodalem funditus.
Pist. Quid istuc est?
Mnes. Quid est? misine ego ad te ex Epheso epistolam
Super amicâ, ut mihi invenires?
Pist. Fateor factum; et reperi.
Mnes. Quî? tibi non erat meretricum aliarum Athenis copia,
Quibuscum haberes rem, nisi cum illâ, quam ego mandâssem tibi?
Occiperes tute amare, et me ires consultum male?
Pist. Sanu'n' es?
Mnes. Rem reperi omnem ex tuo magistro: ne nega.
Perdidisti me.
Pist. Etiamne ultro tuis me prolectas probris?
Mnes. Quid? amas Bacchidem?
Pist. Duas ergo hîc intus eccas Bacchides.
Mnes. Quid? duæ?
Pist. Atque ambas sorores.
Mnes. Loqueris nunc nugas sciens.
Pist. Postremo, si pergis parum mihi fidem arbitrarier,
Tollam ego ted in collum, atque intro hinc auferam.
Mnes. Immo, ibo: mane.
Pist. Non maneo; neque tu me habebis falso suspectum.
Mnes. Sequor.

ACTUS IV. SCENA I.

Parasitus. Puer.

Parasitus.

Parasitus ego sum hominis nequam atque improbi,
Militis, qui amicam secum avexit ex Samo.
Nunc me ire jussit ad eam, et percontarier,
Utrum aurum reddat, anne eat secum simul.
Tu, qui dudum, puer, cum illâ usque îsti simul,
Quæ harum sunt ædes, pulta. Adi actutum ad foreis;
Recede hinc dierecte. Ut pulsat propudium!
Comesse panem treis pedes latum potes,
Foreis pultare nescis! ecquis his in ædibu'st?
Heus! ecquis hîc est? ecquis hoc aperit ostium?
Ecquis exit?

ACTUS IV. SCENA II.

Pistoclerus. Parasitus.

Pist. Quid istuc? quæ istæc est pulsatio?
Quæ te mala crux agitat, ad istunc qui modum
Alieno vireis tuas extentes ostio?
Foreis pæne effregisti. Quid nunc vis tibi?
Par. Adolescens, salve.
Pist. Salve. Sed quem quæritas?
Par. Bacchidem.
Pist. Utram ergo?
Par. Nihil scio, nisi Bacchidem.
Paucis me misit miles ad eam Cleomachus,
Vel ut ducentos Philippos reddat aureos,
Vel ut hinc in Elatiam hodie eat secum simul.
Pist. Non it. Negato esse ituram. Abi, et renuntia.

Alium illa amat, non illum. Duc te ab ædibus.
Par. Nimis iracunde.
Pist. At sci'n' quam iracundus siem?
Næ, tibi (hercle) haud longe est os ab infortunio;
Ita dentifrangibula hæc meis manibus gestiunt.
Par. Quom ego hujus verba interpretor, mihi cautio est,
Ne nucifrangibula excussit ex malis meis.
Tuo ego istæc igitur dicam illi periculo.
Pist. Quid ais tu?
Par. Ego istuc illi dicam.
Pist. Dic mihi,
Quis tu es?
Par. Illius sum integumentum corporis.
Pist. Nequam esse oportet, quoi tu integumentum improbus es.
Par. Sufflatus ille huc veniet.
Pist. Diruptum velim.
Par. Num quid vis?
Pist. Abeas celeriter: facto est opus.
Par. Vale, dentifrangibule.
Pist. Et tu, integumentum, vale.
In eum nunc hæc revenit res locum, ut, quid consilì
Dem meo sodali super amicâ, nesciam,
Qui iratus renumeravit omne aurum patri,
Neque nummus ullu'st, qui reddatur militi.
Sed huc concedam: nam concrepuerunt fores.
Mnesilochus, eccum, mœstus progreditur foras.

ACTUS IV. SCENA III.

MNESILOCHUS. PISTOCLERUS.

Mnes. Petulans, protervo, iracundo animo, indomito, incogitato,
Sine modo et modestiâ sum, sine bono jure atque honore;

Incredibilis, imposque animi, inamabilis, illepidus vivo,
Malevolente ingenio natus. Postremo id mihi est, quod nolo
Ego esse aliis. Credibile hoc est? Nequior nemo est, neque indignior,
Quoi Dii benefaciant, neque quem quisquam homo aut amet, aut adeat.
Inimicos quam amicos æquiu'st me habere: malos quam bonos
Par magis me juvare. Omnibus probris, quæ improbis viris
Digna sunt, dignior nullu'st homo; qui patri reddidi
Omne aurum amans, quod fuit præ manu. Sumne ego homo miser?
Perdidi me, atque operam Chrysali.
Pist. Consolandus hic mihi est: ibo ad eum. Mnesiloche, quid fit?
Mnes. Perii!
Pist. Dii melius faciant.
Mnes. Perii!
Pist. Non taces, insipiens?
Mnes. Taceam?
Pist. Sanus satis non es.
Mnes. Perii! multa mala mihi in pectore
Nunc acria atque acerba eveniunt. Criminin' me habuisse fidem?
Immerito tibi iratus fui.
Pist. Eia! bonum habe animum.
Mnes. Unde habeam? Mortuus pluris pretî 'st, quam ego sum.
Pist. Militis
Parasitus modo venerat aurum petere: hinc eum ego, meis
Dictis malis, his foribus atque hac repuli, rejeci hominem.
Mnes. Quid mihi id prodest? quid faciam? Nihil habeo miser. Ille quidem

Hanc abducet, scio.
Pist. Si mihi sit, non pollicear.
Mnes. Scio; dares.
Novi. Sed, nisi ames, non habeam tibi fidem tantam.
Nunc agitas sat tute tuarum rerum: egone ut opem mihi
Ferre putem posse inopem te?
Pist. Tace modo: Deus respiciet nos aliquis.
Mnes. Nugæ!
Pist. Mane.
Mnes. Quid est?
Pist. Tuam copiam eccam Chrysalum video.

ACTUS IV. SCENA IV.

CHRYSALUS. MNESILOCHUS. PISTOCLERUS.

Chr. Hunc hominem decet auro expendi: huic decet statuam statui ex auro:
Nam duplex hodie facinus feci; duplicibus spoliis sum affectus.
Herum majorem meum ut ego hodie lusi lepide! ut ludificatus est!
Callidum senem callidis dolis compuli, et perpuli, mihi omnia ut crederet.
Nunc amanti hero, filio senis, quîcum ego bibo, quîcum edo, et amo,
Regias copias aureasque obtuli, ut domo sumeret, neu foris quæreret.
Non mihi isti placent Parmenones, Syri, qui duas aut treis minas
Auferunt heris. Nequius nihil est, quam egens consilî servus, nisi habet
Multipotens pectus: ubicumque usus siet, pectore expromat suo.

Nullus frugi esse potest homo, nisi qui et bene et male facere tenet.
Improbus cum improbis sit, harpaget: furibus furetur, quod queat:
Versipellem frugi convenit esse hominem, pectus quoi sapit.
Bonus sit bonis; malus sit malis: utcumque res sit, ita animum habeat.
Sed lubet scire, quantum aurum herus sibi demsit, et quid suo reddidit patri.
Si frugi est, Herculem fecit ex patre: decumam partem ei
Dedit; sibi novem abstulit. Sed, quem quæro, optume ecce obviam
Mihi est. Num qui nummi exciderunt, here, tibi, quod sic terram
Obtuere? quid vos mœstos tam tristesque esse conspicor?
Non placet; nec est temere etiam. Quin mihi respondetis?
Mnes. Chrysale, occidi!
Chr. Fortassis tu auri demsisti parum.
Mnes. Quî, malum, parum? immo vero nimio minus multo parum.
Chr. Quid igitur, stulte? quoniam occasio ad eam rem fuit
Meâ virtute parta, ut, quantum velles, tantum sumeres,
Sic hoc digitulis duobus sumebas primoribus?
An nesciebas, quam ejusmodi homini raro tempus se daret?
Mnes. Erras.
Chr. At quidem tute errâsti, quom parum immersti ampliter.
Mnes. Pol, tu, quam nunc, me accuses magis, si magis rem noveris.
Occidi!
Chr. Animus jam istoc dicto plus præsagitur mali.

Mnes. Perii!
Chr. Quid ita?
Mnes. Quia patri omne cum ramento reddidi.
Chr. Reddidisti?
Mnes. Reddidi.
Chr. Omnene?
Mnes. Oppido.
Chr. Occisi sumus!
Quî in mentem venit tibi istuc facinus facere tam malum?
Mnes. Bacchidem atque hunc suspicabar propter crimen, Chrysale,
Me male consuluisse: ob eam rem omne aurum iratus reddidi
Meo patri.
Chr. Quid, ubi reddebas aurum, dixisti patri?
Mnes. Id aurum accepisse extemplo ab hospite Archidemide.
Chr. Hem!
Istoc dicto dedisti hodie in cruciatum Chrysalum:
Nam, ubi me adspiciet, ad carnuficem rapiet continuo senex.
Mnes. Ego patrem exoravi.
Chr. Nempe ergo, hoc ut faceret, quod loquor?
Mnes. Immo, tibi ne noceat, neu quid ob eam rem succenseat:
Atque ægre impetravi. Nunc hoc tibi curandum est, Chrysale.
Chr. Quid vis curem?
Mnes. Ut ad senem etiam alteram facias viam.
Compara; fabricare; finge quod lubet; conglutina,
Ut senem hodie doctum docte fallas, aurumque auferas.
Chr. Vix videtur fieri posse.
Mnes. Perge, ac facile hæc feceris.
Chr. Quam (malum!) facile? quem mendacî prehendit manifestum modo:

Quem si orem, ut mihi nihil credat, id non ausit credere.
Mnes. Immo, si audias, quæ dicta dixit me advorsum tibi.
Chr. Quid dixit?
Mnes. Si tu illum Solem sibi Solem esse dixeris,
Se illum Lunam credere esse, et noctem, qui nunc est dies.
Chr. Emungam (hercle) hominem probe hodie; ne id nequidquam dixerit.
Mnes. Nunc quid nos vis facere?
Chr. Enim nihil, nisi ut ametis, impero.
Cæterum, quantum lubet me poscitote aurum; ego dabo.
Quid mihi refert Chrysalo esse nomen, nisi factis probo?
Sed nunc, quantulum usu'st auri tibi, Mnesiloche? dic mihi.
Mnes. Militi nummis ducentis jam usus est pro Bacchide.
Chr. Ego dabo.
Mnes. Tum nobis opus est sumtu.
Chr. Ah! placide volo
Unumquidque agamus. Hoc ubi egero, tum istuc agam.
De ducentis nummis primum intendam ballistam in senem.
Eâ ballistâ si pervortam turrim et propugnacula,
Rectâ portâ invadam extemplo in oppidum antiquum et vetus:
Si id capso, geritote amicis vostris aurum corbibus,
[Si quoi animus superat.]
Pist. Apud te est animus noster, Chrysale.
Chr. Nunc tu abi intro, Pistoclere, ad Bacchidem; atque effer cito . . . .
Pist. Quid?
Chr. Stilum, ceram, et tabellas, et linum.
Pist. Jam faxo hîc erunt.

Mnes. Quid nunc es facturus? id mihi dice. Coctum est prandium.
Chr. Vos duo eritis; atque amica tua erit tecum tertia.
Mnes. Sicut dicis.
Chr. Pistoclero nulla amica est.
Mnes. Immo, adest.
Alteram ille amat sororem, ego alteram, ambas Bacchides.
Chr. Quid tu loqueris?
Mnes. Hoc, ut futuri sumus.
Chr. Ubi est biclinium
Vobis stratum?
Mnes. Quid id exquiris?
Chr. Res ita est: dici volo.
Nescis, quid ego acturus sim, neque, facinus quantum exordiar.
Mnes. Cedo manum, ac subsequere propius me ad foreis. Intro inspice.
Chr. Euax! nimis bellus, atque ut esse maxume optabam, locus.
Pist. [Quod imperâsti, impetratum: bene bonis factum illico est.]
Chr. Quid parâsti?
Pist. Quæ parari tu jussisti omnia.
Chr. Cape stilum propere et tabellas tu has tibi.
Mnes. Quid postea?
Chr. Quod jubebo, scribito istic: nam propterea te volo
Scribere, ut pater cognoscat literas, quando legat.
Scribe.
Mnes. Quid scribam?
Chr. Salutem tuo patri verbis tuis.
Pist. Quid si potius morbum et mortem scribat? id erit rectius.
Mnes. Ne interturba. Jam imperatum in cerâ inest.
Chr. Dic quemadmodum?

Mnes. " Mnesilochus salutem dicit suo patri."
Chr. Adscribe hoc cito:
" Chrysalus mihi usque quâque loquitur nec recte, pater,
Quia tibi aurum reddidi, et quia non te defraudaverim."
Pist. Mane, dum scribit.
Chr. Celerem oportet esse amatoris manum.
Pist. Atque idem (hercle) est ad perdundum magis, quam ad scribundum, citus.
Mnes. Loquere: hoc scriptum est.
Chr. " Nunc, pater mi, proin' tu ab eo ut caveas tibi,
Sycophantias componit, aurum ut abs ted auferat:
Et profecto se ablaturum dixit." Plane adscribito.
Mnes. Dic modo.
Chr. " Atque id pollicetur se daturum aurum mihi,
Quod dem scortis, quodque in lustris comedim, et congræcem, pater.
Sed, pater, vide ne tibi hodie verba det: quæso, cave."
Mnes. Loquere porro.
Chr. Adscribe dum.
Mnes. Etiam loquere, quid scribam, modo.
Chr. " Sed, pater, quod promisisti mihi, te quæso ut memineris,
Ne illum verberes; verum apud te vinctum asservato domi." —
Cedo tu ceram ac linum actutum. Age, obliga, obsigna cito.
Mnes. Obsecro, quid istis ad istunc usu'st conscriptis modum?
Ut tibi ne quid credat, atque ut vinctum te asservet domi?
Chr. Quia mihi ita lubet. Poti'n' ut cures te, atque ne parcas mihi?
Meâ fiduciâ opus conduxi; et meo periculo rem gero.

Mnes. Æquum dicis.
Chr. Cedo tabellas.
Mnes. Accipe.
Chr. Animum advortite.
Mnesiloche, et tu Pistoclere, jam facite, in biclinio
Cum amicâ suâ uterque accubitum eatis: ita negotium 'st.
Atque ibidem, ubi nunc sunt lecti strati, potetis cito.
Pist. Numquid aliud?
Chr. Hoc, atque etiam, ubi erit accubitum semel,
Ne quoquam exsurgatis, donec a me erit signum datum.
Pist. O imperatorem probum!
Chr. Jam bis bibisse oportuit.
Mnes. Fugiamus.
Chr. Vos vostrum curate officium; ego efficiam meum.

ACTUS IV. SCENA V.

Chrysalus.

Insanum magnum molior negotium;
Metuoque ut hodie possiem emolirier.
Sed nunc truculento mihi atque sævo usus sene est.
Nam non conducit huic sycophantiæ
Senem tranquillum esse, ubi me adspexerit.
Vorsabo ego illum hodie, si vivo, probe.
Tam frictum ego illum reddam, quam frictum 'st cicer.
Adambulabo ad ostium, ut, quando exeat,
Extemplo advenienti ei tabellas dem in manum.

ACTUS IV. SCENA VI.

NICOBULUS. CHRYSALUS.

Nic. Nimio illæc res est magnæ dividiæ mihi,
Subterfugisse sic mihi hodie Chrysalum.
Chr. Salvus sum: iratus est senex. Nunc est mihi
Adeundi ad hominem tempus.
Nic. Quis loquitur prope?
Atque hic quidem (opinor) Chrysalu'st.
Chr. Accessero.
Nic. Bone serve, salve! Quid fit? quam mox navigo
In Ephesum, ut aurum repetam ab Theotimo domum?
Taces? Per omnes Deos adjuro, ut, ni meum
Gnatum tam amem, atque ei facta cupiam quæ is velit,
Ut tua jam virgis látera lacerentur probe,
Ferratusque in pistrino ætatem conteras.
Omnia rescivi scelera ex Mnesilocho tua.
Chr. Men' criminatu'st? Optume 'st: ego sum malus;
Ego sum sacer, scelestus: specta rem modo:
Ego [nec] verbum faciam.
Nic. Etiam, carnufex,
Minitare?
Chr. Nosces tu illum actutum, qualis sit.
Nunc hasce tabellas ferre me jussit tibi.
Orabat, ut, quod istic esset scriptum, id fieret.
Nic. Cedo.
Chr. Nosce signum.
Nic. Novi. Ubi ipse est?
Chr. Nescio.
Nihil jam me oportet scire: oblitus sum omnia.
Scio me esse servum: nescio etiam id quod scio.
Nunc ab transennâ hic turdus lumbricum petit:

Pendebit hodie pulchre; ita intendi tenus.
Nic. Mane dum parumper: jam ad te exeo, Chrysale.
Chr. Ut verba mihi dat! ut nescio quam rem gerat!
Servos arcessit intus, qui me vinciant.
Bene navis agitatur; pulchre hæc confertur ratis.
Sed conticescam: nam audio aperiri foreis.

ACTUS IV. SCENA VII.

NICOBULUS. CHRYSALUS.

Nic. Constringe tu illi, Artamo, actutum manus.
Chr. Quid feci?
Nic. Impinge pugnum, si muttiverit.
Quid hæ loquuntur literæ?
Chr. Quid me rogas?
Ut ab illo accepi, ad te obsignatas attuli.
Nic. Eho tu! loquitatusne es gnato meo male
Per sermonem, quia mihi id aurum reddidit?
Et te dixisti id aurum ablaturum tamen
Per sycophantias?
Chr. Egone istuc dixi?
Nic. Ita.
Chr. Quis homo est, qui dicat me dixisse istuc?
Nic. Tace.
Nullus homo dicit: hæ tabellæ te arguunt,
Quas tu attulisti: hem! hæ te vinciri jubent.
Chr. Aha!
Bellerophontem jam tuus me fecit filius.
Egomet tabellas detuli, ut vincirer? sine!
Nic. Propterea hoc facio, ut suadeas gnato meo,
Ut pergræcetur tecum, tervenefice.
Chr. O stulte, stulte! nescis nunc vænire te:
Atque in eo ipso adstas lapide, ubi præco prædicat.
Nic. Responde: quis me vendit?
Chr. Quem Dii diligunt,
Adolescens moritur, dum valet, sentit, sapit:

Hunc si ullus Deus amaret, plus annis decem,
Plus jam viginti, mortuum esse oportuit:
Terræ odium ambulat. Jam nihil sapit,
Nec sentit: tanti 'st, quanti 'st fungus putidus.
Nic. Tun' terræ me odium esse autumas? abducite hunc
Intro, atque adstringite ad columnam fortiter.
Nunquam auferes hinc aurum.
Chr. Atqui ultro jam dabis.
Nic. Dabo?
Chr. Atque orabis me quidem ultro, ut auferam;
Quom illum rescisces criminatorem meum,
Quanto in periculo, et quantâ in pernicie siet:
Tum libertatem Chrysalo largibere:
Ego adeo nunquam accipiam.
Nic. Dic, scelerum caput,
Dic, quo in periculo est meus Mnesilochus filius?
Chr. Sequere hac me; faxo jam scies.
Nic. Quo gentium?
Chr. Treis unos passus.
Nic. Vel decem.
Chr. Agedum, tu Artamo,
Forem hanc pauxillum aperi, placide; ne crepa:
Sat est. Accede huc tu. Vide'n' convivium?
Nic. Video exadvorsum Pistoclerum et Bacchidem.
Chr. Qui sunt in lecto illo altero?
Nic. Interii miser!
Chr. Novistine hominem?
Nic. Novi.
Chr. Dic, sodes, mihi,
Bellân' videtur specie mulier?
Nic. Admodum.
Chr. Quid illam, meretricemne esse censes?
Nic. Quippini?
Chr. Frustra es.
Nic. Quis igitur (obsecro) est?
Chr. Inveneris.
Ex me quidem hodie nunquam fies certior.

ACTUS IV. SCENA VIII.

CLEOMACHUS. NICOBULUS. CHRYSALUS.

Cle. Meamne hîc Mnesilochus, Nicobuli filius,
Per vim ut retineat mulierem? quæ hæc factio est?
Nic. Quis ille est?
Chr. Per tempus hîc venit miles mihi.
Cle. Non me arbitratur militem, sed mulierem,
Qui me meosque non queam defendere.
Nam neque Bellona mihi unquam, neque Mars creduat,
Ni illum exanimalem faxo, si convenero,
Nive exhæredem fecero vitæ suæ.
Nic. Chrysale, quis ille est, qui minitatur filio?
Chr. Vir hic est illius mulieris, quâcum accubat.
Nic. Quid? vir?
Chr. Vir, inquam.
Nic. Nupta est illan', obsecro?
Chr. Scies haud multo post.
Nic. Oppido interii miser!
Chr. Quid? nunc scelestus tibi videtur Chrysalus?
Age nunc, vincito me; auscultato filio.
Dixin' tibi ego illum inventurum te, qualis sit?
Nic. Quid nunc ego faciam?
Chr. Jube sis me exsolvi cito:
Nam, nisi ego exsolvor, jam manifesto hominem opprimet.
Clc. Nihil est lucri, quod me hodie facere mavelim,
Quam illum cubantem cum illâ opprimere, ambo ut necem.
Chr. Audi'n' quæ loquitur? quin tu me exsolvi jubes?
Nic. Exsolvite istum. Perii, pertimui miser!
Cle. Tum illam, quæ corpus publicat volgo suum,
Faxo, se haud dicat nactam, quem derideat.
Chr. Pacisci cum illo paululâ pecuniâ

Potes.
Nic. Paciscere ergo (obsecro), quid tibi lubet;
Dum ne manifesto hominem opprimat, neve enicet.
Cle. Nunc nisi ducenti Philippi redduntur mihi,
Jam illorum ego animam amborum exsorbebo oppido.
Nic. Hem! illoc paciscere, si potes. Perge, obsecro:
Paciscere quidvis.
Chr. Ibo, et faciam sedulo.
Quid clamas?
Cle. Ubi herus tuus est?
Chr. Nusquam: nescio.
Vis tibi ducentos nummos jam promittier,
Ut ne clamorem hîc facias, neu convicium?
Cle. Nihil est, quod malim.
Chr. Atque ut tibi mala multa ingeram?
Cle. Tuo arbitratu.
Chr. Ut subblanditur carnufex!
Pater hic Mnesilochi 'st: sequere: is promittet tibi.
Tu aurum rogato; cæterum verbum sat est.
Nic. Quid fit?
Chr. Ducentis Philippis rem pepigi.
Nic. Vah, salus
Mea! servavisti me. Quam mox dico "dabo?"
Chr. Roga hunc tu; tu promitte huic.
Nic. Promitto: roga.
Cle. Ducentos nummos aureos Philippos probos
Dabi'n'?
Chr. "Dabuntur" inque; responde.
Nic. Dabo.
Chr. Quid nunc, impure, numquid debetur tibi?
Quid illi molestus? quid illum morte territas?
Et ego te et ille mactamus infortunio.
Si tibi 'st machæra, et nobis veruina 'st domi:
Quâ quidem te faciam, si tu me irritaveris,
Confossiorem soricinâ neniâ.
Jamdudum (hercle) equidem sentio, suspicio

Quæ te sollicitet, eum esse cum illâ muliere.
Cle. Immo, est quoque.
Chr. Ita me Jupiter, Juno, Ceres,
Minerva, Latona, Spes, Opis, Virtus, Venus,
Castor, Polluces, Mars, Mercurius, Hercules,
Summanus, Sol, Saturnus, Diique omnes ament;
Ut ille cum illâ neque cubat, neque ambulat,
Neque osculatur, neque illud quod dici solet.
Nic. Ut jurat! servat me ille suis perjuriis.
Cle. Ubi nunc Mnesilochus ergo est?
Chr. Rus misit pater.
Illa autem in arcem abivit ædem visere
Minervæ: nunc aperta est. I, vise, estne ibi?
Cle. Abeo ad forum igitur.
Chr. Vel (hercle) in malam crucem.
Cle. Hodie exigam aurum hoc?
Chr. Exige, ac suspende te:
Ne supplicare censeas, nihili homo.
Ille est amotus. Sine me (per te, here, obsecro
Deos immortales) ire huc intro ad filium.
Nic. Quid eo introibis?
Chr. Ut eum dictis plurimis
Castigem, quom hæc sic facta ad hunc faciat modum.
Nic. Immo, oro ut facias, Chrysale: et ted obsecro,
Cave parsis in eum dicere.
Chr. Etiam me mones?
Sati'n' est, si plura ex me audiet hodie mala,
Quam audivit unquam Clinia ex Demetrio?
Nic. Lippi illic oculi servus est simillumus:
Si non est, nolis esse, neque desideres:
Si est, abstinere, quin attingas, non queas.
Nam, ni illic hodie forte fortunâ hìc foret,
Miles Mnesilochum cum uxore opprimeret suâ,
Atque obtruncaret mœchum manifestarium.
Nunc quasi ducentis Philippis emi filium,
Quos dare promisi militi: quos non dabo
Temere etiam, priusquam filium convenero.

Nunquam (edepol) quidquam temere credam Chrysalo.
Verum libet etiam mihi has perlegere denuo:
Æquum est tabellis consignatis credere.

ACTUS IV. SCENA IX.

Chrysalus. Nicobulus.

Chr. Atridæ duo fratres cluent fecisse facinus maxumum,
Quom Priami patriam, Pergamum, divinâ mœnitum manu,
Armis, equis, exercitu, atque eximiis bellatoribus,
Millenûm numero navium, decumo anno post subegerunt.
Non Pelides [termento] fuit, præut ego herum expugnabo meum,
Sine classe, sineque exercitu, et tanto numero militum.
Cepi, expugnavi, amanti herili filio aurum ab suo patre.
Nunc, priusquam huc senex venit, libet lamentari, dum exeat:
O Troja! O patria! O Pergamum! O Priame! periisti, senex,
Qui misere male mulcabere quadringentis Philippis aureis.
Nam ego has tabellas obsignatas, consignatas, quas fero,
Non sunt tabellæ, sed equus, quem misêre Achivi ligneum.
Epius est Pistoclerus: ab eo hæc sumta. Mnesilochus Sinon est
Relictus. Ellum! non in busto Achilli, sed in lecto, accubat:
Bacchidem habet secum. Ille olim habuit ignem, quî signum daret:

Hæc ipsum exurit. Ego sum Ulysses, quojus consilio hæc geruntur.
Tum quæ hîc sunt scriptæ literæ, hoc in equo insunt milites
Armati atque animati probe. Ita res successit, meliusque adhuc.
Atque hic equus non in arcem, verum in arcam, faciet impetum.
Excidium, exitium, exlecebra fiet hic equus hodie auro senis.
Nostro seni huic stolido, ei profecto nomen facio ego Ilio.
Miles Meneläu'st: ego Agamemnon, idem Ulysses Laërtius.
Mnesilochus est Alexander, qui erit exitium rei patriæ suæ:
Is Helenam abduxit, quojâ causâ nunc facio obsidium Ilio.
Nam illic eidem audivi Ulyssem, ut ego sum, fuisse et audacem et malum.
Dolis ego deprensus sum: ille mendicans pæne inventus interiit,
Dum sibi exquirit fata Iliorum. Assimiliter mihi hodie obtigit.
Vinctus sum; sed dolis me exemi: item se ille servavit dolis.
Ilio tria fuisse audivi fata, quæ illi forent exitio:
Signum ex arce si perîsset; alterum etiam est Troili mors;
Tertium, cum portæ Scææ limen superum scinderetur.
Paria item tria eis tribus sunt fata nostro huic Ilio:
Nam dudum primo, ut dixeram nostro seni mendacium
Et de hospite, et de auro, et de lembo; ibi signum ex arce jam abstuli.
Jam duo restabant fata tum; nec magis id ceperam oppidum.

Post ubi tabellas ad senem detuli, ibi occidi Troilum.
Quom censuit Mnesilochum cum uxore esse dudum militis,
Ibi vix me exsolvi: atque id periclum assimulo, Ulyssem ut prædicant
Cognitum ab Helenâ, esse proditum Hecubæ. Sed, ut olim ille se
Blanditiis exemit, et persuasit, se ut amitteret;
Item ego dolis me illo expuli periculo, et decepi senem.
Postea, cum magnifico milite, urbeis verbis qui inermus capit,
Conflixi, atque hominem repuli: dein pugnam conserui seni:
Ego eum adeo uno mendacio devici: uno ictu extempulo
Cepi spolia. Is nunc ducentos nummos Philippos militi,
Quos dare se promisit, dabit.
Nunc alteris etiam ducentis usu'st, qui dispensentur
Ilio capto; ut sit mulsum, quî triumphent milites.
Sed Priamus hic multo illi præstat: non quinquaginta modo,
Quadringentos filios habet; atque equidem omneis lectos sine probro:
Eos ego hodie omneis contruncabo duobus solis ictibus.
Nunc Priamo nostro si est quis emtor, coëmtionalem senem
Vendam ego, venalem quem habeo, extemplo ubi oppidum expugnavero.
Sed Priamum adstantem eccum ante portam video. Adibo, atque alloquar.
Nic. Cujanam vox prope me sonat?
Chr. O Nicobule!
Nic. Quid fit? quid?
Quod te misi, ecquid egisti?
Chr. Rogas? congredere.

Nic. Congredior.
Chr. Optumus sum orator: ad lacrumas coëgi hominem castigando,
Maleque dictis, quæ quidem quivi comminisci.
Nic. Quid ait?
Chr. Verbum
Nullum fecit: lacrumans tacitus auscultabat, quæ ego loquebar:
Tacitus conscripsit tabellas: obsignatas mihi has dedit;
Tibi me jussit dare. Sed metuo, ne idem cantent, quod priores.
Nosce signum. Estne ejus?
Nic. Novi. Libet perlegere has.
Chr. Perlege.
Nunc superum limen scinditur; nunc adest exitium Ilio.
Turbat equus lepide ligneus.
Nic. Chrysale, ades, dum ego has perlego.
Chr. Quid me tibi adesse opus est?
Nic. Volo, ut, quod jubebo, facias;
Ut scias, quæ hìc scripta sient.
Chr. Nihil moror, neque scire volo.
Nic. Tamen ades.
Chr. Quid opus est?
Nic. Taceas: quod jubeo, id facias.
Chr. Adero.
Nic. Euge literas minutas!
Chr. Qui quidem videat parum:
Verum, qui satis videat, grandes satis sunt.
Nic. Animum advortito igitur.
Chr. Nolo, inquam.
Nic. At volo, inquam.
Chr. Quid opu'st?
Nic. At enim id, quod te jubeo, facias.
Chr. Justum 'st, tuus tibi servus tuo arbitratu serviat.
Nic. Hoc age sis jam nunc.

Chr. Ubi lubet, recita: aurium operam tibi dico.
Nic. Ceræ quidem haud parsit, neque stilo; sed, quidquid est, perlegere certum 'st.
"Pater, ducentos Philippos (quæso) Chrysalo
Da, si esse salvum vis me, aut vitalem tibi."
Chr. Malum quidem (hercle) magnum, tibi dico.
Nic. Quid est?
Chr. Non prius salutem scripsit?
Nic. Nusquam sentio.
Chr. Non dabis, si sapies; verum, si das maxume,
Næ, ille alium gerulum quærat, si sapiet, sibi:
Nam ego non laturus sum, si jubeas maxume.
Sat sic suspectus sum, quom careo noxiâ.
Nic. Ausculta porro, dum hoc, quod scriptum est, perlego.
Chr. Inde a principio jam impudens epistola 'st.
Nic. "Pudet prodire me ad te in conspectum, pater:
Tantum flagitium te scire audivi meum,
Quod cum peregrini cubui uxore militis."—
Pol, haud derides: nam ducentis aureis
Philippis redemi vitam ex flagitio tuam.
Chr. Nihil est illorum, quin ego illi dixerim.
Nic. "Stulte fecisse fateor. Sed quæso, pater,
Ne me, in stultitiâ si deliqui, deseras.
Ego animo cupido, atque oculis indomitis fui.
Persuasum 'st facere, quojus nunc me facti pudet."—
Prius te cavisse ergo, quam pudere, æquum fuit.
Chr. Eadem istæc verba dudum illi dixi omnia.
Nic. "Quæso, ut sat habeas id, pater, quod Chrysalus
Me objurgavit plurimis verbis malis,
Et me meliorem fecit præceptis suis,
Ut te ei habere gratiam æquum sit bonam."
Chr. Estne istuc istic scriptum?
Nic. Hem! specta; tum scies.
Chr. Ut, qui deliquit, supplex est ultro omnibus!

Nic. "Nunc si me fas est obsecrare abs te, pater,
Da mihi ducentos nummos Philippos, te obsecro."
Chr. Ne unum quidem (hercle), si sapis.
Nic. Sine perlegam:
"Ego jusjurandum verbis conceptis dedi,
Daturum id me hodie mulieri ante vesperum,
Priusquam a me abiret. Nunc, pater, ne pejerem,
Cura; atque abduce me hinc ab hac, quantum potest,
Quam propter tantum damni feci et flagitî.
Cave tibi ducenti nummi dividiæ fuant.
Sexcenta tanta reddam, si vivo, tibi.
Vale, atque hæc cura."—Quid nunc censes, Chrysale?
Chr. Nihil ego tibi hodie consilî quidquam dabo:
Neque ego haud committam, ut, si quid peccatum siet,
Fecisse dicas de meâ sententiâ.
Verum, (ut ego opinor) si ego in istoc siem loco,
Dem potius aurum, quam illum corrumpi sinam.
Duæ conditiones sunt: utram tu accipias, vide;
Vel ut aurum perdas, vel ut amator pejeret.
Ego neque te jubeo, neque veto, neque suadeo.
Nic. Miseret me illius.
Chr. Tuus est; non mirum facis.
Si plus perdundum sit, perîsse suaviu'st,
Quam illud flagitium volgo dispalescere.
Nic. Næ, ille (edepol) Ephesi multo mavellem foret,
Dum salvus esset, quam revenisset domum.
Quin ego istuc, quod perdundum 'st, propero perdere?
Binos ducentos Philippos jam intus efferam;
Et militi quos dudum promisi miser,
Et istos. Mane istic: jam exeo ad te, Chrysale.
Chr. Fit vasta Troja; scindunt proceres Pergamum.
Scivi ego jamdudum fore me exitium Pergamo.
Edepol, qui me esse dicat cruciatu malo
Dignum, næ, ego cum illo pignus haud ausim dare;

Tantas turbelas facio. Sed crepuit foris:
Effertur præda ex Trojâ. Taceam nunc ïam.
Nic. Cape hoc tibi aurum, Chrysale: i, fer filio.
Ego ad forum autem hinc ibo, ut solvam militem.
Chr. Non equidem accipiam. Proin tu quæras, qui ferat.
Nolo ego mihi credi.
Nic. Cape vero: odiose facis.
Chr. Non equidem capiam.
Nic. At quæso.
Chr. Dico, ut res se habet.
Nic. Morare.
Chr. Nolo, inquam, aurum concredi mihi.
Vel da aliquem, qui me servet.
Nic. Ohe! odiose facis.
Chr. Cedo, si necesse est.
Nic. Cura hoc. Jam ego huc revenero.
Chr. Curatum 'st, esse te senem miserrumum.
Hoc est incepta efficere pulchre, veluti mihi
Evenit, ut ovans, prædâ onustus, cederem.
Salute nostrâ atque urbe captâ per dolum,
Domum reduco integrum omnem hinc exercitum.
Sed, spectatores, vos nunc ne miremini,
Quod non triumpho: pervolgatum 'st; nil moror.
Verumtamen accipientur mulso milites.
Nunc hanc prædam omnem jam ad quæstorem deferam.

ACTUS IV. SCENA X.

PHILOXENUS.

Quam magis in pectore meo foveo, quas meus filius turbas turbet,
Quam se ad vitam, et quos ad amores, præcipitem inscitus capessat,
Magis curæ est; magisque afformido, ne is pereat, neu corrumpatur.

Scio: ego fui illâ ætate, et feci illa omnia; sed more modesto.
Duxi, habui scortum; potavi, edi, donavi: et enim id raro.
Neque placitant mores, quibus video volgo gnatis esse parenteis.
Ego dare me ludum meo gnato institui. Ut animo obsequium
Sumere possit, æquum esse puto: sed nimis nolo desidiæ
Ei dare ludum. Nunc Mnesilochum (quod mandavi) viso,
Ecquid eum ad virtutem aut ad frugem operâ suâ compulerit;
Sicut eum, si convenit, scio fecisse: eo est ingenio natus.

ACTUS V. SCENA I.

NICOBULUS. PHILOXENUS.

Nic. Quicumque ubique sunt, qui fuêre, quique futuri sunt posthac,
Stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones,
Solus ego omneis longe antedeo stultitiâ, et moribus indoctis.
Perii! pudet. Hoccine me ætatis ludos bis factum esse indigne?
Magis quam id reputo, tam magis uror, quæ meus filius turbavit.
Perditus sum, atque etiam eradicatus sum: omnibus exemplis crucior.
Omnia me mala consectantur; omnibus exitiis interii.
Chrysalus me hodie laceravit; Chrysalus me miserum spoliavit:

Is me scelus usque attondit dolis doctis indoctum, ut lubitum est.
Ita miles memorat meretricem esse, quam ille uxorem esse aiebat:
Omniaque, ut quidquid actum est, memoravit: eam sibi hunc annum conductam.
Reliquum id auri factum, quod ego ei stultissimus homo promisissem.
Hoc, hoc est, quod peracescit; hoc est demum, quod percrucior,
Me hoc ætatis ludificari! immo (edepol) sic ludos factum
Cano capite, atque albâ barbâ! miserum me auro esse emunctum!
Perii! hoc servum meum non nauci facere esse ausum! Atque ego, si alibi
Plus perdiderim, minus ægre habeam, minusque id mihi damno ducam.
Phil. Certo hîc prope me mihi nescio-quis loqui visus est: sed quem video?
Hic quidem pater Mnesilochi.
Nic. Euge! socium ærumnæ et mei mali video.
Philoxene, salve.
Phil. Et tu. Unde agis?
Nic. Unde homo miser atque infortunatus.
Phil. At (pol) ego ibi sum, esse ubi miserum hominem decet atque infortunatum.
Nic. Igitur pari fortunâ, ætate ut sumus, utimur.
Phil. Sic est. Sed tu . . . .
Quid tibi est?
Nic. Pol, mihi par idem est, quod tibi.
Phil. Numquidnam ad filium
Hæc ægritudo attinet?
Nic. Admodum.
Phil. Idem mihi morbus in pectore est.

Nic. At mihi Chrysalus, optumus homo,
Perdidit filium, me, atque rem omnem
Meam.
Phil. Quid tibi ex filio nam (obsecro) ægre est?
Nic. Scies id: periit
Cum tuo: atque ambo æque amicas habent.
Phil. Quî scis?
Nic. Vidi.
Phil. Hei mihi! disperii!
Nic. Quid dubitamus pultare, atque huc evocare ambos foras?
Phil. Haud moror.
Nic. Heus, Bacchis! jube sis actutum aperiri foreis,
Nisi mavoltis foreis et posteis comminui securibus.

ACTUS V. SCENA II.

BACCHIDES. NICOBULUS. PHILOXENUS.

Bac. I. Quis, sonitu ac tumultu tanto, nomine nominat
Me, atque pultat ædeis?
Nic. Ego atque hic.
Bac. I. Quid hoc est
Negotî nam? amabo: quis has huc oveis adegit?
Nic. Oveis nos vocant pessumæ.
Bac. II. Pastor harum
Dormit, quom hæ eunt sic a pecu palitantes.
Bac. I. At (pol) nitent: haud sordidæ videntur ambæ.
Bac. II. Attonsæ hæ quidem ambæ usque sunt.
Phil. Ut videntur
Deridere nos!
Nic. Sine, suo usque arbitratu.
Bac. I. Reri'n' ter in anno tu has tonsitari?
Bac. II. Pol, hodie

Altera jam bis detonsa certo est.
Bac. I. Vetulæ
Sunt thymiamæ.
Bac. II. At bonas fuisse credo.
Bac. I. Vide'n', limulis (obsecro) ut intuentur?
Bac. II. Ecastor, sine omni arbitror malitiâ esse.
Phil. Merito hoc nobis fit, qui quidem huc venerimus.
Bac. I. Cogantur quidem intro.
Bac. II. Haud scio, quid eo opus sit,
Quæ nec lactem nec lanam ullam habent. Sic sine adstent.
Exoluêre, quanti fuêre. Omnis fructus
Jam illis decidit. Non vides, ut palantes
Solæ libere grassentur? quin ætate credo esse mutas:
Ne balant quidem, quom a pecu cætero absunt.
Bac. I. Stultæ atque haud malæ videntur.
Bac. II. Revortamur intro, soror.
Nic. Illico ambæ manete: hæ oves volunt vos.
Bac. I. Prodigium hoc quidem est: humanâ nos voce appellant oves.
Phil. Hæ oves vobis malam rem magnam, quam debent, dabunt.
Bac. I. Si quam debes, te condono: tibi habe; nunquam abs te petam.
Sed quid est, quapropter nobis vos malum minitamini?
Phil. Quia nostros agnos conclusos istic esse aiunt duos.
Nic. Et, præter eos agnos, meus est istic clam mordax canis:
Qui nisi nobis producuntur jam, atque emittuntur foras,
Arietes truces nos erimus; jam in vos incursabimus.
Bac. I. Soror, est, quod te volo secreto.
Bac. II. Eho, amabo.
Nic. Quo illæ abeunt?

Bac. I. Senem illum
Tibi dedo ulteriorem, lepide ut lenitum reddas; ego ad hunc
Iratum aggrediar. Possumus nos hos intro illicere huc?
Bac. II. Meum
Pensum ego lepide accurabo, quamquam odiosum 'st mortem amplexari.
Bac. I. Facito ut taceas.
Bac. II. Tu tuum facito; ego, quod dixi, haud mutabo.
Nic. Quid illæc illic in consilio duæ secreto consultant?
Phil. Quid ais tu, homo?
Nic. Quid me vis?
Phil. Pudet dicere me tibi quiddam.
Nic. Quid est, quod pudeat?
Phil. St! amico homini tibi quid volo credere: certum 'st,
Nihili sum.
Nic. Istuc jampridem scio: sed, quid nihili sis, memora.
Phil. Tactus sum vehementer visco: cor stimulo foditur.
Nic. Pol, tibi
Multo æquius est coxendicem.
Sed quid istuc est? etsi jam ego ipse, quid sit, prope scire puto me;
Verum audire etiam ex te studeo.
Phil. Vide'n' hanc?
Nic. Video.
Phil. Haud mala est mulier.
Nic. Pol, vero ista mala, et tu nihili.
Phil. Quid multa? ego amo.
Nic. An amas?
Phil. Necas.
Nic. Tun', homo putide, amator istac fieri ætate audes?

Phil. Quî non?
Nic. Quia flagitium 'st.
Phil. Quid opu'st verbis? meo filio non sum iratus.
Neque te tuo 'st æquum esse iratum: si amant, sapienter faciunt.
Bac. I. Sequere hac.
Nic. Eunt: eccas tandem! Probri perlecebræ et persuastrices.
Quid nunc? etiam redditis nobis filios et servum? an ego
Experior tecum vi majore?
Phil. Abi'n' hinc?
Non homo tu quidem es, qui istoc pacto tam lepidam illepide appelles.
Bac. I. Senex optume, quantum 'st in terrâ, sine hoc exorare abs te,
Ut istuc delictum desistas tanto opere ire oppugnatum.
Nic. Nisi abeas, quamquam tu bella es, malum tibi magnum dabo jam.
Bac. I. Patiar.
Non metuo, ne quid mihi doleat, quod ferias.
Nic. Ut blandiloqua est!
Hei mihi! metuo!
Bac. II. Hic magis tranquillu'st.
I, i hac mecum intro; atque ibi, si quid vis, filium concastigato.
Nic. Abi'n' a me, scelus?
Bac. I. Sine, mea pietas, exorem.
Nic. Exores tu me?
Bac. I. Ego quidem ab hoc certe exorabo.
Phil. Immo ego te oro, ut me intro abducas.
Bac. II. Lepidum te!
Phil. At sci'n', quo pacto me ad te intro abducas?
Bac. II. Mecum ut sis.
Phil. Omnia, quæ cupio, commemoras.

Nic. Vidi ego nequam
Homines, verum te neminem deteriorem.
Phil. Ita sum.
Bac. I. I, i hac mecum intro, ubi tibi sit lepide victibus, vino, atque unguentis.
Nic. Satis, satis jam vostri 'st convivî; me nihil pœnitet, ut sim acceptus.
Quadringentis Philippis filius me et Chrysalus circumduxerunt;
Quem quidem ego ut non excruciem,
Alterum tantum auri non meream.
Bac. I. Quid tandem, si dimidium auri redditur? isne tu hac mecum
Intro, atque ut eis delicta ignoscas?
Phil. Faciet.
Nic. Minime. Nolo: nil moror. Sine sic: malo illos ulcisci ambo.
Phil. Etiam tu, homo nihili, quod Dii dant boni, cave culpâ tuâ amissis.
Dimidium auri datur; accipias, potesque, et scortum accumbas.
Nic. Egon', ubi filius corrumpatur meus, ibi potem?
Phil. Potandum 'st.
Nic. Age, jam id, ut ut est, etsi est dedecorum, patiar: facere inducam
Animum. Egon', quom hæc cum illo accumbet, inspectem?
Bac. I. Immo equidem (pol) tecum
Accumbam: te amabo, et te amplexabor.
Nic. Caput prurit: perii!
Vix negito.
Bac. I. Non tibi venit in mentem, amabo, si, dum vivas,
Tibi bene facias, jam (pol) id quidem esse haud perlonginquum;
Neque, si hoc hodie amiseris, post in morte id eventurum esse unquam?
Nic. Quid ago?

Phil. Quid agas? Rogitas etiam?
Nic. Libet, et metuo.
Bac. I. Quid metuis?
Nic. Ne obnoxius filio sim, et servo.
Bac. I. Mel meum! amabo, istæc fiunt.
Tuus est: unde illum censes sumere, nisi quod tute illi dederis?
Hanc veniam illis sine te exorem.
Nic. Ut terebrat! Sati'n' offirmatum
Quod mihi erat, id me exorat? tuâ sum operâ, et propter te, improbior.
Bac. I. Nusquam me a te avelles. Sati'n' ego istuc habeo offirmatum?
Nic. Quod semel dixi, haud mutabo.
Bac. I. It dies; ite intro accubitum.
Filii vos exspectant intus.
Nic. Quam quidem actutum emoriamur.
Bac. I. Vesper hîc est; sequimini.
Phil. Ducite nos, quo lubet, tamquam quidem addictos.
Bac. I. Lepide ipsi hi sunt capti, suis qui filiis fecêre insidias. Ite.

GREX.

Hi senes, nisi fuissent nihili jam inde ab adolescentiâ,
Non hodie hoc tantum flagitium facerent canis capitibus:
Neque adeo hæc faceremus, ni antehac vidissemus fieri,
Ut apud lenones rivales filiis fierent patres.
Spectatores, vos valere volumus, et clare applaudere.

CAPTEIVEI.

DRAMATIS PERSONÆ.

ERGASILUS, parasitus.
HEGIO, senex.
LORARIUS.
PHILOCRATES. } captivi.
TYNDARUS. }
ARISTOPHONTES.
PUER Hegionis.
PHILOPOLEMUS.
STALAGMUS.
GREX.

ARGUMENTUM

(ut quibusdam videtur)

PRISCIANI.

CAPTUS est in pugnâ Hegionis filius.
Alium quadrimum fugiens servus vendidit.
Pater captivos commercatur Alios,
Tantum studens, uti natum recuperet:
Et in ibus emit olim amissum filium.
Is, suo cum domino veste versâ ac nomine,
Ut amittatur, fecit: ipsus plectitur.
Et is reduxit captum et fugitivum simul,
Indicio cujus alium agnoscit filium.

PROLOGUS.

Hos quos videtis stare hîc captivos duos,
Illi qui adstant, hi stant ambo, non sedent.
Vos vos mihi testes estis, me verum loqui.
Senex, qui hîc habitat, Hegio, est hujus pater.
Sed, is quo pacto serviat suo sibi patri,
Id ego hîc apud vos proloquar, si operam datis.
Seni huic fuerunt filii nati duo:
Alterum quadrimum puerum servus surpuit,
Eumque, hinc profugiens, vendidit in Alide
Hujusce patri: jam hoc tenetis? Optumum 'st.
Negat (hercle) ille ultimus. Accedito.
Si non, ubi sedeas, locus est, est, ubi ambules,
Quando histrionem cogis mendicarier.
Ego me, tuâ causâ, (ne erres) non rupturus sum.
Vos, qui potestis ope vostrâ censerier,
Accipite reliquum: alieno uti nihil moror.
Fugitivus ille (ut dixeram ante) hujus patri,
Domo quem profugiens dominum abstulerat, vendidit.
Hic, postquam hunc emit, dedit eum huic gnato suo
Peculiarem, quia quasi una ætas erat.
Hic nunc domi servit suo patri; nec scit pater.
Enimvero Dii nos, quasi pilas, homines habent.
Rationem habetis, quomodo unum amiserit.
Postquam belligerant Ætoli cum Aliis,
(Ut fit in bello) capitur alter filius:
Medicus Menarchus emit ibidem in Alide.
Cœpit capteivos commercari hic Alios,
Si quem reperire posset, quo mutet suum
Illum captivum. Hunc suum esse nescit, qui domi 'st.
Et, quoniam heri inde audivit, de summo loco
Summoque genere captum esse equitem Alium,
Nil pretio parsit, filio dum parceret:

Reconciliare ut facilius posset domum,
Emit hosce de prædâ ambos de quæstoribus.
Hice autem inter sese hunc confinxerunt dolum,
Quo pacto hic servus suum herum hinc amittat domum.
Itaque inter se commutant vestem et nomina.
Illic vocatur Philocrates, hic Tyndarus.
Hujus illic, hic illius, hodie fert imaginem.
Et hic hodie expediet hanc docte fallaciam;
Et suum herum faciet libertatis compotem.
Eodemque pacto fratrem servabit suum,
Reducemque faciet liberum in patriam ad patrem,
Imprudens; itidem ut sæpe jam in multis locis
Plus insciens quis fecit, quam prudens, boni.
Sed, inscientes, suâ sibi fallaciâ
Ita comparârunt et confinxerunt dolum;
Ita-que hi commenti de suâ sententiâ,
Ut in servitute hic ad suum maneat patrem.
Ita nunc ignorans suo sibi servit patri.
Homunculi quanti sunt! quom recogito.
Hæc res agetur nobis, vobis fabula.
Sed etiam 'st, paucis vos quod monitos voluerim.
Profecto expediet fabulæ huic operam dare.
Non pertractate facta 'st, neque item ut cæteræ:
Neque spurcidici insunt versus immemorabiles.
Hîc neque perjurus leno 'st, nec meretrix mala,
Neque miles gloriosus. Ne vereamini,
Quia bellum Ætolis esse dixi cum Aliis:
Foris illic extra scenam fient prœlia.
Nam hoc pæne iniquum 'st comico choragio,
Conari desubito nos agere tragœdiam.
Proin, si quis pugnam exspectat, lites contrahat:
Valentiorem nactus adversarium
Si erit, ego faciam, ut pugnam inspectet non bonam,
Adeo ut spectare postea omneis oderit.
Abeo. Valete, judices justissumi
Domi, bellique duellatores optumi.

ACTUS I. SCENA I.

Ergasilus.

Juventus nomen indidit Scorto mihi,
Eo quia invocatus soleo esse in convivio.
Scio absurde dictum hoc derisores dicere,
At ego aio recte: nam, in convivio, sibi
Amator, talos quom jacit, scortum invocat.
Estne invocatum, an non? est planissume.
Verum, (hercle) verum nos parasiti planius,
Quos nunquam quisquam neque vocat neque invocat:
Quasi mures, semper edimus alienum cibum.
Ubi res prolatæ sunt, quom rus homines eunt,
Simul prolatæ res sunt nostris dentibus.
Quasi, cum caletur, cochleæ in occulto latent,
Suo sibi succo vivunt, ros si non cadit;
Item parasiti, rebus prolatis, latent
In occulto; miseri victitant succo suo,
Dum ruri rurant homines, quos ligurriant.
Prolatis rebus, parasiti venatici
Sumus: quando res redierunt, molossici,
Odiosicique et multum incommodistici.
Et hîc quidem, (hercle) nisi qui colaphos perpeti
Potis parasitus, frangique aulas in caput,
Vel ire extra portam Trigeminam ad saccum licet.
Quod mihi ne eveniat, nonnullum periculum 'st.
Nam, postquam meus rex est potitus hostium,
Ita nunc belligerant Ætoli cum Aliis.
Nam Ætolia hæc est: illic captu'st in Alide
Philopolemus, hujus Hegionis filius
Senis, qui hîc habitat; quæ ædes lamentariæ
Mihi sunt; quas quotiescumque conspicio, fleo.
Nunc hic occepit quæstum hunc filii gratiâ
Inhonestum, maxume alienum ingenio suo:
Homines captivos commercatur, si queat

Aliquem invenire, suum quo mutet filium.
Quod ego quidem nimis quam cupio ut impetret :
Nam, ni illum recipit, nihil est quo me recipiam.
Nulla juventutis est spes : sese omnes amant.
Ille demum antiquis est adolescens moribus ;
Quoi nunquam voltum tranquillavi gratiis.
Condigne est pater ejus moratus moribus.
Nunc ad eum pergam. Sed aperitur ostium,
Unde saturitate sæpe ego exii ebrius.

ACTUS I. SCENA II.

Hegio. Lorarius. Ergasilus.

Heg. Advorte animum sis tu : istos captivos duos,
Here quos emi de prædâ, de quæstoribus,
His indito catenas singularias ;
Istas majores, quibus sunt vincti, demito ;
Sinito ambulare, si foris, si intus volent ;
Sed uti asserventur magnâ diligentiâ.
Liber captivus avis feræ consimilis est :
Semel fugiendi si data 'st occasio,
Satis est : nunquam postilla possis prendere.
Lor. Omnes profecto liberi lubentius
Sumus, quam servimus.
Heg. Non videre ita tu quidem.
Lor. Si non est quod dem, mene vis dem ipse in pedes ?
Heg. Si dederis, erit extemplo mihi, quod dem tibi.
Lor. Avis me feræ consimilem faciam, ut prædicas.
Heg. Ita ut dicis : nam, si faxis, te in caveam dabo.
Sed satis verborum 'st. Cura, quæ jussi, atque abi.
Ego ibo ad fratrem, ad alios captivos meos :
Visam, ne nocte hac quidpiam turbaverint.
Inde me continuo recipiam rursum domum.
Erg. Ægre 'st mihi, hunc facere quæstum carcerarium,

Propter sui gnati miseriam, miserum senem.
Sed, si ullo pacto ille huc conciliari potest,
Vel carnuficinam hunc facere, possum perpeti.
Heg. Quis hìc loquitur?
Erg. Ego, qui tuo mœrore maceror,
Macesco, consenesco, et tabesco miser.
Ossa atque pellis sum [miserâ] macritudine.
Neque unquam quidquam me juvat, quod edo domi:
Foris aliquantillum etiam quod gusto, id beat.
Heg. Ergasile, salve.
Erg. Dii te bene ament, Hegio.
Heg. Ne fle.
Erg. Egon' illum non fleam? egone non defleam
Talem adolescentem?
Heg. Semper sensi, filio
Meo te esse amicum, et illum intellexi tibi.
Erg. Tum denique homines nostra intelligimus bona,
Quom, quæ in potestate habuimus, ea amisimus.
Ego, postquam gnatus tuus potitu'st hostium,
Expertus, quanti fuerit, nunc desidero.
Heg. Alienus quom ejus incommodum tam ægre feras,
Quid me patrem par facere 'st, quoi ille 'st unicus?
Erg. Alienus ego? alienus ille? ha, Hegio!
Nunquam istuc dixis, neque animum induxis tuum.
Tibi ille unicu'st; mihi, etiam unico magis unicus.
Heg. Laudo, malum quom amici tuum ducis malum.
Nunc habe bonum animum.
Erg. Eheu!
Heg. Huic illud dolet,
Quia nunc remissus est edendi exercitus.
Nullumne interea nactu's, qui posset tibi
Remissum, quem duxti, imperare exercitum?
Erg. Quid credis? fugitant omnes hanc provinciam,

Quoi obtigerat, postquam captu'st Philopolemus tuus.
Heg. Non (pol) mirandum 'st, fugitare hanc provinciam.
Multis et multigeneribus opus est tibi
Militibus. Primum dum opus est Pistoriensibus:
Eorum sunt genera aliquot Pistoriensium.
Opus Paniceis, opus Placentinis quoque,
Opus Turdetanis, opus est Ficedulensibus:
Jam maritumi omnes milites opus sunt tibi.
Erg. Ut sæpe summa ingenia in occulto latent!
Hic, qualis imperator, nunc privatus est!
Heg. Habe modo bonum animum: nam illum confido domum
In his diebus me reconciliassere.
Nam, eccum, captivum hìc adolescentem habeo Alium,
Prognatum genere summo, et summis divitiis:
Hoc illum me mutare, confido fore.
Erg. Ita Dii Deæque faxint!
Heg. Sed num quo foras
Vocatu's ad cœnam?
Erg. Nusquam equidem, quod sciam.
Sed quid tu id quæris?
Heg. Quia mihi natali'st dies:
Propterea te vocarier ad cœnam volo.
Erg. Facete dictum.
Heg. Sed si pauxillo potes
Contentus esse.
Erg. Ne perpauxillum modo;
Nam istoc me assiduo victu delecto domi.
Heg. Age sis, rogo.
Erg. Emtum, nisi qui meliorem afferet,
Quæ mihi atque amicis placeat conditio magis.
Quasi fundum vendens, meis me addicam legibus.
Heg. Profundum vendis tu quidem, haud fundum, mihi;
Sed, si venturu's, tempori.

Erg. Hem ! vel jam otium est.
Heg. I modo, venare leporem : nunc erem tenes.
Nam meus scruposam victus [commetat] viam.
Erg. Nunquam istoc vinces me, Hegio ; ne postules :
Cum calceatis dentibus veniam tamen.
Heg. Asper meus victus sane 'st.
Erg. Senteisne esitas ?
Heg. Terrestris cœna 'st
Erg. Sus terrestris bestia 'st.
Heg. Multis oleribus.
Erg. Curato ægrotos domi.
Numquid vis ?
Heg. Venias tempori.
Erg. Memorem mones.
Heg. Ibo intro, atque intus subducam ratiunculam,
Quantillum argenti mihi apud trapezitam siet.
Ad fratrem, quo ire dixeram, mox ivero.

ACTUS II. SCENA I.

LORARII. PHILOCRATES. TYNDARUS.

Lor. Si Dii immortales id voluêre, vos hanc ærumnam exsequi,
Decet id pati animo æquo : si id facietis, levior labos erit.
Domi fuistis (credo) liberi :
Nunc servitus si evenit, ei vos morigerari mos bonu'st,
Eamque herili imperio ingeniis vostris lenem reddere.
Indigna digna habenda sunt, herus quæ facit.
Philoc. Oh oh oh !
Lor. Ejulatione haud opu'st : [oculis multam miseriam additis.]
In re malâ animo si bono utare, adjuvat.

Philoc. At nos pudet, quia cum catenis sumus.
Lor. At pigeat postea
Nostrum herum, si vos eximat vinculis,
Aut solutos sinat, quos argento emerit.
Philoc. Quid a nobis metuit? scimus nos,
Nostrum officium quod est, si solutos sinat.
Lor. At fugam fingitis. Sentio quam rem agitis.
Philoc. Nos fugiamus? quo fugiamus?
Lor. In patriam.
Philoc. Apage! haud nos id deceat
Fugitivos imitari.
Lor. Immo (edepol), si erit occasio, haud dehortor.
Philoc. Unum exorare vos sinite nos.
Lor. Quidnam id est?
Philoc. Ut, sine his arbitris
Atque vobis, nobis detis locum loquendi.
Lor. Fiat. Abscedite hinc: nos concedamus huc. Sed brevem orationem incipesse.
Philoc. Hem! istuc mihi certum erat. Concede huc.
Lor. Abite ab istis.
Tynd. Obnoxii ambo
Vobis sumus propter hanc rem; quom, quæ volumus nos,
Copia 'st; atque eâ facitis nos compotes.
Philoc. Secede huc nunc jam, si videtur, procul;
Ne arbitri dicta nostra arbitrari queant;
Neve permanet palam hæc nostra fallacia.
Nam doli non doli sunt, nisi astu colas,
Sed malum maxumum, si id palam provenit.
Nam, si herus mihi es tu, atque ego me tuum esse servum assimulo,
Tamen viso opu'st, cauto'st opus, ut hoc sobrie, sineque arbitris,
Accurate hoc agatur, docte et diligenter.
Tanta incepta res est: haud somniculose hoc
Agendum 'st.
Tynd. Ero, ut me voles esse.

Philoc. Spero.
Tynd. Nam tu nunc vides, pro tuo caro capite,
Carum offerre meum caput vilitati.
Philoc. Scio.
Tynd. At scire memento, quando id, quod voles, habebis.
Nam fere maxuma pars morem hunc homines habent : quod sibi volunt,
Dum id impetrant, boni sunt ; sed, id ubi jam penes sese habent,
Ex bonis pessumi et fraudulentissumi
Sunt. Nunc, ut te mihi volo esse, esse autumo.
Quod tibi suadeam, suadeam meo patri.
Philoc. Pol, ego te, si audeam, meum patrem nominem :
Nam, secundum patrem, tu es pater proxumus.
Tynd. Audio.
Philoc. Et propterea sæpius te, ut memineris, moneo.
Non ego herus tibi, sed servus sum. Nunc obsecro te hoc unum,
Quoniam nobis Dii immortales animum ostenderunt suum,
Ut qui herum me tibi fuisse, atque esse nunc conservum, velint ;
Quod antehac pro jure imperitabam meo, nunc te oro per precem,
Per fortunam incertam, et per mei te erga bonitatem patris,
Perque conservitium commune, quod hosticâ evenit manu,
Ne me secus honore honestes, quam ego te, quom servibas mihi ;
Atque ut, qui fueris, et qui nunc sis, meminisse ut memineris.
Tynd. Scio quidem me te esse nunc, et te esse me.
Philoc. Hem ! istuc si potes
Memoriter meminisse, inest spes nobis in hac astutiâ.

ACTUS II. SCENA II.

HEGIO. PHILOCRATES. TYNDARUS.

Heg. Jam ego revortar intro, si ex his, quæ volo, exquisivero.
Ubi sunt isti, quos ante ædeis jussi huc produci foras?
Philoc. Edepol, tibi ne quæstioni essemus, cautum intelligo;
Ita vinclis custodiisque circummœniti sumus.
Heg. Qui cavet, ne decipiatur, vix cavet, quom etiam cavet.
Etiam quom cavisse ratu'st, sæpe is cautor captus est.
An vero non justa causa 'st, ut vos servem sedulo,
Quos tam grandi sim mercatus præsenti pecuniâ?
Philoc. Neque (pol) tibi nos, quia nos servas, æquum 'st vitio vortere;
Neque te nobis, si abeamus hinc, si fuat occasio.
Heg. Ut vos hîc, itidem illic apud vos meus servatur filius.
Philoc. Captus est?
Heg. Ita.
Philoc. Non igitur nos soli ignavi fuvimus.
Heg. Secede huc: nam sunt, ex te quæ solo scitari volo;
Quarum rerum te falsiloquum mihi esse nolo.
Philoc. Non ero,
Quod sciam. Si quid nescivi, id nescium tradam tibi.
Tynd. Nunc senex est in tonstrinâ: nunc jam cultros attinet.
Ne is quidem involucre injicere voluit, vestem ut ne inquinet.
Sed utrum, strictimne attonsurum dicam esse, an per pectinem,

Nescio: verum, si frugi 'st, usque admutilabit probe.
Heg. Quid tu? servusne esse, an liber, mavelis, memora mihi.
Philoc. Proxumum quod sit bono, quodque a malo longissume,
Id volo: quamquam non multum fuit molesta servitus;
Nec mî secus erat, quam si essem familiaris filius.
Tynd. Eugepæ! Thalem talento non emam Milesium.
Nam, ad sapientiam hujus, nimius nugator fuit.
Ut facete orationem ad servitutem contulit!
Heg. Quo de genere natu'st illic Philocrates?
Philoc. Polyplusio;
Quod genus illic est unum pollens atque honoratissumum.
Heg. Quid ipsus hic? quo honore est illic?
Philoc. Summo, atque ab summis viris.
Heg. Tum igitur ei, quom in Aliis tantâ gratiâ 'st, ut prædicas,
Quid divitiæ? suntne opimæ?
Philoc. Unde excoquat sevum senex.
Heg. Quid? pater vivitne?
Philoc. Vivum, quom inde abiimus, liquimus.
Nunc, vivat, necne, id Orcum scire oportet scilicet.
Tynd. Salva res est: philosophatur quoque jam; non mendax modo 'st.
Heg. Quod erat ei nomen?
Philoc. Thesaurochrysonicochrysides.
Heg. Videlicet, propter divitias, inditum id nomen quasi est?
Philoc. Immo (edepol) propter avaritiam ipsius, atque audaciam.
Nam ille quidem Theodoromedes fuit germano nomine.
Heg. Quid tu ais? tenaxne pater ejus est?
Philoc. Immo (edepol) pertinax.

Quin etiam, ut magis noscas, Genio suo ubi quando sacruficat,
Ad rem divinam, quibus est opus, Samiis vasis utitur,
Ne ipse Genius surripiat. Proinde, aliis ut credat, vide.
Heg. Sequere hac me igitur. Eadem ego ex hoc, quæ volo, exquisivero.
Philocrates, hic fecit, hominem frugi ut facere oportuit.
Nam ex hoc, quo genere natus sis, scio: hic fassu'st mihi.
Hæc tu eadem si confiteri vis, tuâ re feceris:
Quæ tamen scito scire me ex hoc.
Tynd. Fecit officium hic suum,
Quom tibi est confessus verum: quamquam volui sedulo
Meam nobilitatem occultare, et genus, et divitias meas,
Hegio. Nunc quando patriam et libertatem perdidi,
Non ego istunc me potius, quam te metuere, æquum censeo.
Vis hostilis cum istoc fecit meas opes æquabiles.
Memini, quom dicto haud audebat; facto nunc lædat licet.
Sed vide'n'? Fortuna humana fingit artatque ut lubet.
Me, qui liber fueram, servum fecit; e summo infimum.
Qui imperare insueveram, nunc alterius imperio obsequor.
Et quidem si, proinde ut ipse fui imperator familiæ,
Habeam dominum, non verear ne injuste aut graviter mihi imperet.
Hegio, hoc te monitum, nisi forte ipse non vis, volueram.
Heg. Loquere audacter.

Tynd. Tam ego fui ante liber, quam gnatus tuus:
Tam mihi, quam illi, libertatem hostiiis eripuit manus:
Tam ille apud nos servit, quam ego nunc hîc apud te servio.
Est profecto Deus, qui, quæ nos gerimus, auditque et videt.
Is, uti tu me hîc habueris, proinde illum illic curaverit.
Bene merenti bene profuerit, male merenti par erit.
Quam tu filium tuum, tam pater me meus desiderat.
Heg. Memini ego istoc. Sed fateri'n' eadem quæ hic fassu'st mihi?
Tynd. Ego patri meo esse fateor summas divitias domi,
Meque summo genere natum. Sed te obtestor, Hegio,
Ne tuum animum avariorem faxint divitiæ meæ:
Ne patri, tametsi unicus sum, decere videatur magis,
Me saturum servire apud te sumtu et vestitu tuo,
Potius quam illi, ubi minime honestum'st, mendicantem vivere.
Heg. Ego, virtute Deûm et majorum nostrûm, dives sum satis.
Non ego omnino lucrum omne esse utile homini existumo.
Scio ego; multos jam lucrum luculentos homines reddidit:
Est etiam, ubi profecto damnum præstet facere, quam lucrum.
Odi ego aurum: multa multis sæpe suasit perperam.
Nunc hoc animum advortito, ut ea, quæ sentio, pariter scias.
Filius meus illic apud vos servit captus Alide:
Eum si reddis mihi, præterea unum nummum ne duis;

Et te et hunc amittam hinc. Alio pacto abire non potes.
Tynd. Optumum atque æquissumum oras; optumusque hominum homo es.
Sed is privatam servitutem servit illi, an publicam?
Heg. Privatam medici Menarchi.
Philoc. Pol, hic quidem hujus est cliens.
Tam hoc quidem tibi in proclivi, quam imber est, quando pluit.
Heg. Fac, is homo ut redimatur.
Tynd. Faciam. Sed te id oro, Hegio . . . .
Heg. Quidvis, dum ab re ne quid ores, faciam.
Tynd. Ausculta dum; scies.
Ego me amitti, donicum ille huc redierit, non postulo.
Verum te quæso, ut æstumatum hunc mihi des, quem mittam ad patrem,
Ut is homo redimatur illi.
Heg. Immo, alium potius misero
Hinc, ubi erunt induciæ, illuc tuum qui conveniat patrem;
Qui tua, quæ tu miseris mandata, ita, ut velis, perferat.
Tynd. At nihil est, ignotum ad illum mittere: operam luseris.
Hunc mitte: hic omne transactum reddet, si illuc venerit.
Nec quemquam fideliorem, neque quoi plus credat, potes
Mittere ad eum, nec qui magis sit servus ex sententiâ;
Neque adeo quoi tuum concredat filium hodie audacius.
Ne vereare: meo periculo hujus ego experiar fidem,
Fretus ingenio ejus, quod me esse scit erga se benevolum.
Heg. Mittam equidem istunc æstumatum tuâ fide, si vis.

Tynd. Volo.
Quam citissume potest, tam hoc cedere ad factum volo.
Heg. Num quæ causa 'st, quin, si ille huc non redeat, viginti minas
Mihi des pro illo?
Tynd. Optuma immo.
Heg. Solvite istum nunc jam,
Atque utrumque.
Tynd. Dii tibi omnes omnia optata afferant,
Quom me tanto honore honestas, quomque ex vinclis eximis.
Hoc quidem haud molestum 'st jam, quod collus collariâ caret.
Heg. Quod bonis benefit beneficium, gratia ea gravida 'st bonis.
Nunc tu illum si illo es missurus, dice, demonstra, præcipe,
Quæ ad patrem vis nuntiari. Vi'n' vocem huc ad te?
Tynd. Voca.

ACTUS II. SCENA III.

HEGIO. PHILOCRATES. TYNDARUS.

Heg. Quæ res bene vortat mihi, meoque filio,
Vobisque; volt te novus herus operam dare
Tuo veteri domino, quod is velit, fideliter.
Nam ego te æstumatum huic dedi viginti minis;
Hic autem te ait mittere hinc velle ad patrem,
Meum ut illic redimat filium: mutatio
Inter me atque illum ut nostris fiat filiis.
Philoc. Utroque vorsum rectum 'st ingenium meum,
Ad te, adque illum. Pro rotâ, me uti licet.
Vel ego huc vel illuc vortar, quo imperabitis.
Heg. Tute tibi a tuopte ingenio prodes plurimum,

Quom servitutem ita fers, ut ferri decet.
Sequere. Hem tibi hominem.
Tynd. Gratiam habeo tibi,
Quom copiam istam mì et potestatem facis,
Ut ego ad parenteis hunc remittam nuntium,
Qui me, quid rerum hîc agitem, et quid fieri velim,
Patri meo ordine omnem rem illuc perferat.
Nunc ita convenit inter me atque hunc, Tyndare,
Ut te æstumatum in Alidem mittam ad patrem;
Ac, si non rebitas huc, ut viginti minas
Dem pro te.
Philoc. Recte convenisse sentio.
Nam pater exspectat aut me, aut aliquem nuntium,
Qui hinc ad se veniat.
Tynd. Ergo animum advortas volo,
Quæ nuntiare hinc te volo in patriam ad patrem.
Philoc. Philocrates, ut adhuc locorum feci, faciam sedulo,
Ut potissumum, quod in rem recte conducat tuam,
Id petam, id persequarque corde et animo atque viribus.
Tynd. Facis ita, ut te facere oportet. Nunc animum advortas volo.
Omnium primum salutem dicito matri et patri,
Et cognatis, et si quem alium benevolentem videris:
Me hîc valere, et servitutem servire huic homini optumo,
Qui me honore honestiorem semper fecit, et facit.
Philoc. Istuc ne præcipias: facile memoriâ memini tamen.
Tynd. Nam quidem, nisi quod custodem habeo, liberum me esse arbitror.
Dicito patri, quo pacto mihi cum hoc convenerit
De hujus filio.
Philoc. Quæ memini, mora mera 'st monerier.
Tynd. Ut eum redimat, et remittat, nostrûm huc amborum vicem.
Philoc. Meminero.

Heg. At quamprimum poteris: istuc in rem utrique 'st maxume.
Philoc. Non tuum tu magis videre, quam ille suum gnatum cupit.
Heg. Meus mihi, suus quoique est carus.
Philoc. Numquid aliud vis patri
Nuntiari?
Tynd. Me hîc valere; et tute audacter dicito,
Tyndare, inter nos fuisse ingenio haud discordabili;
Neque te commeruisse culpam, neque me advorsatum tibi;
Beneque hero gessisse morem in tantis ærumnis tamen.
Neque med unquam deseruisse te, neque factis neque fide,
Rebus in dubiis, egenis. Hæc pater quando sciet,
Tyndare, ut fueris animatus erga suum gnatum atque se,
Nunquam erit tam avarus, quin te gratus emittat manu:
Et meâ operâ, si hinc rebito, faciam ut faciat facilius.
Nam, tuâ operâ et comitate et virtute et sapientiâ,
Fecisti, ut redire liceat ad parenteis denuo,
Quom apud hunc confessus es et genus et divitias meas:
Quo pacto emisisti e vinclis tuum herum tuâ sapientiâ.
Philoc. Feci ego ista, ut commemoras; et te meminisse, id gratum 'st mihi.
Merito tibi ea evenerunt a me. Nam nunc, Philocrates,
Si ego item memorem, quæ med erga multa fecisti bene,
Nox diem adimat. Nam, si servus meus esses, nihilo secius
Mihi obsequiosus semper fuisti.
Heg. Dii, vostram fidem!

Hominum ingenium liberale ! ut lacrumas excutiunt mihi !
Videas corde amare inter se. Quantis laudibus suum herum
Servus collaudavit !
Philoc. Istic (pol) haud me centesimam
Partem laudat, quam ipse meritu'st, ut laudetur laudibus.
Heg. Ergo, quom optume fecisti, nunc adest occasio
Benefacta cumulare, ut erga hunc rem geras fideliter.
Philoc. Magis non factum possum velle, quam operâ experiar persequi.
Id ut scias, Jovem supremum testem laudo, Hegio,
Me infidelem non futurum Philocrati.
Heg. Probus es homo.
Philoc. Nec me secus unquam ei facturum quidquam, quam memet mihi.
Tynd. Istæc dicta te experiri et operis et factis volo.
Et, quo minus dixi, quam volui de te, animum advortas volo :
Atque, horunc verborum causâ, caveto mihi iratus fuas.
Sed te, (quæso) cogitato, hinc, meâ fide, mitti domum
Te æstumatum, et meam esse vitam hîc pro te positam pignori ;
Ne tu me ignores, quom extemplo meo e conspectu abscesseris,
Quom me servum in servitute pro te hîc reliqueris ;
Tuque te pro libero esse ducas, pignus deseras ;
Neque des operam, pro me ut hujus reducem facias filium.
Scito te hinc minis viginti æstumatum mittier.
Fac fidelis sis fideli : cave fidem fluxam geras.
Nam pater (scio) faciet, quæ illum facere oportet, omnia.
Serva in perpetuum tibi amicum me, atque hunc inventum inveni.

Hæc, per dexteram tuam, te dexterâ retinens manu,
Obsecro, infidelior mihi ne fuas, quam ego sum tibi.
Tu hoc age: tu mihi herus nunc es, tu patronus, tu pater:
Tibi commendo spes opesque meas.
Philoc. Mandavisti satis.
Sati'n' habes, mandata quæ sunt, facta si refero?
Tynd. Satis.
Philoc. Et tuâ, et tuâ, huc ornatus reveniam ex sententiâ.
Numquid aliud?
Tynd. Ut, quamprimum possis, redeas.
Philoc. Res monet.
Heg. Sequere me, viaticum ut dem hinc a trapezitâ tibi:
Eâdem operâ a prætore sumam syngraphum.
Tynd. Quem syngraphum?
Heg. Quem hic ferat secum ad legionem, hinc ire huic ut liceat domum.
Tu intro abi.
Tynd. Bene ambulato.
Philoc. Bene vale.
Heg. Edepol, rem meam
Constabilivi, quom illos emi de prædâ a quæstoribus.
Expedivi ex servitute filium, si Diis placet.
At etiam dubitavi, hos homines emerem, an non emerem, diu.
Servate istum sultis intus, servi: ne quoquam pedem
Efferat sine custode. Ego apparebo domi.
Ad fratrem modo captivos alios inviso meos.
Eadem percontabor, ecquis hunc adolescentem noverit.
Sequere tu, te ut amittam: ei rei primum prævorti volo.

ACTUS III. SCENA I.

Ergasilus.

Miser homo 'st, qui ipse sibi, quod edit, quærit, et id ægre invenit:
Sed ille est miserior, qui et ægre quærit, et nihil invenit:
Ille miserrumu'st, qui, quom esse cupit, quod edit, non habet.
Nam (hercle) ego huic diei, si liceat, oculos effodiam lubens;
Ita malignitate oneravit omneis mortaleis mihi.
Neque jejuniosiorem, neque magis effertum fame,
Vidi, nec quoi minus procedat, quidquid facere occeperit.
Itaque venter gutturque resident esuriales ferias.
Ilicet parasiticæ arti maxumam in malam crucem!
Ita juventus jam ridiculos inopesque ab se segregat.
Nihil morantur jam Laconas imi subsellî viros,
Plagipatidas, quibus sunt verba sine penu et pecuniâ.
Eos requirunt, qui, lubenter quom ederint, reddant domi:
Ipsi opsonant; quæ parasitorum ante erat provincia.
Ipsi de foro tam aperto capite ad lenones eunt,
Quam in tribu aperto capite sonteis condemnant reos.
Neque ridiculos jam terunci faciunt: sese omnes amant.
Nam, ut dudum hinc abii, accessi ad adolescentes in foro:
"Salvete," inquam: "Quo imus unâ," inquam, "ad prandium?" atque illi tacent.
"Quis ait hoc?" aut "Quis profitetur?" inquam. Quasi muti silent;
Neque me rident. "Ubi cœnamus?" inquam: atque illi abnuunt.

Dico unum ridiculum dictum de dictis melioribus,
Quibus solebam menstruales epulas ante adipiscier:
Nemo ridet. Scivi extemplo rem de compacto geri.
Ne canem quidem irritatam voluit quisquam imitarier,
Saltem, si non arriderent, dentes ut restringerent.
Abeo ab illis, postquam video me sic ludificarier.
Pergo ad alios; venio ad alios; deinde ad alios: una res.
Omnes compacto rem agunt, quasi in Velabro olearii.
Nunc redeo inde, quoniam me ibi video ludificarier.
Item alii parasiti frustra obambulabant in foro.
Nunc barbaricâ lege certum 'st jus meum omne persequi.
Qui consilium iniêre, quo nos victu et vitâ prohibeant,
His diem dicam; irrogabo multam, ut mihi cœnas decem
Meo arbitratu dent, quom cara annona sit. Sic egero.
Nunc ibo ad portum hinc: est illic mihi una spes cœnatica:
Si ea decolabit, redibo huc ad senem, ad cœnam asperam.

ACTUS III. SCENA II.

HEGIO.

Quid est suavius, quam bene rem gerere bono publico? sicut ego feci heri,
Quom emi hosce homines. Ubi quisque vident, eunt obviam,
Gratulanturque eam rem. Ita me miserum, restitando
Retinendoque, lassum reddiderunt.

Vix ex gratulando miser jam eminebam.
Tandem abii ad prætorem: ibi vix requievi: rogo syngraphum:
Datur mihi: illico do Tyndaro: ille abiit demum.
Postquam id actum est, eo
Protinus ad fratrem, mei ubi sunt alii captivi.
Rogo, Philocratem ex Alide ecquis omnium noverit?
Tandem hic exclamat, eum sibi esse sodalem. Dico esse eum
Apud me: hic extemplo orat obsecratque, eum sibi ut liceat
Videre: jussi illico hunc exsolvi. Nunc tu sequere me,
Ut, quod me oravisti, impetres, eum hominem ut convenias.

ACTUS III. SCENA III.

Tyndarus.

Nunc illud est, quom me fuisse, quam esse, nimio mavelim:
Nunc spes, opes, auxiliaque, a me segregant spernuntque se.
Hic ille 'st dies, quom nulla vitæ meæ salus sperabilis est:
Neque exsilium exitio 'st; neque adeo spes, quæ mihi hunc aspellat metum:
Nec mendaciis subdolis mihi usquam mantellum 'st meis;
Nec sycophantiis nec fucis ullum mantellum obviam 'st;
Neque deprecatio perfidiis meis, nec malefactis fuga 'st;
Nec confidentiæ usquam hospitium 'st, nec diverticulum dolis.
Operta quæ fuēre, aperta sunt: patent præstigiæ.

Omnis res palam 'st: neque de hac re negotium 'st, quin male
Occidam, oppetamque pestem, heri vicem meamque.
Perdidit me Aristophontes hic, qui intro venit modo.
Is me novit: is sodalis Philocrati et cognatus est.
Neque jam Salus servare, si volt, me potest; nec copia 'st,
Nisi si aliquam corde machinor astutiam.
Quam? malum! quid machiner? quid comminiscar? Maxumas
Nugas ineptiasque incipisso. Hæreo.

ACTUS III. SCENA IV.

HEGIO. TYNDARUS. ARISTOPHONTES.

Heg. Quo illum nunc hominem proripuisse foras se dicam ex ædibus?
Tynd. Nunc enim vero ego occidi: eunt ad te hostes, Tyndare. Quid loquar?
Quid fabulabor? quid negabo? aut quid fatebor? mihi
Res omnis in incerto sita 'st. Quid rebus confidam meis?
Utinam te Dii prius perderent, quam periisti e patriâ tuâ,
Aristophontes, qui, ex paratâ re, imparatam omnem facis.
Occisa est hæc res, nisi reperio atrocem mihi aliquam astutiam.
Heg. Sequere: hem tibi hominem: adi, atque alloquere.
Tynd. Quis homo 'st me hominum miserior?
Arist. Quid istuc est, quod meos te dicam fugitare oculos, Tyndare?
Proque ignoto me adspernari, quasi me nunquam noveris?

Equidem tam sum servus, quam tu: etsi ego domi liber fui,
Tu, usque a puero, servitutem servivisti in Alide.
Heg. Edepol, minime miror, si te fugitat, aut oculos tuos,
Aut si te odit, qui istum appelles Tyndarum pro Philocrate.
Tynd. Hegio, hic homo rabiosus habitus est in Alide.
Ne tu, quod istic fabuletur, aureis immittas tuas.
Nam istic hastis insectatus est domi matrem et patrem.
Et illic isti, qui sputatur, morbus interdum venit.
Proin tu ab istoc procul recedas.
Heg. Ultro istum a me!
Arist. Ai'n', verbero,
Me rabiosum? atque insectatum esse hastis meum memoras patrem?
Et eum morbum mihi esse, ut quî me opus sit insputarier?
Heg. Ne verere: multos iste morbus homines macerat,
Quibus insputari saluti fuit.
Tynd. Atque [Aliis] profuit.
Arist. Quid tu autem, etiam huic credis . . . .
Heg. Quid ego credam huic?
Arist. Insanum esse me?
Tynd. Vide'n' tu hunc, quam inimico voltu intuetur? concedi optumum 'st.
Hegio, fit, quod tibi ego dixi: gliscit rabies: cave tibi.
Heg. Credidi esse insanum extemplo, ubi te appellavit Tyndarum.
Tynd. Quin suum ipse interdum ignorat nomen, neque scit qui siet.
Heg. At etiam te suum sodalem esse aiebat.
Tynd. Haud vidi magis.

Et quidem Alcmæo, atque Orestes, et Lycurgus postea,
Unâ operâ mihi sunt sodales, quâ iste.
Arist. At etiam, furcifer,
Male mihi loqui audes? non ego te novi?
Heg. Pol, planum id quidem est
Non novisse, qui istunc appelles Tyndarum pro Philocrate.
Quem vides, eum ignoras: illum nominas, quem non vides.
Arist. Immo, iste eum sese ait, qui non est, esse: et, qui vero est, negat.
Tynd. Tu enim repertus, Philocratem qui superes veriverbio!
Arist. Pol, ego ut rem video, tu inventus, verâ vanitudine
Qui convincas. Sed quæso (hercle), agedum, adspice ad me.
Tynd. Hem!
Arist. Dic modo,
Te negas Tyndarum esse?
Tynd. Nego, inquam.
Arist. Tun' te Philocratem esse ais?
Tynd. Ego, inquam.
Arist. Tune huic credis?
Heg. Plus quidem, quam tibi, aut mihi.
Nam ille quidem, quem tu hunc memoras esse, hodie hinc abiit Alidem
Ad patrem hujus.
Arist. Quem patrem, qui servus est?
Tynd. Et tu quidem
Servus et liber fuisti, et ego me confido fore,
Si hujus huc reconciliasso in libertatem filium.
Arist. Quid ais, furcifer? tun' te natum memoras liberum?

Tynd. Non equidem me Liberum, sed Philocratem, esse aio.
Arist. Quid est?
Ut scelestus, Hegio, nunc is te ludos facit!
Nam is est servus ipse, neque, præter se, unquam ei servus fuit.
Tynd. Quia tute ipse eges in patriâ, nec tibi, quî vivas, domi 'st,
Omneis inveniri simileis tibi vis. Non mirum facis:
Est miserorum, ut malevolentes sint atque invideant bonis.
Arist. Hegio, vide sis, ne quid tu huic temere insistas credere.
Atque, ut perspicio, profecto jam aliquid pugnæ edidit.
Filium tuum quod redimere se ait, id neutiquam mihi placet.
Tynd. Scio, te id nolle fieri: efficiam tamen ego id, si Dii adjuvant.
Illum restituam huic; hic autem in Alidem me meo patri.
Propterea ad patrem hinc amisi Tyndarum.
Arist. Quin tute is es:
Neque, præter te, in Alide ullus servus istoc nomine 'st.
Tynd. Pergi'n' servum me exprobrare esse, id quod vi hostili obtigit?
Arist. Enimvero jam nequeo contineri.
Tynd. Heus! audi'n' quid ait? quin fugis?
Jam illic hîc nos insectabit lapidibus, nisi illum jubes
Comprehendi.
Arist. Crucior.
Tynd. Ardent oculi: fune opu'st, Hegio.
Vide'n' tu illi maculari corpus totum maculis luridis?
Atra bilis agitat hominem.
Arist. At (pol) te, si hic sapiat senex,

Atra pix agitet apud carnuficem, tuoque capiti illuceat.
Tynd. Jam deliramenta loquitur: larvæ stimulant virum.
Heg. Quid? quid si hunc comprehendi jusserim?
Tynd. Sapias magis.
Arist. Crucior, lapidem non habere me, ut illi mastigiæ
Cerebrum excutiam, qui me insanum verbis concinnat suis.
Tynd. Audi'n' lapidem quæritare?
Arist. Solus te solum volo, Hegio.
Heg. Istinc loquere, si quid vis: procul tamen audiam.
Tynd. Namque, (edepol) si adbites propius, os denasabit tibi
Mordicus.
Arist. Neque (pol) me insanum, Hegio, esse creduis,
Neque fuisse unquam, neque esse morbum quem istic autumat.
Verum, si quid metuis a me, jube me vinciri: volo,
Dum istic itidem vinciatur.
Tynd. Immo enimvero, Hegio,
Istic, qui volt, vinciatur.
Arist. Tace modo: ego te, Philocrates
False, faciam, ut verus hodie reperiare Tyndarus.
Quid mî abnutas?
Tynd. Tibi ego abnuto? quid agat, si absis longius?
Heg. Quid ais? quid si adeam hunc insanum?
Tynd. Nugas: ludificabitur.
Garriet, quo neque pes unquam neque caput compareat.
Ornamenta absunt; Ajacem, hunc quom vides, ipsum vides.
Heg. Nihili facio; tamen adibo.

Tynd. Nunc ego omnino occidi:
Nunc ego inter sacrum saxumque sto; nec, quid faciam, scio.
Heg. Do tibi operam, Aristophontes, si quid est, quod me velis.
Arist. Ex me audibis vera, quæ nunc falsa opinare, Hegio.
Sed hoc primum me expurgare tibi volo, me insaniam
Neque tenere, neque mî esse ullum morbum, nisi quod servio.
At, ita me rex Deorum atque hominum faxit patriæ compotem,
Ut istic Philocrates non magis est, quam aut ego, aut tu.
Heg. Eho! dic mihi,
Quis igitur ille 'st?
Arist. Quem dudum dixi a principio tibi.
Hoc si secus reperies, nullam causam dico, quin mihi
Et parentûm et libertatis apud te deliquio siet.
Heg. Quid tu ais?
Tynd. Me tuum esse servum, et te meum herum.
Heg. Haud istuc rogo.
Fuistin' liber?
Tynd. Fui.
Arist. Enimvero non fuit: nugas agit.
Tynd. Quî tu scis? an tu fortasse fuisti meæ matri obstetrix,
Qui id tam audacter dicere audes?
Arist. Puerum te vidi puer.
Tynd. At ego te video major majorem: hem rursum tibi!
Meam rem non cures, si recte facias. Num ego curo tuam?
Heg. Fuitne huic pater Thesaurochrysonicochrysides?

Arist. Non fuit: neque ego istuc nomen unquam audivi ante hunc diem.
Philocrati Theodoromedes fuit pater.
Tynd. Pereo probe.
Quin quiescis dierectum cor meum? I, ac suspende te.
Tu subsultas; ego miser vix adsto præ formidine.
Heg. Sati'n' istuc mihi exquisitum 'st, fuisse hunc servum in Alide?
Neque esse hunc Philocratem?
Arist. Tam satis, quam nunquam hoc invenies secus.
Sed ubi is nunc est?
Heg. Ubi ego minume, atque ipsus se volt maxume.
Tum igitur ego deruncinatus, deartuatus sum miser
Hujus scelesti technis; qui me, ut lubitum 'st, ductavit dolis.
Sed vide sis.
Arist. Quin exploratum dico, et provisum hoc tibi.
Heg. Certon'?
Arist. Quin nihil, inquam, invenies magis hoc certo certius.
Philocrates jam inde usque amicus fuit mihi a puero puer.
Heg. Sed quâ facie est tuus sodalis Philocrates?
Arist. Dicam tibi:
Macilento ore, naso acuto, corpore albo, et oculis nigris,
Subrufus aliquantum, crispus, cincinnatus.
Heg. Convenit.
Tynd. Ut quidem (hercle) in medium ego hodie pessume processerim.
Væ illis virgis miseris, quæ hodie in tergo morientur meo.
Heg. Verba mihi data esse video.
Tynd. Quid cessatis, compedes,

Currere ad me, meaque amplecti crura, ut vos custodiam?
Heg. Sati'n' me illi hodie scelesti capti ceperunt dolo?
Illic servum se assimulabat, hic sese autem liberum.
Nucleum amisi; reliquit pigneri putamina:
Ita mihi stolido sursum vorsum os sublevêre offuciis.
Hic quidem me nunquam irridebit. Colaphe, Cordalio, Corax,
Ite istinc, atque efferte lora.
Lor. Num lignatum mittimur?

ACTUS III. SCENA V.

HEGIO. TYNDARUS. ARISTOPHONTES.

Heg. Injicite huic actutum manicas mastigiæ.
Tynd. Quid hoc est negotì? quid egò deliqui?
Heg. Rogas?
Sator sartorque scelerum, et messor maxume.
Tynd. Non occatorem dicere debebas prius?
Nam semper occant prius, quam sarriunt, rustici.
Heg. At ut confidenter mihi contra adstitit!
Tynd. Decet innocentem servum atque innoxium
Confidentem esse, suum apud herum potissumum.
Heg. Adstringite isti, sultis, vehementer manus.
Tynd. Tuus sum; tuas quidem vel præcidi jube.
Sed quid negotî 'st, quamobrem succenses mihi?
Heg. Quia me meamque rem, quod in te uno fuit,
Tuis scelestis falsidicis fallaciis
Delaceravisti; deartuavistique opes.
Confecisti omneis res ac rationes meas:
Ita mî exemisti Philocratem fallaciis.
Illum esse servum credidi, te liberum.
Ita vosmet aiebatis, ita-que nomina
Inter vos permutâstis.
Tynd. Fateor, omnia

Facta esse ita, ut tu dicis, et fallaciis
Abiisse eum abs te, meâ operâ atque astutiâ;
An, obsecro (hercle) te, id nunc succenses mihi?
Heg. At cum cruciatu maxumo id factum 'st tuo.
Tynd. Dum ne ob malefacta peream, parvi æstumo.
Si ego hîc peribo, ast ille, ut dixit, non redit;
At erit mihi hoc factum mortuo memorabile;
Meum herum captum, ex servitute atque hostibus,
Reducem fecisse liberum in patriam ad patrem,
Meumque potius me caput periculo
Præoptavisse, quam is periret, ponere.
Heg. Facito ergo ut Acherunti clueas gloriâ.
Tynd. Qui per virtutem perbitat, non interit.
Heg. Quando ego te exemplis excruciavero pessumis,
Atque ob sutelas tuas te morti misero,
Vel te interîsse, vel perîsse, prædicent;
Dum pereas, nihil interduo, dicant vivere.
Tynd. Pol, si istuc faxis, haud sine pœnâ feceris,
Si ille huc redibit, sicut confido affore.
Arist. Pro Dii immortales! nunc ego teneo, nunc scio
Quid sit hoc negotî. Meus sodalis Philocrates
In libertate est ad patrem, in patriâ. Bene est:
Nec est quisquam mihi, æque melius quoi velim.
Sed hoc mihi ægre 'st, me huic dedisse operam malam,
Qui nunc, propter me meaque verba, vinctus est.
Heg. Vetuin' te quidquam mî hodie falsum proloqui?
Tynd. Vetuisti.
Heg. Cur es ausus mentiri mihi?
Tynd. Quia vera obessent illi, quoi operam dabam:
Nunc falsa prosunt.
Heg. At tibi oberunt.
Tynd. Optume 'st.
At herum servavi, quem servatum gaudeo;
Quoi me custodem addiderat herus major meus.

Sed malene id arbitrare factum?
Heg. Pessume.
Tynd. At ego aio, recte, qui abs te seorsum sentio.
Nam cogitato, si quis hoc gnato tuo
Tuus servus faxit, qualem haberes gratiam?
Emitteresne, necne, eum servum manu?
Essetne apud te is servus acceptissumus?
Responde.
Heg. Opinor.
Tynd. Cur ergo iratus mihi es?
Heg. Quia illi fuisti, quam mihi, fidelior.
Tynd. Quid? tu unâ nocte postulavisti et die,
Recens captum hominem, nuperum et novicium,
Te perdocere, ut melius consulerem tibi,
Quam illi, quîcum unâ a puero ætatem exegeram?
Heg. Ergo ab eo petito gratiam istam. Ducite,
Ubi ponderosas, crassas capiat compedes;
Inde ibis porro in latomias lapidarias.
Ibi, quom alii octonos lapides effoderint,
Nisi cotidianus sesquiopus confeceris,
Sexcentoplago nomen indetur tibi.
Arist. Per Deos atque homines, ego te obtestor, Hegio,
Ne tu istunc hominem perduis.
Heg. Curabitur.
Nam noctu nervo vinctus custodibitur;
Interdius sub terrâ lapides eximet.
Diu ego hunc cruciabo; non uno absolvam die.
Arist. Certumne 'st tibi istuc?
Heg. Non moriri certiu'st.
Abducite istum actutum ad Hippolytum fabrum:
Jubete huic crassas compedes impingier:
Inde extra portam ad meum libertum Cordalum,
In lapicidinas facite deductus siet:
Atque hunc ita me velle, dicite, curarier,
Ne quî deterius huic sit, quam quoi pessume 'st.
Tynd. Cur ego, te invito, me esse salvum postulem?
Periculum vitæ meæ stat tuo periculo.

Post mortem, in morte nihil est, quod metuam, mali:
Et, si pervivo usque ad summam ætatem, tamen
Breve spatium 'st perferundi, quæ minitas mihi.
Vale atque salve; etsi, aliter ut dicam, meres.
Tu, Aristophontes, de me ut meruisti, ita vale;
Nam mihi propter te hoc obtigit.
Heg. Abducite.
Tynd. At unum hoc quæso, si huc rebitet Philocrates,
Ut mihi ejus facias conveniundi copiam.
Heg. Periistis, nisi hunc jam e conspectu abducitis.
Tynd. Vis hæc quidem (hercle) 'st, et trahi et trudi simul.
Heg. Illic est abductus rectâ in phylacam, ut dignus est.
Ego illis captivis aliis documentum dabo,
Ne tale quisquam facinus incipere audeat.
Quod absque hoc esset, qui mihi hoc fecit palam,
Usque offrenatum suis me ductarent dolis.
Nunc certum 'st nulli post hæc quidquam credere.
Satis sum semel deceptus. Speravi miser
Ex servitute me exemisse filium.
Ea spes elapsa 'st. Perdidi unum filium,
Puerum quadrimum, quem mihi servus surpuit:
Neque enim servum unquam reperi, neque filium:
Major potitus hostium 'st. Quod hoc est scelus!
Quasi in orbitatem liberos produxerim.
Sequere hac: reducam te, ubi fuisti. Neminis
Misereri certum 'st, quia mei miseret neminem.
Arist. Exauspicavi ex vinclis: nunc intelligo,
Redauspicandum esse in catenas denuo.

ACTUS IV. SCENA I.

ERGASILUS.

Jupiter supreme! servas me, measque auges opes.
Maxumas opimitates opiparasque offers mihi;
Laudem, lucrum, ludum, jocum, festivitatem, ferias,
Pompam, penum, potationes, saturitatem, gaudium:
Nec quoiquam homini supplicare nunc certum 'st mihi:
Nam vel prodesse amico possum, vel inimicum perdere:
Ita hic me amœnitate amœnâ amœnus oneravit dies.
Sine sacris hæreditatem sum aptus effertissumam.
Nunc ad senem cursum capessam hunc Hegionem, quoi boni
Tantum affero, quantum ipse a Diis optat, atque etiam amplius.
Nunc res certa 'st, eodem pacto ut comici servi solent,
Conjiciam in collum pallium, primo ex me hanc rem ut audiat.
Speroque me, ob hunc nuntium, æternum adepturum cibum.

ACTUS IV. SCENA II.

HEGIO. ERGASILUS.

Heg. Quanto in pectore hanc rem meo magis voluto,
Tanto mihi ægritudo auctior est in animo.
Ad illum modum sublitum os esse
Hodie mihi! neque id perspicere quivi!
Quod quom scibitur, per urbem irridebor.

Quom extemplo ad forum advenero, omnes loquentur:
"Hic ille est senex ductus, quoi verba data sunt."
Sed Ergasilus estne hic, procul quem video?
Collecto quidem est pallio: quidnam acturu'st?
Erg. Move abs te moram, atque, Ergasile, age hanc rem.
Eminor interminorque, ne quis mî obstiterit obviam,
Nisi qui sat diu vixisse sese homo arbitrabitur:
Nam, qui obstiterit, ore sistet.
Heg. Hic homo pugilatum incipit.
Erg. Facere certum 'st: proinde ut omnes itinera insistant sua,
Ne quis in hac plateâ negotî conferat quidquam sui.
Nam meus est ballista pugnus; cubitus catapulta 'st mihi,
Humerus aries: tum, genu ad quemque jecero, ad terram dabo.
Dentilegos omneis mortaleis faciam, quemque offendero.
Heg. Quæ illæc eminatio 'st? nam nequeo mirari satis.
Erg. Faciam ut ejus diei locique, meique, semper meminerit.
Qui mihi in cursu obstiterit, faxo vitæ is extemplo obstiterit suæ.
Heg. Quid hic homo tantum incipissit facere cum tantis minis?
Erg. Prius edico, ne quis propter culpam capiatur suam,
Continete vos domi; prohibete a vobis vim meam.
Heg. Mira (edepol) sunt, ni hic in ventrem sumsit confidentiam.
Væ misero illi, cujus cibo iste factu'st imperiosior!
Erg. Tum pistores scrofipasci, qui alunt furfure sues,
Quarum odore præterire nemo pistrinum potest;
Eorum si quojusquam scrofam in publico conspexero,

Ex ipsis dominis, meis pugnis, exculcabo furfures.
Heg. Basilicas edictiones atque imperiosas habet.
Satur homo est: habet profecto in ventre confidentiam.
Erg. Tum piscatores, qui præbent populo pisceis fœtidos,
Qui advehuntur quadrupedanti crucianti canterio;
Quorum odos subbasilicanos omneis abigit in forum,
Eis ego ora verberabo sirpiculis piscariis;
Ut sciant, alieno naso quam exhibeant molestiam.
Tum lanii autem, qui concinnant liberis orbas oves,
Qui locant cædundos agnos, et duplam agninam danunt,
Qui petroni nomen indunt verveci sectario;
Eum ego si in viâ petronem publicâ conspexero,
Et petronem et dominum reddam mortaleis miserrumos.
Heg. Eugepæ! edictiones ædilicias hic habet quidem:
Mirumque adeo 'st, ni hunc fecère sibi Ætoli agoranomum.
Erg. Non ego nunc parasitus sum, sed regum rex regalior:
Tantus, ventri commeatus meo, adest in portu cibus.
Sed ego cesso hunc Hegionem onerare lætitiâ senem?
Quî homine hominum adæque nemo vivit fortunatior.
Heg. Quæ illæc est lætitia, quam illic lætus largitur mihi?
Erg. Heus! ubi estis? ecquis hoc aperit ostium?
Heg. Hic homo
Ad cœnam recipit se ad me.
Erg. Aperite hasce ambas foreis,
Priusquam pultando assulatim foribus exitium affero.
Heg. Perlubet hunc hominem colloqui. Ergasile!
Erg. Ergasilum qui vocat?
Heg. Respice.

Erg. Fortuna quod tibi nec facit, nec faciet,
Hoc me jubes. Sed qui est?
Heg. Respice ad me; Hegio sum.
Erg. O mihi!
Quantum est hominum optumorum optume, in tempore advenis.
Heg. Nescio-quem ad portum nactus es, ubi cœnes: eo fastidis.
Erg. Cedo manum.
Heg. Manum?
Erg. Manum, inquam, cedo tuam actutum.
Heg. Tene.
Erg. Gaude.
Heg. Quid ego gaudeam?
Erg. Quia ego impero. Age, gaude modo.
Heg. Pol, mœrores mî antevortunt gaudiis.
Erg. Noli irascier;
Jam ego ex corpore exigam omneis maculas mœrorum tibi.
Gaude audacter.
Heg. Gaudeo, etsi nil scio, quod gaudeam.
Erg. Bene facis. Jube . . . .
Heg. Quid jubeam?
Erg. Ignem ingentem fieri.
Heg. Ignem ingentem?
Erg. Ita dico, magnus ut sit.
Heg. Quid? me, volturie,
Tuân' causâ ædeis incensurum censes?
Erg. Noli irascier.
Jube'n' an non jubes adstitui aulas? patinas elui?
Laridum atque epulas foveri foculis ferventibus?
Alium pisces præstinatum abire?
Heg. Hic vigilans somniat.
Erg. Alium porcinam, atque agninam, et pullos gallinaceos?
Heg. Scis bene esse, si sit unde.

Erg. Pernam, atque ophthalmia,
Horæum, scombrum, et trigonum, et cetum, et mollem caseum?
Heg. Nominandi istorum tibi erit magis quam edundi copia
Hîc apud me, Ergasile.
Erg. Meân' me causâ hoc censes dicere?
Heg. Nec nihil hodie, nec multo plus tu hîc edes; ne frustra sis.
Proin tu tui quotidiani victi ventrem ad me afferas.
Erg. Quin ita faciam, ut te cupias facere sumtum, etsi ego vetem.
Heg. Egone?
Erg. Tute.
Heg. Tum tu mî igitur herus es.
Erg. Immo benevolens.
Vi'n' te faciam fortunatum?
Heg. Malim, quam miserum, quidem.
Erg. Cedo manum.
Heg. Hem manum.
Erg. Dii te omnes adjuvant.
Heg. Nihil sentio.
Erg. Non enim es in senticeto; eo non sentis. Sed jube
Vasa tibi pura apparari ad rem divinam cito,
Atque agnum afferri proprium, pinguem.
Heg. Cur?
Erg. Ut sacrufices.
Heg. Quoi Deorum?
Erg. Mihi, hercle: nam ego tibi nunc sum summus Jupiter.
Idem ego sum Salus, Fortuna, Lux, Lætitia, Gaudium.
Proinde tu Deum huncce saturitate facias tranquillum tibi.
Heg. Esurire mihi videre.
Erg. Mihi quidem esurio, non tibi.
Heg. Tuo arbitratu facile patior.

Erg. Credo; consuetus puer.
Heg. Jupiter te Diique perdant.
Erg. Te (hercle) mî æquum 'st gratias
Agere ob nuntium: tantum ego nunc porto a portu tibi boni.
Nunc tu mihi places.
Heg. Abi stultus; sero post tempus venis.
Erg. Igitur olim si advenissem, magis tu tum istuc diceres.
Nunc hanc lætitiam accipe a me, quam fero: nam filium
Tuum modo in portu Philopolemum vivum, salvum, et sospitem,
Vidi in publicâ celoce, ibidemque illum adolescentulum
Alium unâ, et tuum Stalagmum servum, qui aufugit domo,
Qui tibi surripuit quadrimum puerum filiolum tuum.
Heg. Abi in malam rem: ludis me.
Erg. Ita me amabit sancta Saturitas,
Hegio, ita-que suo me semper condecoret cognomine,
Ut ego vidi.
Heg. Meum gnatum?
Erg. Tuum gnatum, et Genium meum.
Heg. Et captivum illum Alidensem?
Erg. Μα τον Απολλω.
Heg. Et servulum
Meum Stalagmum, meum qui gnatum surripuit?
Erg. Νη ταν Κοραν.
Heg. Jam diu?
Erg. Νη ταν Πραινεστην.
Heg. Venit?
Erg. Νη ταν Σιγνιαν.
Heg. Certon'?
Erg. Νη ταν Φρουσινωνα.
Heg. Vide sis.
Erg. Νη το Αλατριον.

Heg. Quid tu per barbaricas urbes juras?
Erg. Quia enim item asperæ
Sunt, ut tuum victum autumabas esse.
Heg. Væ ætati tuæ!
Erg. Quippe quando mihi nil credis, quod ego dico sedulo.
Sed Stalagmus quojus erat tunc nationis, quom hinc abiit?
Heg. Siculus.
Erg. At nunc Siculus non est: Boius est; Boiam terit.
Liberorum quærundorum causâ, ei (credo) uxor data 'st.
Heg. Dic, bonân' fide tu mihi istæc verba dixisti?
Erg. Bonâ.
Heg. Dii immortales! iterum natus videor, si vera autumas.
Erg. An tu dubium habebis, etiam sancte quom jurem tibi?
Postremo, Hegio, si parva jurijurando 'st fides,
Vise ad portum.
Heg. Facere certum 'st. Tu intus cura, quod opu'st.
Sume, posce, prome quidvis: te facio cellarium.
Erg. Nam, (hercle) nisi panticinatus probe ero, fusti pectito.
Heg. Æternum tibi dapinabo victum, si vera autumas.
Erg. Unde id?
Heg. A me meoque gnato.
Erg. Sponde'n' tu istud?
Heg. Spondeo.
Erg. At ego tuum tibi advenisse filium respondeo.
Heg. Cura quam optume potes.
Erg. Bene ambula, et redambula.

ACTUS IV. SCENA III.

Ergasilus.

Illic hinc abiit: mihi rem summam credidit cibariam.
Dii immortales! jam ut ego collos prætruncabo tergoribus!
Quanta pernis pestis veniet! quanta labes larido!
Quanta sumini absumedo! quanta callo calamitas!
Quanta laniis lassitudo! quanta porcinariis!
Nam, si alia memorem, quæ ad ventris victum conducunt, mora 'st.
Nunc ibo in præfecturam, ut jus dicam larido,
Et, quæ pendent indemnatæ pernæ, eis auxilium ut feram.

ACTUS IV. SCENA IV.

Puer Hegionis.

Diespiter te Diique, Ergasile, perdant, et ventrem tuum,
Parasitosque omneis, et qui posthac cœnam parasitis dabit.
Clades calamitasque, intemperies modo in nostram advenit domum.
Quasi lupus esuriens, metui ne in me faceret impetum.
Nimisque (hercle) ego illum male formidabam: ita frendebat dentibus.
Adveniens deturbavit totum cum carne carnarium.
Arripuit gladium; prætruncavit tribus tergoribus glandia.
Aulas calicesque omneis confregit, nisi quæ modiales erant.

Cocum percontabatur, possentne seriæ fervescere.
Cellas refregit omneis intus, reclusitque armarium.
Asservate istunc, sultis, servi. Ego ibo, ut conveniam senem.
Dicam, ut sibi penum aliud ornet, siquidem sese uti volet.
Nam, hic quidem ut adornat, aut jam nihil est, aut jam nihil erit.

ACTUS V. SCENA I.

Hegio. Philopolemus. Philocrates.

Heg. Jovi Diisque ago gratias merito magnas,
Quom te reducem tuo patri reddiderunt,
Quomque ex miseriis plurimis me exemerunt,
Quas, dum te carendum hìc fuit, sustentabam:
Quomque hunc conspicio in potestate nostrâ,
Quomque hæc reperta est fides firma nobis.
Satis jam dolui ex animo; et curâ me satis
Et lacrumis maceravi.
Philop. O! satis jam audivi
Tuas ærumnas, ad portum mihi quas memorâsti.
Hoc agamus.
Philoc. Quid nunc, quoniam tecum servavi fidem,
Tibique hunc reducem in libertatem feci?
Heg. Fecisti, ut tibi,
Philocrates, nunquam referre gratiam possim satis,
Proinde ut tu promeritu's de me et filio meo.
Philop. Immo potes,
Pater, et poteris; et ego potero: et Dii eam potestatem dabunt,
Ut beneficium benemerenti nostro merito muneres;
Sicut tu huic potes, pater mi, facere merito maxume.

Heg. Quid opu'st verbis? lingua nulla 'st, quâ negem quidquid roges.
Philoc. Postulo abs te, ut mihi illum reddas servum, quem hîc reliqueram
Pignus pro me, qui mihi melior quam sibi semper fuit;
Pro benefactis ejus uti ei pretium possim reddere.
Heg. Quod benefecisti, referetur gratia, id quod postulas;
Et id, et aliud, quod me orabis, impetrabis: atque te
Nolim succensere, quod ego iratus ei feci male.
Philoc. Quid fecisti?
Heg. In lapicidinas compeditum condidi,
Ubi rescivi mihi data esse verba.
Philoc. Væ misero mihi!
Propter meum caput labores homini evenisse optumo!
Heg. At, ob eam rem, mihi libellam pro eo argenti ne duis.
Gratiis a me, ut sit liber, abducito.
Philoc. Edepol, Hegio,
Facis benigne: sed quæso, hominem ut jubeas arcessi.
Heg. Licet.
Ubi estis vos? Ite actutum; Tyndarum huc arcessite.
Vos ite intro. Interibi ego ex hac statuâ verbereâ volo
Erogitare, meo minore quid sit factum filio.
Vos lavate interibi.
Philop. Sequere hac, Philocrates, me intro.
Philoc. Sequor.

ACTUS V. SCENA II.

HEGIO. STALAGMUS.

Heg. Age, tu, illuc procede, bone vir, lepidum mancupium meum!
Stal. Quid me oportet facere, ubi tu talis vir falsum autumas?
Fui ego bellus, lepidus, bonus vir nunquam, neque frugi bonæ,
Neque ero unquam: ne tu spem ponas me bonæ frugi fore.
Heg. Propemodum ubi loci fortunæ tuæ sint, facile intelligis.
Si eris verax, tuâ ex re facies, ex malâ meliusculam.
Recta et vera loquere: sed neque vere neque recte adhuc
Fecisti unquam.
Stal. Quod ego fatear, credi'n' pudeat, quom autumes?
Heg. At ego faciam ut pudeat: nam in ruborem te totum dabo.
Stal. Eia! credo ego, imperito plagas minitaris mihi.
Tandem ista aufer; dicque quid fers, ut feras hinc quod petis.
Heg. Satis facundu's: sed jam fieri dictis compendium volo.
Stal. Ut vis, fiat.
Heg. Bene morigerus fuit puer: nunc non decet.
Hoc agamus. Jam animum advorte, ac mihi, quæ dicam, edissere.
Si eris verax, [tuis rebus feceris meliusculas.]
Stal. Nugæ istæc sunt. Non me censes scire quid dignus siem?
Heg. At ea subterfugere potis es pauca, si non omnia.

Stal. Pauca effugiam, scio: nam multa evenient, et merito meo,
Quia et fugi, et tibi surripui filium, et eum vendidi.
Heg. Quoi homini?
Stal. Theodoromedi in Alide Polyplusio
Sex minis.
Heg. Pro Dii immortales! is quidem hujus est pater
Philocratis.
Stal. Quin melius novi, quam te, et vidi sæpius.
Heg. Serva, Jupiter supreme, et me et meum gnatum mihi.
Philocrates, per tuum te genium obsecro, exi: te volo.

ACTUS V. SCENA III.

PHILOCRATES. HEGIO. STALAGMUS.

Philoc. Hegio, assum: si quid me vis, impera.
Heg. Hic gnatum meum
Tuo patri ait se vendidisse sex minis in Alide.
Philoc. Quamdiu id factum 'st?
Stal. Hic annus incipit vicesimus.
Philoc. Falsa memorat.
Stal. Aut ego, aut tu: nam tibi quadrimulum
Tuus pater peculiarem parvulum puero dedit.
Philoc. Quid erat ei nomen? si vera dicis, memora dum mihi.
Stal. Pægnium vocitatu'st: post vos indidistis Tyndaro.
Philoc. Cur ego te non novi?
Stal. Quia mos est oblivisci hominibus,
Neque novisse, quojus nihili sit faciunda gratia.

Philoc. Dic mihi: isne istic fuit, quem vendidisti meo patri,
Qui mihi peculiaris datu'st?
Stal. Istic, hujus filius.
Heg. Vivitne is homo?
Stal. Argentum accepi: nil curavi cæterum.
Heg. Quid tu ais?
Philoc. Quin istic ipsu'st Tyndarus tuus filius,
Ut quidem hic argumenta loquitur: nam is mecum a puero puer
Bene pudiceque educatu'st usque ad adolescentiam.
Heg. Et miser sum, et fortunatus, si vos vera dicitis.
Eo miser sum, quia male illi feci, si gnatus meu'st.
Eheu! cur ego plus minusve feci, quam æquum fuit?
Quod male feci, crucior: modo, si infectum fieri possiet!
Sed, eccum, incedit huc ornatus haud ex suis virtutibus.

ACTUS V. SCENA IV.

TYNDARUS. HEGIO. PHILOCRATES. STALAGMUS.

Tynd. Vidi ego multa sæpe picta, quæ Acherunti fierent
Cruciamenta: verum enimvero nulla adæque 'st Acheruns,
Atque ubi ego fui in lapicidinis. Illic ibi demum est locus,
Ubi labore lassitudo 'st omnis exigunda ex corpore.
Nam, ubi illo adveni, quasi patriciis pueris aut monedulæ,
Aut anates, aut coturnices dantur, quîcum lusitent;

Itidem hæc mihi advenienti upupa, quî me delectem, data 'st.
Sed herus eccum ante ostium, et herus alter eccum ex Alide
Rediit.
Heg. Salve, exoptate gnate mi!
Tynd. Hem! quid, "gnate mi?"
Atat, scio cur te patrem assimules esse, et me filium;
Quia mihi, item ut parentes, lucis das tuendæ copiam.
Philoc. Salve, Tyndare.
Tynd. Et tu, quojus causâ hanc ærumnam exigo.
Philoc. At nunc liber in divitias, faxo, venies: nam tibi
Pater hic est: hic servus, qui te huic hinc quadrimum surpuit,
Vendidit patri meo te sex minis. Is te mihi
Parvulum peculiarem parvulo puero dedit.
Illic indicium fecit: nam hunc ex Alide huc reducimus.
Tynd. Quid, hujus filium?
Philoc. Intus eccum fratrem germanum tuum.
Tynd. Quid tu ais? adduxtin' illum hujus captivum filium?
Philoc. Quin, inquam, intus hîc est.
Tynd. Fecisti (edepol) et recte et bene.
Philoc. Nunc tibi pater hic est: hic fur est tuus, qui parvum hinc te abstulit.
Tynd. At ego hunc grandis grandem natu, ob furtum, ad carnuficem dabo.
Philoc. Meritu'st.
Tynd. Ergo (edepol) meritam mercedem dabo.
Sed dic, oro: pater meus tune es?

Heg. Ego sum, gnate mi.
Tynd. Nunc demum in memoriam redeo, quom mecum cogito;
Nunc (edepol) demum in memoriam regredior, audîsse me,
Quasi per nebulam, Hegionem patrem meum vocarier.
Heg. Ego sum.
Philoc. Compedibus, quæso, ut tibi sit levior filius,
Atque hic gravior servus.
Heg. Certum 'st principium id prævortier.
Eamus intro, ut arcessatur faber, ut istas compedes
Tibi adimam, huic dem.
Stal. Quoi pecull nihil est, recte feceris.

GREX.

Spectatores, ad pudicos mores facta hæc fabula 'st.
Neque in hac subagitationes sunt, neque ulla amatio,
Nec pueri suppositio, nec argenti circumductio:
Neque ubi amans adolescens scortum liberet clam patrem suum.
Hujusmodi paucas poëtæ reperiunt comœdias,
Ubi boni meliores fiant. Nunc vos, si vobis placet,
Et si placuimus, neque odio fuimus, signum hoc mittite:
Qui pudicitiæ esse voltis præmium, plausum date.

CASINA.

DRAMATIS PERSONÆ.

PROLOGUS.

CHALINUS, servus.

OLYMPIO, villicus.

CLEOSTRATA, Stalinonis uxor.

PARDALISCA, ancilla.

MURRHINA, mulier.

STALINO, } senes.

ALCESIMUS, } senes.

COQUUS.

ANCILLÆ.

GREX.

ARGUMENTUM

(ut quisbusdam videtur)

PRISCIANI.

CONSERVAM uxorem conservi duo expetunt.
Alium senex allegat, alium filius.
Sors adjuvat senem; verum decipitur dolis.
Ita ei subjicitur, pro puellâ, servulus
Nequam, qui dominum mulcat atque villicum.
Adolescens ducit civem Casinam cognitam.

PROLOGUS

anonymus.

Salvere jubeo spectatores optumos,
Fidem qui facitis maxumi; et vos Fides.
Si verum dixi, signum clarum date mihi,
Ut vos mihi esse æquos jam inde a principio sciam.
Qui utuntur vino vetere, sapienteis puto,
Et qui libenter veteres spectant fabulas.
Antiqua opera et verba quom vobis placent,
Æquum placere 'st ante veteres fabulas.
Nam, nunc novæ quæ prodeunt comœdiæ,
Multo sunt nequiores, quam nummi novi.
Nos postquam populi rumorem intelleximus,
Studiose expetere vos Plautinas fabulas;
Antiquam ejus edimus comœdiam,
Quam vos probâstis, qui estis in senioribus:
Nam, juniorum qui sunt, non nôrunt, scio:
Verum, ut cognoscant, dabimus operam sedulo.
Hæc quom primum acta 'st, vicit omneis fabulas.
Eâ tempestate flos poëtarum fuit,
Qui nunc abierunt hinc in communem locum.
Sed absentes tamen prosunt præsentibus.
Vos omneis opere magno esse oratos volo,
Benigne ut operam detis ad nostrum gregem.
Ejicite ex animo curam atque alienum æs:
Ne quis formidet flagitatorem suum.
Ludi sunt: ludus datus est argentariis.
Tranquillum 'st: Alcedonia sunt circum forum.
Ratione utuntur: ludis poscunt neminem;
Secundum ludos reddunt autem nemini.
Aures vacivæ si sunt, animum advortite:
Comœdiaï nomen dare vobis volo.
Clerumenœ vocatur hæc comœdia
Græce, Latine Sortientes. Diphilus
Hanc Græce scripsit: post id rursum denuo

Latine Plautus, cum latranti nomine.
Senex hîc maritus habitat: eii est filius.
Is unâ cum patre in illisce habitat ædibus.
Est eii quidam servus, qui in morbo cubat;
Immo (hercle) vero in lecto, ne quid mentiar.
Is servus (sed abhinc annos factum 'st sedecim)
Quom conspicatus est primo crepusculo
Puellam exponi; adit extemplo ad mulierem,
Quæ illam exponebat: orat, ut eam det sibi:
Exorat; aufert; detulit rectâ domum:
Dat heræ suæ: orat, ut eam curet, educet.
Hera facit: educavit magnâ industriâ,
Quasi si esset ex se nata, non multo secus.
[Postquam] adolevit ad eam ætatem, uti viris
Placere posset: at eam puellam hic senex
Amat efflictim, et item contra filius.
Sibi nunc uterque contra legiones parat,
Pater filiusque, clam alter alterum.
Pater allegavit villicum, qui posceret
Sibi istam uxorem: is sperat, si eii sit data,
Sibi fore paratas, clam uxorem, excubias foris.
Filius autem armigerum allegavit suum,
Qui sibi eam uxorem poscat. Scit, si id impetret,
Futurum, quod amat, intra præsepeis suas.
Uxor senis sensit virum amori operam dare:
Propterea ea unâ consentit cum filio.
Ille autem postquam sensit filium suum
Eamdem illam amare, et esse impedimento sibi,
Hinc adolescentem peregre ablegavit pater.
Sciens ejus mater ei dat operam, absenti tamen.
Is, ne exspectetis, hodie in hac comœdiâ
In urbem non redibit: Plautus noluit:
Pontem interrupit, qui erat ei in itinere.
Sunt hîc, quos credo nunc inter se dicere:
"Quæso, (hercle) quid istuc est? serviles nuptiæ?
Servine uxorem ducent, aut poscent sibi?
Novum attulerunt, quod fit nusquam gentium."—
At ego aio hoc fieri in Græciâ et Carthagini,

Et hîc in nostrâ terrâ, in Apuliâ.
Majoreque operâ ibi serviles nuptiæ,
Quam liberales etiam curari solent.
Id ni fit, mecum pignus, si quis volt, dato
In urnam mulsi, Pœnus dum judex siet,
Vel Græcus adeo, vel, meâ causâ, Apulus.
Quid nunc? Nihil agitis. Sentio: nemo sitit.
Revortor ad illam puellam expositiciam,
Quam servi summâ vi sibi uxorem expetunt.
Ea invenietur et pudica et libera,
Ingenua Atheniensis: neque quidquam stupri
Faciet profecto in hac quidem comœdiâ.
Mox (hercle) vero post, transactâ fabulâ,
Argentum si quis dederit, ut ego suspicor,
Ultro ibit nuptum; non manebit auspices.
Tantum est. Valete; bene rem gerite, et vincite
Virtute verâ, quod fecistis antidhac.

ACTUS I.

OLYMPIO. CHALINUS.

Olym. Non mihi licere meam rem me solum, ut volo,
Loqui atque cogitare, sine ted arbitro?
Quid tu (malum!) me sequere?
Cha. Quia certum 'st mihi,
Quasi umbra, quoquo ibis tu, te persequi.
Quin (edepol), etiam si in crucem vis pergere,
Sequi decretum 'st. Dehinc conjicito cæterum,
Possisne, necne, clam me sutelis tuis
Præripere Casinam uxorem, proinde ut postulas.
Olym. Quid tibi negotì mecum 'st.
Cha. Quid ais, impudens?
Quid in urbe reptas, villice, hìc magni pretî?
Olym. Libet.
Cha. Quin ruri es in præfecturâ tuâ?
Quin potius, quod legatum 'st tibi negotium,
Id curas, atque urbanis rebus te abstines?
Quid huc venisti sponsam præreptum meam?
Abi rus; abi dierectus tuam in provinciam.
Olym. Chaline, non sum ego oblitus officium meum.
Præfeci, rure recte qui curet tamen.
Ego, huc quod veni in urbem, ubi impetravero,
Uxorem ut istanc ducam, quam tu deperis,
Bellam et tenellam Casinam, conservam tuam;
Quando ego eam mecum rus uxorem abduxero,
Rure incubabo usque in præfecturâ meâ.
Cha. Tun' illam ducas? Hercle, me suspendio,
Quam tu ejus potior fias, satiu'st mortuum.
Olym. Mea præda est illa: proin' tu te in laqueum induas.
Cha. Ex sterquilinio effosse, tua illæc præda sit?
Olym. Scies hoc ita esse. Væ tibi! quot te modis,
Si vivo, habebo in nuptiis miserum meis!

Cha. Quid tu mihi facies?
Olym. Egone quid faciam tibi?
Primum omnium, huic lucebis novæ nuptæ facem,
Postilla ut semper improbus nihilque sis.
Post id locorum, quando ad villam veneris,
Dabitur tibi amphora una, et una [semita,]
Fons unus, unum ahenum, et octo dolia:
Quæ nisi erunt semper plena, ego te implebo flagris.
Ita te aggerundâ curvum aquâ faciam probe,
Ut postilena possit ex te fieri.
Post autem, ruri nisi tu [acervum] ederis,
Aut, quasi lumbricus, terram; quod te postules
Gustare quidquam; nunquam (edepol) jejunium
Jejunum 'st æque, atque ego reddibo te.
Post id, quom lassus fueris et famelicus,
Noctu ut condigne te cubes, curabitur.
Cha. Quid facies?
Olym. Concludêre in fenestram firmiter,
Unde auscultare possis, quom ego illanc osculer:
Quom mihi illa dicet, "Mi animule! mi Olympio!
Mea vita! mea mellilla! mea festivitas!
Sine tuos ocellos deosculer, voluptas mea!
Sine, amabo, te amari, meus festus dies!
Meus pullus passer! mea columba! mi lepus!"—
Quom mî hæc dicentur dicta, tum tu, furcifer,
Quasi mus, in medio pariete vorsabere.
Nunc, ne tute mihi respondere postules,
Abeo intro: tædet sermonis tui.
Cha. Te sequor.
Hîc quidem (pol) certo nihil ages sine me arbitro.

ACTUS II. SCENA I.

CLEOSTRATA. PARDALISCA.

Cleo. Obsignate cellas; referte annulum ad me:
Ego huc transeo in proxumum ad meam vicinam.

Vir si quid volet me, facite hinc me arcessatis.
Pard. Prandium jusserat senex sibi parari.
Cleo. St! tace, atque abi. Neque paro, neque hodie
Coquetur, quando is mihi et filio advorsatur
Suo, animi amorisque causâ sui.
Flagitium illud hominis! ego illum fame, ego illum
Siti, maledictis, malefactis, amatorem
Ulciscar: ego (pol) illum probe incommodis
Dictis angam: faciam uti, proinde ut est dignus,
Vitam colat; Acheruntis pabulum, flagitî
Præsepe, stabulum nequitiæ. Nunc hinc
Meas fortunas eo questum ad vicinas.
Sed foris concrepuit. Atque ea ipsa, eccam, egreditur
Foras. Non (pol) per tempus iter mihi incepi.

ACTUS II. SCENA II.

Murrhina. Cleostrata.

Mur. Sequimini, comites, in proxumum me huc.
Heus vos! ecquis hæc, quæ loquar, audit? Ego hîc ero,
Vir si, aut quispiam quæret: nam ubi domi sola sum,
Sopor manus calvitur. Jussin' colum
Ferri mihi?
Cleo. Murrhina, salve.
Mur. Salve,
Mecastor. Sed quid tu es tristis, amabo?
Cleo. Ita solent omnes quæ sunt male nuptæ:
Domi et foris ægre quod sit, satis semper est.
Nam ego ibam ad te.
Mur. Et (pol) ego istuc ad te. Sed quid est,
Quod tuo nunc animo ægre est? nam, quod tibi est
Ægre, idem mihi est dividiæ.
Cleo. Credo, ecastor:
Nam vicinam neminem amo merito magis, quam te;

Nec quâcum plura sunt mihi, quæ ego velim.
Mur. Amo te; atque istuc expeto scire quid sit.
Cleo. Vir me habet pessumis despicatam modis;
Nec mihi jus meum obtinendi optio est.
Mur. Hem! quid est? dic idem hoc: nam (pol) haud satis meo
Corde accepi quereias tuas, obsecro.
Cleo. Vir me habet pessumis despicatam modis.
Mur. Mira sunt, vera si prædicas: nam viri
Jus suum ad mulieres obtinere haud queunt.
Cleo. Quin mihi ancillulam ingratiis postulat, quæ mea 'st,
Quæ meo educata sumtu est, villico suo se dare.
Sed ipsus eam amat.
Mur. Obsecro, tace.
Cleo. Nam hîc nunc
Licet dicere: nos sumus.
Mur. Ita 'st. Unde ea tibi 'st?
Nam peculî probam nihil habere addecet
Clam virum: et, quæ habet, [partum ei haud commode 'st,]
Quin viro aut subtrahat, aut stupro invenerit.
Hoc viri censeo esse omne, quidquid tuum 'st.
Cleo. Tu quidem advorsum tuam amicam omnia loqueris.
Mur. Tace sis, stulta; et mihi ausculta: noli sis tu illi
Advorsari. Sine amet; sine, quod libet, id faciat:
Quando tibi nil domi delicüum 'st.
Cleo. Sati'n' sana es? nam tu quidem advorsus tuam ista rem
Loquere.
Mur. Insipiens! semper tu huic verbo vitato
Abs tuo viro.
Cleo. Quoi verbo?
Mur. I foras, mulier.
Cleo. St!
Tace.

Mur. Quid est?
Cleo. Hem!
Mur. Quis est, quem vides?
Cleo. Vir, eccum, it.
Intro abi: appropera, age, amabo!
Mur. Impetras.
Abeo.
Cleo. Mox, magis quom otium mihi et tibi erit,
Igitur tecum loquar: nunc vale.
Mur. Valeas.

ACTUS II. SCENA III.

Stalino. Cleostrata.

Stal. Omnibus rebus ego amorem credo et nitoribus nitidis antevenire;
Nec potis quidquam commemorari, quod plus salis, plusque leporis, hodie
Habeat. Cocos equidem nimis demiror, qui tot utuntur condimentis,
Eos eo condimento uno non utier, omnibus quod præstat.
Nam, ubi amor condimentum inerit, quoivis placiturum credo:
Neque salsum neque suave esse potest quidquam, ubi amor non admiscetur.
Fel quod amarum 'st, id mel faciet; hominem, ex tristi, lepidum et lenem.
Hanc ego de me conjecturam domi facio, magis quam ex auditis:
Qui, postquam amo Casinam, magis initio munditiis munditiam antideo.
Myropolas omnes sollicito; ubicumque est lepidum unguentum, ungor,
Ut illi placeam: et placeo, ut videor: sed uxor me excruciat, quia vivit.

Tristem adstare adspicio: blande hæc mihi mala res appellanda 'st.
Uxor mea, meaque amœnitas! quid tu agis?
Cleo. Abi, atque abstine manum.
Stal. Eia, mea Juno! non decet te esse tam tristem tuo Jovi.
Quo nunc abis?
Cleo. Mitte me.
Stal. Mane.
Cleo. Non maneo.
Stal. At (pol) ego te sequar.
Cleo. Obsecro, sanu'n' es?
Stal. Sanus, quando ted amo.
Cleo. Nolo ames.
Stal. Non
Potes impetrare.
Cleo. Enecas.
Stal. Vera dicas velim.
Cleo. Credo ego
Istuc tibi.
Stal. Respice, o mi lepos!
Cleo. Nempe ita, uti tu mihi es.
Unde hìc, amabo, unguenta adolent?
Stal. O! perii! manifesto miser
Teneor. Cesso caput pallio detergere? Uti te bonus
Mercurius perdat, myropola, qui hæc mihi dedisti.
Cleo. Eho tu
Nihili cana culex! Vix teneor, quin, quæ decent te, dicam.
Senectâ ætate unguentatus per vias, ignave, incedis!
Stal. Pol, ego amico dedi quoidam operam, dum emit
Unguenta.
Cleo. Ut cito commentatus est!
Ecquid te pudet?
Stal. Omnia, quæ tu vis.
Cleo. Ubi in lustra jacuisti?

Stal. Egone in lustra?
Cleo. Scio plus, quam tu me arbitrare.
Stal. Quid id est?
Quid tu scis?
Cleo. Te sene omnium senum neminem esse ignaviorem.
Unde is, nihili? ubi fuisti? ubi lustratus? ubi bibisti?
Id est, mecastor: vide, palliolum ut rugat.
Stal. Dii me et te infelicitent,
Si ego in os meum hodie vini guttam indidi.
Cleo. Immo age, ut lubet:
Bibe, es, disperde rem.
Stal. Ohe! jam satis, uxor, est: comprime te: nimium tinnis.
Relinque aliquantum orationis, cras quod mecum litiges.
Sed quid ais? jam domuisti animum, potius ut, quod vir velit
Fieri, id facias, quam advorsere contra?
Cleo. Quâ de re?
Stal. Rogas?
Super ancillâ Casinâ, ut detur nuptum nostro villico,
Servo frugi, atque ubi illi bene sit, ligno, aquâ calidâ, cibo,
Vestimentis; ubi-que educat pueros, quos pariat, potius
Quam illi servo nequam des armigero, nihili atque improbo,
Quoi homini hodie peculì nummus non est plumbeus.
Cleo. Mirum, (ecastor) te senectâ ætate officium tuum
Non meminisse!
Stal. Quid jam?
Cleo. Quia, si facias recte aut commode,
Me sinas curare ancillas; quæ mea est curatio.

Stal. Quî (malum!) homini scutigerulo dare lubet?
Cleo. Quia enim filio
Nos oportet opitulari unico.
Stal. At, quamquam unicu'st,
Nihilo magis unicu'st ille mihi filius, quam ego illi pater:
Illum mihi æquiu'st, quam me illi, quæ volo, concedere.
Cleo. Tute (ecastor) tibi, homo, malam rem quæris.
Stal. Subolet: sentio.
Egone?
Cleo. Tu. Nam quid friguttis? quid istuc tam cupide cupis?
Stal. Ut enim frugi servo detur potius, quam servo improbo.
Cleo. Quid si ego impetro, atque exoro a villico, causâ meâ
Ut eam illi permittat?
Stal. Quid si ego autem ab armigero impetro,
Eam illi permittat? atque hoc credo impetrassere.
Cleo. Convenit. Vis, tuis Chalinum huc evocem verbis foras?
Tu eum orato; ego autem orabo villicum.
Stal. Sane volo.
Cleo. Jam hîc erit. Nunc experiemur, nostrûm uter sit blandior.
Stal. Hercules Diique istam perdant, quod nunc liceat dicere.
Ego discrucior miser amore: illa autem, quasi ob industriam,
Mî advorsatur. Subolet hoc jam uxori, quod ego machinor:
Propter eam rem, magis armigero dat operam de industriâ.

ACTUS II. SCENA IV.

STALINO. CHALINUS.

Stal. Qui illum Dii omnes Deæque perdant.
Cha. Te uxor aiebat tua
Me vocare.
Stal. Ego enim vocari jussi.
Cha. Eloquere quid velis.
Stal. Primum, ego te porrectiore fronte volo mecum loqui.
Cha. Stultitia est ei te esse tristem, quojus potestas plus potest.
Stal. Proh! bonæ frugi hominem te jam pridem esse arbitror.
Cha. Intelligo.
Quin, si ita arbitrare, emittis me manu?
Stal. Quin id volo.
Sed nihil est, me cupere factum, nisi tu factis adjuvas.
Cha. Quod velis modo, id velim me scire.
Stal. Ausculta ergo; loquar:
Casinam ego uxorem promisi villico nostro dare.
Cha. At tua uxor filiusque promiserunt mihi.
Stal. Scio.
Sed utrum nunc tu cœlibem esse te mavis liberum,
An maritum servum ætatem degere, et gnatos tuos?
Optio hæc tua est: utram harum vis conditionem accipe.
Cha. Liber si sim, meo periclo vivam: nunc vivo tuo.
De Casinâ certum 'st concedere homini nato nemini.
Stal. Intro abi, atque actutum uxorem huc evoca ante ædeis cito;
Et sitellam huc tecum afferto cum aquâ, et sorteis.
Cha. Satis placet.

Stal. Ego (pol) istam jam aliquovorsum tragulam decidero.
Nam, si sic nihil impetrare potero, saltem sortiar.
Ibi ego te et suffragatores tuos ulciscar.
Cha. Attamen
Mî obtinget sors.
Stal. Ut quidem (pol) pereas cruciatu malo.
Cha. Mî illa nubet; machinare quod lubet, quovis modo.
Stal. Abi'n' hinc ab oculis?
Cha. Invitus me vides: vivam tamen.
Stal. Sumne ego miser homo? sati'n' omnes res sunt advorsæ mihi?
Jam metuo, ne Olympionem mea uxor exoraverit,
Ne Casinam ducat. Si id factum 'st, ecce me nullum senem:
Si non impetravit, etiam specula in sortitu 'st mihi.
Si sors autem decolassit, gladium faciam culcitam,
Eumque incumbam. Sed progreditur optume, eccum, Olympio.

ACTUS II. SCENA V.

OLYMPIO. STALINO.

Olym. Unâ (edepol) operâ in furnum calidum condito,
Atque ibi torreto me pro pane rubido,
Hera, quam istam operam a me impetres, quod postulas.
Stal. Salvus sum; salva spes est, ut verba audio.
Olym. Quid tu me vero libertate territas?
Quid si tu nolis, filiusque etiam tuus?
Vobis invitis, atque amborum ingratiis,
Unâ libellâ liber possum fieri.
Stal. Quid istuc est? quîcum litigas, Olympio?
Olym. Cum eâdem, quâ tu semper.

Stal. Cum uxorene meâ?
Olym. Quam tu mihi uxorem? quasi venator tu quidem es;
Dies atque noctes cum cane ætatem exigis.
Stal. Quid agit? quid loquitur tecum?
Olym. Orat, obsecrat,
Ne Casinam uxorem ducam.
Stal. Quid tu postea?
Olym. Negavi enim ipsi me concessurum Jovi,
Si is mecum oraret.
Stal. Dii te servassint mihi.
Olym. Nunc in fermento tota 'st; ita turget mihi.
Stal. Edepol, ego illam mediam diruptam velim.
Olym. Credo (edepol) esse, siquidem tu frugi bonæ es.
Verum (edepol) tua mihi odiosa 'st amatio:
Inimica est tua uxor mihi, inimicus filius,
Inimici familiares.
Stal. Quid id refert tuâ?
Unus tibi hic dum propitius sit Jupiter,
Tu istos minutos cave Deos floccifeceris.
Olym. Nugæ sunt istæ magnæ: quasi tu nescias,
Repente ut emoriantur humani Joves.
Sed tandem si tu Jupiter sis emortuus,
Quom ad Deos minores redierit regnum tuum,
Quis mihi subveniet tergo, aut capiti, aut cruribus?
Stal. Opinione melius res tibi habeat tua,
Si hoc impetramus, ut ego cum Casinâ cubem.
Olym. Non (hercle) opinor posse; ita uxor acriter
Tua instat, ne mihi detur.
Stal. At ego sic agam:
Conjiciam sorteis in sitellam, et sortiar
Tibi et Chalino. Ita rem natam intelligo:
Necessum est vorsis gladiis depugnarier.
Olym. Quid si sors aliter, quam voles, evenerit?
Stal. Benedice. Diis sum fretu'; Deos sperabimus.
Olym. Non ego istuc verbum emissim titivillitio.
Nam omnes mortales Diis sunt freti: sed tamen
Vidi ego Diis fretos sæpe multos decipi.

Stal. Tace parum.
Olym. Quid vis?
Stal. Eccum, exit foras
Chalinus intus cum sitellâ et sortibus.
Nunc nos collatis signis depugnabimus.

ACTUS II. SCENA VI.

CLEOSTRATA. CHALINUS. STALINO. OLYMPIO.

Cleo. Face, Chaline, me certiorem, quid meus vir me velit.
Cha. Ille (edepol) videre ardentem te extra portam Metiam.
Cleo. Credo, (ecastor) vellet.
Cha. At (pol) ego haud credo, sed certo scio.
Stal. Plus artificum 'st mî quam rebar; hariolum hunc habeo domi.
Quid si propius attollamus signa, eamusque obviam?
Sequere. Quid vos agitis?
Cha. Assunt, quæ imperavisti, omnia,
Uxor, sortes, situla, atque egomet.
Stal. Te uno adest plus quam ego volo.
Cha. Tibi quidem (edepol) ita videtur: stimulus ego nunc sum tibi.
Eo dico, corculum [assudassit] jam ex metu.
Stal. Mastigia!
Cleo. Tace, Chaline. Comprime istum.
Olym. Immo istunc, qui didicit dare.
Stal. Appone hîc sitellam; sorteis cedo mihi: animum advortite.
Atque ego censui abs te posse hoc me impetrare, uxor mea,
Casina ut uxor mihi daretur: et nunc etiam censeo.
Cleo. Tibi daretur illa?
Stal. Mihi enim? ah! non id volui dicere:

Dum mihi volui, huic dixi: atque adeo, dum mihi cupio, perperam
Jamdudum (hercle) fabulor.
Cleo. Pol, tu quidem; atque etiam facis.
Stal. Huic, immo (hercle) mihi. Vah! tandem redii vix veram in viam.
Cleo. Per (pol) sæpe peccas.
Stal. Ita fit, ubi quid tantopere expetas.
Sed te, uterque suo pro jure, ego atque hic oramus.
Cleo. Quid est?
Stal. Dicam enim, mea mulsa: de istac Casinâ huic nostro villico
Gratiam facias.
Cleo. At (pol) ego neque facio, neque censeo.
Stal. Tum igitur ego sorteis [utrimque jam. . . .]
Cleo. Quis vetat?
Stal. Optumum atque æquissumum istud esse, jure judico.
Postremo, si illuc, quod volumus, eveniet, gaudebimus:
Sin secus, patiemur animis æquis. Tene sortem tibi.
Vide quid scriptum 'st.
Olym. Unum.
Cha. Iniquum 'st; quia isti prius quam mihi est.
Stal. Accipe hanc sis.
Cha. Cedo, mane: unum venit in mentem modo.
Vide, ne qua illic insit alia sortis sub aquâ.
Stal. Verbero!
Men' te censes esse? nulla 'st. Habe quietum animum modo.
Cha. Quod bonum atque fortunatum sit mihi, tuum magnum malum.
Olym. Tibi quidem, (edepol) credo, eveniet; novi pietatem tuam.
Sed mane dum: num ista aut populna sors aut abiegna 'st tua?

Cha. Quid tu id curas?
Olym. Quia enim metuo, ne in aquâ summâ natet.
Stal. Euge! cave. Conjicite sorteis nunc jam, amabo, huc. Eccere.
Uxor, æqua.
Olym. Nolim uxori credere.
Stal. Habe animum bonum.
Olym. Credo, (hercle) hodie devotabit sorteis, si attigerit.
Cha. Tace.
Olym. Taceo; Deos quæso.
Cha. Ut quidem tu hodie canem et furcam feras.
Olym. Mihi ut sortitio eveniat.
Cha. Ut quidem (hercle) pedibus pendeas.
Olym. At tu ut oculos emungare ex capite per nasum tuos.
Quid times? paratum oportet esse jam laqueum tibi.
Periisti.
Stal. Animum advortite, amabo.
Olym. Taceo.
Stal. Nunc tu, Cleostrata,
Ne a me memores malitiose de hac re factum, aut suspices,
Tibi permitto: tute sorti.
Olym. Perdis me.
Cha. Lucrum facit.
Cleo. Bene facis.
Cha. Deos quæso, ut tua sors ex sitellâ effugerit.
Olym. Ai'n' tu? quia tu es fugitivus, omneis te imitari cupis.
Utinam tua quidem (sicut Herculeis prædicant
Quondam prognatis) ista in sortiendo sors delicuerit.
Cha. Tu ut liquescas, ipse actutum virgis calefactabere.

Stal. Hoc age sis, Olympio.
Olym. Si hic literatus me sinat.
Stal. Quod bonum atque fortunatum mihi sit.
Olym. Ita vero, et mihi.
Cha. Non.
Olym. Immo, hercle.
Cha. Immo mihi, hercle.
Stal. Hic vincet; tu vives miser.
Præcide os tu illi hodie. Age, ecquid fit?
Cleo. Ne objexis manum.
Olym. Compressân' palmâ an porrectâ ferio?
Stal. Age, ut vis.
Olym. Hem tibi!
Cleo. Quid tibi istunc tactio 'st?
Olym. Quia Jupiter jussit meus.
Cleo. Feri malam tu illi rursum.
Olym. Perii! pugnis cædor, Jupiter!
Stal. Quid tibi tactio hunc fuit?
Cha. Quia jussit hæc Juno mea.
Stal. Patiundum 'st, siquidem, me vivo, mea uxor imperium exhibet.
Cleo. Tam huic loqui licere oportet, quam isti.
Olym. Cur omen mihi
Vituperat?
Stal. Malo, Chaline, tibi cavendum censeo.
Cha. Tempori, postquam oppugnatum 'st os.
Stal. Age, uxor mea, nunc jam
Sorti. Vos advortite animum. Præbe tu.
Olym. Ubi sim, nescio.
Perii! cor lienosum (opinor) habeo; jamdudum salit:
De labore pectus tundit.
Cleo. Teneo sortem.
Stal. Effer foras.
Cha. Jamne mortuus?
Olym. Ostende; mea 'st.
Cha. Mala crux ea 'st quidem.
Cleo. Victus es, Chaline.

Stal. Tum nos diu vivere, Olympio,
Gaudeo.
Olym. Pietate factum 'st meâ, atque majorum meûm.
Stal. Intro abi, uxor, atque adorna nuptias.
Cleo. Faciam, ut jubes.
Stal. Sci'n' tu ruri esse ad villam longe, quo ducat?
Cleo. Scio.
Stal. Intro abi:
Et, quamquam hoc tibi 'st ægre, tamen fac accures.
Cleo. Licet.
Stal. Eamus nos quoque intro; hortemur ut properent.
Olym. Numquid moror?
Stal. Nam, præsente hoc, plura verba non desidero.

ACTUS II. SCENA VII.

Chalinus.

Si nunc me suspendam, meam operam luserim,
Et, præter operam, restim sumtifecerim,
Et meis inimicis voluptatem creaverim.
Quid opu'st, qui sic mortuus? equidem tamen
Sorti sum victus. Casina nubet villico.
Atque id non tam ægre 'st jam vicisse villicum,
Quam id expetivisse opere tam magno senem,
Ne ea mihi daretur, atque ut illi nuberet.
Ut ille trepidabat! ut festinabat miser!
Ut subsultabat, postquam vicit villicus!
Atat! concedam huc: audio aperiri foreis
Mihi benevolenteis. Atque a me prodeunt.
Hic ex insidiis hisce ego insidias dabo.

ACTUS II. SCENA VIII.

OLYMPIO. STALINO. CHALINUS.

Olym. Sine modo rus veniat; ego remittam ad te virum
Cum furcâ in urbem, tamquam carbonarium.
Stal. Ita fieri oportet.
Olym. Factum et curatum dabo.
Stal. Volui Chalinum, si domi esset, mittere
Tecum opsonatum, ut etiam in mœrore insuper
Inimico nostro miseriam hanc adjungerem.
Cha. Recessim cedam ad parietem; imitabor nepam.
Captandu'st horum clanculum sermo mihi:
Nam illorum me alter cruciat, alter macerat.
At candidatus cedit hic mastigia,
Stimulorum loculi. Protollo mortem mihi:
Certum 'st, hunc Acheruntem præmittam prius.
Olym. Ut tibi ego inventus sum obsequens! quod maxume
Cupiebas, ejus copiam feci tibi.
Erit hodie tecum, quod amas, clam uxorem.
Stal. Tace.
Ita me Dii bene ament, ut ego vix reprimo labra,
Ob istam rem quin te deosculer, voluptas mea!
Cha. Quid, "deosculer?" quæ res est? voluptas quæ tua?
Olym. Ecquid amas nunc me?
Stal. Immo (edepol) me, quam te, minus.
Licetne amplecti te?
Cha. Quid, "amplecti?"
Olym. Licet.
Stal. Ut, quia te tango, mel mî videor lingere!
Cha. Effodere (hercle) hic volt, credo, vesicam villico.
Olym. Ultro te, amator, apage te a dorso meo.

Cha. Hodie, (hercle) opinor, hice conturbabunt pedes:
Solet hic barbatos sane sectari senex.
Illuc est, illuc, quod hic hunc fecit villicum: et
Idem me pridem, quom ei advorsum veneram,
Facere atriensem voluerat sub januâ.
Olym. Ut tibi morigerus hodie! ut voluptati fui!
Stal. Ut tibi, dum vivam, bene velim plus quam mihi.
Ut ego hodie Casinam deosculabor! ut mihi
Bona multa faciam, clam meam uxorem!
Cha. Atate!
Nunc (pol) ego demum in rectam redii semitam.
Hic ipsus Casinam deperit. Habeo viros!
Stal. Jam
(Hercle) amplexari, jam osculari gestio.
Olym. Sine prius deduci. Quid (malum!) properas?
Stal. Amo.
Olym. At non opinor fieri hoc posse hodie.
Stal. Potest,
Siquidem cras censes posse te mitti manu.
Cha. Enimvero huc aures magis sunt adhibendæ mihi.
Jam ego uno in saltu lepide apros capiam duos.
Stal. Apud hunc sodalem meum atque vicinum, mihi
Locus est paratus. Ei ego amorem omnem meum
Concredui: is mihi se locum dixit dare.
Olym. Quid ejus uxor? ubi erit?
Stal. Lepide reperi.
Mea uxor vocabit hùc eam ad se in nuptias,
Ut hic sit secum, se adjuvet, secum cubet.
Ego jussi; et dixit se facturam uxor mea.
Illa hìc cubabit: vir aberit faxo domo.
Tu rus uxorem duces: id rus hoc erit,
Tantisper dum ego cum Casinâ faciam nuptias.
Hinc tu ante lucem rus cras duces postea.
Sati'n' astute?

Olym. Docte.
Cha. Age modo, fabricamini.
Malo (hercle) vostro tam vorsuti vivitis.
Stal. Sci'n' quid nunc facias?
Olym. Loquere.
Stal. Tene marsupium.
Abi, atque opsonia propera: sed lepide volo,
Molliculas escas, ut ipsa mollicula 'st.
Olym. Licet.
Stal. Emito sepiolas, lepadas, lolligiunculas,
Hordeias.
Cha. Immo, triticeias, si sapis.
Stal. Soleas.
Cha. Quî (quæso) potius, quam sculponeas,
Quibus batuatur tibi os, senex nequissume?
Olym. Vi'n' lingulacas?
Stal. Quid opus est, quando uxor domi 'st?
Ea lingulaca nobis est: nam nunquam tacet.
Olym. In re præsenti, ex copiâ piscariâ,
Consulere, quid emam, oportet.
Stal. Æquum oras; abi.
Argento parci nolo: opsonato ampliter.
Nam mihi vicino hoc etiam convento 'st opus,
Ut, quod mandavi, curet.
Olym. Jamne abeo?
Stal. Volo.
Cha. Tribus non conduci possim libertatibus,
Quin ego illis hodie comparem magnum malum;
Quin-que hanc omnem rem meæ heræ jam faciam palam.
Manifesto teneo in noxâ inimicos meos.
Sed, si nunc facere volt hera officium suum,
Nostra omnis lis est: pulchre prævortar viros:
Nostro omine it dies: jam victi vicimus.
Ibo intro, ut id, quod alius condivit cocus,
Ego nunc vicissim ut alio pacto condiam,
Quidquid paratum 'st, ut paratum ne siet;
Sietque ei paratum, quod paratum non erat.

ACTUS III. SCENA I.

Stalino. Alcesimus.

Stal. Nunc, amici anne inimici sis imago, Alcesime, mihi,
Sciam: nunc specimen specitur, nunc certamen cernitur.
[Cur autem ?] exime castigare: id ponito ad compendium.
" Cano capite! ætate alienâ!" coaddito ad compendium.
" Quoi sit uxor," id quoque illuc ponito ad compendium.
Alc. Miseriorem ego ex amore, quam te, vidi neminem.
Stal. Fac vacent ædes.
Alc. Quin (edepol) servos, ancillas, domo
Certum 'st omneis mittere ad te.
Stal. Eho! nimium scite scitus es.
Sed facito dum memineris versus quos cantat Colax: cibo
Cum suo, quiqui facito uti veniant; quasi eant Sutrium.
Alc. Meminero.
Stal. Hem! nunc enim te demum nullum scitum scitiu'st.
Cura; ego ad forum modo ibo: jam hîc ero.
Alc. Bene ambula.
Stal. Fac habeant linguam tuæ ædes.
Alc. Quid ita?
Stal. Quom veniam, vocent.
Alc. Attate! cædundus tu homo es: nimias delicias facis.
Stal. Quid me amare refert, nisi sim doctus dicax nimis?
Sed tu cave inquisitioni mihi sis.
Alc. Usque adero domi.

ACTUS III. SCENA II.

Cleostrata. Alcesimus.

Cleo. Ut properarem arcessere hanc ad me vicinam meam, hoc erat
(Ecastor) id, quod me vir tanto opere orabat meus ;
Liberæ ædes ut sibi essent, Casinam quo deduceret.
Nunc adeo nequâquam arcessam, ne quâ ignavissumis
Liberi loci potestas sit vetulis vervecibus.
Sed, eccum, egreditur senati columen, præsidium popli,
Meus vicinus, meo viro qui liberum præbet locum.
Non (ecastor) vilis emtu'st, [modio qui venît salis.]
Alc. Miror huc jam non arcessi in proxumum uxorem meam,
Quæ jamdudum, si arcessatur, ornata exspectat domi.
Sed, eccam, (opinor) arcessit. Salve, Cleostrata.
Cleo. Et tu, Alcesime.
Ubi tua uxor ?
Alc. Intus illa te, si se arcessas, manet :
Nam tuus vir me oravit, ut eam istuc ad te adjutum mitterem.
Vi'n' vocem ?
Cleo. Sine : nolo, si occupata est.
Alc. Otium est.
Cleo. Nil moror : molesta ei esse nolo : post convenero.
Alc. Non ornatis istic apud vos nuptias ?
Cleo. Orno, et paro.
Alc. Non ergo opu'st adjutrice ?
Cleo. Satis domi est. Ubi nuptiæ
Fuerint, tum istam convenibo. Nunc vale, atque istam jube.
Alc. Quid ego nunc faciam ? flagitium maxumum feci miser,

Propter operam illius hirqui improbi, edentuli,
Qui hoc mihi contraxit. Operam uxoris polliceor foras,
Quasi catillatum. Flagitium hominis, qui dixit mihi
Suam uxorem hanc arcessituram esse: ea se eam negat morarier.
Atque (edepol) mirum, ni subolet jam hoc huic vicinæ meæ.
Verum autem, altrovorsum quom eam mecum rationem puto,
Si quid ejus esset, esset mecum postulatio.
Ibo intro, ut subducam navim rursum in pulvinarium.
Cleo. Jam hic est lepide ludificatus. Miseri ut festinant senes!
Nunc ego illum nihili, decrepitum, meum virum, veniat velim,
Ut eum ludificem vicissim, postquam hunc delusi alterum.
Nam ego aliquid contrahere cupio litigî inter eos duos.
Sed, eccum, incedit: at, quom adspicias tristem, frugi censeas.

ACTUS III. SCENA III.

STALINO. CLEOSTRATA.

Stal. Stultitia magna 'st, meâ quidem sententiâ,
Hominem amatorem ullum ad forum procedere
In eum diem, quî, quod amet, in mundo siet;
Sicut ego feci stultus. Contrivi diem,
Dum adsto advocatus quoidam cognato meo:
Quem (hercle) ego litem adeo perdidisse gaudeo,
Ne me nequidquam sibi hodie advocaverit.
Rogitare oportet prius, et percontarier,

Assitne animus ei, necne assit, quem advocet.
Si neget adesse, exanimatum amittat domum.
Sed uxorem ante ædeis eccam. Hei misero mihi!
Metuo, ne non sit surda, atque hæc audiverit.
Cleo. Audivi (ecastor) cum malo magno tuo.
Stal. Accedam propius. Quid agis, mea festivitas?
Cleo. Te (ecastor) præstolabar.
Stal. Jamne ornata res est?
Jamne hanc traduxti huc ad nos vicinam tuam,
Quæ te adjutaret?
Cleo. Arcessivi, ut jusseras.
Verum hic sodalis tuus, amicus optumus,
Nescio-quid se sufflavit uxori suæ.
Negavit posse, quando arcesso, mittere.
Stal. Vitium tibi istuc maxumum 'st, blanda es parum.
Cleo. Non matronarum officium 'st, sed meretricium,
Viris alienis, mi vir, subblandirier.
I tu, atque arcesse illam: ego intus, quod facto 'st opus,
Volo accurare, mi vir.
Stal. Propera ergo.
Cleo. Licet.
Jam (pol) ego huic aliquem in pectus injiciam metum:
Miserrumum hodie ego hunc habebo amasium.

ACTUS III. SCENA IV.

ALCESIMUS. STALINO.

Alc. Viso huc, amator si a foro rediit domum,
Qui me atque uxorem ludificatu'st, larua.
Sed eccum ante ædeis. Ad te (hercle) ibam commodum.
Stal. Atque ego (hercle) ad te. Quid ais, vir minimi pretî?

Quid tibi mandavi? quid tecum oravi?
Alc. Quid est?
Stal. Ut bene vacivas ædeis fecisti mihi!
Ut traduxisti huc ad nos uxorem tuam!
Sati'n', propter te, pereo ego, atque occasio?
Alc. Quin tu suspendis te? nempe tute dixeras,
Tuam arcessituram esse uxorem meam.
Stal. Ergo arcessivisse ait sese; et dixisse te,
Eam non missurum.
Alc. Quin ea ipsa ultro mihi
Negavit ejus operam se morarier.
Stal. Quin ea ipsa me allegavit, qui istam arcesserem.
Alc. Quin nihili facio.
Stal. Quin me perdis.
Alc. Quin bene est.
Quin etiam diu morabor, quin cupio tibi,
Quin aliquid ægre facere, quin faciam libens.
Nunquam tibi hodie "quin" erit plus quam mihi.
Quin (hercle) Dii te perdant postremo quidem.
Stal. Quid nunc? missurusne es ad me uxorem tuam?
Alc. Ducas, easque in maxumam malam crucem,
Cumque hac, cumque istac, cumque amicâ etiam tuâ.
Abi, et aliud cura. Ego jam per hortum jussero
Meam istuc transire uxorem ad uxorem tuam.
Stal. Nunc tu mihi amicus es in germanum modum.
Quâ ego hunc amorem mihi esse avi dicam datum?
Aut quid ego unquam erga Venerem inique fecerim,
Quoi sic tot amanti mihi obviam eveniant moræ?
Atat! quid illuc clamoris (obsecro) in nostrâ domo 'st?

ACTUS III. SCENA V.

PARDALISCA. STALINO.

Pard. Nulla sum, nulla sum; tota, tota occidi.
Cor metu mortuum 'st; membra miseræ tremunt.
Nescio unde auxilì, præsidì, perfugî
Mì, aut opum, copiam comparem, aut expetam.
Tanta factis modo mira veris modis
Intu' vidi, novam atque integram audaciam.
Cave tibi, Cleostrata: abscede ab istâ, obsecro,
Ne quid in te mali faxit irâ percita.
Eripite isti gladium, quæ sui est impos animi.
Stal. Nam quid est, quod hæc huc timida atque exanimata exsiluit foras?
Pardalisca!
Pard. Perii! unde meæ usurpant aures sonitum?
Stal. Respice modo ad me.
Pard. Here mi!
Stal. Quid tibi 'st?
Quid timida es?
Pard. Perii!
Stal. Quid, perîsti?
Pard. Perii! et tu perîsti.
Stal. Aperi, quid tibi?
Pard. Væ tibi!
Stal. Immo, istuc tibi sit.
Pard. Ne cadam, (amabo) tene me.
Stal. Quidquid est,
Eloquere mihi cito.
Pard. Contine pectus; face ventulum (amabo)
Pallio.
Stal. Timeo hoc negotium, quid est, nisi hæc meraclo
Se uspiam percussit flore Libyco.
Pard. Obtine aureis, amabo.

Stal. I in malam crucem: pectus, aureis, caput, teque, Dii perduint:
Nam, nisi ex te scio, quidquid hoc sit, cito; jam tibi istuc
Cerebrum dispercutiam, excetra tu: ludibrio pessuma adhuc
Quæ me habuisti.
Pard. Here mi!
Stal. Quid vis, mea ancilla?
Pard. Nimium sævis.
Stal. Numero dicis. Sed, hoc quidquid est, loquere: in pauca refer.
Quid intus tumulti fuit?
Pard. Scibis. Audi malum pessumum,
Quod hìc modo intus apud nos tua ancilla hoc pacto exordiri
Cœpit, quod haud Atticam condecet disciplinam.
Stal. Quid est id?
Pard. Timor præpedit dicta linguæ.
Stal. Quid est? possum scire ego istuc
Ex te, quid negotî'st?
Pard. Dicam: tua ancilla, quam tuo
Villico vis dare uxorem, ea intus . . . .
Stal. Quid intus? quid est?
Pard. Imitatur malarum malam disciplinam, viro suo quæ interminatur [vitam.]
Stal. Quid ergo?
Pard. Ah!
Stal. Quid est?
Pard. Interimere ait velle
Vitam. Gladium . . . .
Stal. Hem!
Pard. Gladium . . . .
Stal. Quid eum gladium?
Pard. Habet.
Stal. Hei misero mihi!
Cur eum habet?

Pard. Insectatur omneis domi per ædeis, nec quemquam
Prope ad se sinit adire: ita omnes, sub arcis, sub lectis
Latentes, metu mussitant.
Stal. Occidi atque interii! quid illi
Objectum 'st mali tam repente?
Pard. Insanit.
Stal. Scelestissumum
Me esse credo.
Pard. Immo, si scias dicta, quæ dixit hodie.
Stal. Istuc
Expeto scire: quid dixit?
Pard. Audi. Per omneis Deos et Deas
Dejuravit, occisurum eum hac nocte, quîcum cubaret.
Stal. Me occidet?
Pard. An quidpiam ad te attinet?
Stal. Vah!
Pard. Quid cum eâ negotî
Tibi 'st?
Stal. Peccavi: illuc dicere, villicum, volebam.
Pard. Sciens
De viâ in semitam degredere.
Stal. Numquid mihi minatur?
Pard. Tibi infesta soli est plus, quam quoiquam.
Stal. Quamobrem?
Pard. Quia se des
Uxorem Olympioni: neque se tuam, nec se suam,
Neque viri vitam sinet in crastinum protolli. Id huc missa sum
Tibi ut dicerem, ab eâ ut caveas tibi.
Stal. Perii (hercle) miser!
Neque est neque fuit me senex quisquam amator adæque miser.
Pard. Ludo ego hunc facete: nam, quæ facta dixi, omnia huic

Falsa dixi. Hera, atque hæc dolum ex proxumo hunc protulerunt.
Ego huc missa sum ludere.
Stal. Heus Pardalisca!
Pard. Quid est?
Stal. Est . . . .
Pard. Quid?
Stal. Est, quod volo exquirere a te.
Pard. Moram offers mihi.
Stal. At tu mihi
Offers mœrorem. Sed etiamne habet et nunc Casina
Gladium?
Pard. Habet, sed duos.
Stal. Quid, duos?
Pard. Altero te occisurum ait,
Altero villicum hodie.
Stal. Occisissumus sum omnium qui vivunt.
Loricam induam mihi: optumum esse opinor. Quid uxor
Mea? non adiit, atque ademit?
Pard. Nemo audet prope accedere.
Stal. Exoret.
Pard. Orat. Negat ponere alio modo ullo profecto,
Ni se sciat villico non datum iri.
Stal. Atque ingratiis, quia
Non volt, nubet hodie. Nam cur non ego id perpetrem quod cœpi,
Ut nubat mihi? illud quidem volebam, non, sed nostro villico.
Pard. Sæpicule peccas.
Stal. Timor præpedit verba. Verum,
Obsecro, dic me uxorem orare, ut exoret illam, gladium
Ut ponat, et redire me intro ut liceat.
Pard. Nuntiabo.
Stal. Et tu orato.
Pard. Et ego orabo.

Stal. At blande orato, ut soles. Sed audi'n'? Si effexis hoc, soleas tibi dabo, et annulum in digito
Aureum, et bona plurima.
Pard. Operam dabo.
Stal. Face ut impetres.
Pard. Eo nunc jam, nisi quidpiam remorare me.
Stal. Abi, et cura.
Pard. Redit, eccum, tandem opsonatu ejus adjutor: pompam ducit.

ACTUS III. SCENA VI.

OLYMPIO. COCUS. STALINO.

Olym Vide, fur, ut senteis sub signis ducas.
Coc. Quî vero sunt sentes?
Olym. Quia, quod tetigêre, illico rapiunt: si eas ereptum, illico scindunt.
Ita, quoquo adveniunt, ubi ubi sunt, duplici damno dominos multant.
Coc. Eia!
Olym. Atat: cesso magnifice, patriceque, amiceque ita hero
Meo ire advorsum?
Stal. Bone vir, salve.
Olym. Fateor.
Stal. Quid fit?
Olym. Tu amas:
Ego esurio et sitio.
Stal. Lepide excuratus incessisti.
Olym. [Aha hodie!]
Stal. Mane vero, quamquam fastidis.
Olym. Ei, ei! fœtet
Tuus mihi sermo.
Stal. Quæ res?
Olym. Hæc res.

Stal. Etiamne adstas?
Olym. Enim vero
Πραγματα μοι παρεχεις.
Stal. Dabo μεγα κακον, (ut ego opinor)
Nisi resistis.
Olym. Ω Ζευ! poti'n' a me abeas, nisi me vis vomere
Hodie?
Stal. Mane.
Olym. Quid est? quis hic homo est?
Stal. Herus sum.
Olym. Qui herus?
Stal. Quojus tu servus es.
Olym. Servus ego?
Stal. Atque meus.
Olym. Non sum ego liber?
Memento, memento!
Stal. Mane, atque adsta.
Olym. Omitte.
Stal. Servus sum tuus.
Olym. Optume est.
Stal. Obsecro, Olympisce mi, mi pater, mi patrone . . . .
Olym. Hem! sapis sane.
Stal. Tuus sum equidem.
Olym. Quid mihi servo opus est tam nequam?
Stal. Quid nunc? quam mox recreas me?
Olym. Cœna, modo si sit cocta.
Stal. Intro ergo abeant.
Olym. Propere, cito introite, et cito deproperate.
Stal. Ego jam intus ero. Facite cœnam mihi, ut ebria sit.
Cœnare lepide nitideque volo: nihil moror barbarico ritu
Sane esse jam. I, sis: ego hîc habito nunc quidem. Gladium

Ancilla Casinam intus habere ait, quî me atque te invitet.
Olym. Scio. Sic sine habere. Nugas agunt: novi ego illas malas merces.
Quin tu i modo mecum domum.
Stal. At (pol) malum metuo. I tu modo;
Perspicito prius, quid intus agatur.
Olym. Tam mihi mea vita, quam tua
Tibi, cara est.
Stal. Verum modo . . . .
Olym. Si tu jubes, inibitur tecum.

ACTUS IV. SCENA I.

PARDALISCA.

Nec (pol) ego Nemeæ credo, neque ego Olympiæ,
Neque usquam, ludos tam festivos fieri,
Quam hic intus fiunt ludi ludificabiles
Seni nostro, et nostro Olympioni villico.
Omnes festinant intus totis ædibus:
Senex in culinâ clamat; hortatur cocos:
Quin agitis hodie? quin datis, si quid datis?
Properate: cœnam jam esse coctam oportuit.
Villicus hîc autem cum coronâ, candide
Vestitus, lautus, exornatusque, ambulat.
Illæ autem in cubiculo armigerum ornant,
Quem dent pro Casinâ nuptum nostrâ.
Sed nimium lepide dissimulant
Fore hujus quod futurum 'st. Digne autem coci
Nimis lepide ei rei dant operam, ne cœnet senex.
Aulas pervortunt; ignem restinguunt aquâ.
Illarum oratu faciunt: illæ autem senem
Cupiunt extrudere incœnem ex ædibus,
Ut ipsæ solæ ventreis distendant suos.
Novi ego illas ambas estrices: corbitam cibi
Comesse possunt. Sed aperitur ostium.

ACTUS IV. SCENA II.

STALINO. PARDALISCA.

Stal. Si sapitis, uxor, vos tamen cœnabitis,
Cœna ubi erit cocta: ego ruri cœnavero.
Nam novum maritum et novam nuptam volo
Rus prosequi, (novi hominum mores maleficos)
Ne quis eam abripiat. Facite vostro animo volup.
Sed properate istum atque istam actutum emittere,
Tandem ut veniamus luci; ego cras hîc ero.
Cras habuero, uxor, ego tamen convivium.
Pard. Fit, quod futurum dixi: incœnatum senem
Foras extrudunt mulieres.
Stal. Quid tu hîc agis?
Pard. Ego eo, quo me ipsa misit.
Stal. Veron'?
Pard. Serio.
Stal. Quid hîc speculare?
Pard. Nihil equidem speculor.
Stal. Abi.
Tu hîc cunctas: intus alii festinant.
Pard. Eo.
Stal. Abi hinc, sis, ergo, pessumarum pessuma.
Jamne abiit illæc? dicere hîc quidvis licet.
Qui amat, tamen, (hercle) etsi esurit, nullus esurit.
Sed, eccum, progreditur cum coronâ et lampade
Meus socius, compar, commaritus, villicus.

ACTUS IV. SCENA III.

OLYMPIO. STALINO.

Olym. Age, tibicen, dum illam educunt huc novam nuptam foras,
Suavi cantu concelebra omnem hanc plateam hymenæo.

Io hymen hymenæe! io hymen!
Stal. Quid agis, mea salus?
Olym. Esurio, hercle; atque adeo haud sitio.
Stal. At ego amo.
Olym. At ego (hercle)
Nihil facio tibi, amor, pericli: mihi inanitate
Jamdudum intestina murmurant.
Stal. Nam quid illæc nunc
Tamdiu intus remoratur, quasi ob industriam? Quanto ego
Plus propero, tanto illa minus.
Olym. Quid si etiam occentem hymenæum?
Stal. Censeo; et ego te adjutabo in nuptiis communibus.
Olym. Hymen hymenæe! io hymen!
Stal. Perii, hercle! ego miser dirupi
Cantando hymenæum; licet illo morbo, quo dirumpi cupio,
Non est copia.
Olym. Edepol, næ tu, si esses equus, esses indomabilis.
Stal. Quo argumento?
Olym. Nimis tenax es.
Stal. Num me expertus uspiam?
Olym. Dii melius faciant.
Sed crepuit ostium; exitur foras.
Stal. Dii (hercle) me cupiunt servatum: jam oboluit Casina procul.

ACTUS IV. SCENA IV.

ANCILLÆ DUÆ. OLYMPIO. STALINO.

Anc. Sensim super attolle limen pedes, nova nupta: sospes
Iter incipe hoc, ut viro tuo semper sis superstes, atque

Ut potior pollentiâ sis, vincasque virum, victrixque sies,
Superetque tuum imperium: vir te vestiat, tu virum despolies.
Noctuque et diu ut viro subdola sies (obsecro) memento.
Olym. Malo maxumo suo (hercle) illico, ubi tantulum peccassit.
Stal. Tace.
Olym. Non taceo.
Stal. Quæ res?
Olym. Mala malæ male monstrant.
Stal. Perii! Istæ facient hanc rem mihi ex paratâ imparatam.
Id quærunt: volunt, hæc ut infecta faciant.
Anc. Age, Olympio.
Quando vis, uxorem accipe hanc a nobis.
Olym. Date ergo, daturæ
Si unquam estis hodie uxorem.
Stal. Abite intro.
Anc. Amabo, integræ atque
Imperitæ huic impercito.
Olym. Futurum 'st. Valete.
Stal. Ite.
Anc. Jam valete.
Stal. Jamne abscessit?
Olym. Uxor domi est: ne time.
Stal. Euax!
Nunc (pol) demum ego sum liber. Meum corculum, melliculum,
Verculum!
Olym. Heus tu! malo, si sapis, cavebis; mea est hæc.
Stal. Scio:
Sed meus fructus est prior.
Olym. Tene hanc lampadem.
Stal. Immo, ego illam tenebo.
Venus multipotens! bonam vitam mihi

Dedisti, hujus quom copiam mihi fecisti.
Corpusculum melliculum!
Olym. Mea uxorcula!
Stal. Quid est?
Olym. Institit plantam.
Stal. Quasi jocabo.
Nebula haud est mollis, atque hujus est.
Olym. Edepol, papillam bellulam! hei misero mihi
Stal. Quid est?
Olym. Pectus mihi agit nunc cubito.
Stal. Quid tu ergo hanc (quæso) tractas tam?
At mihi, qui belle hanc tracto, non.
Olym. Vaha!
Stal. Quid negotî est?
Olym. Obsecro, ut valentula 'st!
Pæne exposivit cubito.
Stal. Cubitum ergo ire volt.
Olym. Quin imus ergo?
Stal. Bella bellatula!

ACTUS V. SCENA I.

PARDALISCA. MURRHINA.

Pard. Acceptæ bene et commode eximus intus,
Ludos visere huc in viâ nuptialeis.
Mur. Nunquam (ecastor) ullo die risi adæque,
Neque, hoc quod reliquum est, plus risuram opinor.
Lubet, Chalinum, quid agat, scire, novum
Nuptum cum novo marito: nec fallaciam
Astutiorem ullus fecit poëta, atque
Ut hæc est fabre facta a nobis. Obtunso
Ore nunc pervelim progredire senem;
Quo senex nequior nullus vivit. Ne illum
Quidem nequiorem arbitror esse, qui locum
Præbet illi * * nunc præsidem * * Hîc, Pardalisca,
Esto; qui hinc exeat, eum ut ludibrio habeas.

Pard. Lubens fecero, et solens.
Mur. Spectato hinc omnia
Intus, quid intus agant.
Pard. * * Pone me, amabo.
Mur. Et illi audacius licet quæ vis libere
Proloqui.
Pard. Tace! vostra foris crepuit.

ACTUS V. SCENA II.

Olympio. Cleostrata. Murrhina.

Olym. Neque quo fugiam, neque ubi lateam, neque hoc dedecus quomodo celem,
Scio. Tantum herus atque ego flagitio superavimus nuptiis nostris:
Ita nunc pudeo, atque ita nunc paveo, atque ita [in ridiculum] sumus ambo.
Sed ego insipiens nova nunc facio: pudet, quod prius non puditum unquam est.
Operam date, dum mea facta itero: est operæ auribus percipere:
Ita ridicula auditu, iteratu, ea sunt, quæ ego intus turbavi * *
Ubi intus hanc novam nuptam deduxi vià rectâ, clavem
Abduxi: sed tamen tenebræ ibi erant, tamquam nox * *
Senex abs te decumbem * * * Colloco, fulcio, mollio,
Ut prior quam senex nup * *
Tardus esse illico cœpi, quoniam * * *
Respecto identidem, ne senex * * * *
Illecebram stupri principio eam savium posco.
Repulit mihi manum, nec quietum dare sibi savium me sinit.

Enim jam magis jam appropero : magis jam lubet in Casinam irruere.
Cupio illam operam seni surripere : forem obdo, ne senex me opprimat.
Mur. Agedum, tu adi hunc.
Cleo. Obsecro, ubi tua nova nupta est?
Olym. Perii (hercle) ego ! manifesta res est.
Cleo. Omnem ordine rem
Fateri ergo æquum 'st. Quid intus agitur? quid agit
Casina? Sati'n' morigera est?
Olym. Pudet dicere me * *
Cleo. Memora ordine, ut occeperas.
Olym. Pudet, hercle.
Cleo. Age audacter.
Postquam decubuisti, hinc te volo memorare quid est factum.
Olym. At flagitium est.
Cleo. Cavebunt, qui audierint, faciam.
Olym. * * Hoc majus est.
Cleo. Perdis: quin tu pergis?
Olym. Ubi
* * us subtus porro * * *
* * quid ?
Olym. Babæ !
Cleo. Quid ?
Olym. Papæ !
* * est.
Olym. O ! erat maxumum.
* * haberet metui : id quærere occepi.
* * * * * *
Dum, gladiumne habeat, quæro, arripio capulum.
Sed, quom cogito, non habuit gladium : nam esset frigidus.
Cleo. Eloquere.
Olym. At pudet.
Cleo. Num radix fuit ?

Olym. Non fuit.
Cleo. Num cucumis?
Olym. Profecto, (hercle) non fuit quidquam olerum:
Nisi, quidquid erat, calamitas profecto attigerat nunquam.
Ita, quidquid erat, grande erat.
Mur. Quid fit denique? edisserta.
Olym. Ubi appello, "Casina," inquam,
"Amabo, mea uxorcula, cur virum tuum sic me spernis?
Nimis tu quidem (hercle) immerito
Meo mihi hæc facis: quia mihi te expetivi."—
Illa haud verbum facit; et sepit veste id, quî estis.
Ubi illum saltum video obseptum, rogo ut altero sinat ire.
Volo, ut obvertam cubitissim: * *
Ullum muttite * * *
Surgo, ut ineam, in * *
Atque illam in * * *
Mur. Perlepide narrat. * *
Olym. Savium * * * *
Ita, quasi setis, labra mihi compungit barbâ.
Continuo in genua adstituto pectus mihi pedibus percutit.
Decido de lecto præceps: subsilit; obtundit os mihi.
Inde foras tacitus, præfiscini, exeo hoc ornatu, quo vides,
Ut senex hoc eodem poculo, quo ego bibi, biberet.
Cleo. Optume est.
Sed ubi est palliolum tuum?
Olym. Hîc intus reliqui.
Cleo. Quid nunc? sati'n' lepide adita est vobis manus?
Olym. Merito.
Cleo. St! concrepuerunt fores.
Olym. Num illa me nam sequitur?

ACTUS V. SCENA III.

STALINO. OLYMPIO.

Stal. Maxumo ego ardeo flagitio; nec, quid agam meis rebus, scio,
Nec meam ut uxorem adspiciam contra oculis: ita disperii.
Omnia palam sunt probra; omnibus modis occidi miser.
Ita manifesto faucibus teneor:
Nec, quibus modis purgem, scio, me meæ uxori,
Qui expalliatus sum miser: * *
* * * clandestinæ nuptiæ * *
* * * * censeo
* * * mihi optumum est.
* * ea dux uxorem meam:
* * * * * riam.
Sed ecquis est, qui homo munus velit fungier pro me?
Quid nunc agam, nescio, nisi ut improbos famulos imiter, ac domo fugiam.
Nam salus nulla est scapulis, si domum redeo.
Nugas istuc dicere licet. Vapulo (hercle) ego invitus, tamen
Etsi malum merui. Hac dabo protinam, et fugiam. *Olym.* Heus, Stalino,
Amator! *Stal.* Occidi! revocor: quasi non audiam, abibo.

ACTUS V. SCENA IV.

CHALINUS. STALINO. CLEOSTRATA. MURRHINA. OLYMPIO. ANCILLÆ.

Cha. Ubi tu es, qui colere mores Massilienses postulas?
Nunc tu si vis subicitare me, proba est occasio.
Periisti, hercle. Age, accede huc, * *
* * * * *
Stal. Hac ibo: caninam scævam spero meliorem fore.
Cleo. Quid agis, tu marite, mi vir? unde ornatu hoc advenis?
Quid fecisti scipione, aut quod habuisti pallium?
Anc. In adulterio dum mœchissat Casinam, (credo) perdidit.
Stal. Occidi!
Cha. Etiamne imus cubitum? Casina sum.
Stal. In malam crucem.
Cha. Non amas me?
Cleo. Quin responde, tuo quid factum est pallio?
Stal. Bacchæ ergo, (hercle) uxor . . . . . Bacchæ, Bacchæ, (hercle) uxor! . . . .
Anc. Nugatur sciens: nam (ecastor) nunc Bacchæ nullæ ludunt.
Stal. Oblitus fui. Sed tamen Bacchæ . . . .
Cleo. Quid "Bacchæ?" Id fieri non potest.
Olym. Times, ecastor.
Stal. Egone?
Olym. Haud mentire, hercle: nam palam 'st
Jam; et paro eloqui, quæcumque vidi cætera.
Stal. Non taces?
Olym. Non (hercle) vero taceo: nam tu maxumo

Me obsecravisti opere, Casinam ut poscerem uxorem mihi.
Stal. Tui amoris causâ ego istuc feci.
Cleo. Immo (hercle) illius.
Te quidem oppressisset.
Stal. Feci ego istæc dicta, quæ vos dicitis?
Cleo. Rogitas etiam?
Stal. Siquidem (hercle) feci, feci nequiter.
Cleo. Redi modo huc intro: monebo, siquidem meministi minus.
Stal. Hercle, (opinor) potius vobis credam, quod vos dicitis.
Sed, uxor, da viro hanc veniam. Murrhina, ora Cleostratam.
Si unquam posthac aut amasso Casinam, aut occepso modo,
Nulla causa 'st, quin pendentem me, uxor, virgis verberes.
Mur. Censeo (ecastor) veniam hanc dandam.
Cleo. Faciam ut jubes.
Propter eam rem, hanc tibi nunc veniam minus gravate [propero;]
Hanc ex longâ longiorem ne faciamus fabulam.
Stal. Non irata es?
Cleo. Non sum irata.
Stal. Tuæ fidei credo?
Cleo. Meæ.
Stal. Lepidiorem uxorem nemo quisquam, quam ego habeo.
Cha. Hanc habe.
Cleo. Age tu, redde huic scipionem et pallium.
Cha. Tene.
Stal. Libet.
Cha. Mihi quidem (edepol) insignite facta est magna injuria.
Duobus nupsi: neuter fecit, quod novæ nuptæ solet.

GREX.

Spectatores, quod futurum 'st intus, hîc memorabimus. 33
Hæc Casina hujus reperietur filia esse e proxumo;
Eaque nubet Euthynico, nostro herili filio. 35
Nunc vos, æquum 'st, manibus meritis meritam mercedem dare.
Qui faxit, clam uxorem ducat scortum semper, quod volet.
Verum, qui non manibus clare, quantum poterit, plauserit,
Ei, pro scorto, supponetur hircus unctus nauteâ.

CISTELLARIA.

DRAMATIS PERSONÆ.

SILENIUM, } meretrices.
GYMNASIUM, }
LENA.
AUXILIUM, prologus.
MELÆNIS, lena.
ALCESIMARCHUS, adolescens.
LAMPADIO, servus.
DEMIPHO, senex.
PHANOSTRATA, Demiphonis uxor.
HALISCA, ancilla.
CATERVA.

ARGUMENTUM

(ut quibusdam videtur)

PRISCIANI.

COMPRIMIT adolescens Lemnius Sicyoniam.
Is redit in patriam, et gnatam generat nuptiis.
Sicyonia æque parit puellam. Hanc servulus
Tollit, atque exponit, et ex insidiis aucupat.
Eam sublatam meretrix alii detulit.
Lemno post rediens ducit, quam compresserat;
Lemnique natam despondit adolescentulo
Amore capto illius projecticiæ.
Requirens servus reperit, quam projecerat.
Itaque lege, et rite civem cognitam
Alcesimarchus, ut erat nactus, possidet.

ACTUS I. SCENA I.

SILENIUM. GYMNASIUM. LENA.

Sil. Cum ego antidhac te amavi, et mihi amicam esse crevi,
Mea Gymnasium, et matrem tuam; tum id mihi hodie
Aperuistis, tu atque hæc. Soror si mea esses,
Quî magis potueris mihi honorem ire habitum,
Nescio; nisi, ut meus est animus, fieri
Non posse arbitror: ita, omnibus relictis rebus,
Mihi frequentem operam dedistis. Eo ego vos
Amo; et eo a me magnam inîstis gratiam.
Gym. Pol, istoc quidem nos pretio facile est
Frequentare tibi, utilesque habere:
Ita in prandio nos lepide atque nitide
Accepisti apud te, ut semper meminerimus.
Sil. Lubentique (edepol) animo factum; et fiet a me,
Quæ vos arbitrabor velle, ea ut expetessam.
Lena. Quod ille dixit, qui secundo vento vectus est,
Tranquillo mari, ventum gaudeo (ecastor) ad te:
Ita hodie hîc acceptæ sumus suavibus modis;
Nec, nisi disciplina, apud te fuit quidquam
Ibi, quin mihi placeret.
Sil. Quid ita, amabo?
Lena. Raro nimium dabat quod biberem: atque id merum
Infuscabat.
Gym. Amabo, hiccine istud decet?
Lena. Jusque fasque est: nemo alienus hîc est.
Sil. Merito
Vostro amo vos, quia me colitis et magnificatis.
Lena. Decet (pol), mea Silenium, hunc esse ordinem
Benevolenteis inter se, beneque amicitiâ utier;

Ubi istas videas summo genere natas,
Summateis matronas, ut amicitiam colunt,
Atque ut eam junctam bene habent inter se.
Si idem istuc nos faciamus, si idem imitemur,
Ita tamen vix vivimus cum invidiâ summâ.
Suarum opum nos volunt esse indigenteis,
Nostrâ copiâ nihilo volunt nos potesse,
Suique omnium rerum nos indigere,
Ut sibi simus supplices. Eas si adeas,
Abitum quam aditum malis: ita nostro ordini
Palam blandiuntur; clam, si occasio usquam est,
Aquam frigidam subdole suffundunt.
Viris cum suis prædicant nos solere:
Suas pellices esse aiunt: eunt depressum:
Quia nos libertinæ sumus, et ego et tua mater ambæ
Meretrices fuimus: illa te, ego hanc mihi educavi
Ex patribus commenticiis. Neque ego hanc superbiæ causâ
Repuli ad meretricium quæstum, nisi ut ne esurirem.
Sil. At satius fuerat eam viro dare nuptum potius. *Lena.* Heia!
Hæc quidem (ecastor) cotidie viro nubit; nupsitque hodie;
Nubet mox noctu. Nunquam ego hanc viduam cubare sivi.
Nam, si hæc non nubat, lugubre fame familia pereat.
Gym. Necesse est, quo tu me modo voles esse, ita esse, mater.
Lena. Ecastor, haud me pœnitet, si, ut dicis, ita futura es.
Nam, si quidem ita eris ut volo, nunquam Hecala fies:
Semperque istam, quam nunc habes, ætatulam obtinebis;

Multisque damno, et mihi lucro, sine meo sæpe eris sumtu.
Gym. Dii faxint.
Lena. Sine operâ tuâ, nihil Dii horunc facere possunt.
Gym. Equidem, (hercle) addam operam sedulo. Sed quid tu inter istæc verba,
Meus oculus, mea Silenium? quid, cedo, te obsecro, tam abhorret
Hilaritudo? nunquam ego vidi ted esse tristiorem:
Neque munda adæque es, ut soles. Hoc, sis, vide: ut petivit
Suspirium alte! Et pallida es. Eloquere utrumque nobis,
Et quid tibi est, et quid velis nostram operam, ut nos sciamus.
Noli, obsecro, lacrymis tuis mihi exercitum imperare,
Mea.
Sil. Excrucior, mea Gymnasium; male mihi est; male maceror;
Doleo ab animo; doleo ab oculis; doleo ab ægritudine.
Quid dicam? nisi stultitiâ meâ me in mœrorem rapi.
Gym. Indidem, unde oritur, facito ut facias stultitiam sepelibilem.
Sil. Quid faciam?
Gym. In latebras abscondas pectore penitissumo.
Tuam stultitiam sola facito ut scias, sine aliis arbitris.
Sil. At mihi
Cordolium 'st.
Gym. Quid id? unde est tibi cordolium, commemora, obsecro?
Quod neque ego habeo, neque quisquam alia mulier, ut perhibent viri.

Sil. Si quid est quod doleat, dolet: si autem non est, tamen hoc hic dolet.
Gym. Amat hæc mulier.
Sil. Eho! an amare occipere, amarum est, obsecro?
Gym. Namque (ecastor) amor et melle et felle est fecundissumus:
Gustu dat dulce, amarum ad satietatem usque oggerit.
Sil. Ad istam faciem est morbus, qui me, mea Gymnasium, macerat.
Gym. Perfidiosu'st amor.
Sil. Ergo in me peculatum facit.
Gym. Bono animo es: erit isti morbo melius.
Sil. Confidam fore,
Si medicus veniat, qui huic morbo facere medicinam potest.
Gym. Veniet.
Sil. Spissum istud amanti est verbum, "Veniet," nisi venit.
Sed ego, meâ culpâ et stultitiâ, pejus misera maceror,
Quia ego illum unum mihi exoptavi, quîcum ætatem degerem.
Gym. Matronæ magis conducibile est istuc, mea Silenium,
Unum amare, et cum eo ætatem exigere, quoi nupta 'st semel.
Verum enim meretrix fortunati est oppidi simil-luma;
Non potest suam rem obtinere sola sine multis viris.
Sil. Hoc volo agatis: quâ arcessitæ causâ ad me estis, eloquar.
Nam mea mater, quia ego nolo me meretricem dicier,
Obsecuta est; de eâ re gessit morem morigeræ mihi,
Ut me, quem ego amarem graviter, sineret cum eo vivere.

Lena. Stulte (ecastor) fecit: sed tu en unquam cum quîquam viro
Consuevisti?
Sil. Nisi quidem cum Alcesimarcho, nemine:
Neque pudicitiam meam mihi alius quisquam imminuit.
Lena. Obsecro,
Quo is homo insinuavit pacto se ad te?
Sil. Per Dionysia,
Mater pompam me spectatum duxit: dum redeo domum,
[Conspicillo] consecutu'st clanculum me usque ad foreis:
Inde in amicitiam insinuavit cum matre et mecum simul,
Blanditiis, muneribus, donis.
Gym. Mihi istum hominem vellem dari:
Ut ego illum vorsarem!
Sil. Quid opu'st verbis? consuetudine
Cœpi amare contra ego illum, et ille me.
Lena. O mea Silenium!
Sil. Quid est?
Lena. Assimulare amare oportet. Nam, si ames, extempulo
Melius illi multo, quem ames, consulas, quam rei tuæ.
Sil. At ille conceptis juravit verbis apud matrem meam,
Me uxorem ducturum esse: ei nunc alia ducenda 'st domum,
Sua cognata Lemniensis, quæ habitat hîc in proxumo:
Nam eum pater ejus subegit. Nunc mea mater irata est mihi,
Quia non redierim domum ad se, postquam eam rem resciverim,

Eum uxorem ducturum esse aliam.
Lena. Nihil amori injurium 'st.
Sil. Nunc te amabo, ut hanc hoc triduum solum sinas
Esse hîc, et servare apud me: nam ad matrem arcessita sum.
Lena. Quamquam mihi istud erit molestum triduum, et damnum dabis,
Faciam.
Sil. Facis benigne et amice. Sed tu, Gymnasium mea,
Si, me absente, Alcesimarchus veniet, nolito acriter
Eum inclamare: (utut erga me est meritus, mihi cordi est tamen)
Sed (amabo) tranquille: ne quid, quod illi doleat, dixeris.
Accipias claveis: si quid tibi opus erit promtu, promito.
Ego volo ire.
Gym. Ut mî excivisti lacrymas!
Sil. Gymnasium mea,
Bene vale.
Gym. Cura te, amabo. Siccine immunda (obsecro)
Ibis?
Sil. Immundas fortunas æquum 'st squalorem sequi.
Gym. Amiculum hoc sustolle saltem.
Sil. Sine trahi, quom egomet trahor.
Gym. Quando ita tibi lubet, vale atque salve.
Sil. Si possim, velim.
Gym. Numquid me vis, mater, intro quin eam? Ecastor, mihi
Visa amare.
Lena. Istoc aureis graviter obtundo tuas,
Ne quem ames. Abi intro.
Gym. Numquid me vis?
Lena. Ut valeas.
Gym. Vale.

ACTUS I. SCENA II.

Lena.

Idem mihi, magnæ quod parti est vitium mulierum,
Quæ hunc quæstum facimus; quæ ubi saburratæ sumus,
Largiloquæ extemplo sumus; plus loquimur, quam sat est.
Nam illanc ego olim, quæ hinc flens abiit, parvulam
Puellam projectam ex angiportu sustuli.
Adolescens quidam hîc est apprime nobilis:
(Quin ego nunc, quia sum onusta meâ ex sententiâ,
Quiaque adeo me complevi flore Liberi,
Magis liberâ uti linguâ collibitum est mihi:
Tacere nequeo misera, quod tacito usus est)
Sicyone summo genere ei vivit pater.
Is amore misere hanc deperit mulierculam,
Quæ hinc modo flens abiit. Contra, amore hæc perdita 'st.
Eam meæ ego amicæ dono huic meretrici dedi;
Quod sæpe mecum mentionem fecerit,
Puerum aut puellam alicunde ut reperirem sibi,
Recens natum eapse quod sibi supponeret.
Ubi mihi potestas primum evenit, illico
Feci ejus eii, quod me oravit, copiam.
Postquam puellam eam a me accepit, illico
Eamdem puellam peperit, quam a me acceperat,
Sine obstetricis operâ, et sine doloribus,
Item ut aliæ pariunt, quæ [bonum] quærunt sibi:
Nam amatorem aiebat esse peregrinum sibi:
Suppositionem ejus rei facere gratiâ.
Id duæ nos solæ scimus; ego, quæ illi dedi,
Et illa, quæ a me accepit; præter vos quidem.
Hæc sic res gesta est. Si quis usus venerit,
Meminisse ego hanc rem vos volo: ego abeo domum.

ACTUS I. SCENA III.

AUXILIUM.

Utrumque hæc et multiloqua et multibiba est anus.
Sati'ne vix reliquit Deo, quod loqueretur, loci ?
Ita properavit de puellæ proloqui
Suppositione : quod si tacuisset, tamen
Ego eram dicturus Deus, qui poteram planius :
Nam mì est Auxilio nomen. Nunc operam date,
Ut ego argumentum hoc vobis plane perputem.
Fuère Sicyoni jamdiu Dionysia.
Mercator venit huc ad ludos Lemnius,
Isque hìc compressit virginem adolescentulus,
Vi vinulentus, multâ nocte, in viâ.
Is ubi malam rem scit se meruisse, illico
Pedibus perfugium peperit ; in Lemnum aufugit,
Ubi habitabat tum. Illa, quam compresserat,
Decumo post mense exacto, hìc peperit filiam.
Quoniam reum ejus facti nescit qui siet,
Paternum servum sui participat consilì ;
Dat eam puellam ei servo exponendam ad necem.
Is eam projecit : hæc puellam sustulit.
Ille clam observavit servus,
Quo aut quas in ædeis hæc puellam deferat.
Ut eampse vos audistis confiterier,
Dat eam puellam meretrici Melænidi,
Eaque educavit eam sibi pro filiâ
Bene ac pudice. Tum illic autem Lemnius
Propinquam uxorem duxit, cognatam suam.
Ea diem suum obiit ; facta morigera est viró.
Postquam ille uxori justa fecit, illico
Huc commigravit ; duxit uxorem hìc sibi
Eamdem, quam olim virginem hìc compresserat ;
Et eam cognoscit esse, quam compresserat :
Illa illi dicit, ejus se ex injuriâ
Peperisse gnatam, atque eam se servo illico

Dedisse exponendam. Ille extemplo servulum
Jubet illum eumdem persequi, si quâ queat
Reperire, quæ sustulerit. Ei rei nunc suam
Operam usque assiduo servus dat, si possiet
Meretricem illam invenire, quam olim tollere,
Quom ipse exponebat, ex insidiis viderat.
Nunc, quod reliquum restat, volo persolvere,
Ut expungatur nomen, ne quid debeam.
Adolescens hìc est Sicyoni: ei vivit pater.
Is amore projecticiam illam deperit,
Quæ dudum flens hinc abiit ad matrem suam:
Et illa hunc contra; qui est amor suavissumus.
Ut sunt humana, nihil est perpetuum datum.
Pater adolescenti dare volt uxorem. Hoc ubi
Mater rescivit, jussit arcessi ad se eam domum.
Hæc res sic gesta est. Bene valete, et vincite
Virtute verâ, quod fecistis antidhac.
Servate vostros socios, veteres et novos:
Augete auxilia vostris justis legibus:
Perdite perduelles; parite laudem et lauream,
Ut vobis victi Pœni pœnas sufferant.

ACTUS II. SCENA I.

ALCESIMARCHUS. MELÆNIS.

Alc. Credo ego Amorem primum apud homines carnificinam commentum.
Hanc ego de me conjecturam domi facio, ne foris quæram,
Qui omneis homines supero atque antideo cruciabilitatibus animi.
Jactor, crucior, agitor, stimulor, vorsor in amoris rotâ miser.
Exanimor, feror, differor, distrahor, diripior: ita nubilam mentem

Animi habeo. Ubi sum, ibi non sum: ubi non sum, ibi est animus.
Ita mihi omnia ingenia sunt: quod lubet, non lubet jam id continuo.
Ita me Amor lassum animi ludificat, fugat, agit, appetit,
Raptat, retinet, lactat, largitur: quod dat, non dat: deludit:
Modo quod suasit, dissuadet: quod dissuasit, id ostentat.
Maritumis moribus mecum experitur: ita meum frangit amantem
Animum: neque, nisi quia miser non eo pessum, mihi ulla abest
Perdito pernicies: ita pater apud villam detinuit me hos dies sex
Ruri continuos: neque licitum interea est meam amicam visere.
Estne hoc miserum memoratu?
Mel. Eo facetu's, quia tibi alia est sponsa locuples Lemnia?
Habeas: neque nos factione tantâ, quantâ tu, sumus;
Neque opes nostræ tam sunt validæ, quam tuæ: verumtamen
Haud metuo, ne jusjurandum nostrum quisquam culpitet.
Tu jam, si quid tibi dolebit, scies, quâ doleat gratiâ.
Alc. Dii me perdant . . . .
Mel. Quodcumque optes, velim tibi contingere.
Alc. Si illam uxorem duxero unquam, mihi quam despondit pater.
Mel. Et me, si unquam tibi uxorem filiam dedero meam.
Alc. Perjurare me patiêre?
Mel. Atque aliquanto facilius,
Quam me meamque rem perire, et ludificari filiam.

Abi: quære, ubi tuo jurando juri satis sit subsidì:
Hìc apud nos, Alcesimarche, confregisti tesseram.
Alc. Face semel periculum.
Mel. Sæpe feci; quod factum queror.
Alc. Redde mihi illam.
Mel. Inter novam rem verbum usurpabo vetus:
Quod dedi, datum non vellem: quod reliquum 'st, non dabo.
Alc. Non remissura es mihi illam?
Mel. Pro me, responsas tibi.
Alc. Non remittes?
Mel. Scis jamdudum omnem meam sententiam.
Alc. Sati'n' istuc tibi in corde certum 'st?
Mel. Quin ego commentor quidem:
Non (edepol) istæc tua dicta nunc in aureis recipio.
Alc. Non? hem! quid agam?
Mel. Igitur animum advorte, ut, quid agas, scias.
Alc. At ita me Dii Deæque, superi atque inferi et medioxumi,
Ita que me Juno regina, et Jovis supremi filia,
Ita-que me Saturnus, patruus ejus . . . .
Mel. Ecastor, pater.
Alc. Ita-que me Ops opulenta, illius avia . . . .
Mel Immo, mater quidem.
Alc. Juno filia, et Saturnus patruus, et summus Jupiter . . . .
Tu me delenis: propter te hæc pecco.
Mel. Perge dicere.
Alc. Anne ut etiam, quid consultura sis, sciam?
Mel. Perge eloqui:
Non remittam: definitum 'st.
Alc. Enimvero, ita me Jupiter,
Ita-que me Juno et Saturnus; ita . . . . Quid dicam, nescio.
Jam scio: immo, mulier, audi, meam ut scias sententiam:
Dii me omnes magni minutique et patellarii

Faxint, ne ego dem vivus savium Silenio,
Nisi ego teque tuamque filiam, meque, hodie obtruncavero;
Postea autem, cum primo luci, cras nisi ambo occidero;
Et equidem (hercle), nisi pedatu tertio omneis efflixero,
Nisi tu illam remittis ad me. Dixi, quæ volui. Vale.
Mel. Abiit intro iratus. Quid ego nunc agam? Si redierit
Illa ad hunc, ibidem loci res erit. Ubi odium occeperit,
Illam extrudet, quom hanc uxorem Lemniam ducet domum.
Sed tamen ibo, et persequar. Amens ne quid faciat, cauto opu'st.
Postremo, quando æquâ lege pauperi cum divite
Non licet, perdam operam potius, quam carebo filiâ.
Sed quis hic est, qui rectâ plateâ cursum huc contendit suum?
Et illud paveo, et hoc formido: ita tota sum misera in metu.

ACTUS II. SCENA II.

Lampadio.

Anum sectatus sum clamore per vias:
Miserrumam habui. Ut illæc hodie quot modis
Sibi moderatrix fuit, atque immemorabilis!
Quot illi blanditias! quid illi promisi boni!
Quot admœnivi fabricas! quot fallacias!
In quæstione vix exsculpsi ut diceret,
Quia ei promisi dolium vini dare.

ACTUS II. SCENA III.

PHANOSTRATA. LAMPADIO. MELÆNIS.

Phan. Audire vocem visa sum ante ædeis modo
Mei Lampadisci servi.
Lam. Non surda es, hera:
Recte audivisti.
Phan. Quid agis hîc?
Lam. Quod gaudeas.
Phan. Quid id est?
Lam. Hinc ex hisce ædibus paulo prius
Vidi exeuntem mulierem . . . .
Phan. Illam, quæ meam
Gnatam sustulerat?
Lam. Rem tenes.
Phan. Quid postea?
Lam. Dico ei, quo pacto eam ab hippodromo viderim
Herilem filiam nostram sustollere.
Extimuit tum illa.
Mel. Jam horret corpus; cor salit.
Nam mihi ab hippodromo memini afferri parvulam
Puellam, eamque me mihi supponere.
Phan. Age, perge, quæso: animus audire expetit,
Ut res gesta sit.
Mel. Utinam audire non queas!
Lam. Pergo illam his alloqui dictis: "Illæc se anus
Furtivo matrem, se ne deseras, vocat.
Nam illæc tibi nutrix est, ne matrem censeas.
Ego te reduco, et voco ad divitias, ubi
Tu locere in luculentam familiam:
Unde tibi talenta magna viginti pater
Det dotis: non enim hîc, ubi ex Tusco modo
Tute tibi indigne dotem quæras corpore."
Phan. An (amabo) meretrix illa est, quæ illam sustulit?

Lam. Immo meretrix fuit; sed, ut sit, de eâ re eloquar.
Jam perducebam illam ad me suadelâ meâ:
Anus ei amplexa est genua, plorans, obsecrans,
Ne deserat se: eam suam esse filiam,
Seque eam peperisse, sancte adjurabat mihi.
"Istanc, quam quæris," inquit, "ego amicæ meæ
Dedi, quæ educaret eam pro filiolâ suâ.
Et vivit," inquit. — "Ubi ea est?" inquam extempulo.
Phan. Servate me, Dei, obsecro.
Mel. At me perditis.
Phan. Quoi illam dedisset, exquisîsse oportuit.
Lam. Quæsivi: et dixit, meretrici Melænidi.
Mel. Meum elocutus est nomen: interii!
Lam. Ubi elocuta est, ego continuo anum interrogo:
"Ubi habitat," inquam, "duc ac demonstra mihi." —
"Avecta est," inquit, "peregre hinc habitatum."
Mel. Obsipat
Aquulam.
Lam. "Quo avecta est, eo sequemur. Siccine
Agis nugas? periisti, ne (hercle) hoc longe" — Perstiti
Instare usque adeo, donec se adjurat anus
Jam mihi monstrare.
Phan. At non missam oportuit.
Lam. Servatur: sed illæc se quamdam aibat mulierem
Suam benevolentem convenire etiam prius,
Commune quîcum id esset sibi negotium.
Et scio venturam.
Mel. Me indicabit, et suas
Ad meas miserias addet.
Phan. Fac me consciam.
Quid nunc vis facere me?
Lam. Intro abi, atque animo bono es.

Vir tuus si veniet, jube domi opperirier,
Ne in quæstione mihi sit, si quid eum velim.
Ego ad anum recurro rursum.
Phan. Lampadio, obsecro,
Cura.
Lam. Perfectum ego hoc dabo negotium.
Phan. Deos teque spero.
Lam. Eosdem ego, uti habeas domum . . . .
Mel. Adolescens, adsta, atque audi.
Lam. Men', mulier, vocas?
Mel. Te.
Lam. Quid negotî 'st? nam occupatus sum ampliter.
Mel. Quis istic habitat?
Lam. Demipho, dominus meus.
Mel. Nempe istic est, qui Alcesimarcho filiam
Suam despondit in divitias maxumas?
Lam. Is ipsus est.
Mel. Eho tu! quam vos igitur filiam
Nunc quæritatis alteram?
Lam. Ego dicam tibi,
Non ex uxore natam uxoris filiam.
Mel. Quid istuc est verbi?
Lam. Ex priore muliere
Nata, inquam, meo hero filia est.
Mel. Certe modo
Hujus, quæ locuta est, quærere aiebas filiam.
Lam. Hujus ego quæro.
Mel. Quo modo igitur, obsecro,
Hæc est prior, quæ nupta nunc est?
Lam. Conteris
Tu tuâ me oratione, mulier, quisquis es.
Medioxumam quam duxit uxorem, ex eâ
Nata est hæc virgo, Alcesimarcho quæ datur.
Ea uxor diem obiit. Jam scis?
Mel. Teneo istuc satis.
Sed ego illud quæro confragosum, quo modo

Prior posterior sit, et posterior sit prior?
Lam. Prius hanc compressit, quam uxorem duxit domum:
Prius gravida facta est, priusque peperit filiam.
Eam postquam peperit, jussit parvam projici.
Ego eam projeci; alia mulier sustulit:
Ego inspectavi. Herus hanc duxit postibi.
Eam nunc puellam, filiam ejus, quærimus.
Quid nunc supina sursum in cœlum conspicis?
Mel. I nunc jam istuc, quo properabas; nihil moror.
Nunc intellexi.
Lam. Diis (hercle) habeo gratiam:
Nam, ni intellexes, nunquam (credo) amitteres.
Mel. Nunc mihi bonæ necessum 'st esse ingratiis,
Quamquam esse nolo. Rem palam esse intelligo.
Nunc egomet potius hanc inibo gratiam
Ab illis, quam illæc indicet me. Ibo domum,
Atque ad parenteis reduco Silenium.

ACTUS III.

MELÆNIS. ALCESIMARCHUS. SILENIUM.

Mel. Rem elocuta sum tibi omnem: sequere me, mea Silenium,
Ut eorum, quojam esse oportet te, sis potius quam mea.
Quamquam invita te carebo, animum ego inducam tamen,
Ut illud, quod tuam in rem bene conducat, consulam:
Nam hic crepundia insunt, quibuscum te illa olim ad me detulit,
Quæ mihi dedit: parentes te ut cognoscant facilius.
Accipe hanc cistellam, Halisca; atque, agedum, pulta illas foreis.

Dic me orare, ut aliquis intus prodeat propere ocyus.
Alc. Recipe me ad te, Mors, amicum et benevolum.
Sil. Mater mea,
Perîmus miseræ!
Alc. Utrum hac me feriam, an ab lævâ latus?
Mel. Quid tibi est?
Sil. Alcesimarchum non vides ferrum tenentem?
Alc. Ecquid agis? remorare? lumen linque.
Sil. Amabo, accurrite,
Ne se interimat.
Alc. O Salute meâ salus salubrior,
Tu nunc, si ego volo seu nolo, sola me, ut vivam, facis.
Mel. Hau! voluisti istuc severum facere?
Alc. Nihil mecum tibi;
Mortuus tibi sum: hanc ut habeo, certum 'st non amittere.
Nam (hercle) jam ad me agglutinandam totam decretum 'st dare.
Ubi estis, servi? occludite ædeis pessulis, repagulis,
Ubi hanc ego tetulero intra limen.
Mel. Abiit; abstulit
Mulierem! Ibo; persequar jam illum intro, ut hæc ex me sciat
Eadem; si possum tranquillum facere ex irato mihi.

ACTUS IV. SCENA I.

LAMPADIO. PHANOSTRATA.

Lam. Nullam ego me vidisse credo magis anum excruciabilem
Quam illæc est: quæ dudum fassa est mihi, quæne inficias eat?
Sed eccam heram video. Sed quid hoc est, hæc quod cistella hîc jacet

Cum crepundiis? nec quemquam conspicor alium in viâ?
Faciundum est puerile officium: conquiniscam ad cistulam.
Phan. Quid agis, Lampadio?
Lam. Hæc cistella numnam hinc ab nobis domo est?
Nam hinc ab ostio jacentem sustuli.
Phan. Quid nuntias
Super anu?
Lam. Scelestiorem in terrâ nullam esse alteram:
Omnia inficias ire ea, quæ dudum confessa est mihi.
Nam (hercle) ego illam anum irridere me ut sinam? satius est mihi
Quovis exitio interire.
Phan. Dii! obsecro vostram fidem!
Lam. Quid Deos obsecras?
Phan. Servate nos.
Lam. Quid est?
Phan. Crepundia
Hæc sunt, quibuscum tu extulisti nostram filiolam ad necem.
Lam. Sanan' es?
Phan. Hæc sunt profecto.
Lam. Pergi'n'?
Phan. Hæc sunt.
Lam. Si mihi
Alia mulier istoc pacto dicat, dicam esse ebriam.
Phan. Non (ecastor) cassa memoro: nam (obsecro) unde hæc gentium?
Aut quis Deus objecit hanc ante ostium nostrum? Quasi
Deditâ operâ, in tempore ipso Spes mihi sancta subvenit.

ACTUS IV. SCENA II.

HALISCA. LAMPADIO. PHANOSTRATA.

Hal. Nisi quid mihi opis
Dii dant, disperii: neque, unde auxilium expetam, habeo.
Itaque petulantia mea me animi miseram habet:
Quæ in tergum meum ne veniat, male formido,
Si hera mea sciat, tam socordem esse, quam sum.
Quamne in manibus tenui, atque accepi hìc ante ædeis
Cistellam? Ubi ea sit, nescio; nisi, ut opinor,
Loca hæc circiter excidit mihi. Mi homines,
Mi spectatores, facite indicium, si quis
Vidit, si quis eam abstulerit, quisve
Sustulerit, et utrum hac an illac iter institerit.
Non sum scitior, quæ hos rogem, aut quæ fatigem,
Qui semper malo muliebri sunt lubentes.
Nunc vestigia hìc si qua sunt, noscitabo.
Nam, si nemo hac præteriit, postquam intro abii,
Cistella hìc jaceret. Quid, hìc? Periit, opinor.
Actum est! ilicet me infelicem et scelestam.
Nulla est! neque ego sum usquam. Perdita perdidit me.
Sed pergam, ut cœpi, tamen: quæritabo.
Nam et intus paveo, et foris formido: ita nunc
Utrobique me metus agitat: illo sunt homines misere
Miseri: ille nunc lætus est, quisquis est, qui illam habet:
Quæ neque illa illi quidquam usui 'st; mihi esse potest.
Sed memet moror, quom hoc ago secius.
Halisca, hoc age: ad terram adspice, et dispice:
Oculis investigans astute augura.
Lam. Hera!

Phan. Hem, quid est?
Lam. Hæc est....
Phan. Quis?
Lam. Quoi hæc excidit cistella:
Certe eccum locum signat, ubi ea excidit.
Phan. Apparet.
Hal. Sed is hac iit: hac socci video vestigium
In pulvere: persequar hac. In hoc jam loco cum altero
Constitit. Hic meis turbo oculis modo se objecit:
Neque prorsum iniit hac: hîc stetit: hinc illuc exiit: hîc
Concilium fuit. Ad duos attinet hoc, quiqui sunt.
Atat, singulum video vestigium. Sed is hac abiit.
Contemplabor. Hinc huc iit: hinc nusquam abiit.
Actam rem ago. Quod periit, periit, meum corium
Cum cistellâ. Redeo intro.
Phan. Mulier, mane: sunt,
Qui volunt te conventam.
Hal. Quis me revocat?
Lam. Bona femina et malus masculus volunt te.
Hal. Malum aufer; bonum mihi opus est. Postremo, ille
Plus, qui vocat, scit quod velit, quam ego quæ vocor: revortor.
Ecquem vidisti quærere hîc (amabo) in hac regione
Cistellam cum crepundiis, quam ego hîc amisi misera?
Nam dudum, ut accurrimus ad Alcesimarchum, ne suam vitam
Interimeret, tum mihi puto præ timore hîc excidisse
Cistellam.
Lam. Hæc mulier nostra est. Quin operam damus, hera, parumper?
Hal. Disperii misera! quid ego meæ heræ dicam? quæ me opere tanto
Servare jussit, qui suos Selenium parenteis

Facilius posset noscere, quæ heræ meæ supposita est parva;
Quam quædam meretrix ei dedit.
Lam. Nostram hæc rem fabulatur.
Hanc scire oportet, filia tua ubi sit, signa ut dicit.
Hal. Nunc eam volt suæ matri et patri, quibus nata est, reddere ultro.
Mi homo, obsecro, alias res geris; ego tibi meas res mando.
Lam. Istuc ago: atque istuc mihi cibus est, quod fabulare:
Sed, inter rem agundam istam, heræ huic respondi, quod rogabat.
Nunc ad te redeo: si quid est opus, dic; impera et tu.
Quid quæritabas?
Hal. Mi homo, et mea mulier, vos saluto.
Phan. Et nos te: sed quid quæritas?
Hal. Vestigium hîc requiro,
Quâ aufugit quædam nescio-quo mihi.
Phan. Quid id? quid id nam est?
Hal. Alienum quod damnum afferat, et mœrorem familiarem.
Lam. Mala merx, hera, hæc et callida est.
Phan. Ecastor, ita videtur.
Lam. Imitatur nequam bestiam et damnificam.
Phan. Quamnam? amabo.
Lam. Involvulum, quæ in pampini folio intorta implicat se:
Itidem hæc exorditur sibi intortam orationem.
Quid quæritas?
Hal. Cistella mihi hîc, mi adolescens, evolavit.
Lam. In caveam latam oportuit.
Hal. Non (edepol) præda magna.
Lam. Mirum, quin grex vænalium in cistellâ infuerit unâ.
Phan. Sine dicat.

Lam. Si dicat quidem.
Phan. Age, loquere tu, quid ibi infuerit.
Hal. Crepundia una.
Lam. Est quidam homo, qui illam ait se scire ubi sit.
Hal. At (pol) ille a quâdam muliere, si eam monstret, gratiam ineat.
Lam. At sibi ille quidam volt dari mercedem.
Hal. At (pol) illa quædam,
Quæ illam cistellam perdidit, quoidam negat esse quod det.
Lam. At enim ille quidam argentum expetit.
Hal. At nequidquam argentum expetit.
Lam. At (pol) ille quidam, mulier, in nullâ operâ gratuitâ 'st.
Phan. Commoda loquelam tuam: tibi nunc proderit. Confitemur
Cistellam habere.
Hal. At vos Salus servassit: ubi ea nunc est?
Phan. Salvam eccam. Sed ego rem meam magnam confabulari
Tecum volo. Sociam te mihi adopto ad meam salutem.
Hal. Quid istuc negotî 'st? aut quis es?
Phan. Ego sum illius mater,
Quæ hæc gestitavit.
Hal. Hîccine tu ergo habitas?
Phan. Hariolare.
Sed (quæso) ambages, mulier, mitte, atque hoc age;
Eloquere, unde hæc sunt tibi, cito, crepundia.
Hal. Mea hæc herilis gestitavit filia.
Lam. Mentiris: nam mea gestitavit, non tua.
Phan. Ne obloquere.
Lam. Taceo.
Phan. Mulier, perge dicere.
Ubi ea 'st, quæ gestitavit?
Hal. Hîc in proxumo.

Phan. Istic quidem (edepol) mei viri habitat gener.
Lam. Næ . . . .
Phan. Obloquere rursum? — Perge porro dicere.
Quot annos nata dicitur?
Hal. Septem et decem.
Phan. Mea 'st.
Lam. Ea 'st, ut numerus annorum attulit.
Hal. Quod quærebas, reperisti: jam quæro meam.
Lam. At (pol) hæ suas nactæ sunt: quæro tertiam.
Phan. Quod quæritabam, filiam inveni meam.
Hal. Æquum 'st tenere, per fidem quod creditum 'st,
Ne bene merenti sit malo benignitas.
Nostra hæc alumna 'st tua profecto filia:
Et redditura hera est tibi tuam: et eâ gratiâ
Domo profecta est. Cæterum ex ipsâ (obsecro)
Exquiritote: ego serva sum.
Phan. Æquum postulas.
Hal. Illius ego istanc esse malo gratiam.
Sed istanc cistellam te obsecro ut reddas mihi.
Phan. Quid fit, Lampadio?
Lam. Quod tuum 'st, teneas tuum.
Phan. At me hujus miseret.
Lam. Sic faciundum censeo.
Da isti cistellam; et intro abi cum istac simul.
Phan. Tibi auscultabo. Tene tu cistellam tibi.
Abeamus intro. Sed quod nomen est tuæ
Dominæ?
Hal. Melænis.
Phan. I, i præ: jam ego te sequar.

ACTUS V.

DEMIPHO. LAMPADIO.

Dem. Quid hoc negotî 'st, quod omnes homines fabulantur per vias,
Mihi esse filiam inventam, et Lampadionem me in foro
Quæsivisse aiunt?
Lam. Here, unde is?
Dem. Ex senatu.
Lam Gaudeo,
Tibi meâ operâ liberorum esse amplius
Dem. Etenim non placet.
Nihil moror alienâ mihi operâ fieri plureis liberos.
Sed quid istuc est?
Lam. Propera ire intro huc ad affinem tuum:
Filiam tuam jam cognosces. Intus ibidem uxor tua est.
Abi cito.
Dem. Prævorti hoc certum 'st rebus aliis omnibus.

CATERVA.

Ne exspectetis, spectatores, dum illi huc ad vos exeant.
Nemo exibit: omnes intus conficient negotium.
Ubi id erit factum, ornamenta ponent. Postidea loci,
Qui deliquit, vapulabit; qui non deliquit, bibet.
Nunc, quod ad vos, spectatores, reliquum relinquitur,
More majorum date plausum postremâ in comœdiâ.

TOMI PRIMI FINIS.

EXCUDIT T. DAVISON.
XV Calendas Septembres. A. C. 1823.

Plautus, Titus M
Comoediae su
Carey.]
Vol.1.

DATE	N